

LUND UNIVERSITY

Iscensätta barnperspektiv

Före, under och efter Barnahusbesök

Kläfverud, Maria

2021

Document Version:

Förlagets slutgiltiga version

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Kläfverud, M. (2021). *Iscensätta barnperspektiv: Före, under och efter Barnahusbesök*. Lunds Universitet - University of Lund.

Total number of authors:

1

General rights

Unless other specific re-use rights are stated the following general rights apply:

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Read more about Creative commons licenses: <https://creativecommons.org/licenses/>

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

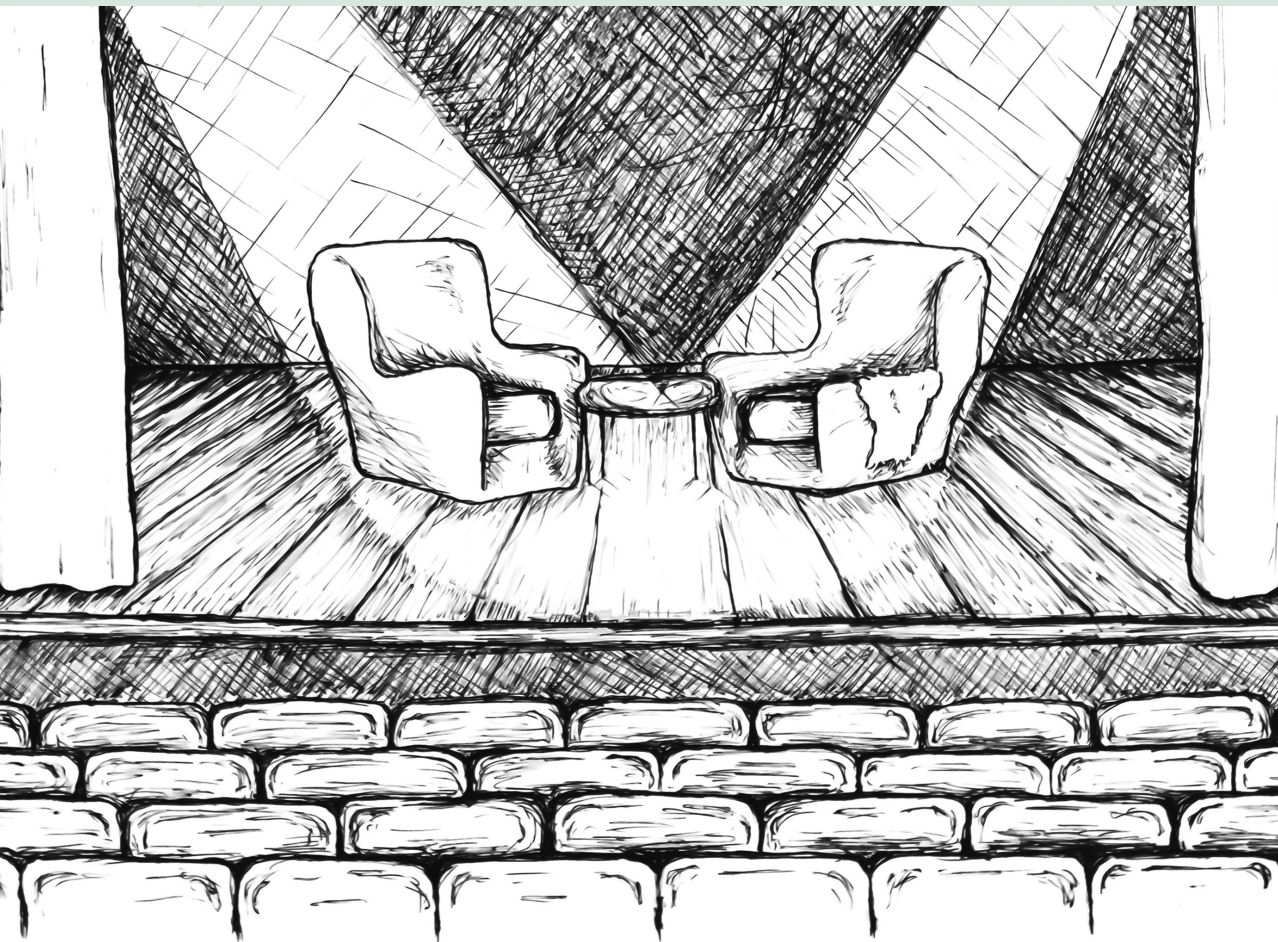
LUND UNIVERSITY

PO Box 117
221 00 Lund
+46 46-222 00 00

Iscensätta barnperspektiv

Före, under och efter Barnahusbesök

Maria Kläfverud

LUND DISSERTATIONS IN SOCIAL WORK

Iscensätta barnperspektiv

Före, under och efter Barnahusbesök

I Barnahus samverkar olika myndigheter kring barn som misstänks ha varit utsatta för brott. Myndigheterna kan samordna sina insatser och barn tas emot i en barnvänlig miljö med ambitionen att verksamheten ska präglas av ett barnperspektiv. Barn besöker Barnahus för polisförhör och stöd. Om vårdnadshavaren är misstänkt för att ha utsatt barnet, kan förhör med barnet genomföras utan att vårdnadshavaren initialt är informerad och en särskild företrädare fattar beslut i vårdnadshavarens ställe. Barnet hämtas då till Barnahuset från sin förskola eller skola. En trygghetsperson, till exempel en lärare eller skolkurator, följer med barnet för att erbjuda trygghet i situationen. Avhandlingen handlar om händelser vid olika tidpunkter och platser före, under och efter Barnahusbesök för polisförhör. Det innefattar hämtning av barn, förberedelser, själva besöket och återkomsten till förskolan eller skolan efteråt. Händelseförloppet följs med stöd av vad barn, föräldrar och trygghetspersoner har berättat. Avhandlingen visar på de utmaningar såväl barn, medföljande vuxna som professionella knutna till Barnahuset ställs inför när brottsutredningar förväntas bedrivas utifrån en ambition om ett uttalat barnperspektiv.

Maria Kläfverud är socionom med erfarenhet av arbete inom socialtjänsten (Barn och familj). Det här är hennes doktorsavhandling i socialt arbete.

SOCIALHÖGSKOLAN

Iscensätta barnperspektiv

Iscensätta barnperspektiv

Före, under och efter Barnahusbesök

Maria Kläfverud

LUND
UNIVERSITY

AKADEMISK AVHANDLING

som för avläggande av filosofie doktorexamen vid samhällsvetenskapliga
fakulteten, Lunds universitet, kommer att offentligt försvaras i

Socialhögskolans auditorium

fredagen den 18 juni 2021, klockan 10.15

Fakultetsopponent

Professor Ingrid Höjer, Göteborgs universitet

Organization LUND UNIVERSITY School of Social work Box 23 221 00 Lund Author Maria Kläfveryd	Document name	
	Date of issue June, 18 2021	
	Sponsoring organization	
Title and subtitle Staging child perspectives. Before, during and after Barnahus visits		
Abstract Barnahus in Sweden exist to improve investigations and the collaboration between public agencies when children are suspected being victims of physical and/or sexual abuse. Barnahus are multi-agency collaborations that bring together local authority child welfare services, the police, public prosecutors, paediatric medicine, forensic medicine, and child- and adolescent psychiatry in a child-friendly setting. Children, instead of having to repeat their story to different officials on different occasions, only have to visit one place. At Barnahus, child investigative interviews are conducted by a police officer. The child can be accompanied by parents or legal guardians; however, if they are suspects the child can be summoned to be interviewed without their knowledge or consent. The district court can appoint a special representative who may give consent for investigative interview and/or medical exam, and the child, when collected from preschool or school to the Barnahus, is accompanied by a support person (trygghetsperson) for example, a teacher or a school counsellor. The study analyses events in connection with children's visits to Barnahus for investigative interviews. In addition to the actual visit, events before and after are included, such as when children are collected to go to the Barnahus and are returned afterwards. The focus is on what occurs in different places and at different times, and in the transitions between. The analysis, based on interviews with children (n=8), parents (n=15), and support persons (n=16), applies a dramaturgical perspective, with several theoretical concepts and micro role transitions. The results show that children, parents, and support persons rarely know of the Barnahus before their visit. A support person is expected to provide security for the child in an unfamiliar situation. When summoned and collected from preschool or school, children were not involved nor told what was happening. The Barnahus is staged and adapted to children. During a Barnahus visit, the child is expected to perform in the investigative interview. Children who do not need immediate protection may leave Barnahus after the investigative interview, not knowing what will happen next. They and their support person return to an ordinary day in preschool or school, and their ordinary roles as pupil and teacher. Expectations of the child, the support person, and their relationship change according to the place or transition. Children can face conflicting expectations during the process, for example about telling the truth or white lies. There is an ever-present tension between children as participating actors or as needing protection. Expectations vary by time and place of how children should participate and act or should be more passive. Encounters before, during, and after a visit to Barnahus demand flexibility in relation to each child.		
Key words Barnahus, child perspective, children as crime victims, support persons (trygghetspersoner), staging, micro role transitions		
Classification system and/or index terms (if any)		
Supplementary bibliographical information		Language Swedish
ISSN and key title 1650-3872, Lund Dissertations in Social Work 62		ISBN 987-91-89604-69-8
Recipient's notes	Number of pages 326	Price
	Security classification	

I, the undersigned, being the copyright owner of the abstract of the above-mentioned dissertation, hereby grant to all reference sources permission to publish and disseminate the abstract of the above-mentioned dissertation.

Signature

Date 2021-05-07

Iscensätta barnperspektiv

Före, under och efter Barnahusbesök

Maria Kläfverud

LUND
UNIVERSITY

Omslagsbild Anna Vuokivi

Copyright Maria Kläfverud

Samhällsvetenskapliga fakulteten
Socialhögskolan

ISBN 978-91-89604-69-8
ISSN 1650-3872

Tryckt i Sverige av Media-Tryck, Lunds universitet, Lund 2021

Media-Tryck is a Nordic Swan Ecolabel
certified provider of printed material.
Read more about our environmental
work at www.mediatryck.lu.se

MADE IN SWEDEN

Förord

När det nu har det blivit dags att sätta punkt för avhandlingen finns det många som jag vill tacka. För även om avhandlingsskrivande i många avseenden är ett ensamarbete, är ni flera som på olika sätt har varit till hjälp och som bidragit på vägen mot avhandlingens slutförande.

Först vill jag rikta ett varmt tack till de barn, föräldrar och trygghetspersoner som intervjuats under studiens genomförande. Tack för att ni har berättat och delat med er av era erfarenheter. Det har varit av stor betydelse för avhandlingen. Jag vill också tacka samordnarna och alla andra som jag träffat i olika sammanhang på det aktuella Barnhuset. Tack till er.

Tack till mina handledare Torbjörn Hjort och Maria Bergendal Arvidsson, Socialhögskolan, Lunds universitet. Gång på gång har ni läst och kommenterat olika textutkast. Ni har hjälpt mig att hålla hoppet om en färdig avhandling vid liv och efter våra handledningsträffar har jag känt mig inspirerad att arbeta vidare. Tack för er hjälp under alla delar av avhandlingsskrivandet från början till slut.

Tack Ann-Margreth E. Olsson, en av mina handledare och projektledare för forskningsprojektet ”Barn i barnhus – tvärvetenskaplig studie ur barnperspektiv”. Tack för att du tålmodigt har funnits till hands, svarat på frågor, bidragit med kommentarer och uppmuntran.

I början av min doktorandtid och i samband med den initiala analysen av intervjuerna med trygghetspersoner har Vesa Leppänen bistått med många kloka tankar. Tack för hjälpen!

Under tiden som doktorand har jag befunnit mig i olika sammanhang. Jag har varit inskriven på forskarutbildningen på Socialhögskolan, Lunds universitet och jag har haft min doktorandtjänst på Forskningsplattformen Hälsa i Samverkan, Högskolan Kristianstad. Tack till båda för allt som ni har bistått och bidragit med under min utbildning. Jag vill också tacka alla doktorandkollegor på båda platserna (som jag mött i olika sammanhang genom åren) och alla andra som varit till hjälp med sådant som rör avhandlingen och diverse praktiska frågor. Tack till Forskningsplattformen Hälsa i Samverkan för finansiering.

Jag vill tacka deltagarna vid Forskningsplattformen Hälsa i Samverkans lärorika doktorandseminarier. Det var både roligt och inspirerande när jag, i slutet av min tid i Kristianstad, tog upp ett kapitelutkast som ni tog er an och gav många tänkvärda synpunkter på, trots att jag vet att upplägget skiljer från andra traditioner. Tack också till er som varit seminarieledare under olika perioder: Anna-Karin Edberg, Albert Westergren och Kerstin Blomqvist. Ni har alla hanterat uppgiften på ett utmärkt sätt.

Ett stort tack till er som varit kommentator vid mina seminarier på Socialhögskolan: Lina Ponnert (idé- och slutseminarium), Susanna Johansson (planeringsseminarium) och Katarina Jacobsson (mellanseminarium). Vidare vill jag framföra mitt tack till alla som vid nämnda seminarier eller efteråt gett mig värdefulla muntliga eller skriftliga kommentarer. Jag uppskattar att ni tagit er tid att läsa och kommentera.

Under doktorandtiden har jag varit med i olika grupper, även om jag de senaste åren inte varit så närvarande: Tack till den flervetenskapliga forskningsmiljön "Children and Young People's Health in Social Context" (CYPHiSCO), på Högskolan Kristianstad. Tack också till "Barn, familj, välfärd" på Socialhögskolan. Tack till CYPHiSCO och Letterstedtska föreningen som har bidragit med medel till konferensdeltagande under doktorandtiden.

I slutet av mitt avhandlingsskrivande ägnade jag mig åt praktiskt socialt arbete i Tingsryds kommun. Jag vill tacka områdeschef Ragnhild Olsson för stöd och visat intresse när det gäller min avhandling. Tack också till kollegorna i socialtjänsten.

Slutligen vill jag tacka min familj. För att få tillvaron och vardagen att fungera har mina föräldrar Elvy och Nils-Erik bidragit med ovärderlig hjälp på många olika sätt. Stort TACK till er för att ni alltid ställer upp. Tack till mina systrar Anna och Stina som har hjälpt till med bilder. Tack Anna, för den fina omslagsbilden!

Ola, tack för att du hela tiden funnits vid min sida, hejat på och trott på mig. Du har gett mig tid och utrymme att skriva. Tack till Axelina, Augusta och Beda för att ni har påmint mig om att livet består av så mycket mer än avhandlingsskrivande. Ni är bäst!

Karlshamn, maj 2021

Maria Kläfverud

Innehållsförteckning

Förord

Innehållsförteckning

1. Inledning	13
Besökares perspektiv	14
Barnahus – bakgrund och arbetssätt	16
Barnanpassning och brottsutredning	26
Syfte	28
Avhandlingens disposition	30
2. Perspektiv på barn i tid och rum	31
Förändringar över tid i synen på barn	32
Hur synen på våld mot barn förändrats	34
Arbete med utsatta barn	36
Sociologiska perspektiv på barn	39
Spänningsförhållande i barndomsforskning	42
Barns respektive vuxnas perspektiv	48
Olika grader av skydd och delaktighet	53
3. Barnahusmodellen – riktlinjer och tidigare forskning	57
Riktlinjer för Barnahussamverkan	57
Tidigare forskning	60
Nya rekommendationer och ny kunskap	74
I anslutning till Barnahusbesök	76

4. Metod och material	79
Studiens sammanhang	79
Urval, tillträde och förberedelser	82
Genomförande av intervjuer	94
Etiska överväganden	105
Analys och bearbetning	110
Studiens tillförlitlighet och överförbarhet	112
5. Teoretisk ram och begrepp	115
Val av teoretisk ram	116
Dramaturgisk metafor	121
Iscensättning	123
Scenen	126
Aktörer och roller	128
Teamet	131
Förflyttning mellan roller	132
Den teoretiska ramen och perspektiv på barn	138
Avslutning – teoretiskt perspektiv	140
6. Iscensättning inför barnets besök	143
Den barnanpassade scenen	144
Besökares uppfattning om lokalerna	149
Orsaker till Barnahusbesök	151
Samråd – en individanpassad iscensättning	152
Barnahus som iscensättning	154
7. Före Barnahus – hämtning och information	155
Inför besöket – tidigare kännedom	155
Hämtning av barn till polisförhör	157
Förflyttning mellan platser och roller	168
Hämtning utan manus	173

8. Barns besök på Barnahus	175
Mellan rum: möten utanför Barnahusets dörr	175
På Barnahusets tröskel	178
Väntrum: en plats för förberedelse och distraktion	179
Inför förhöret	183
Kontaktskapande möten	186
Barnets förflyttning till förhörsrummet	190
Förhörsrum och medhörningsrum	192
Betydelsen av tid och plats för framträdandet	206
9. Efter Barnahus – en fortsättning utan manus	209
Barnahuset och utsidan	209
Vad händer efter Barnahus?	218
Efter förhör	220
Barnahusbesöket i parentes	223
Möten på olika platser	228
Individanpassad kontakt	230
Avsaknad av <i>setting</i> och individuella bedömningar	231
10. Förväntningar och roller	235
Barnahus och olika förväntningar	235
Trygghetsperson mellan barn och myndigheter	242
Trygghetspersoner och barnperspektiv	252
Föränderliga roller	259
11. Slutdiskussion	263
Iscensätta barnperspektiv	264
Förväntningar i samband med förflyttning	270
Vuxnas betydelse för barnperspektiv	276
Avslutande reflektioner	278
Summary	283
Staging child perspectives: Before, during, and after Barnahus visits	283

Referenser	293
Bilagor	309
Bilaga 1	310
Bilaga 2	311
Bilaga 3	312
Bilaga 4	315
Bilaga 5	318
Bilaga 6	319
Bilaga 7	322
Bilaga 8	323
Bilaga 9	324
Bilaga 10	325
Bilaga 11	326

1. Inledning

Det är tyst i rummet. Flickan sitter och plockar med fällen. Hon sitter snett vänd mot polisen som sitter i den andra fåtöljen. Flickan säger att föräldern var sur och arg. Polisen frågar hur flickan vet det. Hon svarar att hon såg det. [...] Flickan flyttar succesivt längre och längre åt vänster i fåtöljen från polisen. Hon sitter nästan utanför kanten. [...] Flickan är tyst och tittar upp i taket. [...] Polisen säger senare att denne inte har fler frågor. Då knackar det i väggen från medhörningsrummet. [...] Polisen går ut ur rummet och lämnar flickan i fåtöljen.

Scenen ovan utspelar sig i ett förhörssrum på Barnahus, där en flicka i lågstadieåldern förhörs av en polis utifrån misstankar om att hon har varit utsatt för brott av sin förälder. När ett barn misstänks ha varit utsatt för brott, som barnmisshandel och/eller sexuella övergrepp, kan flera olika myndigheter komma att involveras i barnets liv. I Barnahus samverkar olika instanser (åklagare, polis, socialtjänst, barnmedicin, rättsmedicin, samt barn och ungdomspsykiatri BUP) kring barn som misstänks ha varit utsatta för nämnda brott. Tanken är att barn ska komma till en plats, där myndigheter samverkar i barnvänliga lokaler och att barn inte ska behöva upprepa sin berättelse flera gånger för olika vuxna.

Den här avhandlingen handlar om Barnahus och vad som utspelar sig i samband med att barn besöker Barnahus för polisförhör. Vid besöket förväntas såväl barn som vuxna att ikläda sig olika roller som Barnahusbesökare, misstänkt brottsoffer eller trygghetsperson. Kapitlets inledande scen från ett barnförhör är hämtad ur mina observationer och beskriver barnets situation utifrån mitt perspektiv som betraktare eller publik. Men då både arbetssätt och miljö i Barnahus förväntas vara anpassade till barn, är det intressant vad barn själva berättar om situationen. Jag kommer därför att rikta fokus mot barns och medföljande vuxnas perspektiv på det som händer före, under och efter Barnahusbesök. I det inkluderas även när barn hämtas till förhör och när de lämnar Barnahuset efter besöket.

Besökares perspektiv

Barn och vuxna kan ha olika föreställningar av en och samma företeelse. När jag skulle börja arbeta på Högskolan Kristianstad sa en av mina döttrar, som då var drygt två och ett halvt år, att ”du får akta dig så att du inte ramlar ner”. Hon hade hört att jag skulle börja på högskolan och om det är en hög skola finns det ju en risk att ramla ner. Med detta exempel vill jag belysa att barn och vuxna kan betrakta och uppfatta sin omvärld på olika sätt. Olika individer kan också ha olika perspektiv. Vad Barnahus, som den här avhandlingen handlar om, har för funktion är inte heller givet. En förälder som intervjuats i den studie som avhandlingen handlar om berättade för mig att hon tänkte på barnhem från förr, vilket är något helt annat, när hon hörde att de skulle till Barnahus. Barnahus är inte en plats där barn vanligtvis befinner sig och barn känner kanske inte till Barnahus före besöket. Publikationer visar att för barn och föräldrar i Norge var Barnahus en obekant plats (Stefansen, 2017) och bland allmänheten i USA fanns ingen eller begränsad kunskap om den amerikanska förebilden till Barnahus Children’s Advocacy Center CAC (Cross m.fl., 2012). Det är troligt att allmänheten även i Sverige saknar kunskap om Barnahus och dess funktion. Det skulle kunna te sig oklart för Barnahusbesökare vad ett barnhus är och vad man förväntas göra där. Kanske är det så det är tänkt, eftersom Barnahusets målgrupp är begränsad till de barn som misstänks ha varit utsatta för exempelvis barnmisshandel och/eller sexuella övergrepp. Samtidigt innebär det att Barnahus kan vara en ny och okänd plats för de barn som kommer dit.

Det har framhållits att myndigheterna i Barnahus ska komma till barnet i stället för tvärtom (Johansson m.fl., 2017; Landberg, 2009). Myndigheterna samlas på en plats i stället för att barnet ska behöva träffa olika myndighetsrepresentanter på olika platser. Samtidigt är det barnet som kommer på besök till Barnahuset och det kan antas att det är en mer obekant miljö för barnet, än för representanter för de verksamheter som samverkar där. Men även om barnet skulle ha förhörts på en polisstation i stället, så hade det förvisso också kunnat vara en ny och obekant plats för barnet. Skillnaden är att Barnahus har uppkommit med en ambition om barnperspektiv för att ta emot barn som misstänks vara brottsoffer i en barnvänlig miljö och för att barn inte ska behöva träffa olika personer på olika platser utifrån skilda syften.

Barn som besöker Barnahus kan ha varit med om svåra saker och kan ha traumatiska upplevelser i bagaget. Det som görs då barnet möter tjänstemän från olika myndigheter, exempelvis i samband med polisförhör, innebär att barnet kan behöva berätta om svåra upplevelser som i sin tur kan innebära obehag för barnet.

Samtidigt kan förhöret behöva genomföras för att brott ska klaras upp, att barnet själv och andra inte ska utsättas för ytterligare risker för våld eller övergrepp. Det som görs kan vara obehagligt och smärtsamt för barnet, men också nödvändigt. Om vissa moment då vuxna yrkesutövare möter barn inte genomförs, kan det få konsekvenser och innebära lidande för barnet. I samverkan kan olika intressen krocka, som mellan barns behov av skydd eller stöd och att utreda vem som är skyldig till ett brott (Åklagarmyndigheten, 2019). Det har i tidigare forskning framförts att den straffrättsliga logiken fått företräde i Barnahussamverkan (Johansson, 2011), medan det från annat håll påtalats att psykosociala hänsynstaganden har gjorts (Diesen & Diesen, 2010). Det pekar på att arbetet med barn kan innehålla olika intressen och perspektiv. Frågan är hur barn och medföljande vuxna, som besökare, uppfattar det.

Barn och medföljande vuxna kommer till Barnahus på besök. Barns och medföljande vuxnas roll i samband med besöket skiljer sig från de myndighetsrepresentanter som utför sitt arbete där, även om inte alla av representanterna från de samverkande myndigheterna har sin fysiska arbetsplats på Barnahuset. Jag beskriver barn och medföljande vuxna här som besökare till skillnad från tjänstemännen på Barnahus, exempelvis polis och socialsekreterare. Men rollen som besökare kan också skilja sig åt mellan olika besökare, exempelvis barn och föräldrar som kommer till Barnahus utifrån olika premisser. Besökares perspektiv är intressant av flera orsaker. Barn som misstänks ha varit utsatta för brott utgör målgruppen för Barnahus och Barnahus har anpassats för barn, vilket gör barns egna perspektiv intressanta. Forskning visar att myndigheternas arbete när barn har utsatts för brott till stor del genomförts utan att barnen var närvarande eller hade involverats, att barn enbart haft korta möten med polisen och socialtjänsten samt att vissa barn varken hade träffat polis eller socialtjänst trots att utredningar genomförts (Landberg m.fl., 2020). Barnahus förväntas emellertid att följa riktlinjer och leva upp till ambitioner om barnperspektiv. Eftersom barn och medföljande vuxna förmodligen inte känner till riktlinjer och ambitioner, kan de berätta om vad de har varit med om, utan att ha påverkats av dessa. Det som kommer fram och som möjligen saknas eller som kan te sig otydligt i barns och medföljande vuxnas berättelser, kan bidra med kunskap om hur händelser och möten i samband med barnhusbesök kan uppfattas av besökare.

Barnahus – bakgrund och arbetssätt

I Barnahus samverkar alltså olika myndigheter kring barn som misstänks ha varit utsatta för brott. Det finns både likheter och skillnader mellan olika svenska Barnahus (se t.ex. Kaldal m.fl., 2010; Landberg & Svedin, 2013; Barnafriid Nationellt kunskapscentrum, 2019). Nedan kommer jag att presentera vad ett Barnahus är och dess bakgrund samt centrala begrepp kopplade till Barnahus. I den studie som jag har genomfört, och som senare kommer att presenteras, kommer empirin från ett Barnahus.

Barnahusmodellens bakgrund och utbredning

Barnahusidén kommer ursprungligen från USA, där det första Children's Advocacy Center (CAC) startade på 1980-talet (National Children's Advocacy Center, 2019). Modellen var en reaktion på att barn för illa under utredningarna, bland annat med hänvisning till att bemötande och miljö inte var anpassade till barn och för att barn behövde upprepa sin berättelse vid flera tillfällen för olika myndighetspersoner (Landberg & Svedin, 2013). Modellen har sedan spridits både i USA och i övriga världen. Enligt National Children's Advocacy Centers webbplats finns över 1000 CAC i USA och fler än 34 länder runt om i världen har använt modellen (National Children's Advocacy Center, 2019). I USA finns i dag kriterier som CAC ska leva upp till för att ackrediteras (National Children's Alliance, 2017) ¹.

I Europa startade Barnahus på Island 1998 och begreppet Barnahus kommer därifrån. Det isländska Barnahuset startade med inspiration från CAC (Johansson m.fl., 2017) och Island anpassade CAC till det isländska systemet (Stefansen m.fl., 2017). Modellen kom till Sverige när regeringen beslutade att ge Rikspolisstyrelsen, Rättsmedicinalverket, Åklagarmyndigheten och Socialstyrelsen i uppdrag att starta Barnahus på försök 2005 (Ju2005/1181/KRIM). Barnahus öppnade då på sex orter². Syftet var att utredningarna skulle vara anpassade till barnen, att barn inte skulle behöva berätta för olika personer vid upprepade tillfällen och för att metodutveckla utredningarna (Ju2005/1181/KRIM).

¹ De kriterier som CAC ska leva upp till för ackreditering är 1. Multidisciplinary team, 2. Cultural competence diversity, 3. Forensic interviews, 4. Victim support and advocacy, 5. Medical evaluation, 6. Mental health, 7. Case review, 8. Case tracking, 9. Organisational capacity 10. Child focused setting (National Children's Alliance, 2017).

² De orter där Barnahus startade på försök var Stockholm, Göteborg, Malmö, Linköping, Umeå och Sundsvall (se t.ex. Åström & Rejmer, 2008).

Sverige och Norge har anpassat den isländska modellen till sina respektive system (Stefansen m.fl., 2017). Modellen har därefter spridits i de nordiska länderna och det finns fler än 50 Barnahus i de nordiska länderna; Danmark, Sverige, Norge, Åland (Finland), Grönland och Färöarna (Wenke, 2017). I Norden och i Europa talas det numera om Barnahusmodellen, som har fått en stor genomslagskraft och antalet Barnahus har ökat i Sverige sedan uppdraget om att starta på försök sjuksattes. Vid den senaste nationella utvärderingen fanns 31 Barnahus, vilket innebär att 222 av Sveriges 290 kommuner hade tillgång till Barnahus (Barnafrid Nationellt kunskapscentrum, 2019).

Den amerikanska CAC modellen och Barnahusmodellen skiljer sig åt i vissa avseenden. Barnahus är inbäddade i det offentliga välfärdssystemet för barn och i det juridiska systemet, vilka finansieras med allmänna medel, medan CAC ofta startas av oberoende eller privata icke-vinstdrivande organisationer (Wenke, 2017). CAC utgör ett partnerskap mellan det offentliga och privata (public-private partnership) som får resurser från både federala källor och staternas allmänna finansieringsströmmar (National Children's Alliance, 2020). Nästan alla CAC får medel från olika källor och den genomsnittliga fördelningen nationellt 2016 var 68 procent allmän finansiering och 32 procent privat finansiering (Boeskin m.fl., 2016). Rättsväsendet och åklagare deltar i det multidisciplinära samarbetet och barn förhöras på CAC, men CAC är inte formellt kopplad till rättssystemet vilket innebär att om ett fall leder till domstol behöver barnet även ge sin utsaga där (Wenke, 2017).

Misstanke om och brott mot barn

Flickan i den inledande scenen förhöordes utifrån att det fanns misstankar om att hon skulle ha utsatts för brott. I Barnahusets målgrupp ingår barn som misstänks ha varit utsatta för barnmisshandel och/eller sexuella övergrepp. För att få en bild av i vilken utsträckning dessa brott förekommer, har jag valt att presentera förekomsten av brott mot barn, även om avhandlingen inte handlar om de misstänkta brotten och vad barn kan ha varit utsatta för. Statistik gällande förekomsten ger en bild av hur vanligt det är att barn misstänks ha varit utsatta för dessa brott. I Sverige avser "brott mot barn" våld, sexualbrott, rån samt brott mot frihet och frid mot personer som är under 18 år (Åklagarmyndigheten, 2021).

Under 2020 inkom 35 208 brottsmisstankar som handlade om brott mot barn (Åklagarmyndigheten, 2021). Brottsförebyggande rådets statistik anger att under 2020 polisanmälades 24 700 misshandelsbrott mot barn under 18 år och av dessa var 4 280 misshandelsbrott mot barn som var sex år eller yngre

(Brottsförebyggande rådet, 2021a). När jag ser siffrorna för misshandelsbrott mot barn reflekterar jag över att det verkar vara höga siffror, där många barn kan ha varit utsatta för misshandel. Brottsförebyggande rådet beskriver förändringar i anmälningsbeteendet hos föräldrar, personal i förskola eller skola och socialtjänst under 2000-talet, där våldet kan vara mindre grovt än tidigare för att leda till en polisanmälan (Shannon, 2011). Det agaförbud som finns i Sverige är ett uttryck för nolltolerans för våldshandlingar mot barn, vilket också kan tänkas påverka antalet polisanmälningar. Trots de höga siffrorna beskriver Brottsförebyggande rådet (2020) att det finns ett stort mörkertal gällande misshandelsbrott mot barn. Barnmisshandel kan förekomma i större uträkning än vad som syns i statistik, eftersom det sker dolt, kanske i uppfostringssyfte och aldrig anmäls (Cederborg, 2014). Av en enkätundersökning där totalt 4 741 elever i årskurs nio på grundskolan och andra året på gymnasiet deltog, framkommer att det vanligaste var att barnmisshandel skett inom familjen (Jernbro & Janson, 2017). Enkätundersökningen bland elever visar att 24 procent av eleverna själva uppgav att de någon gång blivit utsatta för fysiskt våld av en vuxen person (förälder eller annan), 16 procent hade utsatts av psykiskt våld av en vuxen och 14 procent hade upplevt våld mellan vuxna i familjen (Jernbro & Janson, 2017). När det kommer till orosanmälningar till socialtjänsten har de ökat över tid och av Socialstyrelsens (2019) kartläggning framgår att 180 000 barn kommit till socialtjänstens kännedom via anmälningar under 2018, vilket motsvarar drygt 8 procent av alla barn i Sverige. Var femte anmälan rörde våld i nära relationer (Socialstyrelsen, 2019).

Under 2020 anmäldes 4 300 våldtäktsbrott mot barn (0–17 år), vilket är en ökning med 21 procent jämfört med året före (Brottsförebyggande rådet, 2021a). Av alla anmälda våldtäktsbrott under 2020 var 46 procent mot barn (0–17 år), enligt statistik från Brottsförebyggande rådet (2021a). I 90 procent av fallen var offret en flicka och i 10 procent av fallen var offret en pojke. När det gäller sexuellt ofredande anmäldes 4 320 brott mot barn (0–17 år) 2020. Anmälningar om sexuellt ofredande mot barn (0–17 år) har ökat med 6 procent sedan 2019 (Brottsförebyggande rådet, 2021a). I Brottsbalken 4 kap 7 § är definitionen av ofredande när någon fysiskt antastar någon eller utsätter någon annan för störande kontakter eller annat hänsynslöst agerande (SFS 1962:700). Av den tidigare nämnda elevenkätundersökningen framkommer att 9 procent (14 procent av flickorna och 2 procent av pojkarna) hade utsatts för sexuella övergrepp av någon vuxen. Om man bortser från ålder på förövaren hade 26 procent (40 procent flickor och 10 procent pojkar) varit utsatta för sexuella övergrepp (Jernbro & Janson, 2017).

Brott mot barn kan vara svårutredda, kan innebära en längre utredningstid och en stor del av brottsmisstankarna läggs ned, eftersom det finns bevissvårigheter (Åklagarmyndigheten, 2021). Av statistik från Brottsförebyggande rådet (2020) som avser 2019 framgår att det inleddes utredning i 93 procent av misshandelsbrotten mot barn i åldern 0–6 år och i 70 procent av fallen gällande barn 7–14 år, vilket betyder att omkring 7 procent av misshandelsbrotten mot åldersgruppen 0–6 år och 30 procent mot barn i åldern 7–14 år avskrevs direkt.

Personupplärning innebär att en misstänkt person bundits vid brottet genom att åtal har väckts, att strafföreläggande utfärdats eller åtalsunderlåtelse meddelats (Brottsförebyggande rådet, 2021b). Personuppläringsprocent handlar om hur många av de handlagda³ brotten (både utredda⁴ och direkt avskrivna) under ett år som personupplärats (Brottsförebyggande rådet, 2021b). Personuppläringsprocenten för misshandelsbrott mot barn i åldersgruppen 0–6 år var 5 procent och mot barn 7–14 år 7 procent under 2020. Lagföringsprocent redovisar antalet personupplärade brott under ett år av samtliga utredda brott, förutom förundersökningsbegränsade brott⁵.

När det gäller misshandelsbrott mot barn var lagföringsprocenten 5 (0–6 år) respektive 10 (7–14 år), enligt Brottsförebyggande rådet (2021b). Personuppläringsprocenten och lagföringsprocenten beskriver alltså andelen personupplärade brott i förhållande till alla handlagda respektive alla utredda brott (Brottsförebyggande rådet, 2021b). Av Brottsförebyggande rådets (2021b) statistik framgår att personupplärings- och lagföringsprocenten för våldtäkt mot barn är högre generellt än för våldtäkt mot vuxna. För våldtäkt mot barn under 15 år var personuppläringsprocenten 30 och lagföringsprocenten 31 och för barn 15–17 år var den 17 respektive 18 under 2020. Det framgår att ett ärende som inkluderade omkring 60 brott gällande våldtäkt mot flicka (15–17 år) har påverkat både personupplärings- och lagföringsprocenten för 2020. Personuppläringsprocenten var 10 och lagföringsprocenten 11 när det gäller våldtäkt mot vuxna (Brottsförebyggande rådet, 2021b).

³ Handlagda brott är alla anmälda brott där polis, åklagare eller annan brottsutredande myndighet har fattat beslut om att handläggningen ska avslutas under den redovisade perioden (Brottsförebyggande rådet, 2021b).

⁴ Utredda brott är de handlagda brott där utredning exempelvis förundersökning bedrivits och där beslut om brottet fattats under det år som redovisas (Brottsförebyggande rådet, 2021b).

⁵ Förundersökningsbegränsning handlar oftast om att en person är misstänkt för flera brott och att straffet inte skulle påverkas av om ytterligare ett brott utreds (Brottsförebyggande rådet, 2021b).

Myndighetssamverkan i Barnahus

Samverkan i Barnahus kan beskrivas som fyra rum, där varje myndighet har ansvar för sin del (Landberg & Svedin, 2013). De fyra rummen är brottsutredning (polis och åklagare), skydd (socialtjänst), fysisk hälsa (barnmedicin) och psykisk hälsa (BUP), medan taket består av kunskap. Socialtjänsten har ofta en samordnande roll i samverkan och någon från socialtjänsten har då sin arbetsplats på Barnahuset (Rikspolisstyrelsen m.fl., 2008).

Socialtjänsten har ingen formell skyldighet att polisanmäla när barn misstänks ha varit utsatta för brott (Åklagarmyndigheten, 2019). Av Socialstyrelsens allmänna råd om handläggning av ärenden gällande barn och unga (SOSFS 2014:6) framgår dock att misstanke om brott mot barn bör polisanmälas skyndsamt om det inte strider mot barnets bästa. I dessa ärenden görs en individuell bedömning. Det innebär att det inte är alla ärenden där det finns brottsmisstankar mot barn som hamnar på Barnahus, på orter med tillgång till ett Barnahus. För att ett ärende ska aktualiseras på Barnahus behöver först den som fått veta eller misstänker att ett barn far illa göra en orosanmälan till socialtjänsten och/eller en polisanmälan och därefter behöver ärendet aktualiseras på ett Barnahus (Barnafrid Nationellt kunskapscentrum, 2019). Det vanligaste är att socialtjänsten eller polisen aktualiserar ärenden till Barnahus. I praktiken kan det dock gå till på olika sätt och någon av de andra samarbetsparterna, som BUP, åklagare eller barnläkare, kan också aktualisera ärenden (Barnafrid Nationellt kunskapscentrum, 2019). Innan barnet kallas och kommer till Barnahuset samråder representanter från de samverkande myndigheterna. Samråd har beskrivits utgöra navet i Barnahussamverkan (Landberg, 2009; Landberg & Svedin, 2013; Rikspolisstyrelsen, 2009). Enligt de nationella riktlinjerna är det viktigt att representanter från polis, åklagarmyndighet, socialtjänst samt den kompetens från hälso- och sjukvård som kan behövas är närvarande vid samråd. Om det i ett ärende behövs särskild kompetens bör representant för detta ges möjlighet att delta (Rikspolisstyrelsen, 2009). Samordning ska ge förutsättningar att genomföra en framgångsrik förundersökning samt hjälpa och stödja barnet och dess familj (Kaldal m.fl., 2010; Åklagarmyndigheten, 2019).

Vid de initiala samråden diskuteras ärenden gällande barn där det finns misstanke om brott. Samråden uppges utgöra en effektiv modell för den initiala planeringen och för att samordna insatser mellan de samverkande myndigheterna, vilket minskar risken för att parallella utredningar skulle hindra eller försvåra arbetet för andra (Rikspolisstyrelsen, 2009). Samråd syftar till att samarbetet ska ske smidigt med barnets bästa i fokus (Barnafrid Nationellt kunskapscentrum, 2019). Det finns olika slags samrådsmöten (Landberg & Svedin, 2013). Vid konsultativa

samråd kan en deltagare föredra ett ärende utan att säga barnets namn och de andra deltagarna kan ge råd och synpunkter (Landberg & Svedin, 2013). Då kan exempelvis socialtjänsten föredra ett ärende för att få synpunkter om huruvida en polisanmälan ska göras. Vid planeringssamråd behöver alla deltagare veta vilket barn det handlar om för att kunna planera för det specifika barnet och myndighetsrepresentanterna utbyter information (Landberg & Svedin, 2013). Förhör med barn, läkarundersökning, förhör med misstänkta eller andra åtgärder under förundersökningen samordnas med socialtjänstens insatser (Landberg & Svedin, 2013; Åklagarmyndigheten, 2019). Planerande samråd är den typ av samråd som oftast benämns som samråd (Barnafrid Nationellt kunskapscentrum, 2019) och var den typ av samråd som förekom på det Barnahus som jag har studerat. Det finns uppföljande samråd som oftast sker när det finns en upplevelse av att något missats eller gått fel och syftet är att lära sig av ett avslutat ärende (Landberg & Svedin, 2013). Det finns Barnahus som erbjuder akuta samråd när det är lång tid till nästa planerande samråd (Barnafrid Nationellt kunskapscentrum, 2019). Av den senaste nationella utvärderingen av Barnahus framkommer att ett Barnahus använder sig av behandlingssamråd i vilket behandling är i fokus och där brottsutredningen inte alls diskuteras (Barnafrid Nationellt kunskapscentrum, 2019).

I avhandlingen är fokus på det som sker i samband med polisförhör med barn. Polisförhör är en viktig del av Barnahusverksamheten och på alla Barnahus genomförs polisförhör med barn. I Barnahus kan även läkarundersökningar genomföras och barn kan erbjudas stöd. Det förekommer dock skillnader mellan olika Barnahus avseende vad som erbjuds (Barnafrid Nationellt kunskapscentrum, 2019; Landberg & Svedin, 2013) och huruvida det finns verksamhet i alla fyra rummen (Landberg & Svedin, 2013). Tidigare studie visar att barns kontakt med de samverkande myndigheterna främst skett genom barnförhör genomfört av polisen och samtal med socialtjänsten (Landberg m.fl., 2020). Barn var enbart på Barnahuset i samband med polisförhör och om de sedan hade kontakt med andra myndigheter skedde det på andra platser (Landberg m.fl., 2020). På Barnahuset i den här studien har polisförhöret visat sig utgöra en central händelse.

När barnets vårdnadshavare är misstänkt

Barn kan besöka Barnahus tillsammans med sina föräldrar eller vårdnadshavare. I de fallen kontaktas vårdnadshavaren, som sedan förväntas informera och förbereda barnet samt följa med till Barnahus. Kallelsen till förhör går då via vårdnadshavare (Åklagarmyndigheten & Polismyndigheten, 2018).

Men, barnets vårdnadshavare eller någon närstående till denne, exempelvis en partner, kan vara misstänkt för att ha utsatt barnet för brott. Om det finns sådana misstankar, kan barn i Sverige förhöras utan vårdnadshavarnas vetskap eller samtycke. Det görs med stöd av lag (SFS 1999:997) om särskild företrädare för barn. På åklagares begäran kan tingsrätten då utse en särskild företrädare, vilken vanligtvis är jurist, som tar över vårdnadshavarens beslutanderätt för sådant som rör förundersökning och rättegång (Åklagarmyndigheten, 2019). Det kan innefatta att samtycka till att barnet förhörs av polis eller läkarundersöks. En vårdnadshavare som inte är misstänkt och som inte är gift eller sammanboende med den misstänkte kan förordnas. Om någon annan än en vårdnadshavare förordnas som särskild företrädare fattas beslutet utan att vårdnadshavare hörs i frågan (Åklagarmyndigheten, 2019). Utgångspunkten för lag om särskild företrädare för barn (SFS 1999:997) är barnets bästa, men beslut om särskild företrädare för barn innebär även en inskränkning av vårdnadshavarens rätt (Justiteutskottet, 2005). När det finns en särskild företrädare skickas kallelser och underrättelser till denne i stället för till vårdnadshavare (Prop 1998/99:133).

Möjligheterna att förordna en särskild företrädare för barn har funnits sedan januari 2000 (Justiteutskottet, 2005). Det görs för att barnet inte ska påverkas inför förhör och för att förhindra att bevis undanröjs (Åklagarmyndigheten, 2019). En förutsättning för att en särskild företrädare ska förordnas är att fängelse kan vara en påföljd för det misstänkta brottet och att misstanken är så stark att förundersökning ska inledas (Åklagarmyndigheten, 2019). Beslutet om att förordna särskild företrädare är ett så kallat interimistiskt beslut, vilket innebär att det är möjligt att avvakta med att meddela beslutet till vårdnadshavarna tills det kan ske utan men för utredningen, dock som längst till den sjätte vardagen (Åklagarmyndigheten, 2019). Tidigare var det till den fjärde vardagen (Åklagarmyndigheten, 2016), men det ändrades den första augusti 2018 (se Förordning om ändring i förordning [1999:998] om särskild företrädare för barn SFS 2018:532). Av rapporten om uppföljning av tillämpningen av lagen från 2005 framgår att många åklagare ansåg att tidsfristen inom vilken vårdnadshavare skulle underrättas då var för kort för att lagen på ett effektivt sätt skulle kunna användas i brottsbekämpning (Justiteutskottet, 2005).

Beslutet om att förordna en särskild företrädare kan alltså inte hemlighållas för vårdnadshavaren mer än en begränsad tid. Den särskilda företrädaren kan därför utses med kort varsel, kanske samma dag, och har därmed inte möjlighet att bekanta sig med barnet (Forsman, 2017). Ändå är det den särskilda företrädaren som kan samtycka till att barnet förhörs, eventuell läkarundersökning och andra

åtgärder. Den personen är den enda som kan fatta beslut om hur barnet ska ta sig till förhör (Landberg & Svedin, 2013).

Barnet hämtas då vanligtvis i förskolan eller skolan, där föräldrarna inte befinner sig. När barnet hämtas till förhör kan det innebära att den person som hämtar barnet är en ny och främmande person för barnet. Det kan vara den särskilda företrädaren själv som hämtar barnet, men på vissa Barnahus är det rutin att socialtjänsten hämtar barnet, vilket då formellt sker på uppdrag av den särskilda företrädaren (Landberg & Svedin, 2013). På det Barnahus som denna studie bygger på var det oftast den särskilda företrädaren som hämtade barnet, men det förekom att socialsekreterare hämtade om denne redan kände barnet sedan tidigare. Hämtningen kan innebära att barnet ska följa med en främmande person från sin förskola eller skola. Själva hämtningen sker utanför Barnahuset som fysisk plats, men det är ändå en händelse som hänger samman med besöket på Barnahuset.

I samband med hämtning kan barnet följas av en så kallad trygghetsperson, exempelvis någon ur personalen på förskolan eller skolan. Trygghetspersonens uppdrag och roll är som namnet antyder att förmedla trygghet till barnet i den aktuella situationen. Av Åklagarmyndighetens handbok (2019) framgår att innan barnet ska på förhör bör den särskilda företrädaren eller utredaren ta kontakt med barnets förskola, skola eller den plats där barnet befinner sig för att undersöka vem som är mest lämplig att följa med barnet. Medföljande trygghetsperson kommer till Barnahuset på besök tillsammans med barnet. Trygghetspersonen ingår inte i de myndigheter som samverkar på Barnahus, kring barn som misstänks ha varit utsatta för brott. Denne har begränsad insyn i processen kring brottsmisstanken och myndigheternas arbete. Samtidigt förväntas trygghetspersonen förmedla trygghet till barnet i en situation som kan vara ny och obekant både för barnet och trygghetspersonen. Före den här studiens start hade inte trygghetspersonerna, deras roll eller betydelse fått någon större uppmärksamhet, vare sig i rekommendationer, handböcker eller forskning. I senare publikationer har dock trygghetspersonen alltmer börjat uppmärksammas (se Stiftelsen Allmänna Barnhuset, 2019; Åklagarmyndigheten & Polismyndigheten, 2018).

Barnhusets miljö och lokaler

När barnet kommer till Barnahuset tillsammans med medföljande vuxen tas de emot i lokalerna. Barnhusets miljö ska vara fysiskt och psykiskt trygg samt byggd för att möten mellan barn och förövare ska undvikas (Landberg & Svedin, 2013). Bilder från väntrum på olika Barnahus visar rum med bland annat leksaker (se

Landberg & Svedin, 2013; Rasmusson, 2008; Stefansen, 2017). Enligt "Barnahusutredningen 2010" bör miljön i Barnahus utformas för att skapa balans mellan barnvänlighet och seriositet som främjar utredningen (Kaldal m.fl., 2010). Vidare framhåller "Barnahusutredningen 2010" att Barnahus ska betraktas som utredningscentra och att det bör påverka hur miljön utformas. Det står att "Miljön bör alltså vara neutral, gärna varm och ombonad, men inte stimulerande för lek och fantasi" (Kaldal m.fl., 2010, s. 146, kursivering i original). Åklagarmyndigheten och Polismyndigheten (2018) beskriver att det är viktigt att väntrummet inte innehåller för många leksaker, eftersom de kan vara mer intressanta för barnet än själva förhöret, vilket kan innebära att barnet exempelvis vill lämna förhöret för att leka vidare. Ovanstående pekar på polisförhörets centrala roll i Barnahus. Leksakerna finns för att göra miljön barnvänlig och samtidigt antyder ovanstående att det inte får bli för barnvänligt. Kari Stefansen (2017) beskriver att utifrån ett barnperspektiv är barnvänlighet förbunden med de aktiviteter som väntrummet inbjuder till samt möjligheten till avslappning, lek och underhållning, vilket erbjuder barn en känsla av medverkan eftersom barn kan välja aktivitetsnivå.

Förhörssrummet är mer sparsamt inrett än väntrummet och i många förhörssrum finns en fäll, ett slags fårskinn, i barnets stol. Fällan förväntas förmedla trygghet och göra det hemmalikt. De vuxna antar att barn behöver fällen i förhörssituationen. Enligt Åklagarmyndigheten och Polismyndigheten (2018) kan dock barn med vissa diagnoser uppleva obehag av att sitta på fårskinnet. En ombonad omgivning vid förhör med barn ska erbjuda en tryggare atmosfär och bättre förutsättningar för en utsaga från barnet (Bring m.fl., 2008). Enligt en amerikansk studie trodde yrkesverksamma (inom Child Protection Service och utredare i Law Enforcement) att en barnvänlig miljö främjade avslöjanden, mer riktiga intervjuresultat och minskade risken för sekundär traumatisering (Newman m.fl., 2005). I den ombonade omgivningen förhörs barnet av en polis som inte har någon polisuniform på sig. I "Barnahusutredningen 2010" framförde advokater att barn kunde känna sig vilsna i Barnahusmiljön och att missförstånd hade undvikits om polisen hade burit uniform (Kaldal m.fl., 2010). Svenska studier har visat att Barnahusmiljön i allmänhet uppskattats, men att äldre barn kunde uppfatta den som barnslig (Kaldal m.fl., 2010; Rasmusson, 2008, 2011). Svaren från barn som besökt norska Barnahus antydde att barns känsla av trygghet var relaterad till barnvänlighet (Stefansen, 2017). Miljöns utformning handlar både om att skapa en trygg miljö för barnet och om att lyckas med polisförhöret. Samtidigt avslöjar inte den barnvänliga miljön eller tjänstemännens klädsel vad som är syftet med besöket, vilket kan göra syftet otydligt för barnet (se Kaldal m.fl., 2010). Polisförhöret genomförs i ett särskilt förhörssrum och under förhöret

befinner sig enbart barnet och polisen där. I förekommande fall kan även en tolk närvara (Landberg & Svedin, 2013).

Medhörning och videoinspelning

Polisförhören med flickan i det inledande exemplet följdes av andra tjänstemän via en skärm i ett annat rum, ett medhörningsrum. Medhörning betraktas som ett effektivt sätt för att barnet inte ska behöva upprepa sin berättelse (Landberg & Svedin, 2013; Rikspolisstyrelsen, 2009). Åklagare, målsägandebiträde⁶ eller särskild företrädare och i förekommande fall den misstänktes försvarare får följa förhören via medhörning (Åklagarmyndigheten, 2019). Åklagares närvaro leder exempelvis till snabbare handläggning eftersom beslut kan fattas i direkt anslutning till förhören (Rikspolisstyrelsen, 2009; Åklagarmyndigheten, 2019; Åklagarmyndigheten & Polismyndigheten, 2018). För att kunna koordinera parallella utredningar kan även socialtjänst, barnmedicin och barnpsykiatri ges möjlighet att närvara (Rikspolisstyrelsen, 2009; Åklagarmyndigheten, 2019). I förhållande till Barnhusets fyra rum har olika myndigheter olika uppdrag i förhållande till barnet. Socialtjänsten står för skydd och en studie bland socialsekreterare visar att de själva anser att deras uppgift i samband med medhörning främst är att bedöma barnets omedelbara behov av skydd (Olsson, 2017a). Av de nationella riktlinjerna framgår att det noga bör övervägas vilka som ska följa förhören av hänsyn till barnet (Rikspolisstyrelsen, 2009). I rekommendationer från Åklagarmyndigheten och Polismyndigheten 2018 framhålls att huruvida barnet ska få se medhörningsrummet ska avgöras från fall till fall, men det ska inte undanhållas för barn att andra ser och hör förhören. Barn har rätt att få fullständig information om vilka som finns i medhörningsrummet under förhör (Rikspolisstyrelsen, 2009; Åklagarmyndigheten, 2016; Åklagarmyndigheten & Polismyndigheten, 2018).

Polisförhör med barn dokumenteras via videoupptagning om barnet är under 15 år eller om barnet inte förväntas vara med vid en eventuell rättegång (Åklagarmyndigheten, 2019). Eftersom barn inte bör utsättas för förhör i domstol kan videoinspelning användas vid en eventuell rättegång (Bring m.fl., 2008). Ett videofilmade förhör har beskrivits kunna utgöra ett övertygande underlag och bidra med en klar bild av hur informationen kommit fram (Cederborg, 2000). Enligt Ann-Christin Cederborg (2000) är videoinspelning att föredra även om barnet

⁶ Målsägandebiträde ska fungera som personligt och juridiskt stöd till målsäganden. Till skillnad mot den särskilda företrädaren övertar inte målsägandebiträdet vårdnadshavarens beslutanderätt (Åklagarmyndigheten, 2019).

skulle uppleva obehag, ”eftersom dokumentation kan behövas för den fortsatta utredningsprocessen” (s. 47).

I samband med medhörning blir det tydligt att de närvarande har olika roller. I förhörssrummet finns barnet som förväntas berätta om brott som det utsatts för, för en närvarande polis. Samtidigt betraktas förhöret av en publik, i ett annat rum, där olika tjänstemän har olika roller och uppdrag i förhållande till barnet och brottsmisstanken. Medhörningen beskrivs tillgodose barnperspektivet, eftersom barnet inte behöver berätta för olika personer om igen (Åklagarmyndigheten, 2016), och det betraktas vara till barnets bästa att utredningarna koordineras (Åklagarmyndigheten, 2019).

Eftersom ovanstående handlar om vuxnas syn är det angeläget att ta reda på hur barn själva uppfattar händelser i samband med Barnahusbesök. Barnet kan behöva genomgå något som kan upplevas obehagligt för stunden för att det senare ska bli bättre för barnet. Det kan alltså vara skillnad på om barnets situation och behov i stunden eller på sikt beaktas. En intervjustudie med brottsutsatta barn visar att barn när de senare tänkte tillbaka, kunde tycka att det var bra att de i vissa situationer inte fått sin vilja igenom (Landberg m.fl., 2020). Det indikerar att det kan vara komplicerat att tillgodose barnets bästa och anta ett barnperspektiv när det gäller barn i svåra situationer, som brottsutsatta barn.

Barnanpassning och brottsutredning

Ambitionen i Barnahus är att både skapa ett mottagande och genomföra hela processen mer barnanpassad, vilket bland annat visar sig i den miljö där barnet tas emot. De nationella riktlinjerna beskriver att den fysiska miljön ska vara särskilt anpassad till barn och unga (Rikspolisstyrelsen, 2009). Även senare europeiska riktlinjer framhåller en barnvänlig miljö (Lind Haldorsson, 2017). Miljön har iscensatts och planerats för att passa barn som besökare. Samtidigt skulle den barnvänliga miljön kunna innebära att syftet med besöket blir otydligt för barnet. Den barnvänliga miljön kan verka som maskering eller kamouflage för vad besöket egentligen handlar om. Den barnvänliga miljön riskerar att göra budskapet om var barnet befinner sig mer otydligt och förvirrande.

Det finns forskning som visar att barns rätt till delaktighet och information inte realiseras i praktiken (Landberg m.fl., 2020). En kvalitetsgranskning av Barnahus i Sverige pekar på att polisen undviker att informera barn om innehållet i polisanmälan och om brottsmisstanken av rädsla för att det skulle kunna ses som

något som gör att relevansen för det barnet berättar i förhör minskar (Landberg & Svedin, 2013). En annan utmaning när det gäller information till barn i samband med förhör kan vara att information riskerar att minska barnets motivation att medverka i förhöret (Landberg m.fl., 2020). I det kan barns rätt till information få stå tillbaka för brottsutredningens genomförande. Det finns ett spänningsförhållande där ett misstänkt brott ska utredas samtidigt som det ska göras utifrån ett barnperspektiv och ett barnrättsperspektiv, där barnet har rätt att få sina rättigheter tillgodosedda. Lokaler som är inredda för att passa barn i kombination med bristande information, såväl inför som under besöket på Barnahus, skulle kunna göra det otydligt för barnet vad som är syftet med Barnahusbesöket.

Barnahus ska skydda barn i processen. Samtidigt finns förväntningar på barnet att bidra i en brottsutredning, där barnet ges möjlighet att göra sin röst hörd. Den möjligheten är i enlighet med barnkonventionen (se Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter, vilken numera är svensk lag, SFS 2018:1197). Att fastställa vad barnet behöver skulle kunna se olika ut beroende på vem som definierar barnets behov, om det är barnet själv, föräldrar, polis eller någon annan. Som tidigare nämdes har forskare pekat på att olika synsätt kan dominera i Barnahussamverkan (Diesen & Diesen, 2010; Johansson, 2011). Det skulle också kunna innebära att det finns olika sätt att se på barnets behov och på det som görs.

Barnahus kan ses som ett av flera exempel på hur idén om barns bästa och barnperspektiv tagit sig uttryck inom olika verksamheter. Enligt riktlinjer ska samverkan i Barnahus ske utifrån ett "konsekvent barnperspektiv" (Rikspolisstyrelsen, 2009, s. 4). Barnahus har skapats med intentionen att förbättra för barn som misstänks ha varit utsatta och för att barn inte ytterligare ska traumatiseras i processen (se t.ex. Landberg & Svedin, 2013). Att arbeta utifrån barnperspektiv kan innebära en utmaning eftersom regler, policy, riktlinjer och barnets egen önskan kan dra åt olika håll. Det ställs då olika förväntningar på verksamheten som kan vara svåra att förena. I den här avhandlingen har jag valt att studera Barnahus, en verksamhet som kan ses som förhållandevis tydligt styrd av regelverk och procedurer utifrån att det handlar om en straffrättslig process som ska hanteras. Det är kanske en av de verksamheter som möter barn, där det finns minst utrymme för improvisation och annorlunda lösningar för att tillmötesgå barnperspektivet. Samtidigt är det en verksamhet som tillkommit just i syftet att arbeta utifrån ett explicit barnperspektiv. Barnahus är en verksamhet som är kringgärdad av ett strikt regelverk och samtidigt förväntas dess aktörer anta ett tydligt barnperspektiv. Detta spänningsförhållande gör Barnahus till en intressant verksamhet att studera. Utifrån olika roller och uppdrag kan det finnas olika

perspektiv och uppfattningar på det som händer i samband med barns Barnahusbesök för polisförhör.

Barnahus består av olika platser/rum som har sina respektive syften. I förhörssrummet äger förhöret rum enligt en särskild förhörsmetod, i medhörningsrummet befinner sig olika tjänstemän som publik till det som utspelar sig i förhörssrummet och i det barnanpassade väntrummet tas barn emot inför förhör. Jag vill även inkludera händelser som sker utanför Barnahuset som fysisk plats, eftersom de inte kan frikopplas från det som sker på Barnahuset. Det handlar då främst om när barn kallas och hämtas till förhör och när de lämnar Barnahuset för att återgå till vardagen utanför igen, exempelvis i förskolan eller skolan. Tidigare har Barnahus huvudsakligen studerats utifrån vad som sker på plats. Av de barn som förhörs på Barnahus återvänder de flesta hem efteråt, vilket innebär att de av socialtjänsten inte bedöms behöva omedelbart skydd genom att placeras utanför hemmet (Landberg & Svedin, 2013). Jag intresserar mig för vad som händer i samband med barns och medföljande vuxnas (föräldrar och trygghetspersoner) Barnahusbesök och vad som sker före, under och efter besöket. Jag studerar vad som utspelar sig på olika platser och tidpunkter. Fokus är på det som sker på de här platserna i samband med barns besök på Barnahus för polisförhör och alltså inte på orsaken till förhöret, det vill säga brottsmisstanken.

Syfte

Avhandlingens övergripande syfte är att studera och analysera händelser i samband med barns Barnahusbesök. Förutom själva Barnahusbesöket för polisförhör inkluderas sådant som sker i anslutning till besöket, som förberedelser, hämtning av barn till förhör och vad som händer när barnet lämnar Barnahuset. Studie och analys görs med stöd av vad barn, föräldrar och trygghetspersoner berättar om händelser före, under och efter Barnahusbesök. Fokus är på det som sker vid olika platser och tidpunkter samt vid förflyttning mellan dem. Avhandlingens frågeställningar är följande:

- Hur förbereds barnet inför Barnahusbesök i samband med hämtning från förskola eller skola?
- Vad utspelar sig på olika platser och tidpunkter under Barnahusbesök för polisförhör?
- Vad händer efter Barnahusbesök?

- Vilka förväntningar finns på barn och vuxna i olika roller i förhållande till tid och plats och vilken betydelse har trygghetspersonen i relation till ambitionen om barnperspektiv?

Fokus och avgränsningar

Fokus för avhandlingen är händelser före, under och efter Barnahusbesök för polisförhör. En del Barnahus tar emot barn för stöd (Barnafrid Nationellt kunskapscentrum, 2019; Landberg & Svedin, 2013). Vid det Barnahuset som har studerats har polisförhöret utgjort en central händelse. Jag har med utgångspunkt i empiri från det aktuella Barnahuset valt att fokusera på besök för polisförhör. Kallelse och hämtning görs till polisförhör, inte till besök för stöd eller behandling. Vidare är polisförhör något som ingår på alla Barnahus, medan övrig verksamhet kan skilja sig åt.

Det är svårt att följa vad som sker efter Barnahusbesök och vad som ska inkluderas när händelser efter besöket studeras. Tidigare forskning har visat att händelser efteråt kan innebära livslånga processer för barn (Landberg m.fl., 2020). Det kan den här avhandlingen inte täcka. Vidare är det svårt att följa skeenden efteråt eftersom olika intervjupersoner har varierande insyn i processen. Trygghetspersoner har ingen rätt att få ta del av vad som händer i barnets ärende efter Barnahusbesöket. Vidare förekom det skillnader i barns och föräldrars berättelser om ärendet fortfarande var pågående eller avslutat. Jag har därmed valt att avgränsa och främst rikta uppmärksamheten på händelser i närtid efter Barnahusbesöket, som när barnet lämnar Barnahuset och återvänder till förskolan eller skolan.

Barnahus vänder sig till barn som målgrupp, men hur myndigheterna samverkar kan ha betydelse för hur barn och andra besökare bemöts och behandlas i samband med Barnahusbesök. I avhandlingen studeras dock inte Barnahus utifrån involverade myndigheters perspektiv och deras samverkan.

Avhandlingens disposition

Det första kapitlet har introducerat temat för avhandlingen, beskrivit vad ett Barnahus är samt presenterat syfte och frågeställningar. Det andra kapitlet inleds med en presentation av olika perspektiv på barn. Uppkomsten av Barnahus har antagligen påverkats av den samtida synen på barn och i kapitlet presenteras hur synen på barn samt synen på våld mot barn förändrats över tid. Olika modeller för barn, familj och sociala problem presenteras. Det tredje kapitlet handlar om Barnahus där riktlinjer och tidigare forskning presenteras. Det fjärde kapitlet är metodkapitlet i vilket den aktuella studien och dess sammanhang, genomförande och material presenteras. I kapitlet beskriver jag även etiska överväganden i den aktuella studien. Kapitel fem presenterar den teoretiska ram och de begrepp som varit av vikt i analysen. För att tydliggöra händelser på olika platser antar jag ett dramaturgiskt perspektiv, främst med stöd av begrepp från Erving Goffman (1956,1990). Därtill används teori och begrepp om förflyttning mellan roller (Ashforth, 2000; Ashforth m.fl., 2000).

Kapitlen sex till och med tio följer händelser inför, under och efter Barnahusbesök. De innehåller presentation, beskrivning och analys av det empiriska materialet i förhållande till teoretiska begrepp. Kapitlen behandlar händelser på olika platser och vid olika tidpunkter. Det sjätte kapitlet handlar om de förberedelser och den iscensättning som görs innan barn kommer på besök till Barnahus. Det innefattar lokalens utformning och samråd. Kapitel sju, åtta och nio följer barnets förflyttning mellan platser och vid olika tidpunkter. I det sjunde kapitlet är fokus på det som sker inför Barnahusbesök, där hämtning av barn till polisförhör ges ett betydande utrymme. Det åttonde kapitlet handlar om när barn besöker Barnahus för polisförhör. Fokus är på händelser i väntrum, förhörssrum och medhörningsrum samt vid förflyttning mellan dessa platser. I kapitel nio har jag valt att rikta uppmärksamheten mot återgången till tidigare roll efter Barnahusbesök. Det tionde kapitlet följer, till skillnad från kapitlen sex till och med nio, inte någon kronologisk ordning. I kapitlet riktas uppmärksamheten mot hur förväntningar, på barn respektive vuxna och samspelet dem emellan, förändras i samband med förflyttning. I kapitlet ägnas även särskild uppmärksamhet åt trygghetspersonen.

Avhandlingen avslutas med det elfte kapitlet där jag sammanfattar avhandlingens huvudresultat och återkopplar till avhandlingens syfte och frågeställningar samt vidare betraktar dem i relation till begrepp som barnperspektiv, barnrättsperspektiv, olika sätt att se på barn och till avhandlingens teoretiska ram.

2. Perspektiv på barn i tid och rum

Över tid har det skett förändringar när det gäller synen på barn, i lagstiftning, inom vetenskap och i övriga samhället. Under olika tidsperioder har yrkesgrupper som präster, läkare, lärare och pedagoger utvecklat normer för hur barn ska ses och behandlas (Ohrlander, 1991). Barnahus har uppkommit som en reaktion på att barn tidigare mött ett rättsväsende som varit anpassat till vuxna och för att barn inte ska traumatiseras ytterligare i processen (Landberg & Svedin, 2013). Utredningar och förfaranden i samband med att barn misstänks ha varit utsatta för brott ska anpassas till barn och den ambitionen säger något om hur barn betraktas. Troligen har den samtida synen på barn haft betydelse för Barnahus framväxt och popularitet. I det här kapitlet kommer olika perspektiv att beskrivas. Det handlar om synen på barn, våld mot barn och förhör med barn. I kapitlet förekommer både sociologiska och barnrättsliga perspektiv, eftersom jag ser att de kan fungera som ett stöd när Barnahusbesök för polisförhör studeras.

Det här kapitlet har två huvudsyften. Det första är att det ska fungera som en bakgrundsbeskrivning eftersom synen på barn och synen på våld mot barn förändrats över tid. Det är en kortfattad genomgång och avsikten är inte att ge en heltäckande historisk beskrivning. Det andra syftet är att presentera perspektiv eller logiker som senare kan fungera som tolkningsverktyg tillsammans med det teoretiska ramverket i analysen. Dessa perspektiv presenteras här trots deras funktion som kommande tolkningsverktyg. Det beror på att de visar olika perspektiv gällande barn, vilka kan antas ha betydelse för hur barn bemöts och behandlas. Om barn ses som objekt i behov av skydd och omsorg eller som delaktiga aktörer och subjekt kan ha betydelse i möten i olika sammanhang. Barns aktörskap går att relatera till roller och de dramaturgiska begrepp som återfinns i analysen. Kapitlet handlar om olika perspektiv på barn och hur de förändrats över tid. Vidare kommer det här kapitlet att innehålla en kort beskrivning av olika system för att arbeta med utsatta barn.

Förändringar över tid i synen på barn

Idén om barndom stämmer överens med en föreställning om barndomens särskilda natur som skiljer barn från vuxna (Ariès, 1982). Barndomar har inte enbart formats av yttre villkor och inre förutsättningar utan också av vuxenvärldens föreställningar om barn, vad de kan användas och växa upp till samt vilka krav som kan ställas på dem (Ohrlander, 1991). Men vad är då ett barn? Enligt Förenta Nationernas konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen) är barn varje människa under 18 år om inte barnet blir myndigt tidigare enligt lag som gäller för barnet (Unicef, 2018a). Definitionen kopplas till barnets ålder. I det samtida västerländska samhället kan barndom betraktas som en ålderskategori, där barn är barn i förhållande till andra ålderskategorier (James m.fl., 1998). Det finns en kontrast mellan barndom och vuxenliv, där barn är barn i förhållande till andra åldrar (Näsman m.fl., 2015). Barnkonventionen inbegriper både att barn ses som skyddsvärda utifrån sin ålder och som kompetenta med egna rättigheter (Ponnert & Sonander, 2019). Barndomen och barn som social position bestäms av regler och normer utifrån ålder, som innefattar att barn förväntas vara på ett visst sätt, befinna sig på vissa platser och vad de förväntas göra eller inte göra (Näsman m.fl., 2015). Det ställs krav på vuxna utifrån normer om barn som sårbara och för att skydda barn är handlingar som att slå barn olagliga i flera länder (Näsman m.fl., 2015). Olika barn har dock olika historia och erfarenhet, vilket innebär att även när det gäller barn i samma ålder kan man inte förvänta sig att de har samma förmåga (Skivenes & Strandbu, 2006). Det finns också andra sätt att betrakta barn som inte enbart kopplas till ålder, vilket jag återkommer till.

När det kommer till samhällets bemötande av barn blir det tydligt hur synen på barn och barns behov förändrats över tid. 1900-talet har kallats för barnets århundrade (Key, 1900; Prout & James, 1997; Sandin & Halldén, 2003). Barnen har då stått i centrum för välfärdsstatens ansträngningar att direkt eller indirekt förändra samhället (Sandin & Halldén, 2003). Ideologin om ett barncentrerat samhälle ger barnet och barnets bästa en framträdande plats i institutioner som hanterar rätt, välfärd, medicin och utbildning (Prout & James, 1997). Under 1900-talet har olika föreställningar och teorier om barn påverkat lagstiftning, institutioner, yrkesregler och tänkande (Ohrlander, 1991). Sjukvård av barn utgör ett exempel på hur synen på barn förändrats. I början av 1900-talet öppnades barnkliniker runt om i landet, men sjukhusvård kunde under lång tid vara en skräckfylld upplevelse för barn (Zetterström, 2005). Samtidigt som barn led av sjukdomar fick de genomgå smärtsamma undersökningar och behandlingar,

separeras från föräldrarna och tas om hand av främmande människor. Barnpsykiater Elsa-Britta Nordlund, drev 1951 igenom att barn inlagda på Karolinska sjukhuset skulle få fria besök av sina föräldrar. Det tog dock ytterligare två decennier innan alla barnkliniker i Sverige accepterade det. Dessförinnan var det enbart i undantagsfall barnen fick träffa sina föräldrar. De skäl som angavs var att skydda barn mot infektioner och att barn kunde bli uppjagade av föräldrabesök. Fram till slutet av 1970-talet var nyfödda barn och deras mödrar åtskilda. Inom vården ses det numera som självklart att barn mår bra av att vara tillsammans med sina föräldrar (Zetterström, 2005). Som exemplet ovan beskriver kan syftet med hur barn hanterades ha varit att skydda barn i samband med sjukhusvistelse, men det kunde samtidigt innebära en skrämmande upplevelse för barn. Det innebär att samtidigt som något motiveras med att vara bra för barnet (som att skydda barn mot infektion) kan det också innebära en skräckfylld upplevelse. Ovanstående exempel visar på en komplexitet, hur barn betraktas har betydelse för det bemötande eller den behandling som de får.

Under de sista decennierna av 1900-talet blev barnrätten ett självständigt rättsområde, och det som utmärker barnrätten är att barnet och barnets egna relationer till det omgivande samhället och samhällets medlemmar är fokus i den rättsliga bedömningen (Schiratzki, 2019). Uppbyggnaden av välfärdsstaten har inneburit att utrymmet för barns rättigheter har ökat och att lagstiftningen har definierat vuxnas åtaganden i förhållande till barnen (Sandin & Halldén, 2003). På 2000-talet har ytterligare förändringar skett med bland annat Barnahus framväxt och att barnkonventionen 2020 blev svensk lag, se lag (2018:1197) om Förenta Nationernas konvention om barnets rättigheter. Barnkonventionen är ett rättsligt bindande, internationellt avtal i vilket barn är individer med egna rättigheter (Unicef, u.å.)⁷. Barnkonventionen innehåller 54 artiklar som alla är lika viktiga och utgör en helhet. Av dem utgör fyra grundprinciper som alltid ska beaktas då det gäller barn. Det är artikel 2 om rätten till icke-diskriminering (att barn ska behandlas lika), artikel 3 om principen om barnets bästa, artikel 6 om rätten till liv, överlevnad och utveckling samt artikel 12 om barns rätt att uttrycka sina åsikter och bli hörda (Unicef, u.å.; Unicef, 2018a). De ska användas som utgångspunkt när övriga artiklar tolkas. Ibland talas det också om de tre p:na *protection*, *provision* och *participation*, som handlar om barns rätt till skydd, resurser och delaktighet (se t.ex. Heimer m.fl., 2017; Näsman m.fl., 2015). Det kan antas att förändringar i hur barn betraktas påverkar det som sker när barn kommer i kontakt med yrkesverksamma, vilket exemplet ovan avseende sjukvård visade. Förändrad syn visar sig också i lagstiftningen. Titti Mattsson (2008)

⁷ <https://unicef.se/barnkonventionen>

beskriver att det skett förändringar, från förståelse om barn som objekt i behov av omsorg, till synen på barn som subjekt med rättslig ställning och likvärdiga vuxna när det gäller värde och respekt. Mattsson pekar vidare på att lagändringar främst görs i befintlig lagstiftning och att den nya synen ställs mot de tankar som fanns då den ursprungliga lagen kom till. Enligt Mattsson ger det en splittrad syn på barn. Socialtjänstlagen har förändrats över tid då delar ändrats och tillkommit (Mattsson, 2008). Socialtjänstlagen, som trädde i kraft på 1980-talet, bidrar till att föräldrars delaktighet prioriteras och samtidigt ska socialtjänsten hantera fall där det kan finnas intressekonflikter mellan barn och föräldrar samt när barn riskerar att fara illa till följd av bristande föräldraförmåga och/eller hemförhållanden (Heimer m.fl., 2017). Ett annat sådant exempel är motsättningen mellan samhällsvårdade barns rätt till skydd från sina föräldrar och barns rätt till sina föräldrar, där barn kan tvingas att träffa sina föräldrar som de skyddas ifrån (Ponnert, 2019). Socialtjänstlagen och tillhörande tvångslagstiftning blev till när barn betraktades som ofärdiga och skyddsbehövande familjemedlemmar (Mattsson, 2008). Synen på barn har alltså förändrats över tid inom flera områden. Samtidigt kan rester av tidigare syn finnas kvar.

Hur synen på våld mot barn förändrats

Förutom att synen på barn förändrats över tid har det skett förändringar i hur relationen mellan barn och vuxna betraktas, liksom synen på våld mot barn. Föreställningen om att föräldrar har rätt och plikt att aga sina barn har funnits länge i de flesta länder (Modig, 2009). I Sverige ansågs barnaga vara en effektiv och nödvändig uppfostringsmetod fram till andra hälften av 1900-talet (Jernbro & Janson, 2017). Under första hälften av 1900-talet använde skolorna i Sverige våld och hot om våld i syfte att uppfostra, främja inlärning och bestraffa (Modig, 2009). Skolaga förbjöds 1958 i folkskolestadgan (SOU 2001:72; von Bahr, 2019). Historiskt har förbud mot aga i skolan kommit före förbud mot aga i hemmet (Modig, 2009). Rätten till skydd mot våld har över tid förändrats i lagstiftningen. I slutet av 1800-talet upphörde mannens rätt att aga sin hustru (Modig, 2009; von Bahr, 2019), i början av 1900-talet försvann husbondens rätt att aga sina anställda, under 1920-talet hade föräldrarna rätt att "tukta" sina barn (Modig, 2009, s.11) och 1949 gav lagen i stället föräldrarna rätt att använda de uppfostringsmetoder som bedömdes som lämpliga (Modig, 2009; von Bahr, 2019). Fram till 1950 hade fadern juridiskt sett förmyndarskap över barnen som innefattade rätten att ensam besluta om utbildning och uppfostran (Hedenborg, 2005). Svenska föräldrar ansåg vid mitten av 1960-talet att det var deras plikt att

slå barnen då och då för att barnen skulle växa upp till goda medborgare (Jernbro & Janson, 2017). På 1960-talet togs formuleringen om föräldrars rätt bort ur brottsbalken, men det fanns fortfarande inte något förbud (Modig, 2009; von Bahr, 2019). 1979 var Sverige det första landet i världen att förbjuda barnaga (se t.ex. Modig, 2009; von Bahr, 2019) och numera är all kroppslig bestraffning förbjuden (se Föräldrabalken SFS 1949:381). Agaförbudet betyder att aga likställs med misshandel och innefattar att barn ska skyddas mot våld (Unicef, 2018b). Föreställningen om att slå barn för att de ska bli goda medborgare finns kvar i många länder, även i Europa (Jernbro & Janson, 2017). I Sverige har normen om att aga är fel i hög grad internaliserats av både allmänheten och av beslutsfattare (von Bahr, 2019).

Kommittén mot barnmisshandel definierade barnmisshandel som ”när en vuxen person utsätter ett barn för fysiskt eller psykiskt våld, sexuella övergrepp, kränkningar eller försummar att tillgodose barnets grundläggande behov” (SOU 2001:72, s. 120). Definitionen utgår från barnet och inkluderar flera delar. I definitionen görs exempelvis ingen skillnad på avsiktliga och oavsiktliga händelser. I fysiskt våld inkluderas all kroppslig bestraffning och när det gäller psykiskt våld inkluderas att uppleva våld mellan vuxna i barnets närhet (SOU 2001:72). Agaförbudet finns reglerat i Föräldrabalken (SFS 1949:381) och det medför inte någon straffbarhet (Unicef, 2018b)⁸. Vidare innefattar agaförbudet fler former av våld än misshandel i straffrättslig bemärkelse (Unicef, 2018b). Artikel 19 i barnkonventionen handlar om att skydda barn mot alla former av fysiskt eller psykiskt våld, skada eller övergrepp, vanvård eller försumlig behandling, misshandel eller utnyttjande, inklusive sexuella övergrepp (se Unicef, 2018a). Artikel 19 handlar om våld där barnet utsätts av en förälder/vårdnadshavare eller en annan omsorgsperson exempelvis familjehemsförälder, förskole- eller skolpersonal (Unicef, 2018b). Enligt FN:s barnrättskommitté förknippas våld vanligen med fysiskt våld, men kommittén påtalar vikten av att inte bortse från att icke-fysiskt våld som försummelse, psykisk misshandel eller att barnet upplever (ser och/eller hör) våld inom familjen kan innebära lidande och få konsekvenser för barnet (Unicef, 2018b). Det finns ett förslag om att införa en straffbestämmelse om barnfridsbrott för att stärka det straffrättsliga skyddet för barn som bevittnar våld i familjen (SOU 2019:32). I modellen ”Efter barnförhören”, som numera används i många kommuner efter barnförhör på Barnahus, ingår att i kontakt med barn och föräldrar sätta ord på och beskriva vad våld är, samt att det kan innefatta olika händelser (Elfström m.fl., 2017). Eftersom avhandlingens syfte inte innefattar de brott som barn kan ha varit utsatta för,

⁸ <https://unicef.se/fakta/vald-mot-barn>

kommer jag inte föra någon ytterligare fördjupad diskussion kring det. Fokus kommer att vara på det som sker i samband med Barnahusbesök och inte på orsaken till barnets besök.

Arbete med utsatta barn

Olika nationella kontexter har utvecklat olika typer av Barnahus och barnvänliga center beroende på bland annat lagar, social struktur och rättssystem (Lind Haldorsson, 2017), vilket innebär att Barnahus finns i varierande former i olika internationella kontexter (Stefansen m.fl., 2017). Ibland ingår Barnahus i socialtjänst eller barnskyddande myndigheter, medan det på andra platser ingår i sjukvårdssystemet eller faller under brottsbekämpande myndigheter (Lind Haldorsson, 2017). Den amerikanska föregångaren till Barnahus, Children's Advocacy Center CAC, har uppstått i ett barnskyddssystem (*child protection system*), som finns i anglo-amerikanska länder (se Gilbert m.fl., 2011b). I USA är oberoende, privatliv och föräldrars rätt högt värderade och det måste finnas bevis på fara eller skada innan staten kan ingripa (Schene, 1998, 2006). De nordiska länderna har ett familjeserviceorienterat system (Gilbert m.fl., 2011b). De skandinaviska länderna har en familjepolitisk tradition där ideologin är en universalmodell för alla med barn- och mödravård samt rätt till förskola för alla (Pramling Samuelsson m.fl., 2011). Det finns olika faktorer i samhället som framhålls för att göra de skandinaviska länderna till föregångare när det gäller barnperspektiv och barns perspektiv (Pramling Samuelsson m.fl., 2011). I Sverige finns bland annat barnombudsman och läroplan som fastslår barns delaktighet och medbestämmande (Pramling Samuelsson m.fl., 2011).

Ann-Margreth E. Olsson (2017a) beskriver Barnahus som en "främmande fågel" från länder med socialt risk- och skyddssystem, eftersom Sverige har ett annat system med allmänna strukturella insatser till barnfamiljer och tidiga förebyggande insatser vid behov. Systemet i Sverige förväntas bygga på ömsesidighet när det gäller förtroende, respekt och samarbete (Olsson, 2017a). Olsson har intervjuat socialsekreterare och pekar på att i Barnahus agerar socialtjänsten tillsammans med rättsväsendet, men att Barnahus har anpassats till det service- och familjeorienterade systemet, till exempel då flera Barnahus utvidgat sin verksamhet med erbjudande om familjebehandling (Olsson, 2017a).

Det har skett förändringar över tid när det gäller olika länders orientering och länder som tidigare identifierats som barnskyddsorienterade har nu tagit in element av familjeserviceorientering (Gilbert m.fl., 2011a). Olika sätt att försöka

uppnå balans mellan barnskydd och familjeserviceorientering blir synliga i uppkomsten av ett alternativt synsätt, nämligen barnfokuserad orientering. Barnet betraktas inom barnfokuserad orientering som en individ med en självständig relation till staten (Gilbert m.fl., 2011a). Som tidigare omnämnts är det utmärkande inom barnrätten att det centrala för bedömningen är barnet, dess egna relationer till samhället och relationer till samhällets medlemmar (Schiratzki, 2019), vilket kan ses som en slags barnfokuserad orientering. Barnfokuserad orientering innefattar åtgärder anpassade till barns behov, kompetens och mognad genom att se situationer från barns synsätt (Gilbert m.fl., 2011a). Den barnfokuserade orienteringen är inte begränsad till skada och övergrepp, eftersom hela barnets utveckling och välbefinnande ses som angeläget. Orienteringen lånar element från både barnskydd och familjeserviceorientering, vilket kan leda till spänningar och att barnfokuserad orientering kan ta sig olika uttryck i olika länder. Barnfokuserad orientering innefattar ofta arrangemang anpassade för att möta barns behov, kompetens och mognad genom att betrakta situationen från barns perspektiv (Gilbert m.fl., 2011a). Vidare sätter barnfokuserad orientering barns rätt framför föräldrarnas och betonar föräldrars skyldigheter som vårdnadshavare (Gilbert, m.fl., 2011a).

I Sverige är föräldrarnas rätt till delaktighet stark, vilket är ett dilemma som innebär att föräldrarna kan hindra barnen från att komma till tals (Heimer m.fl., 2017). Barnkonventionen betonar barns delaktighet som en grundläggande rättighet, medan det i svensk lag utgjort ett undantag från vårdnadshavarens rätt att representera barnet (Kaldal m.fl., 2017). Föräldrars rätt att begränsa barns delaktighet prioriteras framför barns rätt till delaktighet. En omsorgsdiskurs kan sätta gränserna för huruvida barn får komma till tals (Dahlkild-Öhman, 2015). Av omsorg vill vuxna inte tala med barn om svåra upplevelser som våld, eftersom det finns tankar om att det kan re-traumatisera barn (Källström Cater & Överlien, 2015). Barnkonventionen har utformats för att kunna passa på olika platser, vilket innebär att den kommer att ges olika innebörd och få olika betydelse i praktiken runt om i världen utifrån olika system (Ponnert, 2019).

Barnförhör

I Barnhus genomförs polisförhör med barn. Synen på tillförlitlighet och giltighet när det gäller barns utsagor har förändrats över tid, vilket beskrivs vara till följd av forskning och utveckling inom akademiska discipliner som juridik, psykologi och lingvistik (Myklebust, 2017). De barn som misstänks ha varit utsatta för brott och som bor i något av Barnhusens upptagningsområde förhörs på Barnhus, och där

det inte finns Barnahus förhörs barn på en polisstation (Åklagarmyndigheten & Polismyndigheten, 2018). För att säkerställa att barnet ges bästa möjliga förutsättningar till en fri berättelse är det, enligt Åklagarmyndigheten och Polismyndigheten (2018), av vikt att använda sig av en forskningsbaserad förhörsmetod. I Sverige används en förhörsmetod som heter NICHD (The National Institute of Child Health and Human Development Protocol), vilken ingår i polisens barnförhørsledarutbildning (Åklagarmyndigheten & Polismyndigheten, 2018).

NICHD utvecklades i mitten av 1990-talet för att bemöta de tillkortakommanden som fanns när det gällde kvalitet i intervjuerna (La Rooy m.fl., 2015). NICHD är en av de mest använda forskningsbaserade metoderna i världen (Åklagarmyndigheten & Polismyndigheten, 2018). NICHD-protokollet utvecklades ursprungligen på engelska och hebreiska, men finns i dag översatt till flera olika språk (La Rooy m.fl., 2015). De flesta metoder eller protokoll som används vid barnförhör rekommenderar inledningsvis en kontaktskapande fas, vilket är en tillitsskapande fas där grundreglerna går igenom, exempelvis att barnet ska säga till om det är något barnet inte förstår (Åklagarmyndigheten & Polismyndigheten, 2018). Därefter följer den substantiella fasen och det eftersträvas att barnet ska ge en fri berättelse (La Rooy m.fl., 2015; Åklagarmyndigheten & Polismyndigheten, 2018). Övergången mellan faserna är viktig, eftersom all information som introduceras av intervjuaren och som inte tidigare omnämnts av barnet kan definieras som ledande frågor (La Rooy m.fl., 2015). Under förhöret tas en paus. Åklagarmyndigheten och Polismyndigheten (2018) rekommenderar att det bör vara en längre paus, där barnet får lämna förhörsrummet och det ska då vara planerat vad barnet ska göra under pausen. Förhöret avslutas med att prata om ett neutralt ämne (Åklagarmyndigheten & Polismyndigheten, 2018). NICHD ska skapa riktlinjer för förhör som specificerar vad som är lämpligt i förhör med barn. Samtidigt ska NICHD minska risken för att använda frågor som baseras på egna antaganden (La Rooy m.fl., 2015).

Det skiljer sig åt mellan olika länder vilken yrkesroll den som förhör eller intervjuar barnet har. I Sverige, Norge och Danmark är det poliser som förhör eller intervjuar barn (Myklebust, 2017). På Island genomförs den undersökande intervjun med barn under 15 år av både psykolog och specialutbildad polis och i Finland är det utredande polis eller annan person som denne utser som genomför intervjun (Myklebust, 2017). Rekommendationerna angående huruvida ett eller flera barnförhör ska hållas har ändrats över tid (Åklagarmyndigheten & Polismyndigheten, 2018). En av Barnahusets idéer är att barn inte ska behöva berätta för olika personer vid flera tillfällen (se t.ex. Ju2005/1181/KRIM). Av

förundersökningskungörelsen FuK 17 § framgår att förhör inte får äga rum fler gånger än nödvändigt med en person under 18 år, med hänvisning till utredningens art och barnets bästa (SFS 1947:948). Det kan ändå finnas skäl till att flera förhör ska genomföras, exempelvis för att skapa kontakt mellan barnet och förhørsledaren eller utifrån att barnet kan bli trött vid ett enda förhör (Åklagarmyndigheten, 2016). Att barnet förhörs vid mer än ett tillfälle kan vara effektivt för att förstärka information och upprepade intervjuer har ett värde för utredningen (La Rooy m.fl., 2010). Forskning av David La Rooy och kollegor (2010) har visat att både yngre barn och ungdomar, oavsett orsaken till att de förhörs, gav ny information som var till hjälp i utredningen vid upprepade intervjuer. Den nya informationen kunde handla om detaljerade beskrivningar eller platsen för bevis. Enligt La Rooy och kollegor (2010) fanns det inte motsägelser mellan bevis presenterade i första och andra intervjun. Det kan vara svårt för barn med upprepade intervjuer, eftersom de behöver prata om och återuppleva smärtsamma minnen eller upplevelser. Barns omedelbara behov måste balanseras i förhållande till behovet av framsteg i utredningen (La Rooy m.fl., 2010).

Sociologiska perspektiv på barn

Tidigare i kapitlet har jag kort berört förändringar på synen på barn, synen på våld mot barn och arbete med utsatta barn. Jag kommer nu att rikta fokus mot sociologisk syn. Före uppkomsten av barndomssociologin ägnade sociologin inte så mycket uppmärksamhet åt barn och barndom (Corsaro, 2011). På 1990-talet beskrev sociologerna Alan Prout och Allison James (1997) att ett nytt paradigm höll på att växa fram, där barndom både sågs som konstruerad och rekonstruerad för barn och av barn. De beskriver olika förutsättningar för paradigmet. De handlar bland annat om att barndom förstås som en social konstruktion, att barndom är en variabel för sociala analyser och därmed inte kan skiljas från andra variabler som klass, kön och etnicitet (Prout & James, 1997). Bland de avgörande förutsättningarna inom barndomssociologin ingår att barns sociala relationer och kulturer är värda att studera oberoende av vuxnas perspektiv, att barn är och behöver ses som aktiva i konstruktionen och bestämningen av sina egna sociala liv, andras liv runtom kring dem och av samhällena de lever i, vilket innebär att barn inte enbart är passiva i sociala strukturer (Prout & James, 1997). Inom barndomssociologin betraktas barn som aktiva, kreativa och sociala, samt skapare av sin egen unika barnkultur, samtidigt som de bidrar till produktionen av de vuxnas samhälle (Corsaro, 2011). Barn ses som i varande (*being*) snarare än

blivande (*becoming*) vuxna (se t.ex. Qvortrup, 2009a). Vidare är barndom den socialt konstruerade period inom vilken barn lever sina liv. För ett barn är barndomen något övergående, en begränsad tidsperiod, men för samhället är barndom en permanent strukturell form som aldrig försvinner fastän dess medlemmar ständigt byts ut (Corsaro, 2011; Qvortrup, 2009b). För en individ kan barndom betraktas som en period, men i strukturella termer har barndom ingen tidsmässig början och slut och därmed kan barndom inte enbart förstås som en period. Dessa två sätt att betrakta barndom, som en period och som en permanent form, motsätter inte varandra (Qvortrup, 2009b). Barndomssociologin är egentligen inte en enda teori utan snarare flera olika teorier som innefattar hållningar som är både gemensamma och kontrasterande (Pramling Samuelsson m.fl., 2011). Utifrån de gemensamma dragen inom barndomssociologin använder jag mig här av olika källor. Att det tidigare inte tagits hänsyn till barn inom sociologin är relaterat till traditionell syn på socialisation, i vilken barn hade en passiv roll (Corsaro, 2011).

När det gäller den sociologiska synen på barn har det skett förändringar över tid. Allison James och kollegor (1998) beskriver både försociologiska och sociologiska modeller av barn. Enligt författarna har de försociologiska modellerna kommit att utgöra en vedertagen sanning för barn, både analytiskt och i vardagsförståelsen om barndom. Jag kommer inte att gå in på de försociologiska modellerna här, utan vill enbart nämna att synen på barn förändrats och att tidigare perspektiv påverkat hur barn betraktas i dag. Författarna presenterade också fyra sätt att betrakta vad de kallade för det sociologiska barnet. Dessa fyra positioner var det socialt konstruerade barnet, stambarnet (*the tribal child*), minoritetsgruppsbarnet (*the minority group child*) och det socialt strukturella barnet (*the social structural child*)⁹. När det gäller det socialt konstruerade barnet beskriver författarna att trots att vi alla vet vad barn och barndom innebär, är det inte kunskap vi kan förlita oss på. Föreställningar om barn och deras livsvärld beror på föreställningar som skapas i relation till en kontext. Att slå barn var vanligt förr och förväntades i relationen mellan barn och vuxen. Hur exemplet att slå barn betraktas och bedöms beskrivs av författarna vara relativt i förhållande till den syn som råder. Ett annat sätt att se på barn kallas stambarnet där barns värld inte ses som opåverkad av, men ändå isolerad från vuxenvärlden. Barns värld betraktas som en oberoende plats med sin egen folktro, ritualer, regler och normativa begränsningar. Begreppet minoritet används som moralisk snarare än en demografisk klassificering, som förmedlar föreställningar om relativ maktlöshet och utsatthet. Det socialt strukturella barnet är ett perspektiv som innebär att barn är ett konstant inslag i alla sociala världar.

⁹ De svenska översättningarna är mina översättningar.

Synen utgår från antagandet att barn är kompetenta. De utgör en grupp av sociala aktörer, som i egenskap av medborgare har behov och rättigheter (James m.fl.,1998).

Barn som aktörer

Inom barndomssociologin ses barn som aktörer, i stället för objekt för de vuxnas ansvar. Barn ses som kompetenta individer som själva väljer huruvida de ska agera eller inte i förhållande till sin omgivning, vilket innebär att barn själva är med och skapar sin barndom, iscensätter sig själva som barn och är på så sätt medskapare av andra åldersbaserade sociala positioner i nätverket av relationer (Näsman m.fl., 2015). I vilken utsträckning barn har möjlighet att agera och iscensätta är intressant i förhållande till avhandlingens syfte.

Disa Bergnehr (2019) föreslår en uppdelning av barns aktörskap i barns inflytande och påverkan. Bergnehr hävdar att aktörskap är något som en individ föds med och en person kan inte vara ”icke-aktör”. Oavsett om barnet agerar aktivt eller har ett verkligt inflytande på det som händer så påverkar barnet sin omgivning och sociala relationer. Varje individ är utsatt för påverkan, men påverkar också andra. Bergnehr beskriver att inflytande är om barnet eller en annan person ”i en given stund och utifrån en given fråga har inflytande på det som görs och beslutas om” (s. 51). Påverkan handlar om att barn hela tiden påverkar sin omgivning direkt eller indirekt i samspel med andra. Barns aktörskap och påverkan på omgivningen har inte blivit beforskat, teoretiserat och diskuterat i lika stor utsträckning som vuxnas påverkan och inflytande på barn (Bergnehr, 2019).

Barn påverkas också av den syn på barn som finns. Ian Hacking (1999) beskriver att nutidens barn skiljer sig från barn vid en annan tidpunkt, och att idén om barndom kan ha förändrats över tid, om barn nu skiljer sig från barn då. Människor vilket inkluderar barn handlar, enligt Hacking, utifrån beskrivning. Det barn gör och det sätt de agerar på är inte oberoende av den beskrivning som finns tillgänglig och under vilken de kan agera. Den syn som finns på barn skulle då påverka vad barn gör. Hacking beskriver att medvetenheten kan vara personlig, men handlar snarare om en medvetenhet som delats och utvecklats inom en grupp av människor. Människor kan delvis komma att utveckla sina känslor och beteende utifrån hur de klassificeras (Hacking, 1999). De ovanstående synsätten innebär att barn är aktörer som kan påverka och ha inflytande på sin omgivning (Bergnehr, 2019), men de påverkas också av den syn på barn som finns (Hacking, 1999).

Inom barndomsforskning används begreppet kompetens för att problematisera bilden av barn som ofärdiga och oförmögna i förhållande till vuxna (Bergnehr, 2019). Enligt Bergnehr (2019) finns det alternativa sätt att förstå och begreppsliggöra kompetens, mognad och aktörskap genom att framhålla det som sammanför barn och vuxna, i stället för att konstruera och reproducera föreställningar om att de är olika. Det innebär ändå inte att man ska bortse från kroppsliga och kognitiva skillnader. Både barn och vuxna är kompetenta aktörer, men också sårbara och beroende av relationer. Bergnehr framhåller vidare att det är möjligt att betrakta barnet som aktör och samtidigt betona att aktörskapet formas i sociala situationer och relationer. När barn betraktas som sociala aktörer innebär det ändå att de kan behöva skydd och stöd från vuxna (Eriksson & Näsman, 2015). I barnkonventionen kombineras en objektsyn på barn som behöver vård, skydd och kontroll av vuxna med ett aktörsperspektiv (Eriksson & Näsman, 2015). I Barnahus kan barn ses som aktörer i samband med att de förhöras av polis, men de ses också som barn i behov av skydd och omsorg som exempelvis ska skyddas från möten med misstänkta förövare.

Spänningsförhållande i barndomsforskning

Den nya barndomsforskningen uppges ha sin tyngd inom barndomssociologin (Näsman m.fl., 2015). Maria Eriksson och Elisabet Näsman (2015) beskriver att det finns en dubbeltydighet mellan synen på barn som aktörer och barn som objekt. Det finns ett spänningsförhållande mellan ett omsorgsperspektiv gällande barn som framhåller skydd och ett delaktighetsperspektiv där barnet betraktas som medborgare och aktör (Näsman m.fl., 2015). När det gäller forskning om barn har olika perspektiv eller logiker lyfts fram. De har fått lite olika benämningar av olika författare, vilket jag kommer att ge exempel på nedan. Även om de benämns olika, visar de på en spänning mellan omsorg/skydd/välfärd och rätt/delaktighet.

I forskning har begrepp som omsorg, skydd och objektsyn, respektive rätt, rättigheter och subjektsyn bidragit till att synliggöra den problematik som förknippas med att se barn som särskilt skyddsvärda objekt och som rättighetsbärande subjekt (Ponnert, 2015). En beskrivning är välfärds perspektiv kontra rättighetsperspektiv (Näsman m.fl., 2015). Välfärds perspektivet handlar om barns behov och det är de vuxna som definierar barnets bästa. Rättighetsperspektivet innebär att betrakta barnet som en kompetent aktör med egna rättigheter, i synnerhet avseende delaktighet. Näsman och kollegor (2015) använder begreppet delaktighetsperspektiv för rättighetsperspektiv. De beskriver

att skydd och omsorg också kan ses som barns rättigheter, men då betraktas barn i stället som objekt. I svensk kontext väljer författarna att använda begreppet omsorgsperspektiv. I en annan publikation påtalar Maria Heimer och kollegor (2017) att de tre p:na (*protection, provision och participation*) i barnkonventionen sällan integreras i samma ramverk, vilket gör att förståelsen för hur de relaterar till varandra är bristfällig. De beskriver att skyddsperspektivet många gånger har varit överordnat inom socialtjänsten, vilket lett till att socialtjänsten har prioriterat ner barns delaktighet (Heimer m.fl., 2017). I Barnahus är socialtjänsten ansvarig för stöd och skydd, medan åklagare och polis ansvarar för brottsutredningen. De olika ansvarsområdena kan tänkas påverka de olika myndigheternas prioriteringar. Heimer och kollegor hävdar att den gamla synen på välfärd där barns skydd prioriteras så högt att barn till och med skyddas från delaktighet verkar missriktad. De menar att brist på delaktighet riskerar att bli fel och att det inneburit en avsaknad av skydd och stöd eller att socialtjänsten enbart gett stöd till föräldrarna och att det är oklart huruvida det stödet i sin tur kommit barnen till del (Heimer m.fl., 2017). Författarna skriver att föräldrar som utsätter sina barn för våld, vanvård och försummelse kan behöva olika insatser som föräldrar, men det får inte ske i stället för att tillgodose barns behov och deras rätt till delaktighet, skydd och stöd (Heimer m.fl., 2017).

Lina Ponnert (2015) använder begreppen omsorgslogik och rättslig logik. Ponnert menar att trots att dessa logiker representerar förenklade idealtyper, kan de vara till hjälp för att förstå principen om barnets bästa som kan innefatta en spänning mellan logikerna. Begreppen innebär en risk att omsorgslogiken betraktas som något negativt utifrån den teoretiska koppling som finns till en objektsyn på barn, medan den rättsliga logiken tolkas som att barn ges en subjektposition (Ponnert, 2015). Ponnert (2015) skriver att det är komplext med subjekt- och objektsyn på barn och hur de kan sammankopplas med omsorgslogik och rättslig logik samt med vuxnas perspektiv respektive barnets eget perspektiv. Som exempel beskriver Ponnert att om eller när barn får komma till tals kan det uppfattas som en subjektsyn på barn, men barnet kan ändå göras till objekt om vuxnas perspektiv är avgörande för beslut. När barn hämtas till Barnahus utan vårdnadshavarens vetskap eller samtycke, förordnas en särskild företrädare som ska tillvarata barnets rätt, och denne har befogenheter att fatta beslut i vårdnadshavarens ställe om förundersökning och rättegång (Åklagarmyndigheten, 2019). När barnet och den särskilda företrädaren har olika uppfattning ska den särskilda företrädaren ta hänsyn till barnets önskemål och därefter hävda det som den särskilda företrädaren bedömer vara bäst för barnet (Sveriges Advokatsamfund, 2016). Det är ett exempel på hur ett alternativ bedömts vara till barnets bästa och överordnat barnets vilja (jfr Socialstyrelsen, 2012). Barn har rätt att säga vad de tycker, men

det vägs mot vuxnas barnperspektiv i bedömningen av barnets bästa (Sveriges Kommuner och Landsting, 2018). I en studie bland barn som varit med om en brottsutredning på Barnahus eller på orter utan Barnahus framkom att det ibland kunde upplevas som mer kränkande att inte bli informerad om ett beslut än själva beslutet (Landberg m.fl., 2020). När omsorgsperspektivet ges företräde framför delaktighetsperspektivet kan det leda till att vuxna rutinmässigt (utan att ta hänsyn till det specifika barnet) bedömer det vara barnets bästa att inte ge information och att beslutsfattaren uppfattar det som att denne skyddar barnet (Landberg m.fl., 2020).

Ponnert (2015) påvisar genom att kombinera begrepp och perspektiv från de olika logikerna att det kan resultera i problematiska tolkningar av barnets bästa och dilemman i praktiken. Argument från rättighetsperspektiv i kombination med objektsyn på barn innebär en risk att barn görs till rättighetsobjekt. Enligt Ponnert borde en omsorgslogik också kunna inbegripa att barns röster och vilja ges rimlig betydelse och där barn betraktas som kompetenta subjekt som skyddssubjekt. Ponnert (2015) skriver att om principen om barnets bästa ses som en övergripande idé i samhället så bidrar dess vaga innehåll till en anpassning och blandning mellan rättslig logik och omsorgslogik, där argument och perspektiv från båda logikerna används när barnets bästa motiveras. Spänningen mellan skydd och delaktighet förekommer också i forskning med barn (se t.ex. Eldén, 2013) och har blivit tydligt i genomförandet av den aktuella studien.

De olika perspektiven och logikerna visar på spänningar. I texten blandar jag olika begrepp, men i förhållande till polisförhör vid Barnahus finner jag att skydd och aktörskap utgör användbara begrepp. Det handlar om barn som misstänks ha varit utsatta för brott och att barn utifrån det kan befinna sig i en svår situation som kan innebära att de behöver skyddas. Från vuxna kan det finnas föreställningar om att barnet behöver skydd, vilket kan påverka hur barnet bemöts och behandlas. I Barnahussamverkan är det socialtjänsten som ansvarar för skydd (se t.ex. Landberg & Svedin, 2013) och i samband med medhörning är socialsekreterarnas huvudsakliga uppgift att göra en risk- och skyddsbedömning (Olsson, 2017a). En kvalitetsgranskning av Barnahus visar att det finns Barnahus som tvekat att ge barn skriftlig information, eftersom det funnits farhågor om att det skulle kunna innebära negativa konsekvenser om barnet haft med en broschyr hem till föräldrarna efter förhöret (Landberg & Svedin, 2013). Samtidigt förväntas barn i förhör berätta om misstänkta brott, där förövaren många gånger kan vara någon i barnets omedelbara närhet i vardagen, som en förälder. Processen behöver barns aktörskap och delaktighet för förhörets genomförande. Barnet kan betraktas som en aktör under själva förhöret. Begreppen skydd och aktörskap pekar på i vilken

grad barnet förväntas medverka i det som sker och hur aktivt eller delaktigt barnet förväntas vara i olika skeenden. Aktörskap kan kopplas till den roll barnet förväntas anta i Barnahus och barns möjligheter att utöva rollen.

Barns delaktighet

Barn kan vara delaktiga i olika grader, vilket Roger Hart (1992) har illustrerat med hjälp av en modell i form av en stega. Jag väljer att kort presentera stegen nedan, eftersom innebörden av barns delaktighet kan vara olika i olika situationer. Roger Harts (1992) delaktighetsstega handlar om interaktion mellan barn och vuxna, och är en metaforisk stega¹⁰. Stegen består av åtta steg där de tre nedersta egentligen inte utgör någon delaktighet, medan de övriga fem utgör modeller av delaktighet. Det handlar om grad av delaktighet inom projekt och fokus är på barn i det offentliga som skolor eller organisationer. De olika stegen är 1. Manipulation, 2. Dekoration, 3. Tokenism, 4. Tilldelad men informerad, 5. Konsulterade och informerade, 6. Vuxeninitierade delade beslut med barn, 7. Initierade av barn och styrda, 8. Initierade av barn, delade beslut med vuxna (se Hart, 1992, s. 8)¹¹. Nandana Reddy och Kavita Ratana (2002) föreslår ytterligare två steg längst ned på delaktighetsstegen, vilka även Hart (2008) själv senare lyfter fram. Det första är aktivt motstånd, som handlar om när vuxna aktivt motarbetar barns delaktighet för att barn inte ska tyngas med delaktighet, att barn inte anses ha kapacitet eller kan bli manipulerade. Jag ser att det kan kopplas till vuxnas vilja att skydda barn som objekt. Det andra steget handlar om förhindrande när vuxna hindrar barns möjligheter till delaktighet eller motarbetar delaktighet. Avsiktligt eller oavsiktligt motarbetas barns möjligheter till delaktighet, vilket kan få barn att känna sig otillräckliga. I en rapport från Unicef (2018c) har barn uppgett att de har behövt berätta vad de har varit med om för polis och socialtjänst för många gånger. När barn vid upprepade tillfällen behövt besvara vuxnas frågor kunde det leda till en känsla av otillräcklighet hos barnet (Unicef, 2018c). Det visar att det är svåra avvägningar som behöver göras i möten med olika barn som individer. Ponnert (2019) påtalar att ett rättighetsperspektiv och barnkonventionen som svensk lag kanske inte gör individuella bedömningar lättare, eftersom lagstiftningen handlar om föreställningar om vad som är bra för barn i allmänhet och inte varje barns bästa som en individ.

¹⁰ Roger Hart har lånat den metaforiska stegen av Sherry Arnstein som 1969 publicerade sin "ladder of citizen participation" (se Arnstein, 2019). Hart har lagt in nya kategorier i stegen.

¹¹ De svenska översättningarna är mina översättningar.

I efterhand kommenterar Hart (2008) själv sin delaktighetsstege och att den är begränsad när det gäller de olika roller vuxna antar i förhållande till barns delaktighet. Vuxnas ansvar minskar inte med barns delaktighet, det är tvärtom där vuxna måste försäkra barnet skydd då barnet ges frihet och deltagande (Reddy & Ratana, 2002). Barn som berättar om våld och/eller övergrepp kan behöva skydd. Ändå förekommer det att barn efter polisförhör behöver möta sina föräldrar ensamma, fastän föräldrarna kan vara misstänkta (Landberg & Svedin, 2013; Barnafriad Nationellt kunskapscentrum, 2019). Hart (2008) skriver att tanken med delaktighetsstegen aldrig har varit att vuxenengagemang inte ska finnas. Stegens olika grader av delaktighet kan uppfattas som att de övre stegen alltid är överordnade de lägre (Hart, 2008). Hart (1992) beskriver dock att det inte alltid är nödvändigt att barn ska verka på de högsta stegen. Intentionen är att visa olika grader av hur barn tillåts samt får möjlighet och stöd att initiera projekt och fatta beslut med andra (Hart, 2008). Hart (2008) skriver att barns rätt att få sitt perspektiv tillvarataget i de frågor som rör dem ofta missförstås med att barn ska ha sista ordet.

Det saknas riktlinjer om hur barns delaktighet i Barnahus ska realiseras, vilket innebär att varje verksamhet bedömer vilken information barn ska få, när och hur samt vem som ska informera (Landberg m.fl., 2020). När barn förhindras från att delta kan det ske för att skydda barnet, men det skulle också kunna betraktas som att det handlar om att ”skydda” processen. När det gäller Barnahus framkommer att polisen visat en ovilja när det gäller att informera barn om polisanmälan och brottsmisstanke eftersom det kan ses som något som påverkar barnets berättelse i förhör (Landberg & Svedin, 2013). Det kan tolkas som en vilja att skydda brottsutredningen genom att inte påverka barnet inför förhör, vilket får till följd att barnet inte får sin rätt till information tillgodosedd.

Framtida vuxna

Som tidigare nämnts fokuserar barndomssociologin på barn som varande och inte som blivande vuxna (Qvortrup, 2009a). Den rättsliga logiken bygger på generella antaganden om barns typiska behov och typiska generella rättigheter, medan omsorgslogiken i stället grundar sig i att genom en helhetssyn bedöma barnets specifika behov (Ponnert, 2015). Både omsorgsaktörer och rättsliga aktörer påverkas i praktiken av föreställningar om barns typiska behov, men de ska också göra bedömningar och ska ta hänsyn till barnets specifika behov. Ponnert (2015) beskriver att omsorgslogiken även präglas av ett prognostänkande framåt och den rättsliga logiken utgår från historiska fakta. Därtill inbegriper beslutsfattande alltid

möjligheten att välja mellan att fokusera på vad som är barnets bästa här och nu och vad som i förhållande till framtiden bedöms vara barnets bästa (Ponnert, 2015). Det görs ständigt försök att rättfärdiga handlingar genom dess effekter på barn som framtida vuxna (Corsaro, 2011).

Ponnert (2015) påtalar att subjektssynen på barn kompliceras av ett prognostänkande inom omsorgslogiken, där det finns en risk att beslut baseras på vad vuxna anser vara barnets bästa i framtiden och inte i nusetituationen utifrån barnets röst. I samband med polisförhör kan barn behöva berätta i detalj om något de har varit utsatta för, vilket i stunden kan innebära obehag. Det finns exempel på barn som vittnat om att de fått berätta för polis och socialtjänst vid flera tillfällen, vilket fått barnen att känna sig otillräckliga för att de inte har kunnat svara på ett sätt som gjort vuxna nöjda (Unicef, 2018c). Tanken är att det ligger i barnets intresse att brott mot dem klaras upp (Åklagarmyndigheten, 2019), vilket pekar på kommande effekter även om barnet i stunden upplever obehag. Det kan också jämföras med svårt sjuka barn som kan behöva genomgå smärtsamma undersökningar eller behandlingar som kan vara svåra att betrakta som barnets bästa i stunden, men som på sikt kan leda till att barnet blir friskt. I stunden kanske det bästa för barnet hade varit att slippa. Förhör med barn kan förstås som ett erkännande av barns rättigheter och barnet kan då uttrycka sina åsikter vilket kan ses som barnets bästa, men när poliser inte använder barnvänlig förhörsteknik, använder konfrontation och press kan barnet inte uttrycka sina åsikter (Lindholm, 2012). Press och konfrontation kan göra det svårt för barnet att uttrycka sig, men även försiktighet kan påverka. När det gäller socialtjänsten framhålls att utredare som visar försiktighet och omsorg om barnet i stället kan lägga ansvar på barnet så att det lämnas ensamt i att benämna våld (Eriksson & Näsman, 2011). Ambitionen att skydda barn från beslutsansvar har beskrivits vara orsak till att socialsekreterare bygger sina argument för beslut på vad de vuxna anser, i stället för att skriva fram barns åsikter (Hultman, 2013). Om barn inte upplever att de getts möjlighet att delta i beslutsfattande om sådant som de anser vara viktigt, kan barn känna sig åsidosatta och inte ta emot erbjuden hjälp (Källström Cater, 2015).

I arbete med barn kan det också finnas spänningar mellan organisatoriska krav och att leva upp till barnkonventionen. I Sverige finns det krav på att polisutredningar kring unga brottsoffer ska utredas skyndsamt. Det kan innebära motstridiga mål där polisen både ska utreda brott effektivt, och göra det enligt barnkonventionen, vilket kan innebära att individens intressen får stå tillbaka för organisatoriska krav på effektivitet (Lindholm, 2012). Ett annat exempel är en studie bland barnhandläggare på Migrationsverket som pekar på ett liknande

dilemma mellan att värna om barnets bästa och krav på effektivitet från organisationen (Ottosson m.fl., 2013).

Barns respektive vuxnas perspektiv

Att säga att man är för barns rättigheter är enkelt, att omsätta olika rättigheter i praktisk handling så att barn också upplever att de får det bättre och känner sig lyssnade till kan vara svårare. (Ponnert & Sonander, 2019, s. 427)

Citatet ovan belyser att det är svårt att tillgodose barns rättigheter i praktiken. Det kan ytterligare kompliceras av att barn och vuxna kan ha olika uppfattningar och perspektiv. Titti Mattsson (2002) beskriver detta genom att skilja på barns behov och intressen. Barns behov handlar om vad de vuxna och de vuxnas samhälle anser att barn behöver. Behov och intressen kan delas in i typiska och specifika behov. Typiska behov är vad vuxna anser att barn i allmänhet behöver. Specifika behov är vad ett specifikt barn behöver från de vuxnas perspektiv. Mattsson (2002) beskriver att barns intressen handlar om vad barn behöver sett ur barnets synvinkel, barnets egen uppfattning om sin situation. Typiska intressen är barns uppfattning om vad barn i allmänhet behöver och specifika intressen är barnets subjektiva tankar om vad som är viktigt för barnet själv (Mattsson, 2002). Barnets rätt tenderar att tolkas om som det individuella barnets behov (Ponnert, 2015). Ponnert (2015) påtalar att formella, typiska, rättigheter kan motverka att utsatta barn från att få sina specifika rättigheter tillgodosedda. Teoretiskt har det gjorts en koppling mellan rättigheter och en subjektsyn på barn, medan omsorg och skydd sammankopplas med objektsyn. Även om både objektsyn och subjektsyn kan förknippas med olika typer av rättigheter, så sammankopplas ändå omsorg och objekt, medan rättigheter kopplas till subjekt. Det innebär att den rättsliga logiken sammankopplas med positivt värdeladdade ord: rättigheter och subjektsyn på barn (Ponnert, 2015).

Det finns skillnader mellan barns och vuxnas perspektiv. Enligt Olav Tiller (1991) är barnperspektiv hur världen ser ut för barn, vilket kan ses som en strävan mot barns egna perspektiv. Ingrid Pramling Samuelsson och kollegor (2011) definierar att barnperspektiv "riktar de vuxnas uppmärksamhet mot en förståelse av barns uppfattningar, erfarenheter och handlingar i världen" (s. 42, kursivering i original). Det skapas av vuxna vilka eftersträvar att rekonstruera barns perspektiv, exempelvis genom vetenskapliga koncept om barns förståelse av sin egen värld och handlingar i den (Pramling Samuelsson m.fl., 2011). Det är inte barnets

erfarenhet (Sommer m.fl., 2013), och barnperspektiv behöver inte heller innefatta information från barnen själva (Halldén, 2003). Det handlar om de vuxnas perspektiv. Barnperspektiv kan innebära att försöka ta reda på barns upplevelse av sin situation eller vad ett visst beslut kan leda till, men även att förstå hur ett beslut kan uppfattas ur barnets perspektiv (Cederborg, 2012).

När barns perspektiv ses i förhållande till barnkonventionen har det beskrivits befinna sig nära barnets rätt att bli hört (Aronsson, 2012). Barns perspektiv handlar om barns egna erfarenheter, uppfattningar och förståelse av sin värld, där barnets fenomenologi som subjekt i sin egen värld är i fokus, vilket är det som vuxna eftersträvar att förstå genom ett barnperspektiv (Pramling Samuelsson m.fl., 2011). När åtgärder genomförs för barn, behöver det tas med i beräkningen hur världen ser ut för barn och hur barnen kommer att uppfatta åtgärden (Tiller, 1991). För att uppnå ett verkligt utbyte i synsätt mellan barn och vuxna måste vi veta hur vi fastställer förståelse dem emellan (Skivenes & Strandbu, 2006). I interaktion i familjer, förskolor och skolor förhandlas det om vad som är barns perspektiv och vilket perspektiv som ska ges företräde i en viss situation (Bergnehr 2019). I de här sammanhangen kan olika barn och vuxna ha olika behov, vilka ställs mot varandra. Ett exempel på det är när barn ska till polisförhör tillsammans med en trygghetsperson. I den situationen ska förskolan eller skolan avvara en personal för att följa med ett barn, vilket innebär att situationen behöver lösas för att de andra barnen i gruppen eller klassen ska få sina behov tillgodosedda.

Vad säger då barn som kommit i kontakt med rättsväsendet själva om det bemötande och den behandling de fått? Barn med erfarenhet av rättsliga förfaranden, på grund av föräldrarnas skilsmässa, eller för att de har varit offer eller vittnen till brott, intervjuades i en studie av European Union Agency for Fundamental Rights, FRA (2017). Nio EU-länder, dock inte Sverige, ingick i studien. Barnen i studien beskrev att de behandlats rättvist och respektfullt, att de känt sig positivt diskriminerade och att de behandlats bättre för att de var just barn. Det förekom att barn beskrev att de behandlats antingen som vuxna eller på ett alltför barnligt sätt. De intervjuade barnen uppgav att ett öppet, uppmärksamhet, respektfullt och vänligt sätt mot dem var avgörande för att de skulle förmedla önskemål och känslor. Det framhålls mer sannolikt att barn rapporterar att de behandlats rättvist och utifrån principen om barnets bästa när barnen känner att yrkesverksamma behandlar dem med respekt, samt är öppna och ärliga (FRA, 2017). Utifrån vad barn beskrivit från sina perspektiv är det tydligt att hur barnen bemöts av vuxna har betydelse för att barns perspektiv ska komma fram.

Begreppet barnperspektiv

Barnperspektiv är ett begrepp som använts i olika sammanhang och som fortfarande används. Det har definierats på olika sätt. Bristen på precision i definitionen innebär att barnperspektiv används på olika sätt (Skivenes & Strandbu, 2006). Som tidigare nämnts ska samverkan i Barnahus präglas av ett ”konsekvent barnperspektiv” (Rikspolisstyrelsen, 2009, s. 4) och av den senaste nationella utvärderingen av Barnahus framgår att barnperspektiv ses som ett utvecklingsområde för Barnahus, där fokus behöver flyttas från vad utredningen behöver till barns behov (Barnafrid Nationellt kunskapscentrum, 2019). Både i praktisk verksamhet och i forskning är det en utmaning att komma fram till vad barnperspektiv och barns delaktighet betyder, samt vad som krävs för att leva upp till det (Skivenes & Strandbu, 2006).

Begreppet barnperspektiv har många betydelser (Halldén, 2003; Pramling Samuelsson m.fl., 2011; Rasmusson, 2008), det är föränderligt (Rasmusson, 2008) och verkar genomsyras av ideologiska, etiska samt moraliska värderingar (Pramling Samuelsson m.fl., 2011). Det finns olika slags barnperspektiv (Näsman, 2012). Begreppet kan diskuteras i förhållande till olika kontexter (Halldén, 2003) och tolkning av begreppet barnperspektivs olika innebörder är kontextberoende (Rasmusson, 2008). Barnperspektiv är ett mångtydigt och flexibelt begrepp och dess flexibilitet är nödvändig för att förena motstridiga perspektiv och möjliggöra för olika aktörer att använda det för sina egna intressen (Sandin & Halldén, 2003). Barnperspektiv innefattar vuxnas syn på barn och barndom (vuxnas barnperspektiv), samhällets generella syn på barn och barnpolitik (samhällets barnperspektiv) och barnets egen syn på sin tillvaro (barns perspektiv) (SOU 2001:72). Bodil Rasmusson (2008) har tillämpat dessa tre dimensioner av barnperspektiv i förhållande till Barnahusverksamhet. Det första handlar om ett samhälleligt barnperspektiv där bland annat namnet ”Barnahus” och inredningen visar att det är en verksamhet med barn i centrum. Vidare uppges de vuxnas barnperspektiv handla om arbetsmetoder, organisering av verksamheten, hur barn ges möjlighet att berätta samt hur barn får hjälp och stöd, medan barns perspektiv handlar om barns eget perspektiv på detta (Rasmusson, 2008).

I förhållande till tidigare nämnda spänning kan barnperspektiv utifrån sin flexibilitet relateras till barns rättigheter att vara delaktiga, men det kan också innefatta skydd och omsorg om barnet. Barnperspektiv är alltså ett begrepp som kan användas på olika sätt med varierande betydelser. Det innebär svårigheter eftersom det inte är givet vad det faktiskt innebär. Det finns en samstämmighet som hyllar barnperspektiv som något positivt. Vad som betraktas som positivt för

barn ur ett perspektiv, kanske inte är det ur ett annat. Kan då vilken syn på barn som helst definieras som ett barnperspektiv? Ett exempel är att påståendet att barn mår bra av ett kok stryk skulle kunna betraktas som ett barnperspektiv, om begreppets innebörd är synen på barn (Pramling Samuelsson m.fl., 2011; Sommer, 2003). Därmed skulle egentligen vilken syn som helst på barn kunna framställas som ett barnperspektiv (Pramling Samuelsson m.fl., 2011). Även om det görs försök att konkretisera eller tydliggöra vad det innebär att arbeta utifrån barnperspektiv kan det inte vara givet. Innebär exempelvis barnperspektiv att barn ska ge sitt medgivande till allt som vuxna bedömer vara barnets behov? Vardagliga rutiner beskrivs kunna bli smärtsamma och utdragna om små barn ska ge sitt medgivande (Rindstedt, 2013). Det finns exempel på att en demokratisk intention om att barn ska ge sin tillåtelse inom sjukvården kan få utdragna förhandlingar med barn till följd, som kan förlänga deras ängslan (Rindstedt, 2013). Samma typ av dilemma har beskrivits i socialtjänsten där olika aktörer har olika intentioner, som att ge unga medbestämmande kontra att ge dem skydd (Aronsson, 2012). Disa Bergnehr (2019) argumenterar för betydelsen av att beakta och belysa barns aktörskap när begrepp som barnperspektiv och barns perspektiv används. Ett aktörsperspektiv där barn ses som medskapare/medaktör uppmuntrar, enligt Bergnehr, studier om hur barn påverkar och har inflytande i den sociala värld som finns runt dem. Bergnehr hävdar vidare att ett sådant aktörskap minskar risken att barn ses som passiva och maktlösa.

Barnrättsperspektiv och barnens bästa

Barnrättsperspektiv är ett begrepp som börjat användas allt oftare. Barnkonventionen förmedlar ett förhållningssätt där enskilda barn och barn som kollektiv ska vara i centrum vid beslut som rör dem (SOU 2016:19). I det ingår att bedöma vilka konsekvenser ett beslut kan få för ett barn eller barn som grupp. Barnrättsperspektiv används för att tydliggöra att beslutsprocesser ska utgå från mänskliga rättigheter (SOU 2016:19). Staten är skyldig att säkerställa barnets rättigheter. För ett barnrättsbaserat synsätt krävs att varje barn får erkännande, skydd och respekt som en rättighetsbärande individ (SOU 2016:19). Vidare innebär det att barnets rätt att bli hört och få sina åsikter beaktade ska tillgodoses i alla beslutsprocesser. När man betraktar ett barnrättsperspektiv behöver arbetsmetoder och beslut vara förankrade i barnkonventionen (Sveriges Kommuner och Landsting, 2018).

Artikel 3 i barnkonventionen handlar om barnets bästa. Enligt de nationella riktlinjerna för Barnhus ska barnets bästa vara i fokus i myndigheternas

samverkan (Rikspolisstyrelsen, 2009). Vad är då barnets bästa? I en studie av lagstiftningen i 14 höginkomstländer, däribland Sverige, framkommer att det finns olika förståelser för barnets bästa (Skivenes & Sørsdal, 2018). Barnets bästa har beskrivits som komplext, flexibelt och anpassningsbart, där dess innebörd behöver avgöras från fall till fall (Barnrättskommittén, 2013). Barnets bästa förekommer både i rättsliga och andra sammanhang. Innebörden av det är inte det samma om det används som juridisk princip eller i andra sammanhang (Schiratzki, 2003). Beroende på vad som kan tolkas vara bäst för ett enskilt barn i ett specifikt fall, kan barnets bästa betraktas ur såväl objektperspektiv som subjektsperspektiv (Mattsson, 2008). Utifrån objektivt perspektiv ska bedömningar om barnets bästa grundas på vetenskap och beprövad erfarenhet, medan det subjektiva perspektivet avser att barnet själv ska få ge uttryck för vad barnet anser vara dess bästa (Schiratzki, 2019). Det kan jämföras med barns behov och intressen (se Mattsson, 2002). Kartläggningen inför att barnkonventionen skulle bli en del av svensk lagstiftning visade brister i barns rättigheter, där bristerna är tydligast när det gäller barnets bästa och barns rätt att få uttrycka sina åsikter (SOU 2016:19). Enligt kartläggningen är det vanligt att bedömningar inte tar sin utgångspunkt i det enskilda barnets situation, fastän det i lagstiftningen finns uttryckliga bestämmelser om barnets bästa. När det handlar om vad som är bäst för barn i utsatta situationer, kommer det som är det bästa för ett barn i en viss situation inte att vara det samma för andra barn i samma slags situation (Barnrättskommittén, 2013). Hur professionella väljer att tolka principen om barnets bästa antas hänga ihop med vilka konsekvenser barnkonventionen som svensk lag får för barn (Ponnert, 2019).

Barnkonventionen som svensk lag kan uppfattas som en ambition att synliggöra utsatta barn i samhällsdebatten och stärka dessa barns röster (Ponnert, 2019). Lina Ponnert (2019) påtalar att det också kan uppfattas som ett uttryck för juridifiering samt tro och förväntan på att barnkonventionen som lag ska lösa dilemman som kan kopplas till barns rättsliga position i samhället och leda till mer barnvänliga beslut. Barnets vårdnadshavare kan reglera huruvida deras barn ska komma till tals och det är skälet till att en särskild företrädare förordnas när vårdnadshavaren är misstänkt för att ha utsatt barnet för brott. Den särskilda företrädaren kan då samtycka till att barnet ska förhöras av polis i vårdnadshavares ställe, vilket ger barnet möjlighet att komma till tals och vara delaktigt utan att hindras av vårdnadshavaren (se t.ex. Åklagarmyndigheten, 2019). Samtidigt kan det innebära svårigheter eftersom den särskilda företrädaren efter en kort bekantskap med barnet ska kunna fatta beslut om just det barnets bästa.

Olika grader av skydd och delaktighet

Det här kapitlet har visat att synen på barn har förändrats över tid, både i forskning och praktik. Hur barn betraktas har förändrats, vilket blir synligt när det gäller lagstiftning, som agaförbud och barnkonventionen som svensk lag, men också när det gäller samhällets insatser i förhållande till barn, exempelvis uppkomsten av Barnahus. Det finns dock spänningar kring huruvida barn är i behov av skydd eller ska ses som aktörer och göras delaktiga. Dessa perspektiv kan också förhållas till tid och rum, exempelvis huruvida det handlar om något som gynnar barnet i nusetituationen eller på sikt. Hur samhället bemöter och hanterar barn och frågor om barn hänger samman med synen på barn, men barn påverkas också av omgivningens förväntningar. När det gäller myndighetssamverkan i Barnahus har spänningar påtalats mellan behandlingslogik/psykosociala aspekter och straffrättslig logik (Diesen & Diesen, 2010; Johansson, 2011). Dessa spänningar kan kopplas till synen på huruvida barn är i behov av skydd/omsorg eller ska ses som delaktiga aktörer. Det ena behöver inte utesluta det andra. Barn kan både vara i behov av skydd och göras delaktiga.

Det finns alltså olika grader av delaktighet (se Hart, 1992), men också olika grader av behov av skydd. I kapitlet har olika perspektiv och logiker presenterats. Det är dock inte så enkelt att barn antingen kan betraktas som sårbara och i behov av skydd eller som rättighetsbärande aktörer. Det finns olika grader av dessa perspektiv vid olika tidpunkter och på olika platser samt i interaktion med andra. I vissa situationer och på vissa platser kan det vara svårt att utgå från ett enda barn och det barnets bästa. I förskolan och skolan finns flera barn som kan ha olika behov och önskemål, varpå vad som är barnets bästa eller barnperspektiv kan skilja sig åt i förhållande till olika barn. Närvaro av andra barn och vuxna med konkurrerande behov och önskemål påverkar (Bergnehr, 2019). När barn kallas och ska åka till polisförhör på Barnahus utan sin vårdnadshavare, kontaktas förskolan eller skolan och får frågan om de kan bistå med en trygghetsperson som kan följa med barnet till Barnahus. Barnet och trygghetspersonen, som exempelvis kan vara barnets lärare, hämtas sedan i förskolan eller skolan. När barnets trygghetsperson ska lämna förskolan eller skolan under pågående verksamhetstid, tas det hänsyn till ett barns behov (barnet som hämtas till förhör) av en medföljande trygghetsperson, framför de andra barnens behov av undervisning. Förskolor och skolor löser det här, men jag vill med exemplet visa att beroende på vart vi riktar vår uppmärksamhet och vårt perspektiv kan situationer uppfattas och tolkas på olika sätt.

Barnahus kan ses som att det består av fyra rum, som innefattar olika områden och olika verksamheter har ansvar för de olika rummen (Landberg & Svedin, 2013). I förhållande till de fyra rummen kan skydd och delaktighet kopplas på olika sätt. Olika verksamheter har sina respektive ansvarsområden, vilket troligen får betydelse för ur vilket perspektiv de betraktar barnet och händelser i samband med förhör. Olika roller förväntas tillgodose olika delar, exempelvis förväntas socialtjänsten att tillgodose barnets eventuella behov av skydd, medan polisen ska genomföra förhör, vilket kan kopplas till straffrättsliga aspekter och barnets rätt. Olika delar behövs för helheten och skydd av barn är också en rättighet (se de tre p:na). Barn kan även göras delaktiga i den process då de ska skyddas, vilket Ponnert (2015) kallar skyddssubjekt.

Barn som fått tala med olika tjänstemän om våld kände sig otillräckliga eftersom de behövde besvara vuxnas frågor om och om igen (Unicef, 2018c). De här barnen fick möjlighet att göra sina röster hörda, men upplevde det som negativt. Det verkar ha betydelse för barns aktörskap att de får information och bemöts respektfullt (FRA, 2017). Jag tolkar det som att information och bemötande är av vikt för vilken möjlighet barn ges att utöva den roll de förväntas anta i sammanhanget. I möten med myndighetsrepresentanter som ansvarar för de olika rum som Barnahus kan delas in i, behöver barnen få information för att utöva sitt aktörskap.

Efter polisförhör på Barnahus är det vanligaste att barn ska hem till sina föräldrar, trots att dessa kan vara misstänkta för brott mot barnet, och barnet kan ensamt behöva möta föräldrarna (Landberg & Svedin, 2013). Tidigare studie visar att det förekom att socialsekreterare inte tog kontakt med eller pratade med barnet på Barnahuset och att socialsekreterare lämnade Barnahuset efter förhör utan att ha pratat med barnet (Olsson, 2017a). Om ingen har talat med barnet, förberett om det här och informerat om fortsättningen kan det tolkas som att barnet varken ses som ett barn i behov av skydd och omsorg eller en delaktig aktör. Barnet erbjuds inget skydd i mötet med misstänkta föräldrar, men får inte heller information eller görs delaktigt i vad som ska ske efter polisförhör. Enligt den senaste nationella utvärderingen framkommer att det fortfarande saknas rutiner på vissa Barnahus för återföreningen mellan barn och föräldrar, vilket i sin tur får till följd att barn återvänder till förskola eller skola och sedan ensamma får återförenas med sina vårdnadshavare (Barnafrid Nationellt kunskapscentrum, 2019). Detta har dock uppmärksamats och det finns kommuner som numera arbetar utifrån modellen "Efter barnförhöret" i vilken möten med barn och föräldrar genomförs efter förhöret, samma dag (Elfström m.fl., 2017).

I det här kapitlet har jag velat visa att barn kan betraktas på olika sätt och att det förändrats över tid. Sammanfattningsvis har synen på barn betydelse för vad som händer i möten mellan barn och myndighetsrepresentanter. Det finns en komplexitet i huruvida barn ses som subjekt eller objekt, i behov av skydd eller som delaktiga aktörer. Det är inte en gång för alla givet då det finns olika grader av de här aspekterna, att de kan skilja sig åt mellan olika tidpunkter och platser, men också i förhållande till Barnahus olika rum.

3. Barnahusmodellen – riktlinjer och tidigare forskning

Det senaste decenniet har det öppnat flera nya Barnahus på olika platser i Sverige. Det här kapitlet är tänkt att fungera som en kunskapsorientering om Barnahus. Inledningsvis presenteras kort de nationella riktlinjerna för Barnahussamverkan och målgruppen för Barnahus. Därefter kommer ett urval av tidigare studier att presenteras. De har valts ut med avhandlingens med avhandlingens fokus i åtanke. Kapitlet innefattar både Barnahus som idé och praktik, alltså både hur det är tänkt att fungera och hur studier visat att det fungerar i praktiken.

Barnahus är en verksamhet som utvecklats och håller på att utvecklas, vilket jag avslutningsvis kort kommer att beröra.

Riktlinjer för Barnahussamverkan

I USA finns riktlinjer för ackreditering av CAC (National Children's Alliance, 2017). Det finns även riktlinjer i Sverige för samverkan kring barn som misstänks ha varit utsatta för brott (Rikspolisstyrelsen, 2009). Ett par år efter uppdraget att starta Barnahus på försök i Sverige fick samma myndigheter 2008 i uppdrag av regeringen att utforma gemensamma nationella riktlinjer för samverkan vid utredningar då barn misstänks ha varit utsatta för brott (Rikspolisstyrelsen, 2009). Riktlinjerna avser samverkan i Barnahus, men gäller även samverkan på orter som inte har Barnahus. Det innebär att samverkan och arbetet kring barn som misstänks ha varit utsatta kan se liknande ut oavsett om barnet bor på en ort som är knuten till ett Barnahus eller inte. När det gäller Barnahus utgör följande punkter kriterier för att verksamheten ska få kallas för Barnahus: samverkansavtal/överenskommelse, mål, målgrupp, upptagningsområde, ekonomi och kostnadsfördelning, rutiner för anmälan, samordnare, samråd, medhörning vid barnförhör, miljö, krisbemötande och krisstöd, medicinsk

undersökning, säkerställande av kompetens, dokumentation, uppföljning och utvärdering, samt erfarenhetsutbyte (se Rikspolisstyrelsen, 2009, s. 12–14).

Flera europeiska länder håller, med inspiration från den nordiska Barnahusmodellen, på att implementera multiprofessionella organisationer när det gäller utredningar kring övergrepp mot barn (Johansson m.fl., 2017). Det har också utvecklats riktlinjer för europeiska Barnahus. De har utformats av Promise som är ett EU-projekt (se www.childrenatrisk.eu/promise). Ambitionen med riktlinjerna utgör ett första försök att definiera principer för de interventioner och den service som kallas Barnahusmodellen (Lind Haldorsson, 2017). Riktlinjerna har utvecklats med inspiration från de riktlinjer som gäller för ackreditering av amerikanska CAC och de svenska nationella riktlinjerna (Lind Haldorsson, 2017). De riktlinjer som Promise satt upp är följande:

1. Key principles and cross-cutting activities
 - 1.1. Best interest of the child
 - 1.2. Right to be heard and receive information
 - 1.3. Avoiding undue delay
2. Multidisciplinary and interagency organisation
3. Inclusive target group
4. Child-friendly environment
5. Interagency case management
6. Forensic interview
7. Medical examination
8. Therapeutic Services,
9. Capacity Building
10. Prevention: information sharing, awareness raising and external competence building (Lind Haldorsson, 2017).

I de europeiska riktlinjerna blir barnkonventionen synlig redan i rubrikerna där barnets bästa, barns rätt att bli hörda och information finns med.

Målgrupp för myndighetssamverkan

Enligt de nationella riktlinjerna utgörs målgruppen för Barnahus av barn som misstänks ha varit utsatta för olika brott.

Målgrupp för samverkan är barn som misstänks ha varit utsatta för

- misshandel och andra våldsbrott enligt 3 kap. brottsbalken (brott mot liv och hälsa),
- olaga frihetsberövande, grov fridskränkning, människohandel, olaga tvång, olaga hot, ofredande och andra brott enligt 4 kap. brottsbalken (brott mot frihet och frid),

och där utredningar kring barnet inleds parallellt av sociala myndigheter samt av åklagare och polis.

- våldtäkt mot barn, sexuellt övergrepp mot barn, sexuellt tvång, våldtäkt, köp av sexuell handling av barn och övriga brott enligt 6 kap. brottsbalken (sexualbrott),
- kvinnlig könsstympning enligt lagen (1982:316) med förbud mot könsstympning av kvinnor

I målgruppen ingår även barn som lever med våld i familjen (vittne till våld, direkt eller indirekt)

De angivna brottstyperna inkluderar brott med hedersmotiv.

Där det bedöms lämpligt bör samverkan även omfatta barn som är förövare till sexualbrott. (Rikspolisstyrelsen, 2009, s. 9–10)

I den senaste nationella utvärderingen framkommer att i en del fall är sexuella övergrepp, som inte anmälts till socialtjänsten, utanför Barnahus målgrupp. Det förekommer även att internetbrott och i vissa fall hedersrelaterat våld inte inkluderas, samt att barn som bevittnat våld sällan inkluderas i målgruppen (Barnafrid Nationellt kunskapscentrum, 2019). Åldern på barnen i målgruppen kan skilja sig åt mellan olika Barnahus och det finns Barnahus som inte tar emot barn över 15 år (Landberg & Svedin, 2013). Dessa barn kan ibland hänvisas till andra utredningsenheter, som polisens enhet för grova brott (Barnafrid Nationellt

kunskapscentrum, 2019). Enligt barnkonventionen är barn varje människa under 18 år (Unicef, 2018a), vilket också är definitionen av barn i socialtjänstlagen (SFS 2001:435). Det är en vid definition, som inte gör någon skillnad på barn i olika åldrar trots att begreppen barn och barndom kan ha olika innebörd utifrån barnets förhållanden och den kontext barnet befinner sig i (Lindholm, 2012). När ett barn uppnått tillräcklig ålder och mognad behöver barnet exempelvis inte kallas till förhör via vårdnadshavarna och barnet kan själv samtycka till läkarundersökning. Det framgår inte vid vilken ålder som barn förväntas kunna tillvarata sin rätt, utan det avgörs från fall till fall (Justitiekontoret, 2005; Prop. 1998/99:133; jfr Prop.1994/95:224 s. 35).

Tidigare forskning

Efter att ha riktat uppmärksamheten mot Barnhusets riktlinjer och målgrupp kommer uppmärksamheten nu i stället att riktas mot tidigare forskning. I den här delen av kapitlet kommer jag först att kort nämna tidigare genomförda studier gällande CAC och därefter fokuserar jag på tidigare studier om Barnhus. I Sverige har Barnhus utvärderats och kvalitetsgranskats vid ett par tillfällen (Barnafriid Nationellt kunskapscentrum, 2019; Kaldal m.fl., 2010; Landberg & Svedin, 2013; Rikspolisstyrelsen m.fl., 2008; Åström & Rejmer, 2008). Jag har valt att kort skriva något om de stora nationella utvärderingarna av Barnhus. Sedan presenteras ett urval av tidigare forskning med fokus på barn, arbetet med barn och roller. Eftersom polisförhör är centralt i samband med barns Barnhusbesök kommer fokus först att riktas mot när barn berättar om våld och/eller övergrepp.

Avslöjande i samband med barnförhör

Barn förhörs med anledning av misstänkta brott både i CAC och Barnhus, vilket syftar till att få fram information. När barn inte kan berätta om övergrepp blir det svårare att skydda dem och andra barn från fortsatt utsatthet (Hershkowitz m.fl., 2007). Studier har visat att barn kan oroas för vårdnadshavarnas reaktioner på vad barnet sagt i förhör (Cederborg m.fl., 2007; Hershkowitz m.fl., 2007; Kaldal m.fl., 2010). Barns vilja att berätta har visat sig minska när de förväntar sig negativa reaktioner från vårdnadshavarna (Hershkowitz m.fl., 2007). Sannolikheten för avslöjanden av misstänkta brott har i studier visat sig vara större för barn som var äldre vid övergreppen och intervjun (Lippert m.fl., 2009). En studie genomförd i Malaysia visade att de som intervjuade barn om misstänkta

sexuella övergrepp var mindre stödjande i intervjuer med yngre barn (Teoh & Lamb, 2013). I studien undersöktes intervjuer med barn mellan 5 och 15 år. Stödjande handlade då om att uppmuntra barnet att vara informativ genom att indikera att intervjuaren var medveten om hur barnet kunde känna under avslöjandet. Icke-stödjande kommentarer handlade om att utöva press genom att utmana information som barnet gett eller kritisera barnets beteende. Resultaten visade att intervjuare var mer pratsamma i intervjuer med yngre barn. Intervjuarens pratsamhet var negativt relaterad till kriminaltekniskt relevant information från barnet, medan stöd från intervjuaren verkade främja mer informativa utsagor från barnen. Socialt stöd under intervjun hjälpte barn att komma med ny information om misstänkta övergrepp, medan överdrivet pratande kunde minska barnets motivation att tala om det väsentliga ämnet (Teoh & Lamb, 2013). En svensk intervjustudie med barn visade att barn under förhör varit rädda för att de inte skulle bli trodda, eller att det som de berättat skulle vändas mot dem (Landberg, m.fl., 2020).

Trots tron på att CAC ska främja avslöjanden visade en studie där fall från olika CAC och jämförelsegrupper i USA studerats, att graden av fullt avslöjande var liknande mellan CAC och jämförelsegrupperna (Lippert m.fl., 2009). Barn kan minimera, försena avslöjanden eller förneka övergrepp när de är i hemlighetspakt med förövaren, när de känner sig ansvariga eller känner sig rädda för förövaren och barn behöver därför försäkras skydd om de berättar (Cederborg m.fl., 2007). Barn kan ha hotats med repressalier av förövaren och känna sig rädda. I intervjuer med barn har de beskrivit olika orsaker till att de inte berättat, vilket kunde handla om att de vid tidpunkten inte förstod att de utsatts för brott och flera barn hade fått veta att det som de hade utsatts för var en hemlighet (Landberg m.fl., 2020).

Åsa Landberg och kollegor (2020) beskriver att avslöjande kan vara en process som består av gradvisa avslöjanden som kan pågå under lång tid, kanske hela livet. Det innebär att själva avslöjandeprocessen påbörjas före förhöret och fortsätter efteråt. I en intervjustudie med barn framkommer att barn valde att berätta om fysisk misshandel utifrån rädsla, men att rädslan kunde kvarstå efter avslöjandet (Thulin m.fl., 2020). Efter avslöjande kunde barnen behöva prata med professionella på Barnhus, polisstationen och/eller socialtjänsten. Under den processen verkade barn förlora kontrollen över hur deras berättelse hanterades. Det förekom att barn utsattes för hot och press efter avslöjandet. Det finns barn som behövt berätta om fysisk misshandel för flera vuxna innan åtgärder vidtogs. Avslöjande beskrivs som en process vilken innefattar flera övervägande av barnet (Thulin m.fl., 2020).

Children's Advocacy Center

Som tidigare nämnts kommer Barnahusidén från USA där det första Children's Advocacy Center (CAC) öppnade på 1980-talet. Innan jag presenterar ett urval av forskning om Barnahus i Sverige kommer jag här kort att nämna något om forskning gällande CAC. Det har efter uppkomsten av CAC gjorts studier och det finns också några forskningsöversikter om CAC (Elmquist m.fl., 2015; Herbert & Bromfield, 2016; Jones m.fl., 2005).

Det har genomförts en översikt av forskning relaterad till sådant som ansågs vara bästa praxis för brottsutredningar där barn varit utsatta (Jones m.fl., 2005). Det rörde sig bland annat om multidisciplinära team, videoinspelning av förhör och CAC. Författarnas översikt visar att trots att granskad praxis var populär så fanns lite forskning som faktiskt visade på dess framgång. CAC kunde förbättra kommunikation bland de professionella och gav resultat avseende bevis och åtal. Av översikten framgår vidare att offer och deras familjer upplevde utredning och åtal som stressande (Jones m.fl., 2005). En senare forskningsöversikt visar preliminära belägg för CAC:s effektivitet för att minska stress och trauma för barn under den straffrättsliga processen (Elmquist m.fl., 2015). Översikten pekar på att studier fokuserat på fördelar och effektivitet med multidisciplinär process, hur nöjda offer och familjer var med CAC utredningen, CAC:s hantering av misshandel jämfört med traditionell *"child protection service"* (CPS) och myndigheter samt andel åtal. Enligt Elmquist och kollegor (2015) har flera av de kärnkomponenter som används för godkännande av CAC inte utvärderats empiriskt såsom behandling på plats. Det finns en forskningsöversikt av CAC med fokus på studier som utvärderat effekten som helhet (Herbert & Bromfield, 2016). Den visar att majoriteten av studierna fokuserade på straffrättsliga effekter och på vissa av de krav som finns för att CAC ska bli godkända, men att det fanns få studier som handlade om barn och föräldrar (Herbert & Bromfield, 2016).

Utvärderingar av Barnahus i Sverige

I det här avsnittet beskriver jag kort vilka utvärderingar som gjorts av Barnahus i Sverige. I de följande avsnitten presenteras sedan resultat av dessa tillsammans med resultat från andra studier. När Barnahus startade på försök i Sverige, utvärderades försöksverksamheten under tiden, vilket ingick i uppdraget (Åström & Rejmer, 2008). Målet med utvärderingen var att kartlägga om och hur barns rättigheter stärkts genom samverkan samt huruvida utredningarnas kvalitet höjts av samverkan. Rättssociologiska institutionen vid Lunds universitet fick i uppdrag att utvärdera försöksverksamheten. I utvärderingen ingick sex orter som hade

Barnahus samt tre jämförelseorter och utvärderingen innehöll olika delstudier (se Friis, 2008; Johansson, 2008; Pavlovskaja & Åström, 2008; Rasmusson, 2008; Rejmer & Hansen, 2008; Åström & Rejmer, 2008). I det här avsnittet hänvisas främst till slutrapporten, där resultaten från delstudierna analyserats och sammanställts (se Åström & Rejmer, 2008). Det första utvärderingsprojektet utgjorde sedan bakgrunden till en avhandling som skrevs av rättssociologen Susanna Johansson, som var en av deltagarna i den forskargrupp som genomförde utvärderingen (se Johansson, 2011).

Utvärderingen genomfördes innan flera av de utvärderade Barnahus- verksamheterna kommit i gång. Regeringen beslutade därför att ge samverkansmyndigheterna i uppdrag att genomföra ytterligare en utvärdering. Brottsoffergruppen vid Juridiska institutionen på Stockholms universitet fick då i uppdrag att utvärdera Barnahus. De 22 Barnahus som då hade verksamhet i gång ingick i utvärderingen och de jämfördes med fyra orter som saknade Barnahus. De övergripande frågeställningarna var om Barnahus anpassas till barnet och huruvida underlaget för rättsprocessen och samhällets fortsatta insatser förbättrats (Kaldal m.fl., 2010). Utvärderingen resulterade i "Barnahusutredningen 2010".

Förutom nämnda utvärderingar har en kvalitetsgranskning av 23 svenska Barnahus genomförts i samarbete mellan Linköpings universitet och Rädda barnen (Landberg & Svedin, 2013). Granskningen utgick från de kriterier som finns för svenska Barnahus (se Rikspolisstyrelsen, 2009) och de kriterier som används av amerikanska National Children's Alliance (2017).

Regeringen beslutade 2018 att ge Linköpings universitet (Barnafrid – Nationellt kunskapscentrum) i uppdrag att utvärdera Barnahusverksamheterna i Sverige (S2018/00212/FST). Utvärderingen omfattade ett 30-tal Barnahus runt om i landet och resultaten presenterades i en slutrapport under våren 2019 (Barnafrid Nationellt kunskapscentrum, 2019). I uppdraget har inte ingått att lämna åtgärdsförslag.

Det har också genomförts utvärderingar av olika Barnahus runt om i landet (se t.ex. Bernholtz, 2011; Holmsten, 2010; Jonhed, 2016; Jonsson, 2011).

Myndigheters samverkan och spänningsförhållanden

Enligt den första utvärderingen har samverkan bidragit till att öka förståelsen för olika myndigheters perspektiv på handläggningen (Åström & Rejmer, 2008). Men i utvärderingen framgår även närvaro av normkonflikter. Barnahus har två övergripande mål, vilka är att förstärka barns rättigheter och förbättra

utredningarna. Det är två mål som, enligt författarna, kan hamna i konflikt. Utvärderingen visar att Barnahus bidragit till en juridifiering i samverkan eftersom till exempel socialtjänsten inväntar polisens förhör innan de informerar vårdnadshavare (Johansson, 2008, 2011; Åström & Rejmer, 2008). Av utvärderingen framgår att ett av försöksverksamhetens mål, nämligen en effektivare rättsprocess, fått mer vikt än målet att skydda och stödja målgruppen.

Susanna Johansson (2011) lyfter fram ett spänningsförhållande mellan straffrättslig logik och behandlingslogik, där den straffrättsliga logiken har fått tolkningsföreträde i samverkan. Vidare har de aktörer som har institutionell tillhörighet i behandlingslogik övertagit straffrättslig logik i Barnahussamverkan. Eftersom den straffrättsliga logiken fått tolkningsföreträde, kan det i praktiken innebära att socialtjänsten väntar med att tillsätta insatser. Vidare framhålls att fokus är på begångna brott i stället för utredning av behov och hur barns och familjers situation ska förbättras med insatser (Johansson, 2011). Det finns också andra sätt att se på det. Christian Diesen och Eva Diesen (2010), som ingick i projektgruppen bakom "Barnahusutredningen 2010", har i stället uttryckt att det rättsliga fått stå tillbaka för det psykosociala i samverkan. De skrev att "Huruvida en misstänkt ska åtalas är en åklagarbedömning som inte ska påverkas av (juridiskt ovidkommande) sociala bedömningar och argument." (Diesen & Diesen, 2010, s. 154–155). Enligt författarna tas ofta sådan hänsyn i praktiken. Av en utvärdering av Barnahus på Åland framgår att det kan misstänkas att det finns fall där förundersökningen läggs ned av sociala skäl (Diesen & Diesen, 2015). Det innebär att polis och socialtjänst uttryckligen eller underförstått inte ansett att det varit förenligt med barnets bästa när misstanken mot en förälder går till åtal. Bötesstraff eller fängelse skulle kunna missgynna barnet, eftersom det kan innebära stigmatisering och onödigt belastning för familjen. I de fallen kan det anses vara bättre att satsa på terapi och stödåtgärder. Enligt Diesen och Diesen (2015) tyder mycket på att denna tendens är vanligare i Barnahus än när var och en arbetar för sig. De har framställt en svår avvägning mellan tillräckliga bevis för åtal och tvivel kring huruvida åtal är till barnets bästa. En studie bland socialsekreterare i Sverige visar att idén om att barn inte ska möta så många nya på Barnahus och samverkan med fokus på att underlätta polisförhör styrde socialsekreterarna till att hålla sig i bakgrunden på Barnahuset för att sedan koncentrera sig på föräldrarna (Olsson, 2017a).

"Barnahusutredningen 2010" framhåller att få av verksamheterna klarat av att leva upp till de nationella riktlinjerna, men att många ändå bedömdes ha förutsättningar att klara det på sikt (Kaldal m.fl., 2010). Vidare framhålls att det kan vara möjligt att uppnå samma kvalitet i utredningarna, polisiärt och

psykosocialt, även i andra samverkansformer. Många Barnahus tog då emot få barn, färre än fem per vecka, vilket bedömdes vara för lite för kontinuitet i arbetet. Utvärderingens slutsats är att god och omfattande samverkan ska eftersträvas överallt samt att när det är möjligt ska det ske i Barnahus. En slutsats är att alla orter, exempelvis i glesbygd, inte kan ha Barnahus. Det framhålls att ett långt avstånd till Barnahus innebär långa resor för barnet och därmed saknas bekvämlighet och trygghet (Kaldal m.fl., 2010).

”Barnahusutredningen 2010” betonar även att myndighetssamverkan kräver att samtliga myndigheter som är involverade tar ansvar som konkretiseras i avtal eller förbindelser samt att det på Barnahuset finns samordnare som representerar både rättsligt och socialt perspektiv (Kaldal m.fl., 2010). Författarna föreslår nationell certifiering av Barnahus, uppföljning och kvalitetssäkring. I utredningen efterfrågas ny reglering på några områden för att möjliggöra samverkan och det handlar om Barnahuspersonalens rätt till insyn i brottsutredningen samt socialtjänstens utredning. Det framkommer att Barnahuspersonalens rätt till det var oklar, men att personalen är central för koordinering av utredningsinsatser samt för att bevaka barns behov av skydd och stöd. Strävan efter att bara de verksamheter som uppfyller kriterierna ska få kallas Barnahus får, enligt ”Barnahusutredningen 2010”, inte motverka initiativ till samverkansformer.

En brist som framhålls i den senaste utvärderingen är att för få barnförhör genomförs på Barnahus (Barnafrid Nationellt kunskapscentrum, 2019). Polisens väntetider för förhör gör att barn har svårt att lämna information eftersom de glömt vad som hänt. Det framkommer även att Barnahus inte hade tillgång till utbildade barnförhørsledare. Den nationella utvärderingen pekar på att flera Barnahus framhållit problem med hur den särskilda företrädaren utför sitt uppdrag och en otydlighet i ansvarsfördelning mellan denne och samverkansparterna (Barnafrid Nationellt kunskapscentrum, 2019). I SOU 2019:32 föreslås förtydliganden av omfattningen av uppdraget som särskild företrädare. Det föreslås ”vissa förtydliganden om vad uppdraget omfattar, nämligen att hämta barnet till förhör, att inför barnets deltagande i utredningsåtgärder tillse att barnet har den information det behöver för att känna trygghet i situationen samt informera barnet om utfallet av förundersökning och eventuell rättegång” (SOU 2019:32, s. 22).

I den nationella utvärderingen från 2019 konstateras att det finns välfungerande Barnahus, men det finns regionala skillnader i organisation och verksamhet (Barnafrid Nationellt kunskapscentrum, 2019). Det framkommer att det finns otydlighet i de nationella riktlinjerna gällande exempelvis sekretess. Vidare lyfter utvärderingen fram behov av att se över målgruppsdefinitionen, eftersom

utvärderingen fann brister särskilt gällande barn som bevittnat våld, internetbrott och i vissa fall hedersrelaterat våld. Det har tillkommit ytterligare Barnahus, men av slutrapporten framgår att de problem som uppmärksammats i tidigare utvärderingar kvarstår eftersom nuvarande sekretesslagstiftning försvårar samverkan och Barnhusets möjligheter att leva upp till kriterierna. Vid flera Barnahus uppfattade personal att nuvarande sekretessbestämmelser försvårade kommunikation och dokumentation. Brister i statistik gör det också svårt att jämföra verksamheten vid olika Barnahus med varandra. Rapporten pekar på att utvecklingen i många avseenden går åt rätt håll, men det finns brister eftersom varje myndighet inte tar sitt ansvar utan ser till vad som är mest praktiskt för den egna verksamheten. Exempel på detta är att barn som inte utreds av socialtjänsten inte hörs på Barnahus, att BUP enbart tar emot ärende enligt remiss och att myndigheterna inte lämnar sina ordinarie lokaler för att mötas och samverka på Barnahus (Barnafrid Nationellt kunskapscentrum, 2019).

En dokumentstudie visar att uppgifter ofta saknas i polisens, socialtjänstens och BUP:s dokumentation (Landberg m.fl., 2020). Det saknas då uppgifter som behövs för att få en helhetsbild av vad som hänt barnet när ett brott har anmälts. Myndighetsrepresentanter kan vara försiktiga med att dokumentera sådant som kan komma att påverka utredningen om den misstänkte får veta. Avsaknad av dokumentation får, enligt Åsa Landberg och kollegor (2020), till följd att det i efterhand inte går att förstå om och hur myndigheterna samverkat. Författarna beskriver att det som är gemensamt för myndigheternas dokumentation är att den är skriven av och för yrkesverksamma och inte för barn.

Vissa svårigheter har påtalats i alla utvärderingar av Barnahus. Enligt författarna till den senaste utvärderingen har samverkan i Barnahus gjort redan existerande svårigheter tydliga (Barnafrid Nationellt kunskapscentrum, 2019).

Olika uppdrag i samverkan

I samverkan har olika myndigheter olika uppdrag i förhållande till barnet. I en kvalitetsgranskning framkom att av 23 Barnahus uppfyllde fyra Barnahus kriterierna för att vara fullvärdiga. För att betraktas som fullvärdig krävs att det ska finnas verksamhet för brottsutredning, samverkan/skydd samt fysisk och psykisk hälsa, vilket också brukar beskrivas som fyra rum (Landberg & Svedin, 2013). Det görs få läkarundersökningar av barn i samband med Barnahusbesök (Barnafrid Nationellt kunskapscentrum, 2019; Kaldal m.fl., 2010; Landberg & Svedin, 2013; Saksø, 2017) och det finns exempel på att uppföljning av de barn som läkarundersökts i samband med Barnahusbesök saknas (Saksø, 2017). Av den

senaste utvärderingen framgår att flera av samverkansparterna från hälso- och sjukvården upplever att Barnahus enbart har fokus på rättsprocessen och att barnets hälsa därmed går förlorad (Barnafrid Nationellt kunskapscentrum, 2019). De medicinska undersökningar som genomförs syftar till att dokumentera skador och sådant som kan vara av vikt för att utreda ett misstänkt brott. Dessa undersökningar sker på uppdrag av åklagare. Det framgår dock att på vissa Barnahus, om än sällan, undersöks barn utifrån ett allmänt hälsotillstånd (Barnafrid Nationellt kunskapscentrum, 2019).

I samverkan har myndigheterna olika uppdrag och roller i förhållande till barnet, vilket de tidigare nämnda fyra rummen utgör exempel på. I utvärderingen av Barnahus Skaraborg genomfördes intervjuer med personer ur de ingående verksamheterna (Jonhed, 2016). I intervjuerna fick dessa frågan om huruvida de vid samrådet kategoriserar sig själva som "kund/beställare", "samarbetspartner", "konsult" eller "expert". I studien valde 9 av 15 från socialtjänsten att kategorisera sig som "kund/beställare" i samverkan och att de senare i processen kunde bli "samarbetspartners". Läkare, åklagare och BUP valde att kategorisera sig som "experter" i samråd. Läkare och åklagare såg sig även som "samarbetspartners" och BUP såg sig som "konsulter". Representanter för socialtjänsten såg flera av de andra som "experter" i samråd. Enligt författaren kan det tänkas att uppfattningen av jämbördighet i samråd och gemensamt arbete påverkas av uppfattningen "kund/beställare" kontra "expert" (Jonhed, 2016). Det är möjligt att hur olika personer kategoriserar sig i samverkan även kan ha betydelse för möten med barn under olika delar av processen.

Barnahusens arbete med barn

Målgruppen för Barnahus är barn och därmed aktualiseras frågan hur Barnahus arbetar i förhållande till målgruppen. Den första utvärderingen visade att utredningar och undersökningar uppfattas som barnanpassade (Åström & Rejmer, 2008). Utvärderingens resultat pekade på att barns rättigheter har stärkts avseende en del aspekter genom försöksverksamheten: barn tas emot i barnanpassad miljö, de kommer till tals, läkarundersöks, samt får målsägandebiträde i större utsträckning än i jämförelsekommunerna (Åström & Rejmer, 2008). Slutsatsen av en senare kvalitetsgranskning av svenska verksamheter är att Barnahus är ett steg i rätt riktning för att barn som misstänks ha varit utsatta för brott ska få ett gott bemötande (Landberg & Svedin, 2013). I granskningen ingick även hämtning och lämning av barn i samband med polisförhör. Av de granskade Barnahusen hade 11 tydliga och konsekventa rutiner

kring hämtning och samverkan i samband med hämtning av barn, 5 Barnahus kunde inte redogöra för rutiner och övriga 7 hade rutiner, men brister när det gällde att följa dessa. Enligt kvalitetsgranskningen fanns de största bristerna i samband med återlämning. På en del Barnahus visade det sig att barnet efter förhör åkte tillbaka till förskolan eller skolan och därefter gick hem som vanligt. Personal på flera Barnahus uppgav att barn mött föräldrar ensamma efter polisförhör. Den särskilda företrädarens roll såg olika ut vid olika Barnahus. Ibland var det den särskilda företrädaren som hämtade barnet, och i andra sammanhang varken hälsade eller pratade den särskilda företrädaren med barnet. Informationen till barnet skilde sig åt mellan olika Barnahus. Polisen ville inte informera om anmälan eller brottsmisstanken utifrån att det skulle minska betydelsen av det barnet berättar i förhör och att barnet kunde påverkas att lämna en falsk berättelse om så gjordes (Landberg & Svedin, 2013). En senare publikation lyfter fram att det är en utmaning att ge information till barnet i samband med barnförhör, eftersom det riskerar att minska barnets motivation att delta i brottsutredningen (Landberg m.fl., 2020).

Socialekreterare har i en studie beskrivit att Barnahus ska vara för barnen, men beskrev att det snarare utgjorde samverkansparternas hus (Olsson, 2017a), vilket kan tänkas ha betydelse när barn besöker Barnahus för polisförhör. En målsättning med Barnahus är färre myndighetskontakter för barnet. Det har dock visat sig att antalet myndighetskontakter inte behöver minska för att ett barn besöker Barnahus (Rasmusson, 2008, 2011). Även en forskningsöversikt av amerikanska CAC visar att det finns blandade forskningsresultat om huruvida multidisciplinära team minskar antalet intervjuer för barn (Jones m.fl., 2005). Utifrån dessa resultat verkar det som att antalet myndighetskontakter för barn inte behöver minska med samverkansformer som amerikanska CAC eller Barnahus i Sverige. När 108 utredningar (enligt 11 kap 1 § socialtjänstlagen) studerats, visar resultaten att det omnämndes att barn förhörts på Barnahus, men sällan något mer om Barnahus (Olsson, 2017c).

När socialtjänstens arbete och utredning sker utanför Barnahuset innebär det att barnet ändå behöver träffa olika personer på olika platser. Enligt Åklagarmyndigheten (2016) kan det finnas anledning att förhöra barn mer än en gång. Den första utvärderingen visar att färre förhör ur barnperspektiv inte behöver utgöra ett mått på ökad kvalitet i utredningarna (Åström & Rejmer, 2008). Författarna hävdar i stället att ett kvalitetsmått skulle kunna vara att utifrån barnets behov anpassa antalet förhör och se till att barnet i förhör får möta samma person. Den första utvärderingen av svenska Barnahus visar att av de barn som kom till Barnahus förhördes 90 procent (Åström & Rejmer, 2008). Om det inte

är till men för utredningen, bör vårdnadshavare, enligt rättegångsbalken (SFS 1942:740), närvara vid förhör. Av den första utvärderingen framgår dock att föräldrar så gott som aldrig var närvarande vid förhör. I de fall vårdnadshavare fått vara med, var motiveringen att det underlättade förhöret, vilket då beskrevs handla om ett processuellt intresse snarare än intresset av att skydda barnet. Av utvärderingen framgår vidare att barn och föräldrar önskade att föräldrar skulle få vara med vid förhör (Åström & Rejmer, 2008).

Den senaste nationella utvärderingen av Barnahus pekar på att information till barnet var bristfällig (Barnafriid Nationellt kunskapscentrum, 2019), vilket även tidigare lyfts fram (Kaldal m.fl., 2017). I den nationella utvärderingen påtalas att barn främst får information från vårdnadshavare, vilket innebär bekymmer eftersom en misstänkt vårdnadshavares intressen skiljer sig från barnets intressen (Barnafriid Nationellt kunskapscentrum, 2019). Intervjuer bland barn visar också att barn fått information via föräldern, om denne var tillgänglig, vilket innebar att föräldern avgjorde vilken information barnet skulle få (Landberg m.fl., 2020). Osäkerhet om vilken information som kan delas och problem i samverkan leder till otydlighet i vem som ska involvera barnet (Barnafriid Nationellt kunskapscentrum, 2019). Barns bästa är i fokus på många områden i Barnahus, men det finns enligt författarna brister som skulle kunna åtgärdas med aktivt barnkonventionsarbete. Eftersom barnets bästa i utvärderingen betraktas genom vuxnas uppfattning framhålls ett omfattande behov av barns uppfattning och kunskap (Barnafriid Nationellt kunskapscentrum, 2019).

En dokumentstudie visade att i polisens dokumentation framgick det alltid vem som utsetts till särskild företrädare eller målsägandebiträde till barnet, men det saknades dokumentation om huruvida denne talat enskilt med barnet eller gett barnet information (Landberg m.fl., 2020). Efter förhör var det i polisens dokumentation ovanligt att det dokumenterats vem som meddelat vårdnadshavaren om att barnet förhörts av polisen. Samma studie visar att det i socialtjänstens dokumentation sällan framkom hur barnet kommit till förhör. Det fanns heller inga uppgifter om vad som hände efter förhöret, som barnets återförening med föräldrar. Författarna föreslår en Barnahuslogg som ska göra det möjligt att följa barns väg genom Barnahus och ge en översikt. De beskriver att det i dag saknas uppgifter i myndigheternas dokumentation för att få en helhetsbild av vad som hänt ett barn när brott har anmälts (Landberg m.fl., 2020).

Stöd och behandling

Krisstöd kan se olika ut och olika Barnahus erbjuder även olika behandlingar (Barnafrid Nationellt kunskapscentrum, 2019). Flera Barnahus har i den senaste utvärderingen framhållit att det är en brist att de inte erbjuder krisstöd och behandling. Eftersom varje kommun ansvarar för krisstöd, kan det leda till stora skillnader när det gäller innehåll och omfattning (Barnafrid Nationellt kunskapscentrum, 2019). Flera kommuner har börjat ge krisstöd enligt modellen ”efter barnförhör” (se Elfström m.fl., 2017). Det finns dock regionala variationer i rutiner och förutsättningar. Den senaste nationella utvärderingen visar att det initiala stödet dröjde, vilket kunde innebära att barn återvände till förskola eller skola efter barnförhör utan krisstöd eller kontakt med föräldrar. I dessa fall avgjordes hur barn togs om hand på förskolan eller skolan av dessa verksamheters rutiner. Utvärderingen har inte innefattat det, men det konstateras att de flesta Barnahus ägnar sig åt utåtriktade aktiviteter i skolor för att sprida kunskap (Barnafrid Nationellt kunskapscentrum, 2019).

Som tidigare nämnts kan Barnahus delas in i fyra rum (Landberg & Svedin, 2013). Vad olika Barnahus erbjuder ser olika ut. På uppdrag av regeringen har Stiftelsen Allmänna Barnhuset i samverkan med fem svenska regioner bedrivit ett utvecklingsprojekt för att ta fram stöd och behandling för barn som utsatts för våld eller sexuella övergrepp, samt tagit fram en modell som kallas fjärde rummet (Stiftelsen Allmänna Barnhuset, 2019). För att få komma till Barnahus i dagsläget behövs en polisanmälan och verksamhetens fokus är perioden i samband med polisanmälan och utredning. Barn som tidigare utsatts för brott eller utsatts utomlands och som senare kan behöva stöd och behandling uppges inte få tillgång till det. Det framgår att modellen inkluderar olika faser före, under och efter Barnahus. Vidare beskriver Stiftelsen Allmänna Barnhuset (2019) att modellen också inkluderar stöd till familjemedlemmar, anhöriga, familjehem, förskola, skola, trygghetspersoner, jämnåriga med flera. Barnahus har i tidigare forskning kritiserats för juridifiering (Johansson, 2008, 2011; Åström & Rejmer, 2008) och Stiftelsen Allmänna Barnhuset (2019) beskriver att genom att öppna upp det fjärde rummet skulle Barnahus kunna bibehålla och stärka behandlingslogiken. Stiftelsen Allmänna Barnhuset drar slutsatsen att resurser för stöd och behandling av våldsutsatta behöver samordnas och koordineras.

Barns erfarenheter av information inför Barnahusbesök

Jag intresserar mig för barns och medföljande vuxnas perspektiv. I nationella utvärderingar har barns erfarenheter av kontakt med Barnahus ingått. I en av delstudierna i den första utvärderingen gjordes intervjuer som handlade om barns och föräldrars upplevelser av kontakt med Barnahus (Rasmusson, 2008, 2011). Det genomfördes då 22 intervjuer med föräldrar och 12 intervjuer med barn mellan 8 och 16 år. Resultaten visade att barn och föräldrar sammanfattningsvis uppfattade Barnahus som något positivt, där personal och poliser fick positiva omdömen. I intervjuerna framkom både bra och dåliga exempel på information.

I ”Barnahusutredningen 2010” genomfördes en enkätstudie med barn som besökt Barnahus (Kaldal m.fl., 2010). Från fem Barnahus kom 111 enkäter in, som besvarats av barn mellan 3 och 17 år, varav de flesta var mellan 9 och 13 år. Fler än hälften av barnen fick hjälp av en medföljare att fylla i enkäten, men alla ansågs ha kunnat svara relativt självständigt. Av dessa barn hade ungefär 60 procent kommit till Barnahus med en familjemedlem, vilket innebär att de inte kommit till Barnahus tillsammans med en särskild företrädare, socialsekreterare eller personal från förskola eller skola. När det gäller den information de fått i förväg uppgav 78 procent att de före besöket visste vem eller vilka de skulle träffa, vilket var information som de ofta fått av vårdnadshavaren. De barn som inte informerats om det uppgav att de önskade den informationen. Av barnen ansåg 89 procent att de kunde ställa frågor (Kaldal m.fl., 2010). Många barn besöker Barnahus utan någon förälder om denne eller någon närstående till denne är misstänkt. Nämda resultat visar att de allra flesta barn hade fått information av vårdnadshavaren, vilket aktualiserar frågan hur de barn som besöker Barnahus utan vårdnadshavare informeras.

Det har även genomförts en intervjustudie med syfte att undersöka barns egna perspektiv på att vara delaktig i en brottsutredning (Landberg m.fl., 2020). Brottsmisstankar mot de deltagande barnen hade anmälts innan barnen var 18 år, även om en del barn vid intervjutillfället var äldre. Utredningarna hade genomförts på Barnahus Stockholm, andra Barnahus eller på orter där det inte fanns Barnahus. För de barn som hade föräldrar tillgängliga gick informationen oftast via föräldern, vilket i sin tur innebar att föräldern avgjorde vilken information barnet skulle få. Det fanns barn som uppfattade det som positivt att föräldrarna sållade i den information som gavs. Bland barnen varierade tankarna om vikten att vara delaktig i beslut och att få fortlöpande information. En del barn tyckte det var skönt att lämna över åt andra, medan andra barn hade velat bestämma mer. Det fanns även barn som i efterhand var glada för att de inte hade blivit lyssnade på, då de vid den tidpunkten varit för unga att förstå

konsekvenserna av ett visst beslut och att vuxna därmed behövde bestämma vad som var bäst för dem. Landberg och kollegor (2020) påtar att det visar hur viktigt det är att vuxna gör individuella bedömningar. Det förekom att barn inte fick information eller felaktig information. Flera av barnen trodde inte att de hade något att säga till om och uppfattade inte att de hade något val när det gäller att delta i förhör eller utredningssamtal (Landberg m.fl., 2020).

I en norsk utvärdering av Barnahus fick barn och medföljande vuxna besvara frågor om detta via en enkät (Stefansen m.fl., 2012). Barn över tio år som besökte Barnahus för förhör erbjöds delta. Även föräldrar och andra vuxna som följt med barn till Barnahus deltog. De flesta barn och vuxna uppgav att de visste vad som skulle ske på Barnahuset före besöket. Barnen hade fått information av en vuxen, vanligtvis en förälder. De tillfrågade vuxna uppgav att de informerat barnet. Vidare gavs information i samband med ankomst till Barnahuset. Enligt vuxna fick barn över tio år mer detaljerad information. Barnen svarade att de tyckte att det gick bra att prata med polisen. Majoriteten av barnen (66 procent) svarade att det hade varit bättre på Barnahuset än de förväntade sig. Det var vanligt att barn bävade lite inför att komma till Barnahuset och de flesta oroade sig för att prata om det som de upplevt (Stefansen m.fl., 2012). I Norge har även en kvalitativ studie genomförts där fyra barn som var 14 år eller äldre, vilka besökt tre olika Barnahus, intervjuats om sina erfarenheter av Barnahusbesök i Norge (Martinsen, 2017). Barnen berättade att de saknade information om förhöret, vilket ledde till nervositet och oro. I det första förhöret upplevde barn att de blev trodda och att det togs hänsyn till behov av pauser och liknande. Ett av barnen hade upplevt att det andra förhöret kändes manipulerande, att hon inte blev trodd och kände sig pressad att tala (Martinsen, 2017).

Landberg och kollegor (2020) beskriver att barns egna berättelser ger information om vad som behövs för att barn ska känna sig delaktiga och identifierade då tre centrala aspekter, nämligen kunskap, kontroll och gemenskap. Kunskap lyfts fram som en förutsättning för konsekvensanalys, eftersom barn behöver information för att förstå konsekvenserna av de beslut de ställs inför. Barn som utsätts för våld eller övergrepp kan förlora kontroll över situationen. De kan dock känna kontroll över sitt avslöjande då de kan avgöra om, när och hur de berättar. För känslan av kontroll behövs dock kunskap. Intervjuer med barn pekade på betydelsen av att känna gemenskap och stöd från andra. Kunskap, kontroll och gemenskap visade sig vara betydelsefulla för processerna avslöjande, giltiggörande och viktigmisering. Avslöjande är när barnet berättar eller signalerar vad det varit med om, giltiggörande när barnet börjar definiera det som skett som övergrepp eller brott och som något otillåtet. Giltiggörandet sker i samspel med omgivningen.

Processen av viktimisering startar när brottet sker, men upphör inte i och med att brottet upphör. Följderna av våld eller övergrepp påverkar vardagen och samspelet med andra (Landberg m.fl., 2020).

Ovanstående resultat visar att det verkar se olika ut hur mycket information barn får. Vissa verkar veta vad som ska ske medan andra saknar information. Barn ska enligt de nationella riktlinjerna få information (Rikspolisstyrelsen, 2009), men samtidigt är det tänkbart att det kan uppfattas olika ur olika perspektiv om barn får eller har fått information. Ur tjänstemännens perspektiv kanske barn ges information, medan samma situation ur barns perspektiv kan uppfattas på ett annat sätt.

Barns erfarenheter av medhörning och videoinspelning

När barn förhöras av polis på Barnahus följs det av flera vuxna via en skärm i ett medhörningsrum. I ”Barnahusutredningen 2010” undersöktes hur medhörningen presenterats för barnet, vilket ser olika ut mellan olika Barnahus (Kaldal m.fl., 2010). I huvudsak informerades barnet alltid på något sätt om att andra lyssnar på förhöret. Oftast skedde det i samband med information om att förhöret spelas in och informationen gavs av förhørsledare. Beroende på barnets ålder och omständigheter presenterades det på varierande sätt och olika detaljerat. För yngre barn kunde det beskrivas som att det var andra som jobbar med barn, medan för äldre barn presenterades det mer utförligt. Det framgick att medhörningen kan upplevas som stressande för barnet (Kaldal m.fl., 2010). Barn har rätt att få fullständig information om förhörssituationen och vilka som befinner sig i medhörningsrummet (Åklagarmyndigheten, 2016). Av ”Barnahusutredningen 2010” framkom att det inte går att utesluta att det i vissa fall inte ges någon information om medhörning till barnet. Vidare visade resultaten att barnen inte ska ha reagerat på information om att andra lyssnat (Kaldal m.fl., 2010). Av de intervjuer med barn som gjorts inom ramen för första utvärderingen framkommer kommentarer som kan tolkas som att barn har upplevt medhörningen som svår, eftersom barnet kände sig iakttaget eller upplevde obehag (Rasmusson, 2008). I en norsk studie fick de intervjuade barnen (som var 14 år eller äldre) inte information om vilka som följde förhöret från medhörningsrummet och inget av barnen hade fått träffa de personer som satt i medhörningsrummet inför förhöret, men ett av barnen hade fått träffa dessa efter förhör. Barnen visste inte vilka roller de personer som lyssnade och tittade hade, vilket gjorde att det upplevdes obehagligt att förmedla sin historia och bristen på information påverkade förhöret (Martinsen, 2017). I intervjuer med

socialsekreterare framkommer att socialsekreterarna är osäkra på om barnet får veta att de befinner sig i medhörningsrummet (Olsson, 2017a). Resultat från ovan nämnda studier påvisar att information om medhörning kan vara sparsam.

Av de svenska utvärderingarna framgår att barn har upplevt obehag gällande videoinspelningen (Kaldal m.fl., 2010; Rasmussen, 2008), vilket påverkade hur mycket som barnen sedan berättade i förhör (Kaldal m.fl., 2010). En amerikansk forskningsöversikt visar att de flesta barnen inte rapporterade några problem gällande videoinspelningen (Jones m.fl., 2005). Beroende på perspektiv kan situationer uppfattas olika. Videoinspelning har beskrivits vara att föredra trots eventuellt obehag (Cederborg, 2000). I det ställs barnets upplevelse mot behovet av videoinspelning i utredningen. Det kan jämföras med de resultat från tidigare forskning som presenterades ovan, där den straffrättsliga logiken får företräde i förhållande till behandlingslogik (se Johansson, 2011). Representanter från de samverkande myndigheterna, barn och andra besökare kan ha olika perspektiv.

Nya rekommendationer och ny kunskap

Barnahus och arbetet med barn förändras kontinuerligt varpå nya studier genomförs om verksamhet och arbetsmetoder. Under tiden som arbetet med denna avhandling fortskridit har det skett förändringar och några av de nya rekommendationerna har nämnts i det här kapitlet. Åklagarmyndigheten och Polismyndigheten gav 2018 ut en ny handbok som bland annat handlar om förhör med barn (se Åklagarmyndigheten & Polismyndigheten, 2018). Av den framkommer rekommendationer som visar att förändringar och utveckling sker. Vidare har Åklagarmyndighetens barnhandbok uppdaterats 2019 (se Åklagarmyndigheten, 2019). I mars 2019 redovisades den senaste nationella utvärderingen av Barnahus till regeringen (se Barnafriad Nationellt kunskapscentrum, 2019). Vidare har Stiftelsen Allmänna Barnhuset (2019) utvecklat modellen fjärde rummet i samarbete med regioner som fokuserar på stöd och behandling.

Ovan har jag presenterat ett urval av tidigare forskning, men det finns även pågående studier om svenska Barnahus. Bland tidigare studier och utvärderingar finns det inte mycket som handlar om det som sker i anslutning till Barnahusbesöket. Det har under senare år utvecklats en modell, som socialtjänsten kan använda, för att ge stöd och information till barn och föräldrar vid misstanke om barnmisshandel. Stiftelsen allmänna barnhuset har gett ut boken *"Efter barnförhöret"* (Elfström m.fl., 2017), personal från flera kommuner utbildas i

modellen och många kommuner använder den, dock inte alla. På Allmänna Barnhusets webbplats (2020)¹² kan man läsa att de nu finansierar en vetenskaplig utvärdering av modellen.

Landberg och kollegor (2020) föreslår en Barnahuslogg som ska fyllas med uppgifter från de samverkande myndigheterna. Med stöd av den dokumentation som finns i dag har ingen av myndigheterna fullständig överblick över barns väg genom Barnahus och vem som informerat barnet om vad. Det finns i nuläget inte rättsliga förutsättningar för att samla uppgifter från de samverkande myndigheterna om ett barn i ett gemensamt dokumentationssystem. Barnahusloggen skulle beskriva viktiga händelser i kronologisk ordning och eftersom den enbart ska innehålla kortfattad information behöver det framgå vart barn och vårdnadshavare kan vända sig för att få veta mer. Författarna skriver att en Barnahuslogg skulle förbättra barns möjligheter till information under tiden som de har kontakt med Barnahus och efteråt.

Under 2018 beslutade regeringen att ge Barnafriad vid Linköpings universitet i uppdrag att stärka Barnahusens kompetens om hedersrelaterat våld och förtryck samt dess uttrycksformer barnäktenskap, tvångsäktenskap och könsstympning (S2018/03927/JÄM). I uppdraget ingår även att Linköpings universitet ska samla in och sprida erfarenheter av Barnahusverksamheternas utredningsarbete när det gäller hedersrelaterad brottslighet. Detta uppdrag kompletterar den tidigare slutredovisade utvärderingen av Barnahusverksamheterna i Sverige (se Barnafriad Nationellt kunskapscentrum, 2019). Till följd av covid-19-pandemin förlängdes uppdraget och redovisades i januari 2021 (A2020/00866/JÄM). Av slutrapporten framgår att Barnahusens kompetens i hedersrelaterat våld och förtryck varierar (Barnafriad Nationellt kunskapscentrum, 2021). Inom ramen för regeringsuppdraget har Barnafriad Nationellt kunskapscentrum erbjudit Barnahusen tvärprofessionell kunskapsutveckling i hedersrelaterat våld och förtryck. Enligt utredarna är tvärprofessionella utbildningsinsatser en förutsättning för att förbättra samverkan. Det framgår att det inte är så många ärenden som rör hedersrelaterat våld och förtryck som kommer till Barnahusen, men under tiden som uppdraget fortskridit har det kommit signaler på att dessa ärenden ökat. Vidare framgår det av slutrapporten att det saknas forskning på området, vilket gör att det är svårt att hitta evidensbaserat underlag till kompetensutvecklingen av yrkesverksamma (Barnafriad Nationellt kunskapscentrum, 2021). Barnafriad gav under 2020 även ut *”Handbok om hedersrelaterat våld och förtryck för dig inom Barnahusen”* som en del av ovan

¹² <http://www.allmannabarnhuset.se/temaomraden/projekt/efter-barnforhoret/>

nämnda regeringsuppdrag (se Barnafrid Nationellt kunskapscentrum, 2020). I december 2020 beslutade riksdagen att i enlighet med tidigare uppdrag ge Barnafrid ett förnyat uppdrag att genomföra utbildningsinsatser som handlar om hedersrelaterat våld och förtryck (Barnafrid Nationellt kunskapscentrum, u.å.)¹³.

EU-projektet Promise, som bland annat tagit fram riktlinjer för europeiska Barnahus, har utvecklat child participation tool (Promise, 2019)¹⁴. Detta ska underlätta för Barnahus att ta reda på hur barn uppfattar servicen. Fokus är barns erfarenheter av Barnahus inklusive resan dit.

I anslutning till Barnahusbesök

Det här kapitlet har utgjort en kunskapsorientering om ett urval av tidigare genomförda studier av Barnahus och CAC. Sammanfattningsvis är idén bakom Barnahus att barnanpassa myndigheters samverkan, när det gäller barn som misstänks ha varit utsatta för brott. Tidigare genomförda studier fokuserar i stor utsträckning på samverkan och skeenden på själva Barnahuset. En kvalitetsgranskning av svenska Barnahus pekar på brister när barn återlämnades efter förhör (Landberg & Svedin, 2013). I utvärderingen av ett Barnahus i Sverige rekommenderas att det behöver tydliggöras var Barnahus börjar och slutar, samt att det behöver diskuteras och utvecklas rutiner kring hur barnets bästa kan säkerställas då brottsutredningen läggs ner eller när polisanmälan inte görs (Jonhed, 2016). Det kan uppfattas som en indikator på att det som sker utanför själva Barnahuset behöver belysas. I tidigare studier och riktlinjer berörs inte händelser som barnet är med om före och efter Barnahusbesöket i någon större utsträckning. Efter hand har dock fokus allt mer börjat riktas mot händelser utanför själva Barnahuset. Modellen ”Efter barnförhöret” (Elfström m.fl., 2017) liksom modellen fjärde rummet (Stiftelsen Allmänna Barnhuset, 2019) utgör exempel på att det som sker när barn lämnat Barnahus börjat få mer uppmärksamhet. Enligt rekommendationer ska inget barn ensamt behöva möta föräldrar efter förhör om den misstänkte finns i familjen (Åklagarmyndigheten & Polismyndigheten, 2018). I den senaste nationella utvärderingen framhålls att samverkan i dag på många håll är koncentrerad på inledningen av utredningarna där barnförhöret är i fokus. Enligt utredarna är en fokusförskjutning önskvärd (Barnafrid Nationellt kunskapscentrum, 2019). Det finns dock svårigheter att

¹³ <https://liu.se/forskning/barnafrid/vart-arbete/regeringsuppdrag-hedersrelaterat-vald>

¹⁴ <https://www.childrenatrisk.eu/promise/the-promise-child-participation-tool/>

avgränsa vad som ska inkluderas i vad som händer efter Barnahusbesök. Enligt Landberg och kollegor (2020) kan processer vara livslånga för brottsutsatta barn. Oavsett om föräldrarna är misstänkta eller inte saknas regler om hur myndigheter ska hantera situationen när barn kommer hem till föräldrarna efter förhör (Landberg m.fl., 2020).

Trots att hämtning av barn till förhör skulle kunna uppfattas som en händelse som skiljer sig från barnets vardag, har den inte tidigare ägnats särskild uppmärksamhet varken i riktlinjer eller i studier. I "Barnahusutredningen 2010" nämns att barn kan bli stressade vid hämtning (Kaldal m.fl., 2010) och i en kvalitetsgranskning av svenska Barnahus finns hämtning av barn med, främst avseende rutiner kring densamma (Landberg & Svedin, 2013). En utvärdering av ett svenskt Barnahus visade att hämtning och lämning inte fungerade särskilt väl och att vissa socialtjänster har som princip att inte hämta barn, medan andra gör det (Jonhed, 2016). I Åklagarmyndighetens handbok används begreppet "transport" om barnets förflyttning till polisförhöret (Åklagarmyndigheten, 2019). Begreppet "transport" kan tolkas som att det enbart handlar om att förflytta barnet från förskolan eller skolan till förhör. Frågorna om hur hämtningen och resan till polisförhör upplevs av barnet och hur det går till i förhållande till ambitionen om barnperspektiv är fortfarande obesvarade.

Trygghetspersonen, som följer med barnet i samband med hämtning, har inte heller fått särskilt mycket uppmärksamhet tidigare. En utvärdering av Barnahus i Skaraborg pekar på att skolan och förskolan har en svår roll när de ställer upp, men riskerar samtidigt att få problem med föräldrar (Jonhed, 2016). I samma utvärdering beskriver samordnare att de behöver lägga mycket energi på att svara på frågor och skapa en trygg situation för trygghetspersonen. I rekommendationer från Åklagarmyndigheten och Polismyndigheten (2018) framgår att trygghetspersonen behöver information och att information till barnet om vart de ska och vad som ska hända bör ges i trygghetspersonens närvaro. Vidare inkluderar modellen fjärde rummet av Stiftelsen Allmänna Barnhuset stöd även till trygghetspersoner (Stiftelsen Allmänna Barnhuset, 2019). Det saknas dock kunskap om trygghetspersonens roll och uppdrag, trots att denne ska följa med och trygga barn som besöker Barnahus för polisförhör utan medföljande förälder. När barn hämtas till förhör handlar det om att den som misstänks ha utsatt barnet antingen är en vårdnadshavare eller någon närstående till denne. I de situationer då barn hämtas handlar det alltså om brott i nära relationer och tillvägagångssättet har utformats utifrån det, eftersom det finns en vilja att förhöra barnet innan den misstänkte känner till brottsmisstanken för att undvika att barnet påverkas inför förhör (Åklagarmyndigheten, 2019).

Det som inte fått så mycket uppmärksamhet i vare sig riktlinjer eller tidigare forskning är det som sker i anslutning till Barnahusbesöket, som när barn hämtas till polisförhör, liksom trygghetspersonens roll och uppdrag. I avhandlingen ingår dessa delar, vilket innebär att områden som tidigare inte undersökts i någon större utsträckning inkluderas.

4. Metod och material

Avhandlingens övergripande syfte är att studera och analysera händelser i samband med barns Barnahusbesök. För att uppnå syftet har jag genomfört en kvalitativ studie där huvudmaterialet består av 36 intervjuer med 39 personer varav 8 barn, 15 föräldrar och 16 trygghetspersoner. Empirin kommer från ett Barnahus i Sverige. Förutom huvudmaterialet har jag deltagit i samråd och andra möten, genomfört observationer, intervjuat tjänstemän samt tagit del av skriftligt material, bland annat verksamhetsberättelser. I studien intresserar jag mig för vad intervjupersonerna utifrån roller som barn, förälder och trygghetsperson berättar om händelser i samband med barns Barnahusbesök.

Studie utgör en delstudie i ett forskningsprojekt som heter ”Barn i Barnahus – tvärvetenskaplig studie ur barnperspektiv”. Kapitlet inleds därför med en kort presentation av det projektet, eftersom det har haft betydelse för och utgjort sammanhanget för delstudien. Jag kommer därefter att beskriva urval, tillträde, tillvägagångssätt samt val och utmaningar under studiens genomförande. Jag kommer också att ta upp etiska överväganden, liksom frågor om tillförlitlighet och överförbarhet.

Studiens sammanhang

Studie utgör en delstudie inom ramen för ett aktionsforskningsprojekt som heter ”Barn i Barnahus – tvärvetenskaplig studie ur barnperspektiv” vid Forskningsplattformen Hälsa i samverkan, Högskolan Kristianstad (se Olsson, 2017a, 2017c).

Huvudstudien omfattar empiri från ett Barnahus, från socialtjänsten i de involverade kommunerna och involverad sjukvård. Empirin till delstudien kommer från ovan nämnda Barnahus. Det aktuella Barnahuset utgör en samverkan mellan Polismyndigheten, Åklagarmyndigheten, barnkliniken, barn- och ungdomspsykiatri, samt fem kommuner. Huvudstudien ”Barn i Barnahus” initierades av det aktuella Barnahuset och de kommuner som ingår i den

samverkan. Forskningsprojektet planerades tillsammans med det aktuella Barnhusets styrgrupp, som består av beslutsfattande representanter för de samverkande myndigheterna. Planeringen av projektet liksom den första ansökan om etikprövning gjordes innan jag började som doktorand och påbörjade arbetet med delstudien. Godkänd etikprövning krävdes för att forskningsprojektet skulle antas vid och finansieras av Forskningsplattformen Hälsa i samverkan, Högskolan Kristianstad. Fokus för huvudstudien var hur verksamheten inom Barnahus och de utredningar som görs kan förbättras med barnperspektiv och ur barns perspektiv. Forskningen förväntades medverka till att skapa förhållningssätt och arbetssätt som gör barns röster mer hörda och barn mer delaktiga i vad som sker före, under och efter besök på Barnahus. Studien syftade till att utforska och finna former för

1. att följa hur barn upplever att bli kallad till och besöka Barnahus samt hur det blir efteråt för barnet,
2. att tillgodose de behov som uppstår hos barn före, under och efter kontakt med Barnahus och de undersökningar som genomförs,
3. att göra barn mer delaktiga i utrednings- och behandlingsprocesser i samband med att barn besöker eller besökt Barnahus. (Olsson, 2017a s.26).

Utgångspunkt och ledstjärna i huvudprojektet har varit barns bästa och barns rätt till deltagande och delaktighet. Huvudstudien har bestått av flera delstudier, varav den studie som är fokus för avhandlingen utgör en. De andra delstudierna har handlat om Barnahus ur barnens perspektiv, barns sjukvårdssökande, barns hälsa och involvering i socialsekreterares utredningar samt socialsekreterare i Barnahus och deras erfarenhet av barn i samband med Barnahus. Huvudstudien har avrapporterats i två rapporter (Olsson, 2017a, 2017c), och två bokkapitel (Olsson 2017b; Olsson & Kläfverud, 2017). Vidare har preliminära resultat och resultat presenterats i olika sammanhang, som vid konferenser och för företrädare för Barnhuset. Den delstudie som utgör underlag för avhandlingen har ett eget syfte och frågeställningar i linje med huvudstudiens syften, där fokus i den här delstudien är att studera och analysera händelser i samband med barns Barnahusbesök för polisförhör, med stöd av besökares perspektiv. Syftet för den här delstudien har vuxit fram och utvecklats under studiens genomförande inom huvudstudiens ram. Frågor om själva brottsmisstanken ingick varken i huvudstudien eller i aktuell delstudie, eftersom de har andra syften.

Tillhörigheten till ett projekt har påverkat den här delstudiens genomförande. Utifrån huvudstudiens syfte var involvering av berörda barn och intervjuer med barn en viktig del av planeringen. Inom huvudstudien hade därför

rekryteringsförsök till intervjuer med barn påbörjats redan innan jag började som doktorand och påbörjade arbetet med den aktuella delstudien. Projektledaren hade i samband med projektstart besökt samtliga av de involverade kommunerna och tillfrågat samtliga socialsekreterare om medverkan i huvudstudien. En särskild information till socialsekreterarna med en rutinbeskrivning om hur barn och vårdnadshavare skulle bjudas in till deltagande upprättades. I samband med att projektledaren intervjuade socialsekreterare och deras chefer inom ramen för huvudstudien ombads de att hjälpa till med rekrytering (se även Olsson, 2017a). Under studiens fortskridande har kontinuerlig dialog pågått mellan företrädare för det aktuella Barnhuset och berörda kommuner. Genomförandet av huvudstudien och aktuell delstudie var beroende av företrädarnas medverkan, eftersom studien kunde genomföras under pågående utredningsprocesser hos olika myndigheter som involverade aktuella barn. Barnet kunde exempelvis vara misstänkt brottsoffer i en brottsutredning. Under hela processen har jag och huvudstudiens projektledare deltagit i regelbundna möten med företrädare för det aktuella Barnhuset, där processen diskuterats och där preliminära resultat redovisats.

Utifrån önskemål från företrädare för det aktuella Barnhuset utvecklades en tidslinje för hela forskningsprojektet "Barn i Barnhus" i vilken också den här delstudien ingår. Tidslinjen har fungerat som ett stöd i arbetet med delstudien, eftersom jag fått en överblick och kunnat följa händelser under delstudiens genomförande. Tidslinjen har också varit till hjälp för att betrakta delstudien i förhållande till det sammanhang som huvudstudien utgör. Inom ramen för huvudstudien har tre av barnintervjuerna genomförts av projektledaren. Barnintervjuerna har förutom att de används i den här delstudien analyserats, tillsammans med projektledaren och publicerats (Olsson & Kläfverud, 2017). Intervjuer med trygghetspersoner analyserades initialt tillsammans med forskare knutna till huvudstudien.

Forskningsprojektet/huvudstudien har delats in i olika faser och delstudier som påverkat varandra och delvis sammanflätats. I samband med genomförandet av både huvudstudien och aktuell delstudie har gatekeepers haft stor påverkan när det gäller tillträde och vad som har varit möjligt att genomföra. Det var stora svårigheter att rekrytera barn till intervjuer. Samtidigt säger svårigheterna med att rekrytera barn till intervjuer något om de vuxnas syn på barn och huruvida barn betraktas som skyddsvärda objekt eller delaktiga subjekt. Jag återkommer till gatekeepers och deras påverkan senare i det här kapitlet. Eftersom studien utgör en delstudie inom ett forskningsprojekt, var vissa saker förutbestämda, vilket påverkat genomförandet av (del-)studien. Som en del av planen för huvudstudien

ingick att intervjua barn och föräldrar, vilket jag intresserade mig för och ville göra utifrån mitt intresse för barns och medföljande vuxnas perspektiv. Planeringen var då initialt utifrån huvudstudiens syfte, medan syfte och frågeställningar för aktuell (del-)studie vuxit fram under studiens genomförande. Utifrån (del-)studiens syfte finner jag intervjuer som ett lämpligt metodval. Intervjuerna blev av stor betydelse eftersom det inte visade sig vara möjligt att observera hämtning och lämning av barn vilket initialt fanns med i planeringen för huvudstudien samt eftersom de observationer som genomfördes begränsades till medhörningsrummet.

Genom kontinuerlig dialog med företrädare för det aktuella Barnhuset har det varit möjligt att pröva idéer och göra ändringar under processen. Under genomförandet av delstudien har det funnits utrymme att utveckla delstudien inom den ram som huvudstudien utgjort. I planeringen av huvudprojektet ingick videoinspelning av intervjuer. Inspelning med bild och/eller ljud var liksom intervjun i sin helhet frivillig. Videoinspelning kan innebära särskilda utmaningar när det gäller barn som tidigare videofilmats i en förhörssituation och kanske även i en övergreppssituation. Jag återkommer till videoinspelning med dess förtjänster och svårigheter. Under genomförandet av delstudien har huvudstudien utgjort en ram inom vilken delstudien har utvecklats och genomförts. I det fortsatta kapitlet kommer jag att skriva om den delstudie som avhandlingen handlar om och den kommer fortsättningsvis enbart att benämnas studie.

Urval, tillträde och förberedelser

Redan när jag påbörjade arbetet med studien var planeringen att intervjua barn och föräldrar. Den initiala tanken var att alla barn som besöker eller besökt det aktuella Barnhuset och deras föräldrar skulle kunna vara potentiella intervjupersoner. För rekrytering av intervjupersoner krävdes hjälp från samordnare på Barnhuset och socialsekreterare. De skötte den initiala kontakten med potentiella intervjupersoner. Rekryteringsprocessen har skett på flera sätt där olika ställningstaganden gjorts av olika personer, vilket påverkat vilka som tillfrågats om att delta i intervju. Jag har under studiens genomförande haft tillgång till olika material som haft betydelse för att få en uppfattning om och lära känna verksamheten, men också för att planera, genomföra och analysera intervjuer. Nedan kommer jag att presentera urval, tillträde, material och förberedelser inför intervjuer.

Det aktuella Barnahuset

Mitt första besök på det aktuella Barnahuset var i samband med ett möte med företrädare för det under hösten 2012. Vid det första besöket visade samordnare mig lokalerna och vi bokade in ytterligare en tid för besök. I samband med det sistnämnda fick jag muntlig information och skriftligt material om Barnahuset. Efter det första mötet med företrädare på Barnahuset började jag bekanta mig med verksamheten genom besök och inläsning av skriftligt material. Under hösten 2012 började jag besöka Barnahuset för observationer av polisförhör parallellt med att rekrytering av intervjupersoner pågick. Vidare besökte jag under hösten ett par samrådsmöten, eftersom samråd utgör en central del i Barnahussamverkan (se Landberg, 2009; Landberg & Svedin, 2013). Samråd är de möten då representanter från de samverkande myndigheterna träffas kring barnärenden. Vid samrådet togs det ställning till huruvida ett barn, där en polisanmälan om ett misstänkt brott gjorts, skulle förhöras och om barnet skulle förhöras upprättades en planering. Det är inte alla barn som tagits upp i samband med samråd som sedan kommer till Barnahuset och förhörs av polis.

Det aktuella Barnahuset ligger i en svensk stad. Dess målgrupp är barn i åldern 0–18 år som misstänks ha varit utsatta för barnmisshandel och/eller sexuella övergrepp. Det hade 181 ärenden 2013, 196 ärenden 2014 och 191 ärenden under 2015. Till ärenden räknas de barn som tagits upp på samråd. Ett barn kan behöva komma till Barnahuset för förhör vid mer än ett tillfälle utan att det blir ett nytt Barnahusärende. Anledningen till att jag valt att presentera antalet barnärenden från 2013 till 2015 är att det var då de flesta intervjuer med barn, föräldrar och trygghetspersoner genomfördes. De flesta av de 36 intervjuerna ägde rum under 2014 ($n = 21$), men det genomfördes även intervjuer 2012 ($n = 1$), 2013 ($n = 7$) och 2015 ($n = 7$). Datainsamlingen pågick mellan hösten 2012 och våren 2015. Därefter har jag deltagit i möten med företrädare för det aktuella Barnahuset vid ytterligare ett par tillfällen 2016 och 2017. Det innebär att det nu har gått en tid sedan studien genomfördes. Det har skett vissa förändringar när det gäller Barnahuset, både på nationell och internationell nivå samt för det aktuella Barnahuset. Utifrån den övergripande forskningsfrågan och de roller som intervjupersonerna representerar, finner jag ändå att studien och dess resultat fortfarande är relevanta.

På det aktuella Barnahuset fanns under tiden för datainsamlingen en heltids samordnartjänst, som bemannades av en socionom eller person med likvärdig utbildning. Under en period i början av studien delades tjänsten mellan två personer eftersom ordinarie samordnare var tjänstledig på halvtid. Bortsett från den första perioden har det varit en person åt gången som haft tjänsten som

samordnare. Samordnaren har varit den enda person som var stationerad och hade sin arbetsplats i Barnhusets lokaler. Andra tjänstemän kom dit för att delta i möten, samråd eller polisförhör. Det har under studiens fortskridande skett flera byten av samordnare och tjänsten har varit vakant under två perioder i samband med personalbyten. Den första perioden varade knappt tre månader och den andra perioden var ungefär två månader. Frånvaron av samordnare har påverkat studien och möjligheterna att närvara på Barnahuset.

Som framgått av tidigare kapitel kan olika Barnahus arbeta på olika sätt. Vid det aktuella Barnahuset var polisförhören centralt. Barnets kontakt med andra av de samverkande myndigheterna skedde på andra platser vid andra tidpunkter. Exempelvis genomfördes inte socialtjänstens utredning och läkarundersökning i Barnhusets lokaler. Det var inte heller alltid som barnet träffade socialsekreteraren i samband med Barnahusbesök för polisförhör (se Olsson, 2017a). När det gäller Barnahusbesöket kommer fokus i avhandlingen främst att vara på det som sker i samband med besök för polisförhör.

Huvudmaterial och bakgrundsmaterial

Huvudmaterialet består av intervjuer, men jag har också haft tillgång till annat material som jag här kallar bakgrundsmaterial utifrån hur jag har använt det. Förberedelser genom att samla in material kan vara av vikt för att kunna ställa relevanta frågor vid intervjuer, men den här typen av förberedelser kan innebära en risk att fastna i föreställningar utifrån det som tidigare gjorts (Fangen, 2011). Som förberedelser inför intervjuer har jag samlat in material, besökt det aktuella Barnahuset, observerat polisförhör, intervjuat samordnare och representant ur arbetsgrupp, varit med vid samrådsmöten och andra möten samt deltagit vid regelbundna möten med företrädare för Barnahuset under forskningsprocessen. Det material som inte utgör huvudmaterialet, exempelvis observationsanteckningar och skriftligt material, har varit viktigt under både datainsamling och analys för att förstå och tolka intervjuerna. Informationen utgör en del av en förståelsehorisont vilken bidrar till en bättre helhetsbild att göra tolkningar utifrån, jämfört med att enbart samla in eget material (Fangen, 2011). En del material har främst bistått med bakgrundskunskap och en orientering, medan iakttagelser från observationer och närvaro vid olika möten mer direkt kompletterat empiri från intervjuerna. I kombination med information från intervjuer har mina iakttagelser vid observationer varit av stor vikt för analysen av intervjuer i förhållande till det valda teoretiska ramverket. Det insamlade

materialet har också bidragit till kontextbeskrivningen. I tabellen nedan presenteras en översikt av huvud- och bakgrundsmaterialet.

Tabell 1. Sammanställning av material

Huvudmaterial	
Insamlingsmetod	Beskrivning
Intervjuer (besökare)	8 barn, 15 föräldrar och 16 trygghetspersoner. Totalt 36 intervjuer *
Bakgrundsmaterial	
Insamlingsmetod	Beskrivning
Intervjuer (Barnahus)	2 samordnare och 1 företrädare för arbetsgrupp. Totalt 3 intervjuer.
Observationer	Observationer av 9 barnförhör på Barnahus
Möten	Samrådsmöten (2 + 6 tillfällen), regelbundna möten med representanter för Barnahuset, andra möten (som mellan särskilda företrädare och socialtjänst och möte med samordnare)
Skriftliga dokument	Verksamhetsberättelser (2011– 2015) och annat skriftligt material – se bilaga 11.
Övrigt material riktat till barn	"Bildbank" (broschyr med bilder på Barnahusets lokaler: väntrum, medhörningsrum och förhörssrum) och informationsfilm riktad till barn

* 3 intervjuer har genomförts med 2 intervjupersoner samtidigt utifrån önskemål, därför är antalet intervjuer färre än antalet intervjupersoner.

Observationer

Eftersom polisförhör utgör en central del av Barnahusets verksamhet började jag genomföra observationer av polisförhör under hösten 2012. Observationer kan syfta till att skaffa kunskap om sammanhanget (Merriam & Tisdell, 2016), vilket var ett av syftena med observationerna.

Jag har observerat nio förhör med nio olika barn, varav fyra pojkar och fem flickor mellan 6 och 16 år. Åtta förhör observerades under en period hösten 2012 och våren 2013. När Barnahusets dåvarande samordnare skulle sluta och Barnahuset under en period skulle vara utan samordnare genomfördes inga ytterligare observationer. Antalet observationer beror på att det var dessa förhör jag erbjöds och hade möjlighet att närvara vid under den aktuella perioden. Jag observerade sedan ytterligare ett förhör under hösten 2013. Det var i samband med att det fanns planer på att följa med och observera hämtning av barn, något som inte visade sig vara möjligt att genomföra. När jag talade med en särskild företrädare om att vara med vid hämtning av ett barn, sa denne att jag i stället kunde vara med vid ett inplanerat förhör, varpå jag observerade ytterligare ett polisförhör.

När jag skulle närvara vid förhör meddelades jag tiden i förväg via e-post från samordnaren eller muntligt i samband med min närvaro vid samrådsmöten. Enligt överenskommelse med samordnaren skulle jag då komma till Barnhuset en halvtimme före utsatt förhörstid. Detta för att jag skulle vara på plats innan barnet anlände. Jag fick då komma in i lokalen, där jag fick sitta och vänta i konferensrummet. Det vanligaste var att barn besökte Barnhuset utan vårdnadshavare tillsammans med en särskild företrädare, som då var den som kunde fatta beslut i vårdnadshavares ställe. Samordnaren hjälpte mig att få kontakt med barnets särskilda företrädare, eftersom denne vanligtvis befann sig i väntrummet med barnet medan jag befann mig i konferensrummet. De särskilda företrädarna var sedan tidigare informerade om forskningsprojektet genom åklagaren och det hade sedan tidigare tagits fram ett informationsblad till särskilda företrädare. Jag presenterade mig och gav den särskilda företrädaren information om studien muntligt och skriftligt. Vidare frågade jag om samtycke att närvara i medhörningsrummet under förhöret med det specifika barnet. Det är åklagaren som bestämmer vilka som får närvara i medhörningsrummet under pågående förhör (Åklagarmyndigheten, 2019), men utifrån det specifika barnet lämnades också samtycke av vårdnadshavare eller särskild företrädare i vårdnadshavares ställe. Ett av barnen var över 15 år och samtyckte därmed själv till att förhöret observerades. När vårdnadshavare var närvarande på Barnhuset informerade samordnaren dessa muntligt om forskningsprojektet och gav dem skriftlig information. Vid ett av mina besök avböjde en vårdnadshavare i samband med förfrågan och gav inte sitt samtycke till att förhöret observerades i forskningssyfte. Den gången lämnade jag Barnhuset när förhöret börjat.

Fokus för observationerna under förhöret var främst mötet mellan barnet och polisen samt tillvägagångssättet som helhet med händelser i medhörningsrum och i förhörsrum. Observationerna skedde via en skärm i medhörningsrummet. Det innebar att jag inte befann mig i samma rum som barnet och den polis som genomförde förhöret. De befann sig i förhörsrummet. När barn förhördes pågick en förundersökning som inte fick störas och som omfattades av förundersökningssekretess. Det har påverkat både tillträde och hur observationerna gått till. Det har handlat om att observera passivt och jag har befunnit mig på de platser som jag har hänvisats till. När samtycke gavs till att observera barnförhöret fick jag vänta i konferensrummet tills förhöret började. Andra tjänstemän som skulle närvara vid medhörning, som socialsekreterare och åklagare, kunde också vänta i konferensrummet inför förhör. Tillträdet i samband med förhör var begränsat till vissa tidpunkter och platser. Det innebar att jag i praktiken fick närvara i medhörningsrummet vid barnets besök. Jag hade inte

tillträde till väntrummet eller förhörsrummet. När förhöret började gick jag och de andra medhörande in i medhörningsrummet.

Eftersom observationerna skedde via videolänk, var jag som observatör inte synlig för barnet och polisen i förhörsrummet, men jag var synlig för tjänstemännen i medhörningsrummet. Längs väggen i medhörningsrummet stod en rad med stolar. Jag satt på en av stolarna likt de medhörande tjänstemännen. Närmast skärmen satt en polis. Under förhöret förde jag anteckningar, vilket även vissa av de medhörande tjänstemännen gjorde. Anteckningarna från observationerna har jag sedan renskrivit och dessa har främst använts som en orientering om vad som sker i samband med förhör. Observationerna har bidragit med viktig empiri som legat till grund för val av teori för analysen. Vidare bidrog observationerna med en beskrivning av det som sker i samband med förhör, vilket kompletterar och/eller bekräftar sådant som senare framkommit i intervjuer. Medföljande vuxna (föräldrar och trygghetspersoner) har i intervjuer inte kunnat berätta om själva förhöret, mer än vad de hört från barnet, vilket beror på att de inte fått vara med vid förhör. Observationerna har bidragit med insyn i en central del av händelseförloppet, något som de flesta intervjupersoner inte kunnat berätta om.

I medhörningsrummet fanns en polis (biträdande förhørsledare) och vanligtvis även åklagare, särskild företrädare eller målsägandebiträde, socialsekreterare och ibland en representant från BUP. De olika medhörande var närvarande utifrån sin yrkesroll, medan jag var där för att observera utan någon yrkesmässig koppling till barnet eller de utredningar som pågick. Ibland kunde jag känna mig lite obekväm i den rollen, som om jag tog del av ett händelseförlopp som egentligen inte var avsett för mig. Liknande erfarenheter har beskrivits av författare som studerat rättegångar (se Dahlberg, 2009; Mattsson, 2014). Forskare kan uppleva en känsla av främlingskap av att närvara i ett sammanhang man egentligen inte tillhör (Fangen, 2011). Den obekväma känslan har för mig fungerat som en påminnelse om att Barnahus har en målgrupp som kan ha varit med om svåra upplevelser och att förhöret genomförs utifrån misstankar om att barnet kan ha utsatts för brott. I efterhand har jag funderat på om min känsla av att vara obehörig har förstärkts av att pågående förundersökning inte skulle störas och att det har varit tydligt reglerat när jag skulle befinna mig på olika platser, vilket innebar att jag inte kunde röra mig fritt. Förmågan att vara en god observatör kan påverkas negativt av vår förmåga att förstå en situation som vi är en del av, men samma förmåga kan vara värdefull för att sedan förstå observationen (Tjora, 2011). De observationer som jag har genomfört har bidragit med viktig kompletterande kunskap vid förberedelser, genomförande och analys av intervjuer. De observationer som jag genomförde hade flera syften och de har bidragit med kunskap om sammanhanget

för att jag senare skulle kunna ställa relevanta intervjufrågor och förstå svaren. Vidare var tanken att intervjupersoner skulle rekryteras utifrån observationerna. På så sätt skulle barnet kunna följas genom att förhöret med barnet observerades och att samma barn (och eventuellt dess vårdnadshavare) sedan också intervjuades. Av olika skäl har det inte blivit så och jag har inte intervjuat något av de barn som jag observerat i samband med polisförhör.

Rekrytering av intervjupersoner

När det kommer till intervjuer var den initiala planeringen att barn och föräldrar skulle vara intervjupersoner. Intervjuer med trygghetspersoner lades till i planeringen först senare, vilket jag återkommer till. Utgångspunkten var att urvalet till intervjuer kunde bestå av alla barn och föräldrar, där barnet förhörts av polis i samband med besök på det aktuella Barnhuset. Utifrån pågående processer avseende brottsmisstankarna, fick de som hade insyn i ärendet avgöra när och om familjer skulle tillfrågas om att eventuellt delta. Det innebär att de urval som gjorts har skett efter samordnarens och socialsekreterares bedömningar om lämplighet.

För att komma i kontakt med barn och föräldrar som potentiella intervjupersoner var hjälp från samordnare och socialsekreterare avgörande. När jag var på Barnhuset för observationer av förhör brukade jag före eller efter förhöret informera socialsekreterarna om intervjustudien och att jag senare önskade intervju barnet och dess föräldrar. Socialsekreterarna ombads ge familjen en kort skriftlig inbjudan till intervjustudien och fråga om familjen var intresserad av ytterligare information. På inbjudan fanns kontaktuppgifter till mig och projektledare för huvudstudien. I samarbete med en av kommunerna översattes inbjudan till arabiska och somaliska, de då mest aktuella andraspråken. Förfrågan om att delta i intervju skedde vid ett tillfälle som socialsekreteraren valde.

Olika rekryteringsförsök har till viss del pågått parallellt. I samband med observationer ombads alltså socialsekreterare att hjälpa till. Redan innan jag började med den aktuella studien hade, som tidigare nämnts, rekryteringsförsök av barn till intervjuer påbörjats inom huvudstudien. Ambitionen var att få del av barns och föräldrars perspektiv, vilket visade sig vara betydligt svårare än väntat. Utifrån svårigheter att rekrytera barn och föräldrar bestämdes, i överenskommelse med företrädare för Barnhuset, att jag skulle delta i alla samrådsmöten under en period. Huvudsyftet med min närvaro vid samråden var att via socialsekreterarna få hjälp att rekrytera barn och föräldrar till intervjuer. Jag förde också sparsamma anteckningar vid samrådsmötena. Samråd ägde rum en eftermiddag i veckan och då kunde upp till fem olika samrådsmöten på 30 minuter vardera genomföras.

Vid varje halvtimmesmöte togs ett barnärende upp. Det förekom också att flera barn togs upp under samma halvtimme om de var syskon och om det handlade om samma misstänkta brott, exempelvis om det fanns misstanke om att ett syskonpar blivit slagna hemma.

Iakttagelser från samråd har varit viktiga för helhetsbilden eftersom de visat den planering och iscensättning som gjorts inför specifika barns Barnahusbesök. Vid samrådsmötena fick jag möjlighet att kort informera om studien och be socialsekreterarna tillfråga den berörda familjen. Det skedde genom att jag hade en egen punkt sist på agendan. Socialsekreterarna fick en kortfattad skriftlig inbjudan, vilken utformats utifrån önskemål från kommunerna. Inbjudan skulle socialsekreterare lämna till familjen som en första information. Jag informerade socialsekreterarna muntligt och skriftligt om att jag ville veta om familjer tillfrågats för att få en överblick över hur många som fått inbjudan. Jag önskade också veta om familjer tillfrågats och tackat nej. Det gav nästan inga svar alls och i de fall jag fick svar hade familjer tackat nej. Jag deltog vid samrådsmöten varje vecka under en sammanhängande period på sex veckor. Förutom dessa sex eftermiddagar hade jag tidigare deltagit i två samrådsmöten i syfte att bekanta mig med Barnahuset, men då var inte syftet att rekrytera. Efter sex veckor valde jag att inte vara med vid fler samråd för att i stället lägga tid på att kontakta de socialsekreterare som jag hade träffat vid samrådsmöten under perioden. Syftet med kontakten var att följa upp huruvida de tillfrågat familjer om att delta i intervjuer. Jag ringde då upp de socialsekreterare som jag träffat vid samrådsmöten och som inte lämnat besked, men många visade sig vara svåra att nå. Det förekom handlägggarbyten och att socialsekreterare slutat. När jag fick kontakt med socialsekreterare hade familjerna inte alltid tillfrågats. Rekryteringsförsöket gav inte önskat resultat. En tänkbar förklaring till detta, som framhållits av representanter för Barnahuset, var en pressad arbetssituation bland socialsekreterarna där förfrågan inte prioriterats. Det framkom även att det i samband med Barnahusbesöket kunde vara en akut situation, som gjorde det svårt för socialsekreterarna att ta upp frågan med den berörda familjen.

I det initiala skedet användes Barnahusets ärendenummer, i stället för namn på barn och föräldrar, i kontakten mellan mig och socialsekreterarna. Det var för att värna om familjernas integritet eftersom de ännu varken hade samtyckt till att deras uppgifter lämnades ut eller att delta. Socialsekreterarna ombads, i samband med telefonkontakt, även att bjuda in andra familjer som tidigare besökt Barnahuset. Det fanns socialsekreterare som då var behjälpliga med att skicka ut den skriftliga inbjudan med post till familjer som tidigare varit på Barnahuset. Förutom ovanstående har besök gjorts hos socialtjänster i de berörda

kommunerna och i samband med besöken har socialsekreterare ombetts att bjuda in familjer. Trots olika försök har det varit svårt att komma i kontakt med familjer till intervjustudien. Jag vet inte heller hur många familjer som har fått information om möjligheten att delta.

Eftersom de ovan beskrivna rekryteringsförsöken inte gav önskat resultat bestämdes, i samförstånd med Barnhuset, att samordnaren skulle hjälpa till med rekryteringen av intervjupersoner. I de fall barn kom till Barnhuset tillsammans med föräldrar, fick de förfrågan direkt av samordnaren i samband med besöket. När barn kom till Barnhuset utan förälder kontaktade samordnaren socialtjänsten efter barnförhör och i den processen har gallring skett i flera steg. Den initiala gallringen har gjorts av samordnaren som då bedömt huruvida det varit lämpligt att bjuda in familjer. Det var samordnaren som själv gjorde dessa bedömningar. De ärenden där det inte bedömdes lämpligt att ställa frågan valdes bort. Samordnaren berättade att skäl till att ärenden valdes bort exempelvis kunde vara att ärendet bedömts som känsligt, att barnet tvångsomhändertagits av socialtjänsten eller att det varit svårt att kontakta familjen på grund av stora tolkbehov. I övriga ärenden har samordnaren tagit kontakt med socialtjänsten. Enligt samordnarens beskrivning har det varit svårt att få kontakt med socialsekreterare, bland annat när det skett handläggabyten. Socialsekreterare har i sin tur bedömt huruvida det var lämpligt att ta kontakt med familjen för att bjuda in till studien. Enligt samordnaren var den vanligaste orsaken till att familjer inte bjöds in till studien att socialsekreterare bedömde det som olämpligt. Initialt var planen att göra en uppföljning efter intervjun, men uppföljningssamtalen uteslöts då allt fokus behövde läggas på att försöka nå fler barn med stöd av socialsekreterare och samordnare.

I de fall socialsekreterare bedömde att familjen kunde tillfrågas, fick familjen först inbjudan av socialsekreteraren eller samordnaren. De fick då också frågan om deras kontaktuppgifter fick lämnas till mig eller projektledare, så att de kunde få ytterligare information om studien, för att senare kunna ta ställning till huruvida de ville delta. När familjer har sagt "ja" till att kontaktas har deras kontaktuppgifter lämnats vidare till någon av oss (mig eller projektledare), varpå kontakt tagits med vårdnadshavare och efter samtycke från vårdnadshavare har barnet tillfrågats. Vårdnadshavare och barn har då fått ytterligare information för att kunna ta ställning till huruvida de ville delta. När familjer sedan fått information och tillfrågats, finns det personer som valt att tacka nej. En del föräldrar har sagt att de själva ville intervjuas, men att de inte ville att deras barn skulle bli intervjuade. Det förekom även att barn själva avböjt deltagande när de tillfrågades. Jag har inte efterfrågat skäl till att barn och föräldrar avböjt

deltagande. Några föräldrar och barn har ändå spontant nämnt att de inte haft tid, att de ångrat sig eller att det skulle kännas jobbigt att prata igen och påminnas om det som hänt. Det finns även personer som jag inte fått tag på trots att jag haft deras kontaktuppgifter, eftersom de inte svarat. En förälder bad mig att ringa upp vid ett senare tillfälle, men svarade sedan inte när jag vid upprepade tillfällen försökte få kontakt. Eftersom deltagande är frivilligt valde jag att avbryta försöken.

Trygghetspersoner inkluderas som intervjupersoner

Mitt intresse för att intervjua trygghetspersoner föddes utifrån svårigheter att få tillgång till barns röster och att trygghetspersoner följer med de barn som besöker Barnahus utan föräldrar. Trygghetspersonerna kan ha lagt märke till vilka reaktioner som barnen har uppvisat och de kan berätta vad barn delat med sig av till dem om händelser före, under och efter Barnahusbesök. Trygghetspersonerna känner barnet i vardagen och är med när barn hämtas av den särskilda företrädaren, följer med under resan till Barnahus, under besöket och under resan tillbaka efter förhör. Trygghetspersonernas roll och perspektiv saknas i tidigare forskning, varpå dessa intervjuer utgör ett viktigt inslag i studien. Vidare kan trygghetspersoner i sin roll och sitt uppdrag ses som viktiga utifrån den så kallade trovärdighetshierarkin (jfr Becker, 2008), eftersom de bidrar med ytterligare perspektiv. Trygghetspersonerna kommer på besök till Barnahus tillsammans med ett eller flera barn, de följer med barn inom sitt yrke, men de ingår inte i de samverkande myndigheterna på Barnahus. Således kan de, liksom berörda barn och föräldrar, ha besökarens perspektiv. Det innebär exempelvis att trygghetspersoner vanligtvis inte är med på samråd.

Rekrytering av trygghetspersoner till studien gick till så att i samband med att trygghetspersoner besökte Barnahus, gav samordnaren initial muntlig information om studien och en kortfattad skriftlig inbjudan till att delta som intervjuperson. Om de var intresserade av att veta mer om studien och vad det skulle innebära att delta, kunde de antingen lämna sina kontaktuppgifter till samordnaren som i sin tur lämnade dem vidare till mig, eller så kunde de själva ta kontakt med mig. Samordnaren har beskrivit att det var lättare att rekrytera trygghetspersoner än barn och föräldrar. När jag kontaktade trygghetspersoner har de flesta, av dem som jag fått tag i, tackat ja till att delta. Bland trygghetspersoner fanns ett intresse för att intervjua och det finns trygghetspersoner som själva kontaktat mig när de har velat delta.

Påverkan av *gatekeepers*

I studien har den första kontakten med potentiella intervjupersoner överlämnats till någon annan, vilket innebär att jag både har varit beroende av och behövt förlita mig på andra för att rekrytera intervjupersoner. Under processen har det i flera omgångar och av olika personer gjorts bedömningar som inneburit att potentiella intervjupersoner av olika skäl gallrats bort, innan berörda föräldrar och/eller barn själva fick förfrågan. Gatekeepers¹⁵ är personer som kontrollerar tillträdet till deltagarna (Coyne, 2010; Leonard, 2007) eller fältet (Sjöberg, 2011). Gatekeepers eller grindvakter är vuxna som måste passeras för att nå barn (Näsman, 2012), och de kan släppa in eller stänga ute (Coyne, 2010; Leonard, 2007; Sallnäs m.fl., 2010). Forskare måste många gånger få samtycke av en rad med gatekeepers innan de ens kommer i närheten av barnen (Coyne, 2010; Morrow & Richards, 1996), vilket har varit fallet när det gäller rekrytering till studien. Genom att tillträde till barnet säkras via en hierarki av gatekeepers är barnet den siste som tillfrågas även om barnet är fokus (Coyne, 2010). Gatekeepers lämnar barnen utan röst i de initiala skeendena, medan tillträde förhandlas (Coyne, 2010; Leonard, 2007). Det kan innebära att barn oberoende av sin egen uppfattning kan nekas att delta (Näsman, 2012) och när barnet väl tillfrågas om samtycke kan barnets verkliga möjlighet att bestämma om sitt deltagande ifrågasättas (Coyne, 2010). Samtycket från både barn och vårdnadshavare är under ständig förhandling (Eldén, 2013). Jag har under studiens genomförande varit i kontakt med personer som först velat intervjuas, men sedan ångrat sig när intervjun närmat sig.

Under rekryteringsprocessen har jag behövt förhålla mig till gatekeepers på flera olika nivåer. Viljan att skydda barnet från att möta många personer vid olika tillfällen har varit tydlig. Som ovan beskrevs gallrades potentiella intervjupersoner bort av samordnaren, socialsekreterare, föräldrar och intervjupersoner som själva avböjde. Marie Sallnäs och kollegor (2010) skiljer på legitimt skydd och överbeskydd/inkompetensförklaring av barn. Jag vet inte huruvida de barn som inte tillfrågades eller inte deltog i studien har berott på det ena eller andra. Det som jag vet är att vuxna har gjort bedömningar om att barn inte ska delta, vilket kan handla om att skydda barnen. Gatekeeping kan också betraktas som en hjälp i rekryteringsprocessen, eftersom de som känner barnet har andra förutsättningar att bedöma om och när frågan om deltagande lämpar sig. I intervjuer har föräldrar berättat att deras barn, utifrån det som de har varit med om mått riktigt dåligt.

¹⁵ Jag har valt att använda det engelska begreppet *gatekeeping*, som ibland används på svenska (se t ex Sallnäs m.fl., 2010 som använder *gate-keeping*). Det förekommer också att den svenska översättningen grindvakter används (se Näsman, 2012).

Föräldrarna är de som känner barnet bäst och har utifrån det bedömt att barnet inte ska intervjuas. Eftersom jag har saknat insyn i och bakgrundskunskap om de personer som berörts och i de utredningar som kan ha varit pågående hos polis och/eller socialtjänst, hade jag inte själv möjlighet att bedöma när det kunde betraktas som lämpligt eller olämpligt att tillfråga en person om deltagande.

Förutom att antalet barnintervjuer är färre än intervjuerna med vuxna, kan jag inte till fullo avgöra hur gallringen under rekryteringsprocessen påverkat det empiriska material jag har tillgång till. Det har varit svårt att komma i kontakt med barn för intervjuer, vilket i sig är information som är viktig för resultatet. Svårigheterna säger en del om de vuxnas syn på barn i utsatta situationer. Det indikerar en syn på barn i behov av skydd, där de vuxna gör bedömningar om barnets bästa och fattar beslut. Det kan finnas en tanke om att barnen ska skyddas och inte påminnas mer.

I vilken utsträckning översatta inbjudningar till möjligt deltagande i studien delats ut är okänt. När jag var närvarande vid samråd förekom att tjänstemännen bestämde att familjer inte skulle bjudas in och tillfrågas om deltagande i studien. Vid något tillfälle motiverades det med att ”de inte skulle förstå”. Det rörde sig då om en familj med ursprung från ett annat land. Tjänstemän har genom sina bedömningar påverkat vilka som tillfrågats. Uttalandet om att en familj med annat kulturellt ursprung inte skulle förstå indikerar att de som tillfrågats har varit personer som känner till det svenska samhället, vilket i sin tur kan ha påverkat studiens resultat. Vidare har en samordnare berättat för mig att familjer med tolkbehov gallrades bort av samordnaren, när familjer valdes ut för deltagande. Det innebär att familjer som talar annat språk än svenska inte tillfrågats, trots möjligheten att använda tolk vid intervjuer. Således kan vi konstatera att det i rekryteringsprocessen gallrats bort barn och föräldrar och att gatekeeping påverkat vilka som tillfrågats.

I materialet finns berättelser om barn som kommit till Barnhuset med någon av eller båda sina föräldrar, men det finns även barn som kommit till Barnhuset utan vårdnadshavarens vetskap eller samtycke. Det finns berättelser om barn som förhörts vid flera tillfällen och de som förhörts en gång. Det finns barn som placerats utanför hemmet efter besöket och barn som fått läkarundersökas. Det berättas om barn som återvänt till förskolan, skolan eller hem efter Barnhusbesöket. Om det av någon anledning, vilket jag inte tror, skulle vara så att de mest komplicerade ärendena gallrats bort när barn och föräldrar har rekryterats, så har det inte skett någon sådan gallring när det gäller de barn som trygghetspersonerna berättat om. Trygghetspersoner följer vanligtvis med barn

som besöker Barnahus utan sina föräldrar i fall där vårdnadshavaren eller någon närstående till denne är misstänkt.

Genomförande av intervjuer

Inför intervjuerna har jag inte haft någon bakgrundskunskap om barnet, dess situation eller brottsmisstanken. När jag fått kontaktuppgifterna (namn och telefonnummer) har jag ibland, men inte alltid, fått uppgift om barnets ålder och kön. När jag fick kontaktuppgifter från Barnhusets samordnare eller socialsekreterare tog jag kontakt med vårdnadshavare eller trygghetsperson via telefon. Några trygghetspersoner tog själva kontakt med mig med önskemål om att bli intervjuade. Inför intervjun har jag inte vetat mer än det som intervjupersonen eventuellt nämnt i samband med att intervjun bokades. Deltagare har fått muntlig och skriftlig information för att kunna ge samtycke till deltagande, det vill säga informerat samtycke. Vårdnadshavarnas samtycke har i förekommande fall gällt både sitt eget deltagande och sitt barns deltagande. Därefter har barnet själv tillfrågats. Samtliga intervjuade barn har fått information och samtyckt till att delta. Trygghetspersoner har samtyckt för egen del.

Intervjupersoner

De åtta barn som har intervjuats, har besökt Barnahus vid ett eller flera tillfällen för polisförhör. Tre av barnen var mellan 6 och 8 år, medan de övriga fem var 14 eller 15 år (se tabell 2). Inga barn i åldrarna 9 till 13 år har intervjuats i studien.

Under 2013 och 2014 var de flesta barn som var aktuella på Barnahuset i 14-årsåldern, enligt verksamhetsberättelserna. Det var under dessa år som de flesta barnintervjuerna genomfördes.

Tabell 2. De intervjuade barnen

Barnintervjuer			
	Antal barn (totalt)	Flickor	Pojkar
6– 8 år	3	3	–
14–15 år	5	3	2
Totalt	8	6	2

Tre av de i studien intervjuade barnen har hämtats till Barnahus utan föräldrarnas initiala kännedom, medan fem av barnen besökte Barnahus tillsammans med någon av eller båda sina föräldrar. Ett av barnen som hade hämtats från sin skola, besökte senare åter Barnahus för ytterligare förhör och kom då dit tillsammans med sina föräldrar. Två av de intervjuade barnen hade även erfarenhet av att bli förhörda på polisstation.

Jag genomförde intervjuer med fem av de intervjuade barnen. Tre barn har intervjuats av projektledaren. Jag har använt utskrifter från de sistnämnda intervjuerna i avhandlingen. Intervjuerna har haft ett likartat upplägg och handlat om olika händelser i samband med Barnahusbesöket. Intervjuerna har genomförts i syfte att få barns perspektiv på före, under och efter Barnahusbesök. Intervjuerna har utformats i dialog där det som barnet velat berätta om händelser före, under och efter Barnahusbesök har följts. Olika konstellationer av intervjuare och intervjupersoner påverkar samtalet (Kvale & Brinkmann, 2009), vilket innebär att intervjuer blir olika trots ett likartat upplägg. Både intervjuare och intervjuperson har med sig attityder och förutfattade meningar in i intervjun som påverkar samspelet och den information som kommer fram (Merriam, 1994). Vad intervjupersonen har berättat har påverkat i vilken ordning frågor tagits upp och att vissa händelser får mer uppmärksamhet än andra. Intervjun är ett samtal som utvecklas i samspel mellan intervjuare och intervjuperson, där båda (oavsett om det handlar om barn eller vuxna) påverkar samtalet.

Totalt har 15 föräldrar intervjuats, varav 9 mammor och 6 pappor. De intervjuade föräldrarna hade tillsammans 15 barn som besökt Barnahus och blivit förhörda av polis där. Av dessa barn var 2 flickor och 3 pojkar mellan 6 och 9 år, medan 7 flickor och 3 pojkar var 14 eller 15 år. Även bland de barn som föräldrarna berättat om var de flesta barnen i 14 till 15 års ålder. Det saknas berättelser och exempel om barn i åldern 10 till 13 år. Med anledning av barns åldrar i intervjuer med barn och föräldrar, handlar flera av exemplen i analysen om barn i 14-års åldern. Det förekommer att båda föräldrarna till några barn har blivit intervjuade, men

jag har ovan bara räknat varje barn en gång. Några av de intervjuade föräldrarnas barn har också intervjuats. Det var 12 föräldrar som hade ett barn som besökt Barnahus för polisförhör, men det förekom att de intervjuade föräldrarna hade 2 eller 3 barn som besökt Barnahus. Huruvida föräldrarna hade fler barn än de som förhörts är okänt. En av intervjupersonerna var familjehemsförälder till det barn som besökt Barnahus och denne räknas som förälder i analysen. Av de intervjuade föräldrarna hade 10 själva besökt Barnahus tillsammans med sitt eller sina barn. Det var 5 föräldrar som hade varit med om att deras barn hämtats till Barnahus utan att de initialt visste om det. Av dem hade 2 aldrig själva besökt Barnahus och 3 hade antingen följt med barnet till förhör vid ett senare tillfälle eller träffat barnet i Barnahusets lokaler efter hämtning. Jag har valt att även inkludera föräldrar som inte själva besökt Barnahus eftersom de har kunnat berätta om erfarenheter som deras barn haft i samband med Barnahusbesök, men också om egna erfarenheter i samband med barnets besök. De flesta av de intervjuade föräldrarna var inte misstänkta för brott mot barnet/barnen, men bland intervjupersonerna finns föräldrar som levt tillsammans med den som var misstänkt eller själv varit under misstanke.

Intervjuer med 16 trygghetspersoner har genomförts, varav 12 kvinnor och 4 män. Av trygghetspersonerna arbetade 15 i förskola, skola eller fritidshem och en trygghetsperson arbetade med socialt arbete i en annan verksamhet. Det var 10 trygghetspersoner som hade pedagogiskt arbete som förskollärare, lärare och fritidspedagog, medan 5 arbetade med skolövergripande arbete, som skolkurator, skolsköterska eller rektor. Jag har här valt att räkna de sistnämnda till elevhälsa. Elevhälsa finns reglerad i skollagen (Skollag SFS 2010:800) och innefattar medicinska, psykologiska, psykosociala, samt specialpedagogiska insatser, där den senare insatsen inte syftar på någon särskild yrkeskategori och kan exempelvis vara rektor (Socialstyrelsen & Skolverket, 2017). Utifrån rektors övergripande ansvar har jag valt att placera rektor under elevhälsa, trots att rektor också är pedagogisk ledare. För att försvåra identifiering har jag även valt att räkna den trygghetsperson som arbetade inom socialt arbete i annan verksamhet än förskola eller skola, till elevhälsa. Den här indelningen bedöms inte ha betydelse för resultatet.

I den fortsatta texten framgår enbart huruvida trygghetspersonen arbetar med pedagogiskt arbete respektive elevhälsa, inte deras specifika yrke. Indelningen i grupper syftar till att försvåra identifiering av intervjupersonerna och för att belysa trygghetspersonens ordinarie uppdrag och relation i förhållande till barnet. De intervjupersoner som arbetade med pedagogiskt arbete hade besökt Barnahus tillsammans med barn vid ett tillfälle, medan de som arbetade med elevhälsa hade följt med flera barn vid olika tillfällen. Till skillnad från de trygghetspersoner som

var skolpersonal och arbetade i elevhälsa, hade inte den trygghetsperson som arbetade inom socialt arbete följt med flera barn till Barnahus vid olika tillfällen. Denne hade följt med ett barn vid två tillfällen. Det förekom att barn som var syskon besökt Barnahuset samtidigt. Barnen kunde då ha varit sin trygghetsperson eller samma. När trygghetspersonerna har berättat har det varit skillnad på deras sätt att berätta beroende på om de följt med ett barn och berättat om det, eller om de har följt med flera barn och utifrån det gett exempel på olika händelser som handlat om olika barn och tillfällen. Det blir en mer sammanhängande och detaljerad berättelse när det handlar om ett tillfälle. I de fall trygghetspersonerna kunde ge olika exempel, innebar det möjligheter att jämföra olika tillfällen och Barnahusbesök för olika barn. Bland personal från elevhälsa förekom att de följt med samma barn till Barnahus vid mer än ett tillfälle.

Trygghetspersonerna hade tillsammans följt med minst 29 barn, både pojkar och flickor. De två trygghetspersoner som följt med flest barn var osäkra på exakt hur många barn de följt med till Barnahus. I intervjuer med trygghetspersoner har jag efterfrågat ålder och kön på de barn de följt med. Ibland har trygghetspersoner inte kunnat svara på det mer än ungefärligt, som att barnen gått på mellanstadiet eller högstadiet. Trygghetspersonerna berättar om exempel på barn i åldrarna 6 till 17 år och de flesta åldrar däremellan förekommer.

Tillvägagångssätt vid intervjuer

Samtliga intervjuer har skett på en i förväg inbokad tid. Förutsättningarna för intervjun har tagits upp i förväg i samband med förfrågan och planerats för att tillmötesgå intervjupersonernas önskemål. De vuxna har själva valt plats för intervjun. Det har framhållits att valet av plats vid barnintervjuer bör ske med hänsyn till barnet (Jensen, 2012). I studien har val av plats gjorts i samförstånd med vuxna som barnet har bott tillsammans med. Hänsyn till barnet har tagits vid val av plats för intervjun genom att konsultera vuxna som känner barnet väl. Det har exempelvis skett då jag pratat med vårdnadshavare om samtycke till barnets deltagande. I samband med det har vi också pratat om lämplig plats för intervjun, vilket vanligen var barnets bostad. Intervjuer med barn och föräldrar har genomförts i deras bostad eller på min arbetsplats. En av de intervjuade föräldrarna har, efter eget önskemål, intervjuats på sin arbetsplats. Trygghetspersonerna har intervjuats i ett avskilt rum, antingen på sin arbetsplats eller på min.

Vid tre av intervjutillfällena har två personer från samma familj intervjuats tillsammans utifrån önskemål. Det innebär att antalet intervjuer är färre än antalet

intervjupersoner. Dessa personer har under intervjun inte enbart pratat med mig utan även med varandra. När de två yngsta barnen intervjuades var en förälder med under intervjun. Barnen betraktades i de intervjuerna som den primära intervjupersonen och föräldrarnas roll var att finnas till hands som ett stöd. Det innebär att intervjufrågorna ställdes direkt till barnet och inte till föräldern. Vid andra barnintervjuer har vuxna funnits i ett angränsande rum, på annan plats i bostaden och/eller varit närvarande under vissa delar, exempelvis då barnet informerats om intervjun. Ingen misstänkt eller tidigare misstänkt person har varit närvarande eller befunnit sig på den plats där barnintervjuerna har skett.

Vid intervjuerna har en intervjuguide använts som stöd, vilken berört händelser före, under och efter Barnahusbesök. Den ram jag använt för intervjuerna har varit liknande, men intervjuer blir olika med olika individer. Intervjufrågor har bland annat handlat om vad Barnahus innebär för intervjupersonen, tidigare kännedom om Barnahus, vad de fick veta och vad som hände, hur det var, vilka de träffade, och om händelser efteråt. Intervjuguiden erbjöd områden, men intervjuerna har innefattat frihet att utforska och ställa ytterligare frågor (jfr Patton, 2002). Händelseförloppet har utgjort en ram för själva intervjun och intervjuguiden har då inte varit styrande. Under intervjuerna har det funnits en öppenhet för att ändra följden och formen på frågor för att följa upp svar (jfr Kvale, 1996; Richards & Morse, 2013). Vissa händelser har fått mer uppmärksamhet i vissa intervjuer än i andra, beroende på vad intervjupersonerna berättat om. Det finns intervjuer där hämtning av barn fått mycket utrymme, medan detta har saknats i andra intervjuer där inte någon hämtning genomförts. Intervjuguiden har främst fungerat som en orientering kring vad som ska beröras i samtalet, men det har funnits utrymme för att följa upp annat som kommit upp i samtalet. Upplägget för intervjuerna med barn, föräldrar och trygghetspersoner har följt händelseförloppet före, under och efter Barnahusbesök, vilket innebär att intervjufrågorna handlat om det. Forskning med barn behöver inte nödvändigtvis innebära att särskilda metoder ska användas (Christensen & James, 2008). Jag har haft ett likartat upplägg för intervjuerna med barn och vuxna. Det innebär inte att intervjuerna varit eller blivit exakt likadana. När en fråga ställs till ett barn kan den formuleras på ett annat sätt än till en vuxen.

De flesta intervjuer har genomförts vid fysiska möten. Utifrån önskemål har även sju intervjuer med vuxna genomförts per telefon, vilket inte ingick i den initiala planeringen. Det var en trygghetsperson som frågade mig om vi kunde genomföra intervjun över telefon utifrån att trygghetspersonen ville delta, men hade svårt att träffas. Trygghetspersonens önskan tillmötesgicks efter att jag hade genomfört en provinspelning av telefonsamtal. Efter den intervjun har jag genomfört ytterligare

intervjuer via telefon efter önskemål. Totalt har tre föräldrar och fyra trygghetspersoner intervjuats per telefon. Även ett barn i tonåren önskade att bli intervjuad via telefon, men den intervjun blev aldrig av eftersom barnet slutligen avböjde att delta.

I jämförelser mellan telefonintervjuer och intervjuer ansikte mot ansikte, finns det studier som visat att det inte förekom någon skillnad i längden på intervjun (Sturges & Hanrahan, 2004; Vogl, 2013). Vid jämförelse av transkriptioner från intervjuer ansikte mot ansikte och telefonintervjuer finns resultat som visat att mängd och kvalitet på data inte skilde sig åt, mellan tillvägagångssätten och inte heller djupet i svaren (Sturges & Hanrahan, 2004). Samma studie visade att deltagarna uppskattade att få välja mellan telefonintervju och intervju i samband med ett möte (Sturges & Hanrahan, 2004). Det finns även forskningsresultat som i stället visat att telefonintervjuer tenderat att vara kortare och att intervjuaren pratade mer än i en intervju ansikte mot ansikte samt att telefonintervjuer innehållit färre detaljer och utvecklande svar (Irvine, 2011). I de intervjuer jag har genomfört har jag inte sett någon skillnad när det gäller omfattning och tidsåtgång mellan intervjuer vid ett möte och telefonintervjuer. I det empiriska materialet har längden på telefonintervjuer varierat mellan knappt en halvtimme till över en timme. Det har snarare varit skillnader mellan olika intervjuer, än skillnader som kan härledas till huruvida intervjun genomförts över telefon eller inte. Telefonintervjuerna har varit informativa och i de kommande kapitlen använder jag även citat från telefonintervjuer. Största skillnaden mellan telefonintervjuer och intervjuer ansikte mot ansikte i den här studien har varit under själva intervjun då jag (och intervjupersonen) inte kunnat se icke-verbal kommunikation. Tillvägagångssättet vid telefonintervjuer och intervjuer vid fysiskt möte har i studien varit likartat eftersom intervjun skett på en i förväg inbokad tid utifrån en intervjuguide, att intervjun har spelats in och transkriberats. Jag har inte kunnat urskilja något mönster i vilka vuxna personer som valt telefonintervju framför intervju i samband med fysiskt möte. Det intryck som jag har fått är att önskemålet har handlat om att det har underlättat för intervjupersonen att genomföra intervju per telefon i stället för att träffas, vilket innebär att några av dessa intervjuer förmodligen inte hade blivit av om inte möjligheten till telefonintervju funnits.

Dokumentation av intervjuer

Den vetenskapliga traditionen domineras av skrift och tal, både som dokumentationsform och som analysform (Tønnessen, 2012). Enligt Elise Seip Tønnessen (2012) är den verklighet som utforskas mer mångfacetterad än så, där

ljud och bilder kan hjälpa till att återskapa intervjun i minnet. Videoinspelning fanns med i planen för huvudstudien och syftet med bildinspelning var att underlätta utifrån de fördelar som finns. Jag har i den här studien själv erfårit att videoinspelningen ibland underlättat vid transkription, till exempel då det av olika anledningar kan vara svårt att höra. Videoinspelning kan vara av betydelse när svaren uttrycks genom att nicka, skaka på huvudet eller rycka på axlarna i stället för verbala uttryck. Oavsett ålder kan personer uppleva situationer där de har svårt att uttrycka sig (Tønnessen, 2012). Ett annat syfte var att skilja vem som sade vad vid intervjuer med flera personer närvarande. Videoinspelning av intervjuer med barn verkar bidra till en ökning av barnens uppmärksamhet och fokus på själva intervjun (Olsson, 2007, 2019). Camilla Rindstedt (2013), som har genomfört videonetnografi bland barn i vården, beskriver videokameran som ett verktyg som kan jämföras med naturvetarens mikroskop. Detta då inspelningen gör det möjligt för forskaren att återvända till och studera särskilda fenomen i detalj vid upprepade tillfällen. För den här studien har videoinspelningen inneburit ett extra hjälpmedel, men det som har transkriberats är främst det som sagts med undantag av vissa rörelser, exempelvis nickar. Den videoinspelade intervjun har varit av betydelse för att kunna gå tillbaka och se intervjun igen.

Intervjuerna, med barn och vuxna, har spelats in med ljud eller både ljud och bild, förutom vid två intervjutillfällen då intervjupersonerna inte ville spelas in alls varpå jag antecknade under intervjun. Av de 36 intervjuer som har genomförts har 16 videofilmats. Bland dem förekommer intervjuer med barn ($n = 7$), föräldrar ($n = 5$), trygghetspersoner ($n = 4$). Vid 18 intervjuer har enbart ljudet spelats in, av dessa skedde elva vid fysiska möten och sju över telefon. De intervjuer då jag enbart fört anteckningar har skett i samband med fysiska möten. Olikskheterna i hur intervjuer dokumenterats beror på att jag har velat vara lyhörd för intervjupersonernas önskemål.

Att anteckna under intervjun kan få till följd att intervjupersonen drar ned på tempot, vilket kan innebära en risk att tappa tråden (Lincoln & Guba, 1985). När jag antecknade behövde jag titta ner, fokusera på att både ställa frågor, lyssna och anteckna svar. Att anteckna rekommenderas bara att användas i undantagsfall (Merriam & Tisdell, 2016), och jag har enbart dokumenterat genom att anteckna i de fall då intervjupersonerna inte ville bli inspelade. Inspeknng innebar att jag kunde fokusera på att lyssna under intervjun. Vidare gav inspeknngen mig möjlighet att återgå till intervjun och lyssna eller titta igen. Inspeknng av intervjuer har varit av betydelse vid analysarbetet. Mina egna anteckningar blev aldrig lika utförliga som de utskrifter som gjorts av inspelade intervjuer.

Transkriptioner av inspelade intervjuer

De intervjuer som har spelats in (med ljud och bild eller enbart ljud) har transkriberats efteråt. Jag har själv genomfört ordagrann transkribering av de inspelade intervjuer som jag genomfört, vilket innefattar att jag skrivit ned både vad intervjuare och intervjuperson sagt. Projektledaren gjorde detsamma med de barnintervjuer som hon genomförde. När jag sedan använt citaten i avhandlingstexten har jag efter hand försiktigt rensat texten genom att ta bort exempelvis hummande för att göra den mer läsvänlig. Vid de intervjuer där det enbart förts anteckningar kunde anteckningarna inte ordagrant återge vad som sagts. I stället blev texten mer sammanfattande än de intervjuetranskriptioner där dialogen återges. Längden på texten och antalet sidor blev färre i de fall där jag enbart fört anteckningar. Det är skillnad på intervjuer där jag enbart fört anteckningar och inspelat material. I anteckningarna har jag främst koncentrerat mig på att få med vad intervjupersonen sagt. I materialet finns alltså både anteckningar, inspelade telefonintervjuer, ljudinspelade intervjuer, och bildinspelade intervjuer. Som jag uppfattar det är största skillnaden mellan de intervjuer som spelats in och de som inte spelats in. För att undvika missuppfattningar när jag enbart har antecknat, har intervjupersonerna då antingen fått läsa igenom mina renskrivna anteckningar eller fått dem upplästa för sig, enligt överenskommelse. Jag har inte använt några direktcitat i avhandlingstexten från de intervjuer där jag enbart fört anteckningar, men jag har använt exempel från dem i den löpande texten

När det handlar om Barnahus finns flera ord och begrepp att förhålla sig till, vars innebörd kanske inte är allmänt känd, som "särskild företrädare" och "trygghetsperson". Det har varit viktigt att inte ta begrepp för givna (jfr Andersson, 1998), vilket jag, om inte förr, blev varse om i samband med en barnintervju. När jag sa "Barnahus" framkom det att barnet var osäkert på vad jag menade med det. Efteråt tänkte jag mycket på det och på informationen som gavs till barnet. Det påminde mig om att ord och begrepp lätt kan tas för givna, vilket jag sedan försökte ha i åtanke vid kommande intervjuer. Även en vuxen trygghetsperson uttryckte osäkerhet när begreppet "Barnahus" användes i samband med intervjun. Under skrivprocessen har jag använt de ord som intervjupersonerna själva använt och det är de som används i texten. Om intervjupersoner använt ord som "advokat" eller "juridiskt ombud" har jag skrivit det i texten. I de fall jag har vetat att det till exempel rör sig om en särskild företrädare har jag använt det begreppet när jag skrivit om det. Om en intervjuperson har pratat om en "advokat" kan jag inte alltid veta om den advokaten har haft förordnande som särskild företrädare eller inte. Till skillnad

från tjänstemän i de samverkande myndigheterna kan barn, föräldrar och trygghetspersoner sakna kunskap om Barnahus och de begrepp som används i sammanhanget. En poäng med att intervjua dem som besöker Barnahus är att fånga hur det är att komma till Barnahus och hur besöket där återges utifrån den kunskap och erfarenhet som dessa personer har med sig.

Omfattning av empiriskt material från intervjuer

Intervjuerna med vuxna var längre tidsmässigt än de intervjuer som genomförts med barn. De inspelade intervjuerna, som jag har genomfört, har varat från omkring 20 minuter till 1 timme och 20 minuter. Den kortaste intervjun var en barnintervju och den längsta en föräldraintervju. Det är den inspelade intervjutiden som räknas, inte tiden för förberedelser med information och samtycke. När det gäller de intervjuer som inte spelats in har jag inte noterat hur långa dessa var, men min uppskattning är att de låg inom samma tidsram som övriga intervjuer.

Utskrifterna från intervjuer med barn, föräldrar och trygghetspersoner utgör sammanlagt över 900 sidor, varav barnintervjuerna utgör omkring 160 sidor. I utskrifterna från de inspelade intervjuerna har jag sparat någon centimeter i högermarginalen för att kunna föra anteckningar i samband med analysarbetet. Sidantal ger därmed inte en så tydlig bild över ett materials omfattning eftersom sidantalet bland annat beror på hur mycket text som finns på de enskilda sidorna och bredden på marginalerna. Tidsangivelse och antal sidor utgör kvantitativa mått som inte heller säger något om innehållet i intervjun, men jag vill ändå ge en bild av omfånget.

Likheter och skillnader mellan olika intervjuer

Jag har intervjuat Barnahusbesökare utifrån de olika roller som de tillskrivs i samband med besöket inklusive rollen som besökare. Det som barn, föräldrar och trygghetspersoner har gemensamt är att de kommer till Barnahus som besökare, när de besöker Barnahus. Men det finns också skillnader mellan olika intervjupersoner och deras roller i samband med Barnahusbesök. Barn som misstänks ha varit utsatta för brott utgör målgruppen för Barnahus och alla de intervjuade barnen har förhörts av polis i samband med Barnahusbesök. De intervjuade barnen har berättat om sina egna erfarenheter av besöket och därigenom bidragit med barns perspektiv. Trygghetspersoner har följt med barn utifrån att de känner barnet från sin arbetsplats, i exempelvis förskolan eller

skolan. När det gäller barn och föräldrar handlar det om dem själva och deras familj, vilket innebär att de är involverade i det som de berättar om på ett annat sätt än en trygghetsperson. Föräldrar är på olika sätt involverade i processen genom sina barn, medan trygghetspersoner antar uppdraget via sin yrkesroll. Det innebär att de som intervjuats haft olika utgångspunkter i förhållande till Barnhuset. De personer som intervjuats hade skilda erfarenheter av att ha varit med under olika delar av processen. Föräldrar kan ha hållits utanför processen under vissa delar, exempelvis då när själva varit misstänkta eller levt tillsammans med den misstänkte. Medföljande vuxna, föräldrar och trygghetspersoner, brukar inte heller följa med barnet in i förhörssrummet, även om de inte är misstänkta för något brott. På grund av sekretess har trygghetspersoner inte rätt att få veta vad som kommer fram i förhör eller detaljer om ärendet och de är därmed fränkopplade under delar av processen. Föräldrar känner inte heller alltid till vad som sagts i förhörssrummet. Att olika intervjupersoner varit med under olika delar av processen innebär att fokus i intervjuerna skilt sig åt.

Intervjupersoner har generöst delat med sig av upplevelser och erfarenheter. De vuxna var mer verbala och valde vanligtvis att prata mer än barnen i intervjuer varför intervjuerna med vuxna har tenderat att bli längre än intervjuer med barn. Sammantaget blev intervjumaterialet med vuxna mer omfattande än det som utgör barnintervjuer. För att kunna följa händelseförloppet före, under och efter Barnahusbösk, använder jag mig av både barns och vuxnas perspektiv. Det innebär att i stället för att presentera barns, föräldrars och trygghetspersoners perspektiv var för sig presenteras de tillsammans. När exempelvis hämtning av barn betraktas och analyseras har både röster från barn och vuxna använts. Det finns svårigheter med att inte behandla intervju svar från varje grupp av intervjupersoner för sig. De intervjuade barnen har besökt Barnhuset för att själva förhöras av polis, medan de vuxna i stället berättat om ett eller flera barn som besökt Barnahus. De intervjuade vuxna har berättat om vad de lagt märke till hos barnen, vad barnen sagt till dem samt om deras egna tankar och upplevelser. Troligen är det så att de vuxna som finns i barnens vardag fått höra annat från barn än vad jag, som intervjuare, skulle fått höra av barn i samband med en intervju. Trots att vuxna ibland återger vad barnen har sagt, är intervjuerna med vuxna ur vuxnas perspektiv.

Jag har haft begränsade möjligheter att påverka när intervjuerna kunde ske i förhållande till när Barnahusbösk genomförts. Det innebär att det ser olika ut hur lång tid som hade fortlöpt mellan Barnahusbösk och intervjutillfället för olika intervjupersoner. Det förekom att det enbart hade gått ett par veckor sedan bösket, men det fanns också intervjupersoner som berättade att det var ett par år

sedan Barnahusbesöket. Det framkom att något barn skulle på ytterligare polisförhör efter intervjun. Tiden mellan Barnahusbesöket och intervjutillfället kan ha påverkat vad intervjupersonen har berättat i intervjun, oberoende av om det rör sig om ett barn eller en vuxen intervjuperson. Både barn och vuxna kan efter hand som tiden går glömma sina erfarenheter (Cederborg, 2010).

Det förekom att intervjupersonen vid intervjun ännu inte hade fått besked om huruvida förundersökningen skulle läggas ner eller om ärendet skulle leda till åtal. Det gäller inte trygghetspersoner eftersom de inte har rätt att få information om vad som händer fortsättningsvis. Det kan antas att vad som återges om besöket i intervjuer kan ha påverkats av om huruvida förundersökningen lagts ner eller om det har skett någon slags förändring för barnet efteråt. Jag har inte lagt märke till något sådant mönster i det empiriska materialet, men i de intervjuade föräldrarnas berättelser finns exempel på resonemang kring hur utgången av brottsutredningen, eller en möjlig utgång, kan påverka barnet. Det rör då exempelvis om huruvida barnets tillit till vuxna påverkas och om barnet har känt att polisen har trott på barnets berättelse. Tiden som har förflutit mellan Barnahusbesöket och intervjun är en aspekt som skiljer intervjupersonerna åt.

Olika intervjupersoner har berättat olika mycket under intervjuer. En del intervjupersoner har delat med sig av mer detaljer, medan andra varit mer sparsamma. Vissa verkar ha haft mer att berätta om än andra. En del har berättat mer spontant, medan andra inväntat frågor och besvarat dem. Jag har inte ställt några frågor alls om det misstänkta brottet. Det har inte heller verkat som om intervjupersonerna har velat prata om det. Kunskap om den specifika brottsmisstanken har inte heller varit nödvändig utifrån syftet med studien. I ett par föräldrintervjuer har föräldern själv valt att säga något om brottsmisstanken som en del av berättelsen. I andra intervjuer har inte brottsmisstanken berörts alls eller kort nämnts. När brottsmisstanken kort nämnts kunde det till exempel innebära att intervjupersonen sa att det handlade om "att en förälder slår", "misshandel" eller "våldtäkt" utan att gå in på detaljer. Det förekom också att brottsmisstanken beskrevs som "händelsen" eller "när något sådant här händer" utan att specificera alls. I de fall brottsmisstanken har tagits upp har jag uppfattat det som att intervjupersonen velat beskriva det som en del av sammanhanget.

Fem av de intervjuade barnen har varit 14–15 år. Under intervjun har de suttit stilla, besvarat frågor och berättat om Barnahusbesöket. Tillvägagångssättet har liknat förfarandet vid intervjuer med vuxna. Det hände att de yngre barnen ritade i samband med intervjun. Ett barn ritade bilder som hade med det som hon pratade om att göra, medan ett annat barn valde att rita och skriva om andra saker. Ett av de yngsta barnen svarade på mina frågor, men initierade också egna

samtalsämnen som handlade om annat än det som jag hade tänkt prata om. Vi pratade lite om annat, men under intervjun försökte jag då och då återgå till min intervjuguide.

Trygghetspersoner har beskrivit barnet och situationen på ett avidentifierat sätt, medan föräldrar talat på ett mer öppet sätt när de exempelvis har använt barnets förnamn. Med anledning av att både barns och vuxnas perspektiv används i samma text, har jag valt att inte ge intervjupersonerna fingerade namn i texten. I stället har jag valt att skriva huruvida det är ett barn, en förälder eller en trygghetsperson som sagt något. Syftet är att tydliggöra om det är ett barn eller en vuxen som sagt något och vilken roll vederbörande haft. Jag har numrerat intervjupersonerna för att skilja dem åt.

Etiska överväganden

Huvudstudien ”Barn i Barnahus – tvärvetenskaplig studie ur barnperspektiv” är godkänd av Regionala Etikprövningsnämnden i Lund (dnr 2011/756 och 2014/84). När avhandlingsarbetet påbörjades var huvudstudien redan i gång och etikprövningen hade genomförts. Godkänd etikprövning var en förutsättning för att huvudprojektets finansiering skulle beviljas. Det innebar att jag behövde sätta mig in i den prövning som gjorts och göra planeringen av aktuell delstudie med hänsyn till det som nämnden och Forskningsplattformen Hälsa i samverkan godkänt. Då intervjuer med trygghetspersoner senare planerades gjordes en kompletterande ansökan och etikprövning gällande detta.

Brottsutredning och etik

Under arbetet med studien har etiska överväganden varit ständigt närvarande och oundvikliga. Misstanken om brott kunde innebära att både barn och föräldrar befann sig i en svår och känslig situation, vilket det har varit nödvändigt att ta hänsyn till under processen. Även trygghetspersonerna kan vara påverkade av det faktum att det finns en brottsmisstanke. Ett av syftena med Barnahus är att barn inte ska behöva upprepa sin berättelse för olika personer med olika syften (se t.ex. Ju2005/1181/KRIM). När barnet sedan ska träffa någon som utför en studie blir det ytterligare en person, även om intervjun inte handlar om brottsmisstanken. Samtidigt ges barn genom att delta i intervju möjlighet att själva uttrycka åsikter, erfarenheter och upplevelser. Det finns en ständigt närvarande spänning mellan skydd och delaktighet. Barn kan vara sårbara i många avseenden, vilket kan

överdrivas genom att inte tala med barn om deras erfarenheter eller att det undervärderas, vilket innebär risk att kränka eller skada barnet (Jensen, 2012). Barn som befinner sig i utsatta situationer kan ha erfarenheter av att ha mötts av mindre respekt för sina gränser än andra barn, vilket innebär att forskare behöver vara väldigt sensitiva när det gäller integritet och gränser samt avbryta intervjun om det finns signaler om att barnet inte vill, även om det inte är uttalat (Eriksson & Näsman, 2012). Jag har i samband med intervjuer med barn och vuxna informerat om möjligheten att avbryta intervjun. Vid något intervjutillfälle har jag frågat barnet om vi skulle avsluta, eftersom jag uppfattade det som att barnet inte ville fortsätta intervjun. Jag har också vid något tillfälle föreslagit en paus när intervjupersonen blivit märkbart berörd. Innan jag började genomföra studien arbetade jag, under flera år, med barnutredningar inom socialtjänsten och hade därmed erfarenhet av samtal med barn och föräldrar. Intervjun handlade inte om brottsmisstanken, utan om vad som skett i samband med Barnahusbesöket.

Eftersom det rörde sig om misstänkta brott pågick en förundersökning, som inte fick störas. Det har inneburit att tjänstemän med insyn i processen har fått avgöra om och i så fall när det kunde vara lämpligt att tillfråga tilltänkta intervjupersoner om deltagande. Den allra första förfrågan behövde komma från någon som var involverad i processen (socialsekreterare eller samordnare) och det hade inte varit möjligt att göra på något annat sätt. Det kan i sig innebära en risk att de processer som sker utifrån det misstänkta brottet kan sammanblandas med den intervju som görs i studiesyfte. Det har därför varit av stor vikt att framhålla att deltagande i studien var frivilligt och skilt från polisens och andra myndigheters arbete. I samband med att jag informerade potentiella intervjupersoner har jag vid några tillfällen fått intrycket av att det finns personer som avböjt medverkan i intervju, när det framgick att intervjun var skild från övriga processer och inte var något obligatoriskt. Det kan betraktas som en fördel att den allra första förfrågan gjordes av någon annan, eftersom det kunde minska känslan av påtryckningar att delta, eftersom en potentiell intervjuperson fick möjlighet att avböja till någon annan än den som ville intervjua. Det har samtidigt inneburit att jag har behövt släppa kontrollen över den initiala informationen till någon annan.

Information, frivillighet och konfidentialitet

Inför intervjuer har deltagarna fått information om huvudstudien, aktuell delstudie, frivillighet, konfidentialitet och om möjligheten att avbryta sitt deltagande. De fick mina och projektledarens kontaktuppgifter. Barns delaktighet i forskning är, enligt lag, beroende av vårdnadshavares informerade samtycke (lag

om etikprövning av forskning som avser människor, SFS 2003:460). Det innebär kompromisser när det gäller idealen för barnfokuserad forskning, bland annat eftersom barns möjligheter att delta begränsas (Eldén, 2013). Situationen är speciell eftersom beroendet till vårdnadshavarna gör att barn inte själva kan fatta beslut (Mattsson, 2015). Om de vuxna inte samtycker blir inte heller barns röster hörda (Eldén, 2013). Gatekeepers har passerats innan vårdnadshavarna tillfrågats, vilket ibland inneburit att familjer, föräldrar och barn inte fått möjligheten att själva avgöra om de velat delta. Alla barn som har intervjuats har själva tillfrågats om huruvida de velat bli intervjuade. Det förekom vid ett par tillfällen, i samband med rekrytering till intervjuer, att föräldrar ansåg att deras barn skulle delta, men att barnen inte själva ville. I de fallen har jag fått betona att det är frivilligt att delta. Även om vårdnadshavares samtycke krävts för barns intervjuer har vårdnadshavarna inte fått information om vad barnen sagt i intervjuer, förutom då vårdnadshavare själva har varit med vid intervjun.

I intervjuer med barn behöver maktobalansen mellan den vuxna intervjuaren och barnet hanteras (Lange & Mierendorff, 2009). Barn tillbringar tid i sammanhang där vuxna bedömer deras prestationer, vilket barnen har med sig in i intervjusituationen och som kan påverka deras sätt att svara, särskilt när det gäller barn i svåra livssituationer (Eriksson & Näsman, 2012). Intervjufrågor kan också ta barnet till en ram inom vilken barnet inte önskar vara (Moshuus, 2012), eftersom de kan handla om något som barnet inte vill prata om. I möte med de intervjuade barnen har jag inte haft någon definierad roll i förhållande till Barnhuset, då studien inte ingår i de processer eller utredningar som sker i samband med möten med representanter från de samverkande myndigheterna. Det ingår i forskarrollen att träffas vid några tillfällen och sedan inte mer (Andersson, 1998). Efter intervjun har jag inte haft någon fortsatt kontakt med intervjupersonerna. De har fått mina och projektledarens kontaktuppgifter och därmed haft möjlighet att ta kontakt.

En viktig aspekt är konfidentialitet och att undvika att enskilda personer blir igenkända. Inför intervjuer har jag haft begränsad bakgrundskunskap om de barn det skulle handla om. I intervjuer med trygghetspersoner har exempel då de följt med barn till Barnhuset beskrivits på ett oidentifierat sätt. Det innebär att jag inte har haft tillgång till namn och andra personuppgifter om dessa barn eller känt till vilka barn det har handlat om. Det skulle kunna innebära att jag, utan att veta om det, intervjuat ett barn eller en förälder till ett barn som någon av trygghetspersonerna berättat om. Det skulle också kunna innebära att jag observerat förhör med något av de barn som trygghetspersonerna berättat om. Att

skydda enskilda personers identitet har varit viktigare än att veta exakt vilka personer exemplet handlat om.

I intervjutranskriptioner har jag inte skrivit ut namn på personer och i stor utsträckning har jag tagit bort eller bytt ut namn på platser. När jag sedan har använt citat och exempel i avhandlingen har jag ytterligare rensat bort sådant som skulle kunna leda till att enskilda personer blir igenkända. Jag har ibland tagit bort eller ändrat detaljer, som saknat betydelse för resultatet. När jag i avhandlingen skrivit om intervjupersoner eller personer som förekommer i observationsanteckningar, har jag valt att omtala dem på ett oidentifierat sätt. När intervjupersonerna har berättat om andra personer, som poliser, socialsekreterare eller andra som de har mött, har jag tagit bort namnen på dem (i de fall det omnämnts) och annan information om tjänstemännen för att undvika att dessa personer känns igen. Det har gått en tid sedan jag genomförde observationer och intervjuer. Personal har bytts ut på det aktuella Barnhuset och de barn som förekommer i exempel har blivit äldre, vilket ytterligare stärker kravet på konfidentialitet.

Paralleller mellan det som studeras och studien

De flesta intervjuer har spelats in, antingen med bild eller enbart med ljudinspelning. I dag finns videoinspelning med i barns vardag som ett naturligt inslag. Inom barn- och ungdomskultur konkurrerar videobloggar med tv och att använda sociala medier, samt ladda upp filmer på internet är vanligt förekommande bland barn och unga (Statens medieråd, 2017). Under den period som jag genomförde intervjuer väcktes funderingar och viss ambivalens hos mig om att använda videokamera för att dokumentera av barnintervjuerna i studien. Detta utifrån att de barn det handlar om tidigare blivit videofilmade i samband med förhör på Barnhuset, men också utifrån att barn kan ha videofilmats i en övergreppssituation. Att dokumentera genom videoinspelning kan innebära fördelar, men är inte heller oproblematiskt i det här sammanhanget. I informationsbrevet motiverades videoinspelning med att det underlättar att kunna se den intervjuade, men att ljudinspelning eller enbart anteckningar var alternativ till inspelning med videokamera. I samband med muntlig information inför intervjun har jag informerat om att inspelning, liksom intervjun i sin helhet, är frivillig. Inför intervjun tog jag inte heller fram inspelningsutrustningen innan jag hade frågat om och fått samtycke till inspelning. Detta för att ingen skulle känna sig tvingad att gå med på att spelas in. När intervjupersoner inte samtyckt till inspelning med videokamera har intervjun dokumenterats på annat sätt. På

kameran fanns vid inspelning möjlighet att välja bort videospelning och enbart spela in ljudet. Jag har inte efterfrågat varför personer inte velat bli videofilmade eller spelas in. De intervjupersoner som har spelats in med videokamera har inte sagt eller på annat sätt uttryckt att videospelningen i samband med intervjun skulle ha besvärat dem. I intervjuer har det dock framkommit att personer känt obehag inför den inspelning som görs i samband med polisförhör. När frågan kommit upp har jag åter lyft frågan om vad intervjupersonen anser om inspelning vid intervjun. Videospelning har fördelar, men innebär samtidigt etiska utmaningar, särskilt eftersom även polisen gör videospelning i samband med förhör. Därmed var det av stor vikt att tydliggöra skillnaden mellan myndigheternas arbete, som polisförhör, och en intervju som görs inom ramen för en studie. I båda fallen kan videospelningen tolkas som ett budskap till barnet om att det som barnet säger är så viktigt att det finns en önskan att inte missa något. Jag kan inte se att det skulle finnas något mönster vilka intervjupersoner som har haft olika önskemål, huruvida de samtyckt till inspelning med videokamera eller inte. Alla inspelade intervjuer förvaras på extern hårddisk, inlåst i ett kassaskåp för att inte obehöriga ska komma åt dem.

På många sätt kan en professionell konversation vara likartad med en forskningsintervju, trots olika legala och formella ramar (Ulvik, 2015). Det finns likheter mellan forskning där samtal görs med barn om svårigheter och i ett möte mellan socialarbetare och klient (Källström Cater & Överlien, 2015) och det finns paralleller mellan forskares möte med barn och möten med barn i socialt arbete (Näsman m.fl., 2015). Jag har under studiens fortskridande blivit varse om likheter mellan möten med myndighetsrepresentanter och det möte som sker i samband med en intervju i forskningssyfte. I intervjuer framkom att polisförhöret ibland omnämns "intervju" eller att barnet ska "intervjuas". Vidare spelas förhöret in med videokamera, vilket innebär att det finns likheter mellan en intervju till studien och andra processer som sker utifrån det misstänkta brottet. Det finns en risk att intervjupersoner har svårt att skilja intervjun till aktuell studie från andra processer, då jag också kallat det jag gör för "intervju". Med anledning av det har det varit särskilt viktigt att framhålla skillnaden mellan intervjun till aktuell studie och de processer som sker i samband med Barnahusbesök.

Analys och bearbetning

Det är svårt att beskriva analysprocessen stegvis, eftersom den har innefattat rörelser fram och tillbaka mellan olika delar. Jag har använt mig av kvalitativ analys, men processen har inte strikt följt en analysmetod. Kvalitativa studier innefattar interaktion med människor och varje kvalitativ studie äger rum i sin situation med sina deltagare, vilket kräver flexibilitet och överväganden av forskaren där resultatet inte beror på att vissa steg följts eller strikt efterlevnad av en särskild metod (Polkinghorne, 1983). När olika verktyg används under intervjuanalysen kallas det bricolage, vilket innefattar att röra sig fritt mellan olika tekniker och begrepp (Kvale & Brinkmann, 2009). Trots svårigheter att återge tillvägagångssättet steg för steg kommer jag ändå att försöka. Men eftersom processen för datainsamling, analys och skrivande inte utgör separata steg går de in i varandra (Braun & Clarke, 2006; Creswell & Poth, 2017) och har under avhandlingsarbetets fortskridande pågått samtidigt.

Analysprocessen har påbörjats under pågående datainsamling. Jag har försökt att transkribera intervjuer efter hand som de har genomförts, men ibland har jag behövt transkribera intervjuerna när det har gått en tid sedan genomförandet av intervjun. Att själv transkribera de verbala intervjuerna är ett sätt att bekanta sig med materialet (Braun & Clarke, 2006; Merriam & Tisdell, 2016). Därmed kan den transkribering av intervjuer som genomförts ses som en del av analysprocessen (jfr Kvale & Brinkmann, 2009), både när det gäller intervjuer med barn och vuxna. När intervjuerna var transkriberade läste jag dem vid flera tillfällen i sin helhet. Under analysprocessen har jag växlat mellan att läsa intervjuerna i sin helhet och att fokusera specifika delar i dem. Det kan då ha handlat om att jag till exempel har velat se närmare på vad trygghetspersonerna har berättat om huruvida de har pratat med barnet efteråt. Ibland har jag gått tillbaka till den ursprungliga inspelningen för att lyssna och/eller titta igen. Materialet har kodats med fokus på mönster och insikter relaterat till syfte och frågeställningar. Den initiala kodningen har varit en slags öppen kodning utifrån dess öppenhet för allt möjligt (jfr Creswell & Poth, 2017; Merriam & Tisdell, 2016). Syfte och frågeställningar har reviderats och omformulerats under processens gång. Dessa förändringar har gjorts för att bättre spegla vilken typ av frågor som behövts för forskningsproblemet (jfr Creswell & Poth, 2017). Analysarbetet har huvudsakligen varit induktivt där kodning av data gjorts utan försök att passa in i en förutbestämd ram (jfr Braun & Clarke, 2006).

Sharan B. Merriam och Elizabeth J. Tisdell (2016) liknar den kvalitativa analysen vid att pendla mellan att betrakta den stora bilden "skogen" och de närmare

omständigheterna ”träden”. Den initiala kodningen har haft fokus på det sistnämnda. Efter kodningen togs ett steg tillbaka för att betrakta helheten ”skogen”. Därefter pendlade analysen åter till att betrakta delarna (”träden”) för att se om det stöder det som finns att se i helheten (jfr Merriam & Tisdell, 2016). Koder har sedan klassificerats till teman (jfr Braun & Clarke, 2006; Creswell & Poth, 2017). Under hela analysprocessen har jag skrivit, vilket utgjort en viktig del av analysen. I samband med skrivande har beskrivningar av vad jag sett nedtecknats. Det har sedan tolkats i skenet av det jag lagt märke till och teoretiska perspektiv från litteraturen (jfr Creswell & Poth, 2017). Ett sådant exempel är att betrakta händelser på olika platser som förhörssrum och medhörningsrum, i relation till teoretiska begrepp som främre och bakre region (se Goffman, 1990). Analysen har under hela processen innefattat pendling mellan helheten och delar i materialet, där de betraktats i ljuset av varandra. När intervjuerna analyserats har jag också betraktat anteckningar från observationer. De är mer sparsamma än intervjutranskriptioner, men har ändå bidragit till studien som helhet. Vid beskrivning av händelseförloppet i samband med barns Barnahusbesök har mina egna iakttagelser och observationsanteckningar varit viktiga pusselbitar för helheten. När jag analyserat det empiriska materialet har jag tittat på det på olika sätt. Ibland har jag valt att dela in empirin utifrån händelser vid olika tidpunkter före, under och efter, medan jag ibland betraktat det i förhållande till platser, som väntrum eller förhörssrum.

Under studiens genomförande har vissa intervjuer även analyserats tillsammans med andra forskare. Intervjuer med trygghetspersoner analyserades initialt tillsammans med andra forskare knutna till huvudprojektet. Jag genomförde då intervjuerna, varpå jag transkriberade och läste materialet samt gjorde en slags öppen kodning. Det innebar att materialet genomsöktes för att finna det som var framträdande (jfr Creswell & Poth, 2017; Merriam & Tisdell, 2016). Koderna diskuterades sedan med de andra forskarna och analysen fortgick. Jag fortsatte sedan att läsa och lyssna på intervjuer, vilket följdes av att forskargruppen åter träffades. Denna cykel upprepades flera gånger och i den processen växte tolkningar fram. Barnintervjuerna har också tidigare analyserats separat, gemensamt med projektledaren, och publicerats (se Olsson & Kläfverud, 2017).

Som nämnts har skrivande utgjort en viktig del av analysen. Jag vill därför nämna något om hur jag skriver och presenterar texten i de kommande empiriska kapitlen. I huvudsak följer presentationen händelser i kronologisk ordning. Samma exempel kan ibland ändå behöva belysas ur olika perspektiv och betraktas i varierande sammanhang. För att följa det som sker och fläta samman texten tar jag ibland upp samma exempel igen. Jag beskriver exempelvis ”initial information

till barnet” med exempel från empirin. Senare i texten återkommer jag till den initiala informationen och betraktar den då i relation till Erving Goffmans (1990) begrepp om underkommunikation. Även om jag använder mig av det som besökare har berättat så presenteras det utifrån mitt perspektiv med stöd av intervjuer.

Studiens tillförlitlighet och överförbarhet

Inom kvalitativ forskning har frågor om validitet, reliabilitet och generalisering ibland avfärdats med argument om att de kommer från positivistiska föreställningar (Kvale & Brinkmann, 2009) och andra namn på begreppen har föreslagits (se Guba, 1981; Lincoln & Guba, 1985). Jag har valt att använda traditionell terminologi med begreppen validitet och reliabilitet vid sidan av alternativa begrepp i förhållande till min studie. Validering ska inte enbart göras på slutprodukten utan under hela processen (Kvale & Brinkmann, 2009). I studien har validitet prövats genom en pågående dialog med företrädare för det aktuella Barnhuset. I samband med möten har preliminära resultat presenterats, vilka företrädarna haft möjlighet att komma med tankar, frågor och synpunkter kring. Preliminära resultat har prövats i dessa möten och i andra sammanhang, vilket stärkt analysens och dess resultats tillförlitlighet. Det kan jämföras med det som kallas medlemskontroll *member check* (Creswell & Poth, 2017; Guba, 1981; Lincoln & Guba, 1985; Merriam & Tisdell, 2016). Det är dock inte de som har intervjuats som tagit del av preliminära resultat. Företrädarna för det aktuella Barnhuset har visat intresse för besökarnas perspektiv och kunnat komma med kommentarer. Triangulering utgör en strategi för validering (Creswell & Poth, 2017) och resultaten har kontinuerligt diskuterats och betraktats i förhållande till annat material. Det kan uppfattas som en styrka att en annan forskare gjort några av de barnintervjuer som ingår i avhandlingen och läst transkriptioner från de barnintervjuer som jag har genomfört vilka vi sedan diskuterat under analysprocessen. Ett urval av intervjuerna med trygghetspersoner har initialt analyserats tillsammans med andra forskare, vilket kan stärka resultaten. Vidare har jag betraktat intervjupersonernas berättelser i relation till mina egna observationsanteckningar och annat skriftligt material.

Reliabilitet tas ofta upp i relation till huruvida ett resultat kan återskapas av annan forskare vid en annan tidpunkt (Kvale & Brinkmann, 2009). Reliabilitet baseras på antagandet att det finns en enda verklighet och genom att upprepat studera denna kan samma resultat uppnås, vilket kan vara problematiskt eftersom

mänskligt beteende inte är statistiskt (Merriam & Tisdell, 2016). Jag ser intervjun som något som samskapas mellan intervjuare och intervjuperson i ett visst sammanhang. Det innebär att intervjun hade blivit på ett annat sätt om den skedde vid en annan tidpunkt med en annan intervjuare och/eller intervjuperson. Reliabilitet har även kallats *dependability* (pålitlighet) eller *consistency* (konsistens) (Guba, 1981; Lincoln & Guba, 1985). Det innebär att utomstående ska kunna instämma i att resultat är meningsfulla och överensstämmer med insamlade data, snarare än att utomstående vid upprepning ska uppnå samma resultat (Merriam & Tisdell, 2016). Ett sätt att skapa detta är att kontrollera att det är möjligt att kunna överblicka hela förloppet, så kallad *audit trail* (Guba, 1981; Lincoln & Guba, 1985) och att forskningsprocessen kan följas i detalj (Merriam & Tisdell, 2016). Det förstärktes i den här studien efter önskemål från företrädare för det aktuella Barnahuset, som föreslog att en tidslinje över hela forskningsperioden skulle skapas med signifikanta händelser, processer och resultat, vilket innefattande skeenden i aktuell delstudie och dess sammanhang.

Extern validitet handlar om i vilken utsträckning resultaten från en studie gäller för och kan tillämpas i andra situationer (Merriam & Tisdell, 2016). Att generalisera kan uppfattas som att kunskap som är oberoende av kontext skulle vara viktigare än den kunskap som är beroende av kontext (Flyvbjerg, 2006). Då all empiri i studien är hämtad från ett Barnahus blir kontexten viktig. Yvonna S. Lincoln och Egon G. Guba (1985) skrev att "The Only Generalization Is: There Is no Generalization" (s.110) och hävdade att lokala förutsättningar gör det omöjligt att generalisera (s.124). Människor utövar sin verksamhet i lokala kontexter, vilket innebär att det inte kan förekomma universaltyper och att det därmed kan ses som viktigare att producera kunskap som är beroende av kontext, än att söka universell teori (Flyvbjerg, 2006). För att läsarna ska kunna avgöra om resultaten passar in i deras situationer, behöver kontexten beskrivas (Merriam & Tisdell, 2016), varför jag presenterar det aktuella Barnahuset och dess kontext. I kvalitativ forskning är det en huvudprincip att hålla sina fynd i och knyta dem till en kontext (Patton, 2002). I stället för extern validitet eller generalisering kan begreppet *transferability*, (överförbarhet) användas (Guba, 1981; Lincoln & Guba, 1985). Alternativa begrepp som *fittingness* handlar om överensstämmelse mellan sändande och mottagande kontext, vilket kan avgöras genom rika beskrivningar av den undersökta kontexten (Guba, 1981; Lincoln & Guba, 1985). Att kunskap inte kan generaliseras är inte det samma som att kunskapen inte kan bli en del av kunskapsackumulationen (Flyvbjerg, 2006). När preliminära resultat i studien prövats genom att jag presenterat dem för företrädare för det aktuella Barnahuset och i andra sammanhang, har de påverkat, exempelvis genom att det aktuella Barnahuset utvecklat skriftlig information till trygghetspersoner.

Eftersom all empiri i studien hämtats från ett och samma Barnahus, aktualiseras frågan om det här Barnahuset i förhållande till andra Barnahus, och huruvida det liknar eller skiljer sig från andra. I den kvalitetsgranskning som Åsa Landberg och Carl-Göran Svedin (2013) genomförde för några år sedan granskades 23 verksamheter utifrån vissa kriterier som genererande poäng. Författarna beskriver Barnahusens verksamhet som fyra rum, där varje rum inrymmer en verksamhet (brott, samverkan/skydd, fysisk hälsa och psykisk hälsa). Det aktuella Barnahuset var med i den granskningen och fick höga kvalitetspoäng. Likt 15 andra av de undersökta verksamheterna saknade det verksamhet i ett av de fyra rummen. Av granskningen framgår att det finns likheter mellan olika Barnahus, till exempel i lokalernas inredning och rutiner för information till barnet. Det finns också skillnader mellan olika Barnahus, till exempel i bemanning och vem som hämtar barn när barnets vårdnadshavare är misstänkt (Landberg & Svedin, 2013). Av verksamhetsberättelser och i samtal med samordnare har det framkommit att det aktuella Barnahuset har kontakt med andra Barnahus för erfarenhetsutbyte och stöd i samordnarrollen. Det är inte isolerat från andra Barnahus utan i påverkan av och påverkande andra Barnahus i samverkan. I avhandlingen beskriver jag de sammanhang som studiens exempel och berättelser utspelar sig i. Jag lämnar dock till läsaren att avgöra i vilken utsträckning resultaten är tillämpliga i andra kontexter och sammanhang.

I det aktuella Barnahuset genomfördes framför allt polisförhör med barn. Möten med andra tjänstemän än polisen skedde på andra platser som socialkontoret, vid hembesök eller på sjukhuset. Enligt det aktuella Barnahusets verksamhetsberättelser genomfördes ibland krissamtal på Barnahuset, men lokalerna begränsade möjligheten till det eftersom BUP inte hade något eget rum och lokalen ofta var uppbokad för polisförhör. I beskrivningen av Barnahuset och resultatet i avhandlingen blir det mycket fokus på besök för polisförhör, eftersom det främst var polisförhör som genomfördes i det aktuella Barnahusets lokal. På andra Barnahus kan det utöver förhör förekomma annan verksamhet i lokalen.

5. Teoretisk ram och begrepp

I samband med mina besök på det aktuella Barnhuset har jag gjort iakttagelser som, tillsammans med det som intervjupersoner har berättat om, har varit av stor betydelse för valet av den teoretiska ram och de begrepp som används. Jag har iakttagit och reflekterat över att olika platser har olika syften. Vad som ska ske på respektive plats, vilka som ska vara närvarande, vilka som ska agera och vilka som ska betrakta det som händer är planerat och arrangerat. Vissa personer har tillträde till en plats och det som händer där, medan andra inte har det. Det som sker i ett rum, på en plats, är synligt för vissa och samtidigt är det dolt för andra.

I det här kapitlet kommer jag att presentera den teoretiska ramen och de centrala begrepp som har varit till hjälp för att analysera det empiriska materialet. Vid analys används teoretiska begrepp i förhållande till olika händelser före, under och efter Barnahusbekök för att uppnå syftet och besvara frågeställningarna. Valet av teorier har gjorts under avhandlingsarbetets gång. Jag har valt att använda mig av en teoretisk ram som består av ett dramaturgiskt perspektiv i huvudsak med begrepp från Erving Goffman (1956, 1990) och *micro role transitions* (förflyttning mellan roller) enligt Blake E. Ashforth (2000, se även Ashforth m.fl., 2000).

Valet av teori och de begrepp som används vid analys har betydelse för resultatet. Kapitlet inleds därför med en beskrivning av hur jag valt teoretisk ram och vad det valda perspektivet bidrar med. Därefter presenterar jag dramaturgi och metaforer samt begrepp kopplade till det teoretiska ramverket. De teoretiska begreppen har jag i det här kapitlet delat in i begrepp kopplade till scenen och begrepp som handlar om roller. Det följs av en beskrivning av *micro role transitions*, det vill säga förflyttning mellan roller. Jag kommer i stor utsträckning att förhålla de teoretiska begreppen till Barnahusbeköket och händelser i anslutning till det. Det rör sig inte om teorier med särskilt fokus på barn och de teoretiska begreppen uppstod ursprungligen med vuxna i åtanke, men jag ser dem som användbara även när det gäller barn. Jag kommer därför att avsluta kapitlet med att förhålla den teoretiska ramen och centrala begrepp till olika perspektiv på barn, som barn i behov av skydd och som delaktiga aktörer.

När jag använder dramaturgiskt perspektiv och andra teoretiska begrepp i analysen är min tanke att förtydliga händelser och skeenden i samband med Barnahusbesök. Barnahus innebär att barn som utsatts för brott ska komma till en barnvänlig miljö, i stället för att åka runt till olika ställen. Barn som har varit utsatta för brott ska försäkras rättstrygghet, gott bemötande och stöd samt kris och behandlingsinsatser när det finns behov (Åklagarmyndigheten, 2019). De nationella riktlinjerna påtalar vikten av ett barnperspektiv och inte ett verksamhetsperspektiv (Rikspolisstyrelsen, 2009). Anledningen till besöket är att det finns en misstanke om att barnet har varit utsatt för brott och de olika tjänstemännen ska utföra sina arbetsuppgifter. Tillvägagångssättet kan både tolkas som att det ska ge barn möjlighet att vara aktörer och göra sina röster hörda, men också att skydda barn under processen. Det finns en genuin ambition att barnanpassa processen, samtidigt som rättsprocessen ska säkras. Medhörningen syftar exempelvis till att koordinera parallella utredningar (Åklagarmyndigheten, 2019) och barn ska inte behöva berätta om igen (Landberg & Svedin, 2013; Rikspolisstyrelsen, 2009). Det finns en risk att det dramaturgiska perspektivet får situationer att framstå som om de iscensatts i syfte att manipulera barn att berätta. Min tanke med att använda det dramaturgiska perspektivet och andra teoretiska begrepp vid analys är främst att visa ett sätt att betrakta och belysa händelser i samband med Barnahusbesök.

Val av teoretisk ram

Under studiens genomförande har det blivit tydligt att människor förflyttar sig mellan olika platser där olika saker händer, utifrån vad som planerats ske på just den platsen vid just den tidpunkten. Jag reflekterade över att de människor som kommer till Barnahus på besök får sammanhanget presenterat för sig på ett sätt och att framträdandet sedan påverkas av det. Presentation av sammanhanget sker genom miljö, rekvisita och möbler, men också genom olika aktörers agerande och interaktion. Hur barn och andra besökare bemöts och vad de får veta skiljer sig åt mellan olika tidpunkter och platser. Besökare får del av den information som presenteras för dem. Vilken information besökare får, vad som sägs och visas har betydelse för det som sker. Ett exempel på det är medhörning, där andra myndighetsrepresentanter får se och höra förhöret med barnet i realtid. De medhörande åskådarna sitter i ett annat rum och följer förhöret via en skärm. Tidigare forskning har visat att det inte går att utesluta att det finns barn som inte fått information om medhörningen (Kaldal m.fl., 2010). För att barnet ska veta att det finns andra som ser och hör, behöver barnet få information om det, annars

framstår situationen som något annat. Om barnet inte vet att andra tittar och lyssnar, kan situationen framstå som att det samtal som sker i förhörssrummet (förhöret) enbart sker mellan polisen och barnet utan publik.

Medhörningsrum och förhörssrum utgör exempel på det som Goffman (1990) kallat *frontstage* och *backstage* eller främre och bakre region. Olika händelser pågår samtidigt med olika människor närvarande. Dessa hänger ihop, men är även dolda för varandra. Vid polisförhör med barn används både förhörssrum och medhörningsrum parallellt. Tillvägagångssättet vid medhörning har bland annat motiverats utifrån att tillgodose barnperspektivet (Åklagarmyndigheten, 2016). Jag finner det intressant att betrakta det som sker i samband med barnförhör med stöd av Goffmans teoretiska begrepp. Goffmans dramaturgiska perspektiv och begrepp visade sig vara till hjälp i analysen och för att tolka det empiriska materialet. Utifrån Goffmans dramaturgiska perspektiv väcktes tankar om iscensättning och jag valde att även använda mig av dramaturgiska metaforer. Metaforer användes som inspiration för att tydliggöra, förstå och förklara olika skeenden under analysen och skrivprocessen (jfr Bjursell, 2015). Metaforer avser inte att representera det fenomen som studeras, snarare är syftet att föreslå vägar att följa för att utforska fenomenets natur, finna nya data, begrepp och förslag (Stebbins, 2006).

Det är intressant att betrakta Barnahusbesök ur dramaturgiskt perspektiv då arbetssätt, miljö och rekvisita skapats för att ta emot barn som misstänks ha varit utsatta för brott för bland annat polisförhör. Det är en situation som utgör ett särskilt framträdande. I den situationen är både möten och interaktion mellan olika individer, liksom miljö och rekvisita av betydelse. Inom dramaturgin är individer och omgivning ömsesidigt beroende. Det är inte så att människor antingen är sociala produkter (alltid, ofta eller ibland) eller att samhället är en mänsklig produkt (alltid, ofta eller ibland) (Brissett & Edgley, 2006). Möbler, *setting*, rekvisita och symboler används av människor i interaktion. Det som sker när barn besöker Barnahus påverkas i högsta grad av lagar, riktlinjer och politiska beslut även om det i Sverige saknas en särskild Barnahuslagstiftning.

I vardagen antar människor ständigt roller på olika platser och vid olika tidpunkter. Barn kan exempelvis inneha roller som elev, son/dotter, barnbarn eller fotbollsspelare. Vuxna antar också roller. De olika rollerna är förbundna med olika platser, som skolan, arbetet, hemmet eller idrottsföreningen. Det innebär att vid förflyttning mellan platser kommer individen även att förflytta sig mellan roller. När barnet i familjen går hemifrån till skolan förflyttas barnet inte enbart mellan hem och skola, utan också mellan hemmaroller, som exempelvis son/dotter eller bror/syster, till skolroller, som elev eller klasskamrat. Roller och förflyttning

mellan roller är en del i den process som sker då barnet kommer till Barnahuset. Det blir särskilt tydligt när barn hämtas i förskola eller skola. Barnahuset tar emot barn som misstänks ha varit utsatta för brott och därmed kan vara brottsoffer. Barnet förflyttas inte enbart mellan förskolan eller skolan och Barnahuset utan även från rollen som förskolebarn/elev till rollen som brottsoffer. Trygghetspersonen förflyttas från rollen som skolpersonal till trygghetsperson. Utifrån att roller förändras och att dessa är förknippade med olika förväntningar har jag valt att använda mig av *micro role transitions* (Ashforth, 2000; Ashforth m.fl., 2000). Vad som kan betraktas som barnperspektiv och barnets bästa kan förmodligen se olika ut i förhållande till de olika rollerna och platserna. Det som betraktas som barnperspektiv och barnets bästa i förhållande till barn i förskolan skiljer sig antagligen från det som betraktas som barnperspektiv och barnets bästa i en brottsutredning. Det är även tänkbart att vad som ses som barnperspektiv i ett väntrum med leksaker kan skilja sig från vad som kan ses som barnperspektiv och i ett polisförhör. Jag ser att *micro role transitions* kan användas i kombination med de andra teoretiska begreppen för att belysa händelser i samband med barns Barnahusbesök.

Det hade varit möjligt att använda andra teoretiska begrepp i analysen och avhandlingen hade då fokuserat på andra aspekter. Som exempel hade teoretiska begrepp om makt kunnat ingå för att belysa förhållandet mellan barn och vuxna, men i stället har jag valt att fokusera på dramaturgi, iscensättning och de roller som antas på olika platser samt vilka förväntningar som förknippas med dem. Detta då Barnahuset har skapats för ett särskilt syfte och ändamål, inom vilket det finns olika platser. De teoretiska perspektiv som använts för att beskriva och analysera materialet har väl passat med den ram där händelser inför, under och efter Barnahusbesök följts. Snarare än att begränsa människan som objekt som på sin höjd filtrerar och tolkar de krafter som påverkar dem, hävdar i stället dramaturgin människors kraft som subjekt åt sitt eget öde (Brissett & Edgley, 2006). I tidigare kapitel beskrev jag synen på barn som objekt respektive subjekt samt som individer i behov av skydd eller delaktiga aktörer. Dramaturgiskt perspektiv är användbart vid analys av barns Barnahusbesök för polisförhör då barn och andra närvarande kan ses som aktörer. Genom att betrakta människor som aktörer ses inte människor och deras handlingar som produkter av krafter som får dem att agera på ett särskilt sätt (Brissett & Edgley, 2006).

I avhandlingen använder jag mig på några ställen av begrepp som för tankarna till andra teoretiska perspektiv. Ett sådant exempel är då jag använder panoptikon (Bentham, 2002) som exempel i förhållande till förhörssituationen. Panoptikon är en fängelsebyggnad där fångar kan övervakas av en vakt från ett torn. De vet att

de kan övervakas, men kan inte avgöra när de övervakas. Begreppet används då för att illustrera och tydliggöra, trots att begreppet kanske främst förknippas med makt (se Foucault, 2003). För att koppla händelser i samband med Barnahusbesök till barnperspektiv, använder jag ibland även begrepp som handlar om omsorg/skydd och delaktighet/aktörskap för att tydliggöra exempel. Iakttagelser och reflektioner under studiens genomförande har bidragit till det val som gjorts, eftersom valet av teori inte var givet från början.

Vad bidrar dramaturgiskt perspektiv med?

Vad bidrar då det dramaturgiska perspektivet med i analys av den här studiens empiri? Jag finner att dramaturgi och relaterade begrepp är till hjälp i analys av det empiriska materialet för att beskriva och tolka människors agerande i förhållande till varandra och i förhållande till omgivningen. Syftet med valda teoretiska begrepp är att synliggöra, tydliggöra och beskriva händelser i samband med barns Barnahusbesök.

Det dramaturgiska perspektivet innefattar en metaforisk sida, där vetenskapliga metaforer utgör ett medel för att nå mål, nämligen ny kunskap (Stebbins, 2006). Den enklaste definitionen av dramaturgi är hur människor uppnår mening i sina liv (Brissett & Edgley, 2006). Mening på dramaturgiskt vis uppstår ur beteendemässig konsensus mellan människor. Det är en konsekvens av och inte en orsak till att minst två människor betar sig på samma eller liknande sätt i förhållande till människor eller objekt i omgivningen (Brissett & Edgley, 2006). Författarna skriver att mening inte är ett arv från kulturen, socialisation eller institutionella arrangemang eller förverkligandet av psykologisk eller biologisk potential. Snarare beskriver de att mening är ett ständigt problematiskt genomförande av mänsklig interaktion som är full av förändring, nyheter och tvetydigheter. Frågor om makt, inflytande och kontroll ses, enligt författarna, inte alls som enhetliga, urskiljbara krafter utan snarare som betydelser som uppstår ur interaktionen själv. Vidare hävdar Brissett och Edgley (2006) att all kunskap av och om socialt liv är tolkande. Kunskap om verkligheten är en upptäckt, men samtidigt en skapelse eller tolkning där just den verkligheten upptäckts.

Dramaturgi intresserar sig både för det diskursiva (vad man säger och språk) och det icke-diskursiva (kläder, gester och mycket annat) (Brissett & Edgley, 2006; se även Goffman, 1990). Dramaturgin fokuserar på förbindelsen mellan de båda. Brissett och Edgley (2006) påtalar att all verbal kommunikation sker i någon form av icke verbalt uppenbart sammanhang, där möbler, *setting* och annat också är viktigt. Det icke-verbala används i Barnahus genom exempelvis barnanpassad

miljö och genom frånvaro av polisuniform. Jag använder dramaturgiskt perspektiv och begrepp från detta perspektiv, främst med syftet att belysa vad som sker i möten mellan människor i olika roller, men också i förhållande till olika miljöer eller *settings*. Det kan då handla om Barnahus kontra förskola eller skola.

Inom dramaturgi används begreppet roller som ett sätt att redovisa människors förbindelser till varandra, organisationer och strukturer som de identifieras med (Brissett & Edgley, 2006). Blake E. Ashforth (2000) beskriver roller som institutionaliserade och de kan utövas av olika individer. Roller betraktas utifrån detta synsätt som bestående, men dess innehavare är inte det. Det kan jämföras med barndomssociologisk syn på barndom där barndom är permanent för samhället där medlemmar ständigt byts ut, medan det är en övergående period för individen (Corsaro, 2011; Qvortrup, 2009b). Jag tänker mig att ett dramaturgiskt perspektiv kan kombineras med olika sätt att betrakta barn, där barn inom framträdanden ibland kan betraktas som subjekt och aktörer som förväntas agera, medan de ibland snarare ses som objekt i behov av skydd. Jag kommer att fokusera på roller i sammanhanget, förflyttning mellan olika roller och förväntningar, men jag kommer också att rikta uppmärksamheten mot iscensättning, förberedelser, miljö och rekvisita för framställningen.

Kenneth Burke (1969/2006) använder fem nyckeltermerna för det som är involverat när vi beskriver vad människor gör och varför. Dessa nyckeltermerna är *act* (uppträdande), *scene* (scen), *agent* (agent), *agency* (medverkan) och *purpose* (syfte)¹⁶. Enligt Burke behövs ett ord som namnger uppträdandet och vad som ägde rum i tanke eller handling. Det behövs sedan ett annat ord som namnger scenen, det vill säga bakgrunden av uppträdandet/framträdandet och situationen, i vilket det hände. Agent är den person eller slags person som framförde uppträdandet och medverkan handlar om vilka medel eller instrument denne använde och dess syfte. För att belysa nyckeltermerna kan man ställa frågor som Vad gjordes? Svaret på den frågan handlar om uppträdandet och kan, som jag tolkar det, vara exempelvis polisförhören. När och var? Frågan besvaras med hjälp av scenen vilket kan vara Barnhusets förhörssal under tiden som förhören pågår. Vem gjorde det? Svaret på den frågan är den person som kan betraktas som agent som polisen och barnet. Hur gjordes det? Frågan besvaras medverkan och kan innefatta frågor till barnet om ett misstänkt brott. Varför? Frågan varför svarar på vad som är syftet med det som görs, vilket kan handla om att utreda brott. En agent kan få sina handlingar modifierade av andra. Det kan vara vänner/medagenter eller fiender/motparter/motagenter (Burke, 1969/2006). I

¹⁶ De svenska översättningarna är mina översättningar.

förhållande till Barnahus kan de medhörande betraktas som medagerande, som genom frågor kan påverka det som sker i förhörssrummet. Det som händer kan också påverkas av motparter. I det här fallet tänker jag mig att den misstänkte, trots sin frånvaro, kan påverka det som sker i förhörssrummet genom påverkan på barnet. Den misstänkte kan exempelvis ha en hemlighetspakt med barnet (Cederborg m.fl., 2007; Landberg m.fl., 2020).

Scen som bakgrund kan, enligt Burke (1969/2006), definieras olika ur olika filosofiska uttryck. Någon kan exempelvis använda ”gud” som den ultimata grunden eller scenen för mänsklig handling, medan någon annan använder naturen, miljön, historia eller produktionsmedel. Redan innan vi vet vilket uppträdande som ska diskuteras, kan vi med säkerhet säga att en välutvecklad diskussion av dess motiv måste innehålla en referens till någon slags bakgrund (Burke, 1969/2006). Dramaturgiskt perspektiv är flexibelt och kan användas i flera olika sammanhang. Det som jag finner relevant är kopplingen mellan roller, det som görs och det sammanhang inom vilket framträdandet äger rum.

Jag ser att dramaturgiskt perspektiv och relaterade begrepp kan bidra med att förtydliga det som händer, då vuxna planerar ett framträdande som barn förväntas delta i när barn kommer till Barnahus för att medverka i polisförhör. Planeringen innefattar olika delar, som vilka som ska närvara, lokalens utformning och själva framträdandet, vilket kan kopplas till Burkes nyckeltermerna ovan.

Dramaturgisk metafor

När begrepp ur dramaturgiskt perspektiv används, kan vetenskapliga metaforer förtydliga. Vetenskapliga metaforer syftar till att nå ny kunskap (Stebbins, 2006), och metaforer kan vara användbara vid berättandet om forskningsresultat (Bjursell, 2015). Metaforer syftar till att föreslå vägar i utforskandet som kan leda till nya begrepp och förslag (Stebbins, 2006). Epistemologiskt användande av metaforer indikerar vilket viktigt redskap de är för att göra något meningsfullt (*making sense*), ge det mening (*giving sense*), och de skapar preliminära mentala modeller genom vilka människor skapar mening samt i sin tur kommunicerar meningen till andra (Drakopoulou Dodd & de Koning, 2015). Metaforer underlättar förståelse och bidrar till nya frågor att upptäcka (Bjursell, 2015).

Det finns, enligt Cecilia Bjursell (2015), olika sätt att använda metaforer på. Metaforer kan användas som artefakter, vilket innebär att metaforen blivit en naturlig del av språket och därmed inte ses som en metafor. De kan också fungera

som inspiration, som ett redskap i analysprocessen och i skrivandet. Vidare kan metaforer fungera som representationer och handlar om hur metaforer används av människor i fältet. Slutligen kan metaforer fungera som uttryck i kommunikation i exempelvis en text (Bjursell, 2015). I avhandlingen har dramaturgisk metafor främst använts som redskap i analysprocess och i skrivande som inspiration, men andra sätt förekommer också. I intervjuer kunde det hända att intervjupersoner använde uttryck som kan kopplas till teater eller dramaturgi, som "avdramatisera" eller "spela i kulissen". Det kan utgöra en naturlig del i sättet att prata, men det ger även uttryck för metaforer. Dessa kan i sin tur kopplas till de teoretiska begrepp som använts.

Teater och vardagsliv

Life is neither theater nor is it different from theater. It is theater-like. Dramaturgy is a description of the behavior of human beings who use theatrical (expressive) means to build a world that in many respects they regard as so serious that the last thing they would call it is something that evokes such nonserious meanings as "theater" This is but one of the many paradoxes and riddles of dramaturgical thinking (Brissett & Edgley, 2006, s. 31–32)

Av citatet ovan framgår att livet är teater-lik. Valet av dramaturgiskt perspektiv handlar inte om att se allt som sker som teater eller skådespel, vilket citatet beskriver. Det handlar inte heller om att underminera eller förringa det som görs. Min avsikt är snarare att använda dramaturgiskt perspektiv för att förtydliga händelser. Goffman (1990) använder begrepp som får oss att tänka på teater när han beskriver hur människor, likt skådespelare, vill göra intryck på sin publik. Som forskningsmetafor fungerar drama och teater som en kraftfull utforskande guide (Stebbins, 2006). Begrepp som kan kopplas till drama eller teater används, i syfte att förtydliga vilka roller olika individer antar och ikläder sig samt scenens utformning när det gäller Barnahusbesök. Kritiker lyfter fram skillnaden mellan teater och vardagslivet, där teater innebär att skapa en föreställning, medan vardagslivet framhålls som verkligt (Brissett & Edgley, 2006). Brissett och Edgley (2006) skriver att dramaturgin, på grund av sitt kontinuerliga och envisa fokus på vad människor gör, är mer intresserad av hur människor använder idén om verkligheten i sin interaktion än om dispyten huruvida något är verkligt eller inte. Enligt dramaturgi har verkligheten många innebörder och användningsområden (Brissett & Edgley, 2006).

Goffman (1990) betraktar mänsklig interaktion som om den vore drama. Han skriver att påståendet om att hela världen är en teaterscen är så trivialt att hans läsare är förtrogna med dess begränsningar och toleranta gällande användandet. Barnahuset är förmodligen inte särskilt känt bland människor i allmänhet och de flesta kommer aldrig att besöka något Barnhus eller beröras av dess verksamhet. Dramaturgiskt perspektiv kan därmed underlätta för läsaren, eftersom det kan vara lättare att relatera till begrepp kopplade till dramaturgi. Brissett och Edgley (2006) skriver att det för dem verkar som att karaktärisera dramaturgin som en metafor inte är att minska dess betydelse lika mycket som att erkänna våra gränser i den mänskliga analysen av mänskligt beteende.

När teater eller drama används som metafor kan det som det berättas om egentligen ses på två sätt. Å ena sidan kan teater och drama innebära att det är något som i förväg är fastställt, där det finns manus och regi för hur det ska gå till. När det förestående framträdandet iscensätts planeras för hur det ska gå till. I samverkan kring barn som misstänks ha varit utsatta för brott kan planeringen innefatta vilka som ska förhöras, när och var. Å andra sidan är det som sker inte till fullo fastställt, planerat och tillrättalagt. Utifrån det dramaturgiska perspektivet sker något då människor möts och människor kan vilja skapa intryck på andra (Goffman, 1990). Barnhus ska genom hela sin uppbyggnad och framträdande förmedla något till besökare och andra där ett visst intryck ska skapas. Ett exempel är den barnanpassade miljön i Barnhus som syftar till att barn ska känna sig välkomna och trygga (se Landberg & Svedin, 2013). En del av iscensättningen är fastställd, på sätt och vis "färdig". Men samtidigt uppstår och samskapas det som sker i möten mellan människor.

Iscensättning

Inför barnets besök görs förberedelser och planering där besöket iscensätts, vilket innefattar lokalens utformning och samråd mellan myndigheter. Jag har valt att använda den tyske filosofen Martin Seels (2008) definition av iscensättning, där olika förutsättningar ska vara uppfyllda för att en händelse ska kunna betraktas som en iscensättning. Den är avsiktligt initierade och utförda processer (Seel, 2008). Inom iscensättning kan oavsedda händelser ske, men ingen iscensättning kan verkställas utan avsikt. Vidare kan iscensättning, utifrån Seels definition, inte förstås utan relation till publik. Den är alltid en presentation för publik oavsett om publiken är närvarande eller inte. Den är relaterad till tid och rum, där något sker på en begränsad plats där publiken finns eller som är tillgänglig för publikens

betraktande, och det sker under en begränsad tid då publikens uppmärksamhet söks samt i bästa fall upprätthålls (Seel, 2008). Vem eller vilka som utgör publiken eller den potentiella publiken kan se olika ut under olika skeenden i och i anslutning till Barnahusbesöket. Barn och medföljande vuxna kan i vissa avseenden ses som publik och dessa är då närvarande. Förutom besökare kan icke-närvarande föräldrar, rätten, olika myndigheter, beslutsfattare, kommande granskningar och allmänheten ses som publik. Dessa och andra kan från sina respektive perspektiv betrakta iscensättningen. Kravet i de nationella riktlinjerna om att samverka utifrån barnperspektiv (Rikspolisstyrelsen, 2009) kan ses som en iscensättning som görs för publik som kan finna sig på olika platser i förhållande till Barnhuset.

Det är lockande att betrakta allt som sker som iscensättning eftersom de vuxna förberett för barnet och samordnat så att händelseförloppet ska gå till på ett visst sätt. Enligt Seel (2008) finns dock en fara i att utvidga begreppet så mycket att varje handling kan framstå som iscensättning. Det kan ibland vara svårt att vara säker på vad som är iscensatt, eftersom det inom det iscensatta kan ske oväntade händelser. När det gäller att skilja på vad som ses som iscensättning och vad som kan betraktas som något annat, utgår jag från Seels definition, men jag ser också att publiken, exempelvis Barnahusbesökare, kan vara med i det framträdande som sker även om de inte skapat själva iscensättningen. Mina tolkningar kan ibland glida lite i förhållande till definitionen, för att synliggöra något i empirin. Oberoende av definition går det inte alltid helt klart att peka på vad som är iscensättning och inte. Vid analys av empirin och vid beskrivning av empiriska exempel används teoretiska begrepp och definitioner som stöd, men de är beroende av tolkningar. De erbjuder förklaringar som kan uppfattas på andra sätt ur andra perspektiv. Utifrån Goffmans (1990) terminologi är ett framträdande den samlande aktiviteten hos en deltagare vid ett givet tillfälle, som ska påverka någon av de andra deltagarna. Genom att någon deltagare ska påverka en annan sker något och det får till följd att iscensättningen inte är statisk.

Iscensättning och improvisation

Erik Mattsson (2014) beskriver iscensättning som något som äger rum, vilket innebär en utsträckning i både tid och rum. Enligt Mattsson är iscensättning ett skeende som alla närvarande individer är del av. Det innebär att individer, oavsett om de är deltagare, aktörer eller åskådare, inte kan betrakta iscensättningen utifrån, eftersom de är en del av den. När Mattsson (2014) använder iscensättning syftar det på den ordnade händelsen så som den sker snarare än hur den

planerades. Jag uppfattar det som att Mattssons iscensättning skiljer sig från Seels definition där avsikten och publiken är viktiga.

Mattsson framhåller en koppling mellan iscensättning och maktutövning. Aktören i en iscensättning är inskriven, positionerad och kringskuren, samtidigt som det finns utrymme för improvisation. Ett spänningsförhållande mellan händelsers organiserade struktur och dess karaktär av skeende framhålls, där spänningen är mellan det fastlagda, repeterbara och det unika i varje situation (Mattsson, 2014). Som jag uppfattar det är iscensättning då både något som planerats avsiktligt och något som utvecklas i samspel mellan de närvarande individerna. Likt Goffmans (1990) tankar om jaget och iscensättning är det något som sker under framträdandet. Enligt Goffman (1990) kan individen betraktas som agerande och som en rollgestalt. Den agerande är en intrycksmakare vars uppgift är att iscensätta ett framträdande. Framträdandet framkallar rollgestaltens mentalitet, styrka och kvaliteter. Enligt Goffman (1990) får en riktigt iscensatt och framställd scen publiken att tillskriva rollgestalten ett jag. Jaget är då en produkt av scenen som spelas och inte orsaken till den. Som jag tolkar beskrivningen blir det som sker utifrån det iscensatta framträdandet något som sker där den agerande, rollgestalten och publiken påverkar varandra.

När det gäller Barnahus kan myndighetsrepresentanternas planering utgöra en slags iscensättning. Till skillnad från teatern kan de aldrig fullt ut påverka eller förutse barnets eller andra besökares handlingar, oavsett hur mycket planering som görs. Även om iscensättning kan definieras och avgränsas, kan det ibland vara svårt att urskilja vad som kan betraktas som iscensättning och vad som inte gör det. Det går inte att planera eller förutse allt, vilket det spänningsförhållande Mattsson (2014) beskriver visar. Människors handlingar och reaktioner kan varken styras och förutses fullt ut. Barnet (eller någon av de andra närvarande) kanske inte reagerar som förväntat och oförutsedda händelser kan ske. Oavsiktliga händelser utgör inte en del av iscensättningen enligt Seels (2008) definition, även om det sker i det sammanhang där iscensättningen äger rum. Som exempel, beskriver Seel (2008) att ett oavsiktligt självmål inte utgör en iscensättning trots att självmålet kan utgöra slutet i en stor sportslig iscensättning.

Scenen

Barnhuset är en plats med gränser och där en särskild aktivitet, bland annat polisförhör med barn, genomförs. Goffman (1990) använder begreppet social inrättning för en plats som har bestämda gränser för varseblivningen och där en aktivitet regelbundet äger rum. Barnhusets gränser finns både mot utsidan, det vill säga det som finns utanför, och inom Barnhuset. Inom en social inrättnings väggar, innanför gränserna, finns ett team som består av agerande. De samarbetar för att en särskild definition av situationen ska framställas. Inom Barnhuset finns också gränser mellan olika rum eller platser som har olika syften och användningsområden. Barnhuset som helhet kan betraktas som en social inrättning. Det är även tänkbart att de olika rummen eller platserna inom Barnhuset utgör sociala inrättningar. Förhørsrummet är exempelvis en plats där förhör äger rum, med andra ord en särskild aktivitet. Förhørsrummet omgärdas av gränser i form av väggar och dörrar. Samtidigt är det inte så enkelt, eftersom den interaktion som sker på ett ställe hänger samman med det som händer i andra rum eller på andra platser med andra närvarande.

Regioner

Platser kan delas in i främre och bakre region, eller *frontstage* och *backstage* som det också kallas och som egentligen är samma sak. Goffman (1990) definierar region som vilket ställe som helst som i någon grad är avgränsat av perceptionsbarriärer. Exempel på det är att glasväggar kan isolera en region från ljud men inte visuella intryck, medan tunna väggar i stället kan avgränsa synintryck men inte ljud. Goffman använder begreppet främre region om den plats där ett framträdande äger rum. Den fasta utrustningen i den främre regionen utgör den del av fasaden som kallas *setting*, vilket jag snart återkommer till. Individens framträdande i den främre regionen upprätthåller normer som handlar om hur publiken behandlas och hur den agerande beter sig när publiken kan se eller höra. Bakre region eller *backstage* rör sig om det som sker bakom kulisserna eller utom syn- och hörhåll från publiken. Det beteende som utspelas i främre regionen är mer formellt än det mer informella beteendet i den bakre regionen. Främre och bakre region kan variera beroende på var referenspunkten finns vid tidpunkten för ett framträdande. Det innebär att regioner i ett sammanhang kan fungera som främre *frontstage* och i ett annat som bakre *backstage* (Goffman, 1990). Den bakre regionen kan vara institutionaliserad, som lunchrummet, eller improviserad, exempelvis när man går ut på en promenad, och den bakre regionen

kan vara spatial, som toaletten eller vara tidsmässig, som då läraren stänger dörren medan eleverna är på rast (Ashforth m.fl., 2008).

Rumsligt skiljs regioner och platser åt, oftast med hjälp av en dörr. Dörren skiljer två separata platser, den synliga världen och den osynliga världen (Aronson, 2004). Dörren markerar gränsen mellan *frontstage*, som den synliga världen, och *backstage*, som den osynliga världen. Inom Barnahuset kan olika platser vid olika tidpunkter utgöra främre och bakre regioner. Exempel på det är det barnanpassade väntrummet, som både kan fungera som främre och bakre region vid olika tidpunkter med olika personer närvarande.

Goffman (1990) beskriver också en tredje region som kallas utsidan, vilken innefattar alla andra platser, det vill säga utsidan. Enligt Goffman är det viktigt att använda detta begrepp försiktigt. För när vi flyttar uppmärksamheten till utsidan, förflyttas referenspunkten från det ena framträdandet till det andra. Barnets förskola eller skola kan i förhållande till det framträdande som utspelar sig på Barnhuset uppfattas som utsidan, men i hämtningssituationen är referenspunkten utanför själva Barnhuset. I den situationen utgör inte förskolan eller skolan regionen utsidan. Om vi ska kunna avgöra vad som är främre eller bakre region i förhållande till en människa, behöver vi, enligt Goffman, veta vilken nyckelroll denne tillskrivs, huruvida det är som agerande, publik eller utomstående. Jag återkommer till dessa nyckelroller.

Tillträdet till regionerna kontrolleras för att förhindra att publiken tar del av ett framträdande som inte är avsett för dem. Under framträdandet kan så kallade framställningsstörningar ske, vilka också utgör en del av ramen. En av dem kallar Goffman (1990) för olägliga intrång, vilket innebär att någon från publiken kommer in bakom kulisserna eller när någon utomstående kommer in i en region. Olägliga intrång kan ske då någon oavsiktligt råkar komma in i regionen. De som då befinner sig bakom kulisserna kan ha blivit sedda i en aktivitet som inte överensstämmer med det intryck som de vill upprätthålla för inkräktaren. I Barnhuset skulle det kunna vara om någon skulle gå in i medhörningsrum under pågående förhör.

Vad som kan betraktas som främre och bakre region, liksom regionen utsidan, avgörs av betraktarens perspektiv. Det går inte att fastslå att exempelvis förhörssrummet alltid utgör främre region under ett förhör. Det är föränderligt och hänger, som tidigare nämnts, samman med var uppmärksamheten riktas. Betraktare av det som händer kan ha en tolkning av uppdelningen i regioner utifrån sitt perspektiv, medan de personer som agerar kan ha en annan subjektiv uppfattning om när de befinner sig i den främre respektive den bakre regionen.

Setting

Fasaden är den uttrycksfulla utrustning som används av individen, avsiktligt eller omedvetet, under dennes framträdanden (Goffman, 1990). Fasaden består av *setting*¹⁷, vilket innefattar bakgrundsinslag, som möbler och dekor. *Setting* ställer rekvisita och sceneri till förfogande för den mänskliga aktivitet som ska äga rum framför, inom eller på scenen. Det kan i Barnahus röra sig om leksaker, spel och fika i väntrummet. En *setting* är platsbunden, vilket innebär att den som i sitt framträdande vill använda en speciell *setting* inte kan ikläda sig sin roll förrän denne befinner sig på den för ändamålet lämpade platsen. Individen måste även avsluta sitt framträdande när denne lämnar platsen. Ett exempel på platsbundenheten är att förhöret med barnet sker i förhörsrummet och inte på andra platser. *Setting* handlar om sceniska inslag. Den andra delen av fasaden kallade Goffman för personlig fasad. Det är detaljer i den expressiva utrustningen som är förknippade med aktören själv oavsett var denne befinner sig. Det kan innefatta kön, ålder, storlek, utseende, kläder, gester och mycket annat. En del av den personliga fasaden är bestående under en persons livstid i olika situationer, medan andra som ansiktsuttryck, kan ändras från ena stunden till nästa. Personlig fasad kan i sin tur delas upp i uppträdande och manér (Goffman, 1990). Uppträdande är de stimuli som används för att upplysa om den agerandes sociala status just nu. Manér är ett stimuli som fungerar för att direkt ge oss information om den roll i interaktionen som den agerande förväntar sig att spela upp i den situation som är under utveckling. Uppträdande och manér kan hamna i konflikt med varandra när den agerande verkar ha en högre ställning än sin publik och agerar med ett manér som är oväntat jämlikt, förtroligt eller undfallande. I möten mellan barn och vuxna myndighetsrepresentanter, som polis, kan uppträdande och manér ha betydelse.

Aktörer och roller

Nu kommer fokus att riktas mot de personer/aktörer som tilldelas och antar olika roller. Roll kan ses som en position i en social struktur, exempelvis elev i skolan eller barn i familjen (Ashforth, 2000). Roll kan också användas om människor i relation till varandra och omgivningen (Brissett & Edgley, 2006). Människor är, enligt Brissett och Edgley (2006), aktörer genom att de agerar eller uppträder, inte

¹⁷ I den svenska översättningen (Goffman, 1994) har *setting* översatts till inramning. Jag har valt att genomgående i texten använda begreppet *setting* eftersom det kan uppfattas innefatta mer än begreppet inramning.

för att de framför förutbestämda roller i processer. När människor gör saker uppstår roller (Brissett & Edgley, 2006). Det går inte att till fullo förutsäga hur en Barnahusbesökare ska agera och reagera. Rollinnehavaren fungerar, enligt Brissett och Edgley (2006) inte som en robot som bara spelar roller utifrån förväntningar av andra. Rollinnehavaren är en aktör som är beredd att agera på olika sätt i förhållande till definitionen av situationen. Jag tycker mig ändå se att den innefattar förväntningar som aktören förväntas svara på, exempelvis när barn förväntas följa med när de hämtas i förskolan eller skolan för att delta i förhör.

Roller kan betraktas som ett resultat av mänsklig interaktion snarare än en serie förväntningar eller normer till vilka människor anpassar sig, och människor skapar kontinuerligt roller för att underlätta interaktion (Turner, 1962/2006). I samband med barns Barnahusbesök antar de närvarande olika roller. Jag kommer att använda begreppet roll, eftersom det handlar om roller som förskolebarn, elev, polis och trygghetsperson, vilket är roller som personer förväntas anta på särskilda platser och tidpunkter. Begreppet roll kommer även att användas på ytterligare ett sätt. Det handlar då om Goffmans (1990) nyckelroller som agerande, publik och utomstående under ett framträdande. Ibland kan en person samtidigt anta både rollen som trygghetsperson och nyckelrollen publik. Med ett givet framträdande som referenspunkt urskiljer Goffman (1990) tre nyckelroller: (1) de som agerar, (2) publiken, det vill säga dem som man ska agera för, och (3) de utomstående som varken agerar eller iaktar. De agerande är medvetna om det intryck de skapar och publiken vet vad de får tillåtelse att veta eller vad de kan räkna ut. De utomstående känner inte till framträdandet. De tre rollerna kan beskrivas i förhållande till de regioner som rollinnehavarna får tillträde till. De agerande uppträder i främre och bakre regionen, medan publiken bara uppträder i den främre och de utomstående är utestängda från båda (Goffman, 1990). Jag uppfattar det som en förenkling, eftersom vilken roll en individ antar kan skilja sig åt mellan olika platser och tidpunkter samt utifrån var vi riktar uppmärksamheten. En person kan i vissa situationer betraktas som publik och i andra sammanhang eller regioner ska samma person vara den agerande. Som exempel kan nämnas att de barn som besöker Barnahus kan ses som publik i väntrummet eller när myndighetspersonerna visar runt dem i Barnahusets lokaler, medan samma barn under polisförhör kan betraktas som agerande. Misstänkt förövare skulle, i samband med barnets Barnahusbesök, kunna betraktas som utomstående. Medan de i andra sammanhang kan ha andra nyckelroller.

Goffman (1990) beskriver så kallade diskrepanta eller motstridiga roller, varav en kallas lockfågel och uppträder som en medlem ur publiken men spelar med de agerande. Den individ som antar rollen som lockfågel kan uppträda som en synlig

modell, när det gäller den publikreaktion som behövs för framträdandets fortskridande (Goffman, 1990). De vuxna (föräldrar och trygghetspersoner) som följer med barn till Barnahus ingår inte bland de samverkande myndighetsrepresentanterna. De kan ändå med sin närvaro och sitt agerande påverka. Genom deras sätt att uppträda i situationen visas barnet hur publiken förväntas agera. När barn och andra besökare förflyttar sig mellan platser förändras förväntningar, vilket signaleras på olika sätt, med hjälp av rekvisita och instruktioner.

Platser och relationer

När en individ får en ny roll får individen troligen inte fullständiga instruktioner om hur denne ska uppföra sig (Goffman, 1990). Den får enbart några få vinkar, antydningar och scenanvisningar. Det förutsätts att individen har en tillräckligt stor repertoar av rollbeteenden som kan krävas i nästa *setting* (Goffman, 1990). Ibland bryr sig människor mycket om hur de framstår för andra och ibland bryr de sig inte alls (Brissett & Edgley, 2006). Brissett och Edgley pekar på att vissa människor, och hur man framstår för dem, är mer viktiga för den som agerar än andra. I vissa fall fungerar publiken som möjliggörande, medan i andra fall är publiken kritiska och utmanande. Nivån av medvetenhet hos den som agerar verkar, enligt författarna, fastställas av nivån av medverkan av publiken och dess mottagande av den agerande. Olika besökare kan tänkas svara olika på Barnahusframträdandet. För att kunna agera i en given kontext behöver individer en definition av situationen, vilket innefattar roller och relationer till andra närvarande (Ashforth, 2000). Ashforth beskriver att huruvida människorna i ett rum kategoriseras som vänner, kunder eller rivaler har stor betydelse för rollidentiteten i situationen, men även för känslor, tankar och beteende. Hur de människor barn möter i samband med Barnahusbesök introduceras och presenteras har i så fall betydelse för framträdandet. John Shotter (2006) använder uttrycket *set the scene* om hur deltagare reagerar på sådant som sker inom händelsen för deras möte. Vad som sker i mötet påverkar och som exempel lyftes fram att det är skillnad på huruvida en individ möts av en knuten näve eller hand som sträckts ut för att hälsa (s. 594), vilket i sin tur påverkar fortsättningen.

I möten mellan människor finns det som Goffman (1956) kallar *rules of conduct*, uppföranderegler, som en slags vägledning för passande handlingar. Uppföranderegler påverkar individen på åtminstone två sätt. Det ena sättet är direkt, som skyldigheter vilka fastställer hur individen är tvungen att uppträda. Det andra är indirekt, som förväntningar, vilka bestämmer hur andra är moraliskt

förbundna att agera i förhållande till individen. För tjänstemännen finns en formell skyldighet att anmäla misstankar om att ett barn far illa till socialtjänsten (socialtjänstlagen SFS 2001: 453) och när polisen utreder brott mot barn kan det betraktas som en skyldighet utifrån dennes yrke. Inom polisutredningen kan barnet förhöras och förväntningarna på barnet blir då att besvara polisens frågor. Många av de handlingar som vägleds av uppföranderegler genomförs utan att individen tänker på det, utifrån att det inte finns någon anledning eller utifrån att individen känner för att göra så. Uppföranderegler kan vara såväl symmetriska som asymmetriska. Symmetriska uppföranderegler är när en individ har skyldigheter och förväntningar i förhållande till andra och dessa till denne. Asymmetriska uppföranderegler handlar om att andra behandlar eller blir behandlade på ett annat sätt än individen själv (Goffman, 1956). Det kan handla om olika förväntningar på barn och vuxna, där polisen kan ställa en viss typ av frågor till barnet, men barnet förväntas inte ställa motsvarande frågor till polisen.

Teamet

Inom den sociala inrättningen finns ett team som agerar och samarbetar (Goffman, 1990). Ett team består av en grupp individer som måste ha ett nära samarbete för att bevara en projicerad definition av situationen. Medlemmarna i teamet är teammedlemmar enbart på grund av det samarbete de har för att upprätthålla definitionen, vilket kräver interaktion (Goffman, 1990). När det gäller Barnahus eller myndighetssamverkan kring barn som misstänks ha varit utsatta för brott kan det ses som att teamet består av representanterna från de samverkande myndigheterna. Teamet kan då innefatta de personer som samråder inför barnets besök eller som finns närvarande i samband med besöket. På det sätt jag använder team i förhållande till Barnahus kan medlemmarna i teamet variera mellan olika tidpunkter och framträdanden. Teammedlemmar inom Barnahus kan ha olika roller och uppdrag, exempelvis har polis och socialsekreterare olika uppdrag i förhållande till barnet men båda ingår i teamet.

När en definition av situationen iscensätts kan det vara nödvändigt att teammedlemmarna är eniga om de ståndpunkter de intar. Enligt Goffman (1990) bör det officiella ställningstagandet göras tillgängligt för teammedlemmen i tid så att denne kan anta sin roll i teamet. Teamet kan upprätthålla kontroll genom att använda sig av strategiska knep för att reglera den information publiken skaffar sig. Goffman skriver att individen försöker förmå publiken att bedöma både individen och situationen på ett visst sätt. Polisen som förhör i Barnahuslokalen

har till exempel inte uniform, vilket skulle kunna ses som ett sätt att framställa polisen på. Barnahusmiljön är barnanpassad med leksaker och fika vilket framställer situationen på ett visst sätt. Teamets målsättning att upprätthålla den definitionen av situationen kan medföra överkommunikation om vissa förhållanden och underkommunikation om andra (Goffman, 1990).

Det finns, enligt Goffman (1990), förväntningar på att det den agerande säger ska överensstämma med den definition av situationen som getts. Teammaskopi har beskrivits som hemlig kommunikation, vilken försiktigt överförs så att den inte utgör ett hot mot den illusion som skapas. Goffman beskriver att en viktig del i teammaskopin är att i hemlighet överföra och ta emot information samt begära hjälp med sådant som är betydelsefullt i framträdandet, vilket kallas regivinkar. Regivinkar fungerar som ett kontaktmedel mellan de som framträder och de som regisserar bakom kulisserna. För de professionella på Barnhuset handlar det om hur de kommunicerar under det pågående framträdandet. Den förhörande polisen kan exempelvis behöva kommunicera med åklagaren under framträdandet.

Förflyttning mellan roller

Den process då en person träder ur en roll och in i en annan kallas *role transition* eller förflyttning mellan roller (Ashforth, 2000). Det handlar om psykologiska och i relevanta fall också fysiska förflyttningar mellan arbeten och andra positioner. Förflyttningar är gränsöverskridande aktiviteter där individer går in och ur roller genom att övervinna rollgränser (Ashforth, 2000; Ashforth m.fl., 2000). *Micro role transitions*¹⁸ innefattar de multipla roller som en individ antar i samhället som make/maka, förälder, medarbetare eller medlem. De är av tillfällig karaktär och handlar inte om att permanent lämna en roll för en annan (Ashforth, 2000; Ashforth m.fl., 2000). Barnet har olika roller hemma eller i förskolan eller skolan. Den personal, från förskola eller skola, som följer med barnet förflyttas också mellan roller eftersom denne i samband med Barnhusbesök ska anta rollen som trygghetsperson.

Rollgränser handlar om avgränsningen av en roll. Roller tenderar att avgränsas i tid och rum, vilket innebär att de är mer relevanta på vissa fysiska platser än andra

¹⁸ När det gäller *role transition* kommer jag i analysdelen också att använda mig av förflyttning mellan roller.

och vid vissa tider på dagen eller veckan än andra (Ashforth, 2000; Ashforth m.fl., 2000). *Micro role transitions* innebär frekvent och återkommande förflyttning inom och mellan sociala domäner (Ashforth, 2000; Ashforth m.fl., 2000). Det kan då till exempel handla om förflyttningen mellan hem och arbete. Den frekventa och återkommande förflyttningen sker inte för alla som besöker ett Barnhus, eftersom vissa barn och vuxna besöker Barnhuset en gång sedan aldrig mer och dessförinnan aldrig hört talas om det. Det innebär att för enskilda besökare är förflyttningen inte frekvent och återkommande på samma sätt som att dagligen gå till arbetet eller skolan. Men förflyttningen som sådan kan tendera att vara liknande för olika människor. Då en person antar en roll för en kort tid kallas det tillfällig rollidentitet. Tillfällig rollidentitet förknippas med korta, återkallerliga förflyttningar, exempelvis i lekar (Ashforth, 2000). För de som besöker Barnhuset är det vanligtvis inte något frekvent återkommande. Det rör sig snarare om en kort och tillfällig förflyttning då besökaren, barnet eller den medföljande vuxne, förväntas anta en tillfällig rollidentitet. Barnhusbesökaren, oavsett om denne är barn eller vuxne, förväntas efter besöket vanligtvis återgå till en tidigare roll som elev eller lärare. Det kan väcka frågor om hur denna situation ska hanteras, exempelvis hur frågor från andra barn ska besvaras. Trots att förflyttningarna mellan roller inte är frekvent återkommande för besökarna, ser jag att *micro role transitions* går att tillämpa i analysen, när människor förflyttar sig mellan olika platser där de förväntas ikläda sig olika roller. Som tidigare beskrivits tas barn emot i barnanpassade lokaler och samverkan ska ske utifrån barnperspektiv. Lokal och tillvägagångssätt iscensätts för barnet. När barnet kommer till Barnhus förväntas barnet delta i framträdandet. Det som jag lägger märke till är att roller både antas och tilldelas. Båda dessa är sammankopplade med förväntningar på individen. Individen kan få en roll genom exempelvis ett uppdrag, men den kan också anta en roll vilket kan bero på att individen förväntas göra det. Att tilldelas och anta en roll är nära sammanbundet där det ena inte behöver utesluta det andra. Det kan tänkas att det inte alltid är helt tydligt för individen vilken roll denne förväntas anta. Hur rollen sedan skapas och framförs sker i interaktion med andra.

Segmentering och integration av roller

Roller som hör hemma på arbetet, hemma eller på andra platser tenderar att avgränsas i både tid och rum (Ashforth, 2000; Ashforth m.fl., 2000). Vi förväntar oss själva att separera våra olika aspekter av självidentitet och tillskriva dem särskilda platser, tidpunkter och människor (Nippert-Eng, 1996). Det gör att var och en gör någon slags separation mellan vem vi är hemma och på arbetet. För en del är

åtskillnaden märkbar (segmentering), och för andra är den knappt märkbar (integration). Roller kan ordnas på ett kontinuum från hög segmentering till hög integration (Ashforth, 2000; Ashforth m.fl., 2000). Segmentering innebär att två rolldomäner inte överlappar varandra, och de ska inte göra det, medan vid hög integration tenderar roller att överlappa varandra (Ashforth, 2000; Ashforth m.fl., 2000). Med teknologi som bärbara datorer, mobiltelefoner och e-post har integrationen mellan arbetsplatser och andra tidigare privata platser ökat. Hur olika individer håller isär dessa sfärer ser olika ut. En del människor låter sitt arbete träda in hemmet, medan andra håller hem och arbete åtskilda (Nippert-Eng, 1996).

Rollidentiteter är socialt konstruerade definitioner av vem rollinnehavaren är, som består av centrala funktioner och perifera funktioner (Ashforth, 2000; Ashforth m.fl., 2000). Ju större kontrasten mellan rollidentiteten av en chef och en familjemedlem blir, desto större blir förflyttningen från en roll till en annan och det innebär också möjliga svårigheter. Själva förflyttningsprocessen är lättare för integrerade roller än för högt segmenterade roller. För integrerade roller är dock otydligheten mellan roller större. Det kan uppstå en förvirring och oro över vilken rollidentitet som ska vara mest framträdande. Ett sådant exempel är när ett barn ringer sin förälder under ett jobbmöte. Föräldern måste då välja mellan föräldrarollen och arbetsrollen. Det finns exempel på hur institutionaliserade medel delvis kan segmentera annars integrerade roller (Ashforth, 2000; Ashforth m.fl., 2000). Exempel på detta är främre och bakre region, som Goffman (1990) beskriver, normer och policy mot möjliga intressekonflikter som vänskap med kunder och klienter (Ashforth, 2000; Ashforth m.fl., 2000). De personer som antar rollen som trygghetspersoner kan i vardagen ha olika roller i förhållande till barnet som lärare eller skolkurator. Det innebär att arbetsuppgifterna i vardagen kan skilja sig åt mellan olika personer som får uppdraget som trygghetsperson. Det skulle kunna innebära att omfattningen av skillnaden mellan den ordinarie rollen och rollen som trygghetsperson kan skilja sig åt. För vissa kan skillnaden mellan den ordinarie rollen och rollen som trygghetsperson vara större än för andra.

Flexibilitet och genomtränglighet

Två nyckelbegrepp som påverkar *micro role transition* är flexibilitet och genomtränglighet av en given rollgräns (Ashforth, 2000; Ashforth m.fl., 2000). En roll med flexibla gränser kan antas i olika *settings* vid olika tidpunkter, medan inflexibla gränser begränsar när och var en roll kan framträda. Hög genomtränglighet är möjligheten att anta andra roller, exempelvis genom att under arbetstid ta emot privata besök eller telefonsamtal. Flexibilitet och

genomtränglighet av en rollgräns kan lindra konflikter genom att göra det möjligt för individen att genomgå en *role transition* och förflytta sig mellan roller när det är nödvändigt. Våldigt lösa gränser kan förvärra konflikter genom att skapa förvirring hos individen och medlemmar i dennes rolluppsättning kring vilken roll som är eller bör vara mest framträdande (Ashforth, 2000; Ashforth m.fl., 2000). Rolluppsättning eller *role set* handlar om en statuskoppling till andra roller. En status i samhället innebär inte enbart en ensam roll, utan snarare en grupp av förbundna roller som relaterar statusinnehavaren till andra (Merton, 1957). En lärares rolluppsättning kan därmed bestå av elever, kollegor, rektor, skolledning och så vidare. Roller i ett socialt system skiljer sig åt i funktion och makt, vilket får till följd att det ömsesidiga beroendet och interaktionen mellan två roller i en rolluppsättning är mer eller mindre unik (Ashforth, 2000). En lärares interaktion med en elev skiljer sig antagligen från interaktionen mellan läraren och en kollega. Detsamma kan gälla i Barnahus eftersom myndighetspersoners interaktion i förhållande till barn kan antas skilja sig från myndighetsrepresentanternas interaktion med varandra. Interaktionen mellan representanter från olika myndigheter kan troligen också skilja sig åt. Handlingar kan påverkas av både vänner/medagenter eller fiender/motparter/motagenter (Burke, 1969/2006). Det innebär att andra på olika sätt kan påverka framträdandet.

Segmentering minskar rollotydligheten (*role blurring*) men ökar omfattningen av en förändring och gör rollöverskridandet svårare (Ashforth, 2000; Ashforth m.fl., 2000). Överskridandet är ofta främjat av övergångsriter. Integration minskar omfattningen av en förändring men ökar otydlighet samt gör gränsskapande och upprätthållande av gränser svårare. Den utmaningen innefattar ofta gränсарbete. Genom att använda vad som kallas *boundary theory*, gränsteori, är förflyttning mellan roller framställt som en gränsoverskridande aktivitet (Ashforth, 2000; Ashforth m.fl., 2000). Högt integrerade roller tenderar att ha liknande identiteter, vara inbäddade i liknande kontexter samt överlappa i fysisk placering och medlemskapet i en rolluppsättning. Genom hög flexibilitet och genomtränglighet tenderar förflyttningar mellan högt integrerade roller att ske relativt frekvent och oförutsett. Ett exempel är en person och som arbetar hemma som tar ledigt för att trösta ett gråtande barn. Fullständig integration liksom fullständig segmentering är ovanlig. Ju fler gånger en förflyttning mellan roller repeteras, desto mer automatiserad och mindre svår verkar förflyttningen bli (Ashforth, 2000; Ashforth m.fl., 2000). Det framhålls att hög rollintegration kännetecknas av att roller är svagt differentierade och att de inte är särskilt bundna av platser och tidpunkter. Tecken på integration mellan arbete och hem är att ha samma kläder hemma och på arbetet, bjuda hem kollegor och privata vänner samtidigt, eller att ringa och ta emot privata samtal på arbetet. Att bära uniform kan vara ett tecken på

segmentering eftersom rollen iförd uniform skiljer sig från roller utan uniform (Ashforth, 2000; Ashforth m.fl., 2000).

Det finns vanligtvis en överlappning i de funktioner som definierar två roller och identiteter förknippade med dem. Utträdet ur en roll kan utlösas och underlättas av separationsriter som dagliga rutiner, som att klä sig i arbetskläder, för att psykologiskt koppla ifrån hemmarollen och förbereda sig för arbetsrollen (Ashforth, 2000; Ashforth m.fl., 2000). Barnet förflyttas i samband med sitt besök på Barnhuset mellan olika roller. Barnet kan förflyttas från att vara någons son eller dotter, till skolelev till ett barn som ska lämna uppgifter i en polisutredning för att sedan flyttas åter eller vidare till andra roller. Utifrån Goffmans (1990) beskrivning ser det olika ut i olika *settings* vad som krävs och tillåts av en individ. Det innebär att det finns olika förväntningar beroende på var individen befinner sig. Rollgränser hjälper till att strukturera och skilja roller åt (Ashforth, 2000; Ashforth m.fl., 2000).

Övergångsriter vid förflyttning mellan roller

Mat och dryck kan ha betydelse som övergångsriter (Nippert-Eng, 1996). De kan genom sina egenskaper, som exempelvis uppiggande eller avslappnande, hjälpa till att framkalla förflyttningar i särskilda riktningar. Mat kan vara socialt eller personligt associerad med distinkta världar. När vi äter triggas eller fullgörs förflyttningen inte bara utifrån den fysiologiska effekten, utan även dess mer symboliska karaktär. På så sätt kan det vi konsumerar före och just efter vår ankomst till varje värld hjälpa oss att anamma den mentalitet vi antar där. Ett exempel är att varmt kaffe eller annan varm dryck på morgonen värmer upp en person inför arbetet, medan kylda drycker, som en drink efter arbetet, "cool us down" (Nippert-Eng, 1996, s. 130). "Snacks" beskrivs som förflyttningsmat eftersom den tar hand om individen mellan måltider och platser, där förflyttningen mellan världar många gånger är följt av att inta snacks. Ett exempel som Christena E. Nippert-Eng (1996) presenterar är att barn äter mellanmål när de kommer hem för att återanpassa sig till sina hemmaliv. Valet av mat och dryck talar inte bara om vilken sinnesstämning vi är i utan också vilken sinnesstämning vi vill anta. Mat och dryck kan användas i förflyttningen mellan de roller individen förväntas anta.

I samband med Barnhusbesöket välkomnas barnet och den medföljande vuxne med fika. Mat och dryck i Barnhuset kan relateras till försök att mjuka upp (jfr Stefansen, 2017) och kan då betraktas som en övergångsrit. Objekt och aktiviteter har beskrivits fungera som "broar" som underlättar mental förflyttning (Nippert-

Eng, 1996). Objekt som hjälper till i övergångar för också tankarna till Donald W. Winnicotts (2003) begrepp övergångsobjekt och övergångsfenomen, som handlar om att ett särskilt föremål eller fenomen blir viktigt för barnet, som en snuttefilt eller en särskild rutin. När barn bjuds på fika skulle det kunna ses på flera sätt, inte enbart att vara snäll mot barnet, utan också för att underlätta inför förhöret, förbereda barnet och för att slappna av. Trygghetspersonen kan också genom sin närvaro ses som någon som förväntas underlätta övergången mellan förskolan eller skolan och Barnhuset.

Resan till och från arbetet kan ses som en rit som innefattar tidsmässiga och spatiala gränser (Ashforth, 2000; Ashforth m.fl., 2000). En del förflyttningar kan kräva mer skärpning, som förberedelse inför en presentation (Ashforth, 2000; Ashforth m.fl., 2000). Olika riter kan hjälpa till att reglera uppmärksamhet. Här kan polisen och andra professionellas förberedelse inför barnets ankomst troligen kräva uppmärksamhet. Frågan är hur möjligheten till förberedelse ser ut för barnet som i samband med hämtning snabbt ska förflyttas från att vara förskolebarn eller skolelev till ett barn som ska kunna besvara polisens frågor för en rättslig kontext. Förflyttning innebär en spatial förflyttning från en fysisk plats till en annan, exempelvis från förskola eller skola till Barnhuset. Förflyttning sker också när barnet lämnar Barnhuset och återvänder till förskolan eller skolan för att sedan återvända hem till sina föräldrar. Inför och i samband med återkomsten till förskolan eller skolan kan också övergångsriter användas, exempelvis genom att köra en extra runda eller genom att äta.

Enligt Arlie Russell Hochschild (2012) arrangerar institutioner sina *front stages*, vilka vägleder sättet att se på dem och vad vi spontant ska känna. Exempelvis kan det som Hochschild kallar *stage set* av den professionelles kontor reflektera den mängd professionell värme en doktor, jurist eller bankman bör visa. När det gäller Barnhuset har den miljö som besökare möter arrangerats på ett visst sätt. Den ska vara fysiskt och psykiskt trygg (Landberg & Svedin, 2013). Miljön kan skapa en allmän välkomnande känsla och den uppfattas som något som ska påverka besökares känslor. Det innefattar också en balansgång. I "Barnhusutredningen 2010" påtalades att det inte är något fel med att göra miljön mysig och välkomnande, men om det överdrivs finns en risk att barn blir överstimulerade (Kaldal m.fl., 2010), vilket indikerar att miljön förväntas påverka barnet. Känslouttryck kan vara förbundna med tid och plats. Att exempelvis vara på rätt plats för att sörja innebär att vara i närheten av en publik som är redo att ta emot uttrycket (Hochschild, 2012). Barn som kommer till Barnhuset misstänks ha fallit offer för brott. De ska berätta om det på en särskild plats i Barnhuset, vid en särskild tidpunkt, för någon som är beredd att ta emot berättelsen. I förskolan eller skolan finns andra

förväntningar på barnet i rollen som förskolebarn eller elev. Förväntningar på vad barnet ska göra är alltså förbundet med både tid och plats.

Den teoretiska ramen och perspektiv på barn

Det finns olika sätt att betrakta barn. Barn kan ses som subjekt eller objekt. De kan betraktas som delaktiga aktörer eller personer som är i behov av skydd från vuxna. Hur kan då olika perspektiv på barn betraktas i förhållande till den teoretiska ramen? Jag kommer i det här avsnittet att ge några exempel på det.

Olika framträdanden ska äga rum på olika platser. I väntrummet möts barnet av leksaker som erbjuder en *setting* där barnet förväntas agera på ett sätt. Barnhuset har inretts utifrån vuxnas föreställningar om vad barn som misstänks ha varit utsatta för brott behöver. Barnen kan på olika platser och tidpunkter då betraktas som subjekt eller objekt. "Transport" av barn till Barnahus och polisförhör (se Åklagarmyndigheten, 2019) kan tolkas som att barn ses som ett objekt som ska förflyttas från en plats till en annan. I polisförhöret förväntas barnet i stället agera som ett subjekt och aktör som ska kunna bidra med en utsaga till en rättslig kontext. Men det verkar inte vara så enkelt att barn antingen kan betraktas som subjekt eller objekt. Tidigare forskning visar till exempel att det görs olika bedömningar av hur medhörningen presenteras för barnet (Kaldal m.fl., 2010), vilket kan indikera att barn i vissa avseenden kan ses som aktörer samtidigt som de kan ses som beroende av skydd. Det finns exempelvis en tanke om att barn kan behöva skyddas mot att träffa många människor.

Ambitionen barnperspektiv kan ses som en iscensättning där det som görs i namnet av barnperspektiv görs med en avsikt. Att arbeta utifrån barnperspektiv finns i de nationella riktlinjerna (se Rikspolisstyrelsen, 2009), vilket är ett sätt att rikta det mot en publik. Genom att tala om för publiken att man arbetar utifrån ett barnperspektiv iscensätts det. Det är för barn och andra besökare, men också för utomstående, som beslutsfattare, kommande granskningar eller barnets föräldrar. När det gäller tid och rum handlar iscensättningen främst om Barnhuset, även om jag också intresserar mig för skeenden före och efter besöket. Tid kan vara tiden i samband med barnets besök, men därutöver också tiden då ärendet pågår, exempelvis då förundersökningen fortgår eller då socialtjänsten utreder. Det som görs i namnet av barnperspektiv, som medhörning (se Åklagarmyndigheten, 2016), kan betraktas med hjälp av dramaturgiska begrepp.

Olika händelseförlopp pågår samtidigt, men även efter varandra. Det innebär att barnperspektivet förmodligen tar sig olika uttryck på olika ställen.

Barnkonventionen och synen på barnet som rättighetsbärare har betydelse för både iscensättning och framträdande. Kraven på de samverkande myndigheterna att leva upp till det innebär att iscensättning och framträdande inte enbart riktas mot barn som publik utan även mot andra potentiella publik. Synen på barn och vad de vuxna anser att såväl barn i allmänhet som det specifika barnet behöver har betydelse för det som sker i samband med Barnahusbesök för polisförhör. Iscensättning och framträdande kan påverkas av vad som kan anses vara barnets bästa framöver, alltså ett prognostänkande. Även om barnet i stunden kan uppleva polisförhöret med medhörning och kameror som obehagligt kan det ses som något som är bra för barnet på sikt. Beslutsfattare kan välja att fokusera på det bästa här och nu eller att fokusera på det bästa för barnet i framtiden (Ponnert, 2015). Det behöver inte enbart gälla beslutsfattare. Jag tänker mig att dessa avgöranden kan göras av alla som träffar barn, där de behöver ta ställning till hur de ska agera där och då.

Den information som ges till barn kan antas ha betydelse för framträdandets fortskridande och vad som händer i samband med Barnahusbesök. Tidigare publikationer har pekat på att den information barnet får eller inte får påverkar. Det kan handla om föreställningar om att information minskar barnets motivation att delta i förhöret (Landberg m.fl., 2020) eller föreställningen om att barnet av information skulle kunna ge en falsk berättelse (Landberg & Svedin, 2013). När barnet får bristfällig information kan barnet inte veta vad det är för framträdande barnet förväntas delta i. Vidare placeras barnet i en slags bakre region, vilket innebär att skeenden bakom kulisserna hålls dolda för barnet, liksom syftet med det framträdande som barnet förväntas vara en del i.

Fastän Goffman inte uttryckligen erbjuder någon syn avseende barns och vuxnas positioner, kan verktyg för att pröva denna relation finnas i hans verk (Johnson, 2016). Med stöd av Goffmans begrepp kan barnet ibland ses som publik och ibland som agerande. I förhållande till den teorin ser jag att barnet kan betraktas som en aktör, som genom sin närvaro är med och påverkar framträdandet i interaktion med andra. Även i de stunder då barnet är mer passivt kan barnet påverka. Huruvida barn betraktas som aktörer eller inte hänger också samman med vilken av Goffmans (1990) nyckelroller barnet förväntas anta. Om barnet ses som publik innebär det att barnet förväntas att vara mer passivt och betrakta framträdandet. Om barnet i stället ses som agerande är barnet med och framför framträdandet inför en publik. Barnet är med i interaktionen med andra och påverkar hur framträdandet fortskrider. Om barnet väljer att inte berätta i förhör

har det betydelse för vad som kommer att ske vidare. Aktörskapet kanske främst kan förknippas med barnet som agerande, medan synen på barn i behov av skydd och omsorg kanske snarare kopplas till situationer där barn innehar Goffmans (1990) nyckelroller som publik eller utomstående. Barn kan också påverkas av miljö och rekvisita. Tidigare forskning har visat att inspelning med videokamera kan vara obehagligt för barnet (Kaldal m.fl., 2010; Rasmusson, 2008) och påverka hur mycket barnet berättar i förhör (Kaldal m.fl., 2010). Det visar på att framträdandet inte bara påverkas av förväntningar och synen på barn utan även av miljö och rekvisita. Vid polisförhör med barn utgör kameran en viktig del av rekvisitan som är av betydelse för framträdandet i stunden (exempelvis hur det påverkar barnet i förhörssituationen), men också för senare framträdande (som en viktig del i en eventuell rättegång).

Barn kan, likt vuxna, förflytta sig mellan olika platser som innefattar olika rollförväntningar. Barn gör dagligen dessa förflyttningar, exempelvis mellan hemmet och förskolan eller skolan. När man betraktar barnet som en aktör, som en aktiv individ, kan barnet liksom vuxna göra dessa förflyttningar. Det som sker inom Ashforths beskrivning av *micro role transitions* är återkommande. Att besöka Barnahus sker vanligen inte frekvent och återkommande för barnet, även om vissa barn förhörs vid upprepade tillfällen. Om barnperspektiv handlar om att närma sig barns perspektiv kan man med stöd av *micro role transitions* följa vad förflyttningarna innebär för barn, men också hur det som kan betraktas som barnperspektivet eventuellt förändras vid förflyttning mellan platser och roller. Vad som kan ses vara gynnsamt för barnet är antagligen föränderligt i förhållande till olika tider och platser, vilket i sin tur har betydelse för framträdandet.

Avslutning – teoretiskt perspektiv

Jag använder mig alltså av olika teoretiska begrepp, där det dramaturgiska perspektivet är centralt. Min tanke och ambition är att den teoretiska ramen ska hjälpa till att beskriva och analysera olika händelser i samband med barns Barnahusbesök för polisförhör. Tid och plats är av betydelse eftersom beskrivningen innefattar olika delar före, under och efter Barnahusbesök. Jag antar ett dramaturgiskt perspektiv, främst med hjälp av Goffmans terminologi, eftersom jag uppfattar att begreppen förtydligar händelser på olika platser och vid olika tidpunkter. Därutöver har jag använt mig av *micro role transitions* (Ashforth, 2000; Ashforth m.fl., 2000), vilket visar på att individer förväntas anta olika roller

på olika platser och att förändringar förekommer i samband med förflyttning. Jag ser att de valda teoretiska begreppen kan komplettera varandra.

Risken med valda teoretiska perspektiv är att analysen skulle kunna uppfattas som att allt är ett skådespel, att alla "spelar", att det är på låtsas och att händelser därmed inte tas på allvar. Det som sker i samband med Barnahusbesök kan handla om allvarliga brottsmisstankar och jag vill absolut inte förminska det på något sätt. Barnahuset har skapats för att förbättra för barn som misstänks ha varit utsatta för brott. Min ambition är snarare att de valda teoretiska begreppen ska hjälpa till att tydliggöra händelser, belysa den iscensättning som Barnahuset utgör och hur den förväntas bidra till att förhör med barn genomförs som en del av en brottsutredning. Indelningen i främre och bakre region belyser händelser inför publik respektive bakom scenen. I Barnahusets lokaler går det att betrakta händelser i olika rum i förhållande till Goffmans regioner, exempelvis medhörningsrum och förhörsrum. Den teoretiska ramen har varit till hjälp eftersom den tydliggjort skillnader mellan händelser på olika platser och satt händelser på olika platser i relation till varandra. I sammanhanget blir roller på olika platser intressanta, vilket *micro role transitions* bidrar med.

Sammantaget har jag valt att använda nämnda teorier och begrepp för att följa olika händelser i samband med Barnahusbesök för polisförhör. Det som förenar de teoretiska perspektiven är att de riktar fokus mot vad som visas upp utåt för publik i interaktion med andra vid olika tidpunkter och platser, vilket innefattar olika delar som exempelvis iscensättning, roller och förflyttning.

6. Iscensättning inför barnets besök

I det här och följande kapitel kommer olika delar av händelseförloppet att beskrivas med stöd av empirin. Beskrivningen börjar redan innan barnet själv är närvarande för att placera händelseförloppet i ett sammanhang. Planering och iscensättning inför ett barns Barnahusbesök har börjat redan innan barnet själv är närvarande eller ens känner till det förestående besöket. Först kommer fokus att vara på den planering och iscensättning som görs inför att barn ska komma på besök för polisförhör, eftersom iscensättningen utgör grunden för det kommande framträdandet. Händelseförloppet följs i de följande kapitlen huvudsakligen i kronologisk ordning. Tanken är att tydliggöra hur iscensättning och framträdande skiljer sig åt mellan olika platser och tidpunkter. Det här kapitlet beskriver den iscensättning som görs inför barnets besök. Nästa kapitel behandlar hur barn förbereds, vilket handlar om initial information och hämtning av barn till polisförhör. Därefter kommer själva Barnahusbesöket att vara i fokus följt av vad som händer efteråt, främst med fokus på återkomsten till förskola och skola. När händelser före, under och efter Barnahusbesöket följts, kommer jag att rikta uppmärksamheten mot förväntningar på barn och vuxna. I samband med det uppmärksammas särskilt trygghetspersonens roll och uppdrag, vilken tidigare inte fått någon större uppmärksamhet.

Redan före barnets Barnahusbesök har myndigheternas planering, förberedelse och iscensättning börjat. Jag har valt att inleda det här kapitlet med att skriva om Barnahuslokalen, som iscensatts för att passa barn som Barnahusbesökare i allmänhet, utan något specifikt barn i åtanke. Därefter riktas fokus mot den planering som upprättas utifrån ett specifikt barn och det barnets situation. Jag betraktar Barnahuset som en iscensättning, där lokalerna utgör en del som ska passa alla barn som kommer dit, med utgångspunkt i de vuxnas föreställningar om vad barn behöver. När den initiala iscensättningen görs är barn inte fysiskt närvarande, men påverkar ändå den framställning barnet senare förväntas medverka i. Det här kapitlet fungerar som en slags bakgrund, som behandlar förberedelser och iscensättning inför barnets besök, eftersom de har betydelse för händelser då barnet sedan är närvarande.

Den barnanpassade scenen

Barnhusets lokaler utgör den scen där framträdandet i samband med barnets besök äger rum. Den barnanpassade miljön är tänkt att passa alla de barn som kommer till Barnahus. Barnahusmiljön ska passa det som Mattsson (2002) kallar barns typiska behov, utifrån de vuxnas eller vuxenvärldens föreställningar. Det finns en tanke om att barn ska känna sig trygga och välkomna samt att barn inte ska vara "tillfälliga gäster i de vuxnas rättsprocess" (Landberg & Svedin, 2013, s. 32). Iscensättningen baseras på tankar om hur en barnanpassad miljö ska vara och vad vuxna anser att barn behöver i situationen. Lokalen, dess utformning och inredning ska passa barn i olika åldrar med olika behov, utan någon egentlig individuell anpassning till specifika barn.

Utformningen utgör inte enbart en iscensättning som arrangerats för barn, utan den kan även rikta sig mot en vuxen publik. Det kan handla om de vuxna som följer med barnet eller de olika myndighetspersonerna. Barnanpassningen av lokalerna kan också vara en iscensättning som riktas mot en publik som inte är närvarande. Det kan vara ett sätt att visa beslutsfattare eller andra utanför Barnahuset, som myndigheter och föräldrar, att verksamheten arbetar utifrån barnperspektiv med barnets bästa i fokus enligt de nationella riktlinjerna. Barnanpassningen påminner de vuxna om att det är en verksamhet för barn (Stefansen, 2017). En förälder berättade om sina förställningar inför Barnahusbesöket om hur ett polisförhör går till. De baserades på tv-serier som innehöll "gap och skrik", vilket gjorde att föräldern inte kände sig bekväm med att lämna sitt barn själv med polisen. Väl i Barnhusets lokaler följde barnet ändå med polisen själv och föräldern väntade kvar i väntrummet. Den medföljande vuxne kan av lokalens iscensättning eller stage set (jfr Hochschild, 2012) utläsa att det är en verksamhet riktad till barn, som inte alls liknar tv-serierna. Miljön bidrar till att mjuka upp (Stefansen, 2017), varpå barnet kan förhöras. Vidare syftar lokalen till att skydda barn från att möta misstänkta förövare (se Landberg & Svedin, 2013). Samtidigt har lokalen andra syften. I det betraktas barn å ena sidan som personer i behov av skydd och å andra sidan som delaktiga aktörer som ska bidra med information i ett polisförhör i en rättslig kontext. Det innebär att iscensättningen innefattar olika sätt att se på barn.

Setting innefattar bakgrundsinslag som möbler och dekor samt erbjuder rekvisita för den aktivitet som ska äga rum framför och på scenen (Goffman, 1990). Barnahuslokalen innehåller olika platser eller *settings*, som väntrum, förhörsrum eller medhörningsrum. Utformningen av *setting* ser olika ut i olika delar av Barnahuset och skiljer sig åt i möblering, dekor och vilken rekvisita som finns att

tillgå. Vidare skiljer de sig åt i syftet med den aktivitet som förväntas eller planeras ske där. Tillsammans utgör de olika regioner *frontstage* eller *backstage* under det framträdande som sker vid barnets besök.

Det aktuella Barnhusets lokaler

För att skildra scenen, och de platser eller *settings* som vid olika tidpunkter kan utgöra olika regioner, följer nu ett avsnitt där jag beskriver det aktuella Barnhusets lokaler. Den beskrivning som jag gör är utifrån hur lokalerna såg ut när datainsamlingen gjordes (hösten 2012-våren 2015) (se figur 1). Därefter har det aktuella Barnhuset flyttat till andra lokaler. Beskrivningen syftar till att visa det aktuella Barnhusets licensättning och att beskriva den plats eller scen som intervjupersonerna förhållit sig till.

Barnhuset ligger inhytt i en byggnad som även inrymmer andra verksamheter. Det ligger utmed en gata nära stadskärnan. Från gatan kommer besökare in genom en port med fönster på. Innanför porten finns ett par trappsteg upp vid sidan om en ramp och ovanför dem finns ett utrymme med sittmöbler som ett väntrum. På den högra väggen finns dörren till det aktuella Barnhuset, vilken ser ut som en vanlig ytterdörr till en lägenhet. På den vänstra väggen finns en dörr till en annan verksamhet. På Barnhusets dörr sitter en skylt med en färgglad figur där besökare hälsas välkomna och uppmanas att ringa på, eftersom dörren in till lokalerna är låst. Innanför Barnhusets ytterdörr finns en kortare korridor, i vilken det finns en hylla med olika mjuka leksaker på. Direkt innanför dörren på den högra väggen i korridoren finns en dörr som leder till medhörningsrummet, där de personer som ska följa förhöret via en bildskärm ska sitta. Efter den dörren på höger sida finns ytterligare en dörr som leder in till förhørsrummet. Den tredje dörren på höger sida leder in till väntrummet, vilket kommer att beskrivas först, eftersom det är det rum som barnet vanligen visas in i först vid besöket.

I väntrummet får barnet och dess medföljande vuxen sätta sig efter ankomsten. En del vuxna intervjupersoner har kallat det här rummet för "lekrum" eller "fikarum", vilket säger något om rummet och det som sker där. När barnet och den medföljande vuxne kommit in i väntrummet brukar det serveras fika. Där finns en soffa och två fåtöljer placerade vid ett soffbord, leksaker, tv som visar barnfilmer, dockskåp och ett litet bord i barnstorlek med ett par pallar till. Barnhusets väntrum är exklusivt för de besökare som ska på förhör vid den tidpunkten. Det innebär att det inte sitter andra människor, som befinner sig där i andra ärenden och väntar i väntrummet.

Mellan väntrummet och medhörningsrummet ligger förhørsrummet. Det är där själva förhöret äger rum, som är en central del av det som sker på Barnahuset. Till skillnad från väntrummet är förhørsrummet mer sparsamt inrett och saknar helt leksaker. I det här rummet ska barnet och den förhörande polisen (förhørsledaren) vara under pågående förhör. Vid behov får också en tolk närvara i rummet (Åklagarmyndigheten, 2019). Därutöver är ingen annan på plats. Förhørsrum på svenska Barnahus är ofta möblerade och planerade på samma sätt (Landberg & Svedin, 2013). I det här förhørsrummet finns två fåtöljer som är lätt vinklade mot varandra och mellan dem står ett litet bord. I den fåtöljen barnet ska sitta finns en vit fäll (typ fårskinnsfäll), på golvet finns en stor ryamatta och väggarna är täckta med tyg. Ett barn (8 år) beskrev att rummet hade en "taggig matta". Gardiner eller draperier på väggarna förekommer i många Barnahus för att förhindra insyn, ljudisolera och förbättra ljudinspelningen (Landberg & Svedin, 2013). I det här förhørsrummet är den stora mattan och tygerna gröna, medan fåtöljerna har en beige ton. Det finns kameror uppmonterade. Vid ett av mina Barnahusbesök frågade jag om den fäll som ligger i barnets stol. Svaret var att barnen inte ska ha något med sig in i förhørsrummet, och att fällen syftar till att göra det hemligt och tryggt. Vidare fick jag då berättat för mig att många barn har velat plocka i fällen eller i ryamattan på golvet, något som jag sedan själv observerat.

Medhörningsrummet ligger vägg i vägg med förhørsrummet och dess dörr är den som först passerades innanför ytterdörren. Det finns ett skrivbord med en bildskärm på. Skrivbordet är placerat mot den vägg som angränsar till förhørsrummet. Vid det skrivbordet brukar det under förhör sitta en polis (biträdande förhørsledare) som tittar på förhöret och för anteckningar. Medhörningsrummet är ett smalt rum med stolar uppradade längs med den vägg som inte gränsar mot förhørsrummet. Stolarna står vända så att de personer som sitter där ska kunna se skärmen på skrivbordet. I rummet finns ett fönster som släpper in lite dagsljus genom de tunna, fördragna gardinerna. På väggarna finns information om förundersökningssekretess för medhörande tjänstemän, struktur för barnintervjuer (förhör) och någon barnteckning. Rummet är litet men rymmer under en del förhör representanter från flera olika myndigheter: polis, åklagare, särskild företrädare eller målsägandebiträde, en eller två personer från socialtjänsten och någon från BUP. En förälder beskrev medhörningsrummet som ett "halvt rum", vilket skildrar att rummet är smalt och litet. I Barnahusets lokaler finns ett litet rum för läkarundersökningar med en brits, vilket inte används eftersom läkarundersökningar i stället genomförs på sjukhus. Det finns även ett litet kök/pentry och ett konferensrum som också fungerar som kontor för Barnahusets samordnare. I konferensrummet samlas representanter från de olika myndigheterna för samrådsmöten varje vecka.

Figur 1. Skiss över det aktuella Barnhusets lokal

1. Konferensrum och kontor/samordnarens arbetsplats. 2. Vänttrum. 3. Förhörtrum. 4. Medhörningsrum. 5. Kök/penry. 6 .Läkarundersökningsrum. 7. Trapphuset.

Observera att skissen syftar till att ge en bild av den scen där framträdandet utspelar sig och till att illustrera den rumsfördelning som finns i texten. Utrymmen som inte märkts ut är toalett och förråd/kopieringsrum. Skissen är inte skalenlig och avvikelser förekommer, exempelvis i rumsstorlek och placering av fönster.

Avskildhet som iscensättning

Det aktuella Barnhuset låg, likt många andra Barnhus på en annan plats än själva polishuset (se Landberg & Svedin, 2013). Dess avskildhet är något som tagits upp av intervjupersoner och av intervjuer framkom att det uppskattats. Några intervjupersoner hade erfarenheter av förhör på polishuset. En skillnad mellan Barnhuset och polishuset som framhölls var att slippa möta andra. Polishuset är en mer offentlig miljö eller *setting* där vem som helst kan befinna sig, eftersom olika ärenden hanteras där. I Barnhuset ska barnet inte behöva träffa andra människor. Det ska förhindra att möten mellan barn och förövare sker (Landberg & Svedin, 2013), vilket kan ses som ett sätt att skydda barnet. Skyddet kan vara för att barnet inte ska känna obehag eller att andra ser. Skyddet kan också handla om den mer polisiära utredningen. Om barnet förhörs utan vårdnadshavares vetskap och samtycke kan det vara skyddande att befinna sig i en lokal där tjänstemännen kan kontrollera vilka som släpps in, vilket minskar risken att möta den misstänkte. För att avskildheten ska uppfattas eller upplevas som en trygghet behöver dock besökare veta att det förhåller sig så. Nedanstående citat kommer från ett barn som på väg till Barnhuset oroat sig för att den misstänkte förövaren skulle befinna sig i lokalen när de kom fram.

Alltså allt jag visste var att vi skulle köra dit. Men var [den misstänkte] där eller?
(Barn 2, 14 år)

Citatet tyder på att barnet inte fått information om eller förstått den avskildhet som Barnhuset erbjuder. Det bidrog till en oro hos barnet avseende huruvida den misstänkte förövaren också skulle befinna sig i Barnhuselokalerna. Vid varje framträdande vistas enbart de personer som på något sätt bjudits in till framträdandet i lokalen. Det innebär att barn och medföljande vuxna slipper ställas inför att möta någon från deras liv utanför Barnhuset i väntrummet. Att möta någon i den situationen kan göra att individen känner ett behov av att ursäkta eller rättfärdiga sin närvaro på platsen, till exempel genom att tala om vilket ärende personen i fråga har. Genom att slippa träffa andra undviks stigmatisering av de personer som kommer till Barnhuset. Det motsägelsefulla är att avskildheten, att dölja och hemlighöja, även skulle kunna bidra till stigmatisering. Polishuset är en plats dit människor kan komma i flera olika ärenden, vilket innebär att besökare egentligen inte skulle behöva bli avslöjade. Det skiljer sig från Barnhuset dit barn kallas till en särskild lokal i ett särskilt ärende. Hela situationen görs till något speciellt som ska ske i det dolda och som inte ska föras vidare till andra utomstående. De barn som hade erfarenhet av polisförhör på både polishuset och Barnhuset berättade att det på polishuset

rörde sig många andra människor. Det skiljer sig från Barnahuset som inte är en offentlig *setting* i den bemärkelsen, vilket barnen lagt märke till.

Och där liksom där [på polishuset] går ju alla runt alltså så polisen också och så. Det är ju korridorer och så det är ju själva det huset och man sitter ju och väntar där nere där alla andra sitter. Ja, fast det kan ju vara pass och sånt också men det är ändå inte kul att sitta bland alla andra. Så det är väl skillnaden [...] Det var likadant [på polishuset och Barnahuset] så det var ingen skillnad när man väl satt där [förhöret]. Men sen liksom när man skulle därifrån [polishuset] och så då går man ner där alla andra sitter och så. [...] Ja, alla ser ju en. (Barn 1, 14 år)

Av ovanstående framgår att det hos polisen rör sig fler människor och att man kan bli sedd av andra. Det finns även exempel på att barn och vuxna besökare inte riktigt vetat vilka som befunnit sig i Barnhusets lokaler. Att inte behöva möta andra har dock uppskattats av barn och föräldrar. Om besökare inte riskerar att möta någon från den region som kallas utsidan, kan individens roller från utsidan lämnas där. Föräldrar berättade om risken att möta exempelvis grannen i en situation då de inte var i balans i samband med besök på polishuset. Eftersom det inte sitter andra i Barnhusets väntrum, behöver inte föräldrar eller barnet plötsligt ikläda sig rollen som exempelvis granne och förklara vad de gör där. Barnet och dess medföljande vuxne kan förflytta sig till de roller som de förväntas anta. I den situationen bidrar avskildheten till att personerna inte blir störda i förflyttningen mellan roller, exempelvis från rollen som exempelvis förskolebarn eller elev till ett barn som misstänks ha varit utsatt för ett brott och som ska förhöras av polis. Avskildheten bidrar till att besökarna inte störs när de ska ikläda sig de roller de förväntas framföra i det framträdande som ska spelas upp. Avskildheten kan alltså ha betydelse för det planerade framträdandet, eftersom barn och andra inte ska behöva oroa sig för vem de eventuellt kan möta eller vem som skulle kunna se.

Besökares uppfattning om lokalerna

Lokalen är iscensatt av myndighetsrepresentanter för barn och annan potentiell publik. I det här avsnittet kommer publikens uppfattning att belysas. När barn berättat om Barnahuset är det ett ställe där de träffar polisen eller som ett av barnen uttryckt det "ett hus där man pratar med poliser". Barnahuset har av barn beskrivits som ett ställe där barn får vara som de vill och göra som de vill. Den iscensättning som gjorts signalerar att det här är en plats som ska ta emot barn (jfr Stefansen, 2017). I det avseendet framställs Barnahuset som tillåtande. Barnen berättade att

det är ett ställe för förhör, ett lugnare ställe och ett ställe för de som far illa. Bland barnen var Barnahus inför besöket inte känt. Barn och vuxna har berättat att när de hörde att de skulle till polisen tog de för givet att de skulle till polishuset som citatet nedan vittnar om.

När jag hörde om det första gången så visste jag ju inte vad det var. Och när jag skulle på förhör tog jag för givet att jag skulle in på polishuset. (Barn 8, 14 år)

Anledningen till att barn över huvud taget ska besöka Barnahus handlar om en misstanke om att barnet utsatts för brott. En förälder beskrev lokalerna som trevliga och vänliga, men uttryckte samtidigt att det inte spelade så stor roll.

Barnahus i sig är det absolut inget fel på, lokaler eller nåt annat. Det är liksom ja, trevligt. Så trevligt det kan vara. Jag menar det spelar ingen roll om man hade blivit inledd i en slottssal för när man mår så, så spelar det inte så stor roll. Det viktiga är ju att man inte får en polishuskänsla och det får man ju inte. Verkligen inte. Så är det ju väldigt vänligt. Vänliga lokaler. (Förälder 6)

Orsaken till besöket finns kvar oavsett hur fina eller barnanpassade besöksdelarna av lokalerna än är, men att komma in i en vänlig miljö påverkar och kan underlätta. Lokalen som sådan förändrar inte att barnet kan ha utsatts för allvarliga brott, men miljön förväntas bidra till att barnet känner sig tryggt. Lokalerna är enligt citatet vänliga. Barnet visas runt av polisen och får då information om de olika rummen och dess funktion. Under rundturen och i samband med besöket blir barnet mer och mer varse om vad de olika rummen ska fyllas av.

Den barnvänliga miljön, särskilt i väntrummet, påminner de vuxna om att det är en plats där det är viktigt att stödja barns välbefinnande, vilket innebär att miljön fungerar både genom personalen och direkt till barnen (Stefansen, 2017). Intervjupersoner har beskrivit väntrummet som att komma hem till någon, ett lekrum, vardagsrum eller fikarum. Den eller de personer som följt med barnet till Barnahuset (föräldrar, familjehem, trygghetsperson, socialsekreterare och särskild företrädare) får följa med in i väntrummet. Även polisen och samordnaren kan komma dit in. Det är också i väntrummet den medföljande vuxne, som känner barnet, får vänta medan barnet förflyttas till och visas in i förhörsrummet. Ibland är väntrummet det enda rum som den medföljande vuxne får tillträde till under besöket på Barnahuset.

Orsaker till Barnahusbesök

Eftersom orsaker till Barnahusbesök kan ge en bild av vad den aktuella verksamheten arbetar med och vad de barn som kommer dit misstänks ha varit utsatta för, kommer jag kort att nämna något om vad brottsmisstänkarna vid det aktuella Barnahuset handlat om. Det är utifrån brottsmisstanken som myndighetsrepresentanterna samlas i samråd.

Av verksamhetsberättelserna 2012–2015 framgår att ärendena delades in i tre olika samrådsorsaker: ”misstanke om misshandel”, ”misstanke om sexuella övergrepp” och ”unga förövare”. Det framkommer att ”misstanke om misshandel” var den vanligaste orsaken till att ärende togs upp vid samråd. Det gällde för samtliga kommuner betraktade var för sig. Den minst vanliga orsaken var ”unga förövare”. I verksamhetsberättelsen för 2015 finns också ”övrig form av misstanke”, vilket kunde handla om misstanke om olaga hot eller ansökan om kontaktförbud. Av verksamhetsberättelsen framgår att i drygt 71 procent av ärendena 2015 har samråd hållits inom en vecka efter att ärendet aktualiserades på Barnahuset. Ärenden aktualiseras vanligtvis genom att socialtjänsten kontakter Barnahuset och därefter planeras samråd. Ärenden kan även aktualiseras av exempelvis polisen. Målsättningen är sedan att förhör ska hållas inom 14 dagar efter samråd. Under 2012 uppges att målsättningen nästan uppfylldes för det aktuella Barnahuset, eftersom det endast i tre ärenden skett efter 14 dagar. Det tog mer än 14 dagar i 55 ärenden på det aktuella Barnahuset 2013, som under samma år hade 181 ärenden. Under 2014 genomfördes förhör inom 14 dagar i 67 procent av ärendena och i 57 procent under 2015. När det tog längre tid var det vanligaste 2013 och 2014 att det tog 15 till 20 dagar från samråd till förhör, men det förekom också att det tog mer än 21 dagar. Av verksamhetsberättelsen från 2015 framgår inte hur lång tid det tagit, enbart att det rör sig om 15 dagar eller fler. Att förhör inte hållits inom tidsramen uppges bland annat bero på sjukdom hos barnet eller att förhör inte har kunnat planeras in exempelvis på grund av skollov. Resursbrist hos polisen omnämns också. Anledningen till att jag valt att skriva om ovanstående är att det är under dessa år observationer och intervjuer genomfördes samt att det är dessa verksamhetsberättelser som jag haft tillgång till.

Samråd – en individanpassad iscensättning

Tidigare beskrevs att lokalen kan ses som en allmän iscensättning, vilken ska passa barn som Barnahusbesökare i allmänhet. I det här avsnittet kommer jag i stället att belysa den planering som görs utifrån ett specifikt barn som besökare. Iscensättning sker i samband med de olika myndigheternas samråd, vilket kan sägas syfta till att samordna och planera. I samband med samråd träffas representanter från de samverkande myndigheterna. Då planeras det specifika barnets besök med anpassning till just det barnet. I samband med samrådet görs avgöranden och bedömningar inför barnets besök. Planeringen sker utan barnets närvaro. Samrådet utgår både från rutiner där alla barnärenden hanteras likartat och samtalet kring dem följer en viss tågordning. Samtidigt innebär samrådet, till skillnad från lokalen, att planeringen inför det kommande framträdandet görs med ett särskilt barns situation i åtanke. När barnet sedan är på plats påverkar olika personer varandra och det behöver finnas utrymme för improvisation.

Jag har valt att inkludera samråden, trots att barn då inte är närvarande, eftersom de utgör en del av iscensättningen med utgångspunkt i det specifika barnets situation. Med hänvisning till Seels (2008) definition av iscensättning är det en avsiktlig planering, som skapas för både besökare och människor utanför Barnhuset. Vidare är den iscensättning som görs avgränsad i tid och rum, då främst med fokus på själva Barnahusbesöket. Vid samråden deltog representanter från åklagare, polis, barnklinik, BUP och Barnhusets samordnare. Därutöver medverkade även socialtjänst. En eller två representanter från socialtjänsten i den kommun som ärendet tillhörde berättade om brottsmisstanken och barnets situation. Det handlade då om vad som hade kommit till socialtjänstens kännedom. Utifrån tillgänglig information planerades huruvida barnet skulle förhöras, hämtas och så vidare. Socialsekreterarna hade en annorlunda roll än de andra deltagarna i samrådet, eftersom de enbart kom för att närvara vid det barnärende som de själva tog upp. Samråden var av planerande karaktär, vilket innebar att polisanmälan var gjord eller skulle göras. Eventuella konsultationer om huruvida anmälan skulle göras eller inte skedde vanligtvis i tidigare skeden via kontakt med samordnaren. Socialsekreterare kom till Barnhuset och deltog i samråd kring "sitt" barnärende. Sedan gick de och det kunde då komma andra socialsekreterare från samma kommun eller en annan kommun, för att delta i samråd om något annat barnärende. Samordnaren fungerade som mötesledare, såg till att tidsplaneringen följdes, fördelade ordet och sammanfattade.

Samråden hade en tydlig struktur som fanns nedskriven och uppsatt på väggen i konferensrummet. Varje halvtimmes samråd inleddes med att deltagarna kort

presenterade sig med namn och vilken myndighet de representerade. Eftersom den eller de socialsekreterare som deltog i ett barnärendet enbart var med på den tid som handlade om just det ärendet, gjordes presentationsrundan vanligtvis först på varje halvtimmessamråd. Det innebär att presentationsrundan gjordes flera gånger på en halvdag. Därefter föredrog socialsekreteraren/socialsekreterarna ärendet, vilket fick ta fem minuter. I vissa fall kunde någon från polisen eller BUP i stället föredra ärendet. Sedan följde diskussion och planering som innefattade huruvida barnet skulle polisförhöras, vilka som skulle vara med i medhörning, tolkbehov, BUP:s delaktighet samt behov av läkarundersökning eller rättsintyg. Var och en av de representerade myndigheterna gavs möjlighet att säga något eller ställa en fråga. Det avgjordes huruvida barnet skulle förhöras och vem som skulle komma dit med barnet (vårdnadshavare eller särskild företrädare). Vidare lyfttes frågor om risk och säkerhet. Samrådet avslutades med en sammanfattning av samordnaren.

Vanligtvis presenterade en socialsekreterare barnärendet vid samrådet. Barnet och dess familj kunde vara kända eller okända av socialtjänsten sedan tidigare. I vissa fall fanns alltså begränsad information om barnet och familjen vid samrådet. Inför samråd skickades en kort information, på några rader per ärende, om de ärenden som det skulle samrådas kring ut till deltagarna. I samråd kunde socialtjänsten få instruktioner om att inte kontakta familjen före förhör, vilket pekar på vilken central roll polisförhöret får i samverkan. Det bekräftar tidigare forskning som visar att socialtjänsten förhållit sig till samt anpassat sig efter polis och åklagares uppdrag, vilket innebär att polis och åklagares arbetsinsatser prioriteras framför socialtjänstens (Johansson, 2011). Vid något samråd har vikten av att barn inte ska informeras om förhör i förväg betonats. Att inte ta kontakt eller informera bidrar till att minimera eventuell påverkan av barnet inför det framträdande som ska utspela sig i samband med Barnahusbesöket.

Barnhusets team

De som deltar i samrådet kan sägas ingå i det som Goffman (1990) kallar team. Barnhusets team förbereder den definition av situationen som förmedlas i samband med besöket. Olika personer i teamet har olika roller och uppdrag i Barnhussamverkan. Socialsekreterarna kommer på besök utifrån ett specifikt barnärende. Barnhusteamet består av representanter från olika myndigheter, men vilka personer som representerar myndigheterna är föränderligt. Den person som satt med som myndighetsrepresentant, var inte alltid samma person som sedan var med när barnet förhördes. Exempelvis kunde det vara en annan polis som sedan förhörde barnet än den polis som varit med vid det aktuella samrådet.

Begreppet team används för dem som samarbetar i framställningen av en rutin och teammedlemmar är de individer vars dramaturgiska arbete är nödvändigt för att skapa en given definition av situationen (Goffman, 1990). I samband med samråd planerade teams medlemmar den rutin, det vill säga det i förväg fastställda handlingsmönster som sedan spelades upp under Barnahusbesöket. Framträdande är den samlande aktiviteten hos en deltagare vid ett givet tillfälle, som ska påverka någon av de andra deltagarna (Goffman, 1990). Barnets besök på Barnahuset kan här ses som ett framträdande, där olika representanter för myndigheterna engagerades för att framställa situationen. Utifrån Goffmans (1990) synsätt är teammedlemmarna då ömsesidigt beroende av varandra och måste förlita sig på att kollegorna uppträder på ett riktigt sätt. Den planering som sker i samband med samrådet blir viktig inför att teamet ska utföra rutinen när barnet och den medföljande vuxne kommit till Barnahuset. I samband med samråd, då teamet samlas utan den kommande publikens närvaro, kan de diskutera regitekniska problem och tillvägagångssätt.

Barnahus som iscensättning

Kapitlet har syftat till att ge en inblick i de förberedelser som görs inför barnets Barnahusbesök, eftersom det är svårt att separera de förberedelser som görs inför besöket från det som senare utspelar sig. Iscensättning inför besöket innefattar olika delar, där själva Barnahuset som fysisk plats och *setting* utgör en del. Inom dramaturgi framhålls uppträdande, scenen, agerande, medverkan och syfte i förhållande till varandra (Burke, 1969/2006). Eftersom olika delar hänger ihop, ser jag det som relevant att även betrakta miljö och rekvisita i Barnahuset. Fokus i det här kapitlet har till stor del varit på de försök som görs att skapa en miljö anpassad för barn. Den iscensättning som exempelvis lokalen utgör ska passa alla potentiella Barnahusbesökare utan något särskilt barn som individ i åtanke. Det inkluderar ett barnanpassat väntrum med leksaker och ett mer sparsamt möblerat förhörssrum, vilka utgör olika platser med olika syften. Förutom förberedelser som ska passa alla barn görs förberedelser med ett särskilt barn i åtanke. De inkluderar, förutom barnet, även andra personer som inte deltar i den initiala planeringen, som barnets trygghetsperson. Det är de vuxna som står för förberedelser och iscensättning. De olika förberedelser som görs inför barns besök kan tolkas som försök att barnanpassa och förverkliga ambitionen om barnperspektiv, men också att säkerställa rättsprocessen. I de följande kapitlen flyttar jag fokus från miljön till andra delar av händelseförloppet som innefattar bemötande och förhållningssätt.

7. Före Barnahus – hämtning och information

Kapitlet handlar om händelser inför Barnahusbesöket, men till skillnad från föregående kapitel är barnet närvarande. Innehållet i det här och kommande kapitel är mer explicit kopplade till avhandlingens syfte och frågeställningar. Hämtning av barn till Barnahus utgör en viktig del i kapitlet, eftersom det i intervjuer är en händelse som har fått betydande utrymme. När barnets vårdnadshavare är misstänkt för att ha utsatt barnet för brott kan barnet komma att hämtas och får då följa med till Barnahus för polisförhör. De flesta barn som förhörs på Barnahus hämtas i förskola eller skola. För barnet är det i samband med hämtning som barnets resa till Barnahus och det kommande polisförhöret börjar. Innan jag går in på hämtning av barn kommer jag att beröra huruvida barn och andra besökare kände till Barnahuset inför besöket. Det finns en tanke om att myndighetsrepresentanterna ska komma till barnet i stället för tvärtom (Johansson m.fl., 2017; Landberg, 2009). Det är därför intressant att lyfta fram vad barn och medföljande vuxna faktiskt kände till om Barnahus inför besöket.

Inför besöket – tidigare kännedom

Min förförståelse var att Barnahus inte är något känt bland allmänheten, varken hos barn eller vuxna. Samtliga av de intervjuade barnen berättar att de inte visste vad Barnahus var före besöket. Bland föräldrar och trygghetspersoner var det inte heller känt, men ett fåtal personer beskrev att de kände till Barnahus före besöket. Bland de medföljande vuxna, föräldrar och trygghetspersoner fanns de som inte heller visste vart de skulle, som trodde att de skulle till polisstationen eller socialkontoret. Barnahus verkar inte vara någon känd företeelse. Om begreppet ”Barnahus” används inför besöket går det inte heller att ta för givet att barn vet vad det innebär.

När vi kom fram till bilen så presenterade han [advokaten] sig för honom [barnet] och så, men han [advokaten] sa egentligen ingenting förrän vi hade kommit halvvägs till [ort] var vi skulle för någonstans. [...] Då sa han [advokaten] att vi skulle till Barnahus i [ort]. Men han [barnet] visste ju ändå inte vad det innebar. (Trygghetsperson 2, pedagog)

Ovan är ett exempel på hur de vuxna använder ord som barnet kanske inte förstår innebörden av. Insatta vuxna kan använda ordval som de själva kanske kan uppfatta som självklara, men som inte alls uppfattas som självklara av barn eller andra som inte är insatta. Det har visat sig i intervjuer att av dem som kommit i kontakt med Barnahus finns personer som inte har vetat vad det var för något innan eller att ordet i sig kan skapa föreställningar om exempelvis barnhem, som är något annat. I samband med intervjuer förekom att något barn och någon vuxen var osäkra på vad som avsågs med "Barnahus". Eftersom varken ordet eller företeelsen "Barnahus" verkar vara allmänt kända, kan det skapa föreställningar om vad Barnahus egentligen är. Det ställer höga krav på de personer som ska informera besökare inför besöket, då både situationen och själva Barnahuset vanligtvis är något nytt och annorlunda.

Det förekom att barn fått se bilder på lokalerna inför besöket, men det var inte alla som hade fått det. Barn ska besöka en plats som ska vara för barn, samtidigt som den är okänd för både barn och medföljande vuxna. Det innebär att barnet inte kan förlita sig på att få information från personer i dess vardag, eftersom de inte alltid heller känner till Barnahus. Tillvägagångssättet bygger på tillit till myndigheter. Social tillit handlar om en individs uppfattning om den moraliska nivån i samhället som denne bor i och i de nordiska länderna är den sociala tilliten hög jämfört med övriga världen (Andreasson, 2017). Barn och vuxna som kommer i kontakt med Barnahus kan ha olika bakgrund och förkunskap. Studien undersöker inte det, men det kan vara värt att reflektera över, eftersom det krävs tillit för att det ska vara möjligt för en främmande person att hämta barn från förskola eller skola, trots att barnets föräldrar inte är informerade och trots att personalen kan sakna förkunskap om vad som ska ske.

Tiden mellan anmälan och besöket

Det finns intervjupersoner som har påtalat att det tagit lång tid innan något hänt från första början, till exempel att det tagit tid mellan anmälan och Barnahusbesöket. En trygghetsperson berättade om en flicka där det drog ut på tiden mellan skolans anmälan och när barnet faktiskt skulle hämtas till förhör. Trygghetspersonen beskrev att anmälan var "våldigt akut" och när det drog ut på

tiden medförde det att barnet inte ville åka i väg när det väl var dags. Då hade det gått ungefär fyra veckor från skolans anmälan och barnet var inte motiverat att berätta om sin upplevelse. Både trygghetspersonen och barnets särskilda företrädare fick då motivera barnet för att de slutligen skulle kunna åka i väg. I samband med avfärd hade barnet gått med på att bara åka till Barnahuset och titta. Ett annat exempel beskriver också när det tog tid efter barnet berättat på förskolan innan det blev dags att åka till Barnahuset. Barnet hade berättat någon månad före storhelger, men fick besöka Barnahuset först efter dessa, vilket gjorde att föräldern i intervjun ifrågasatte hur allvarligt det barnet berättat egentligen ansågs vara.

Det förekommer exempel på att familjer fått vänta och att det påverkat deras vardag. En förälder berättade att de inte vågade åka i väg under sommarlov eftersom de inte visste när Barnahusbesöket skulle bli av. Föräldern och barnet pratade inte om det förestående förhöret, eftersom föräldern inte ville förvränga barnets minne eller lägga in sina egna känslor. Det var inget som föräldern instruerats att göra av polisen utan något som föräldern själv valde. Det indikerar en slags allmän kunskap om hur rättsväsendet resonerar. Den iscensättning som görs genom att ett förhör planeras förmedlas till föräldern och barnet, vilka sedan ska vara beredda inför framträdandet trots att de inte vet när det kommer att ske. Det finns vuxna intervjupersoner som berättat att det gick snabbt att få komma till Barnahuset. Det såg alltså olika ut hur lång tid det tog innan förhör blev av, vilket också bekräftas i den årliga uppföljning som gjorts i det aktuella Barnahusets verksamhetsberättelser.

Hämtning av barn till polisförhör

Trygghetspersonen eller någon annan på förskolan eller skolan kontaktades inför hämtning av polis eller den särskilda företrädaren. Det var vanligtvis den särskilda företrädaren som hämtade barn vid det aktuella Barnahuset. En trygghetsperson från den ordinarie verksamheten (förskola eller skola) följde då med barnet. Vid det aktuella Barnahuset var det tidigare socialsekreterare som hämtade barn till förhör. Det ändrades dock med hänvisning till att den särskilda företrädaren är den enda som kan fatta beslut om detta. Jag har sökt efter information om hur vanligt förekommande det är att barn kommer till Barnahuset med sina föräldrar respektive särskild företrädare. I telefonkontakt med Åklagarmyndighetens statistikavdelning under augusti 2018 fick jag besked om att det inte finns någon statistik angående hur vanligt det är att barn kommer till förhör med

vårdnadshavare respektive särskild företrädare. Därför framgår här inte hur vanligt det är att barn hämtas utan vårdnadshavares vetskap och samtycke. I kontakt med det aktuella Barnahuset i den här studien och den lokala Åklagarmyndigheten har jag enbart fått muntlig uppgift om att det rör sig om de flesta barn. Nedan kommer jag att belysa olika aspekter av den situation då barnet hämtas i förskolan eller skolan.

Initial information till barnet

När barn skulle hämtas till Barnahus skedde det en vardag i förskolan eller skolan. Barnet fick initial information av trygghetspersonen och den särskilda företrädaren. Information om att barnet skulle i väg gavs till barnet med kort varsel, strax före avfärd. Skolpersonal, som haft tillgång till ett eget rum eller lokal, har berättat hur den särskilda företrädaren då fått komma in på skolan för att informera barnet.

Och lite grann att det är barnets arena. Alltså de eleverna jag har haft har känt sig hemma i mitt rum eller så om man säger. Så jag har ju känt att då får de [särskilda företrädarna] komma hit för att göra någon överlappning på något sätt, [...] jag har ju inte varit så aktiv då, utan jag har mest lyssnat och funnits där och kanske försökt ställa någon fråga som jag vet att eleven eller barnet har haft. (Trygghetsperson 11, elevhälsa)

I exemplet ovan gav den särskilda företrädaren barnet information, på vad som av trygghetspersonen beskrevs vara en känd plats. Det innebär att barnet, om än för en kort stund, träffat den person barnet skulle följa med innan det var dags att åka med bilen. Andra trygghetspersoner berättade hur de tillsammans med barnet mött upp den särskilda företrädaren utanför förskolan eller skolan, exempelvis på parkeringsplatsen. Det förekom ibland att trygghetspersoner själva, utan att hämtas av den särskilda företrädaren, tagit med sig och följt barn till Barnahus.

Det finns exempel på att trygghetspersoner berättat att de, inför att de skulle följa med ett barn, blivit tillsagda att inte säga något till barnet. Instruktionen har den tilltänkte trygghetspersonen fått i samband med att denne fått information och förfrågan om uppdraget. Det kunde leda till osäkerhet om hur trygghetspersonen skulle förhålla sig och hur barns frågor skulle besvaras. Nedan presenteras ett exempel där barnets upprepade frågor lämnades obesvarade.

Trygghetsperson: Han [barnet] gjorde ju det till mig när vi gick till bilen. "Var ska vi? Var ska vi? Var ska vi?" Men jag fick inte säga någonting. Men han [barnet] följde med mig och det var ju inga problem.

Maria: Men vad svarade du på det då?

Trygghetsperson: Du får följa med mig här så ja och liksom börja prata om annat och så där. (Trygghetsperson 2, pedagog)

Instruktionen att inte säga något regisserar och påverkar samspelet mellan barnet och trygghetspersonen. Barnet får inga svar på sina frågor, eftersom trygghetspersonen blivit tillsagd att inte säga något till barnet. Trygghetspersonen är förmodligen den person som känner barnet bäst i det kommande framträdandet, kanske också den ende som känner barnet. Det betyder att den person som känner barnet bäst regisseras i sitt samspel med barnet. Det finns även ett exempel då inga instruktioner gavs, men där trygghetspersonen sa sig själv förstå att man inte fick säga något. På motsvarande sätt som den förälder som inte pratade med sitt barn om det kommande Barnahusbesöket även om de fick vänta länge på det. Barn la själva märke till att deras frågor förblev obesvarade i samband med hämtning.

Vissa frågor sa de "det får du vänta och se" och så här "du får ta det med den vi träffar där" och så. (Barn 4, 14 år)

Citatet ovan visar att barnet inte fick svar på sina frågor, i stället hänvisades frågorna till personer som barnet senare skulle få träffa. Det kan finnas skäl till att barn inte informeras, vilket det finns tidigare studier som vittnar om. Det kan handla om en rädsla att barn ska påverkas inför förhör (Landberg & Svedin, 2013) eller för att information skulle kunna minska barnets motivation för förhöret (Landberg m.fl., 2020). Begränsad information kan också påverka barnet. Barnet befinner sig i ovisshet om vad som kommer att ske under dagen, vilket kan innebära rädsla för barnet.

Till mig sa dom [som var med vid hämtningen] att allting skulle gå bra för jag grät hela vägen dit med. Sen förklarade jag för dom att jag var rädd att komma hem. (Barn 2, 14 år)

Trots att samverkan ska ske utifrån ett "konsekvent barnperspektiv" och det av de nationella riktlinjerna framgår att barn ska få stöd och skydd utifrån en helhetssyn

(Rikspolisstyrelsen, 2009, s. 4), verkar den initiala informationen för barn saknas. Ord som "Barnahus" kan användas i informationen utan att innebörden av det blir tydlig. Det verkar inte heller som om den som informerar barnet försäkras sig om huruvida barnet förstått och tagit informationen till sig om vad som ska hända eller varför. Barn befann sig i ovisshet på väg till Barnahuset, vilket kunde leda till oro och rädsla som i exemplet ovan.

Det blir paradoxalt att den person som följer med barnet för att förmedla trygghet fräntas ett redskap för att kunna skapa trygghet för barnet, nämligen att kunna besvara frågor. Instruktionen om tystnad kan både försvåra trygghetspersonens uppdrag och lämna barnet ovetande. I senare rekommendationer framhålls att både barnet och trygghetspersonen behöver information, samt att trygghetspersonen behöver information för att kunna svara på barnets frågor (Åklagarmyndigheten & Polismyndigheten, 2018).

"Det är någon som vill prata med dig"

I den information som gavs användes ord som inte var avslöjande och som snarare väckte fler frågor hos barnet. Barnen fick av trygghetspersonen eller den särskilda företrädaren veta att de skulle träffa "någon", "några" eller "andra vuxna", som barnet skulle "prata" med. Personer som barnet skulle träffa kunde omnämnas som "tant", "tjej" eller "vän", medan andra barn fick veta att de skulle prata med polisen. Det kommande förhöret med polisen har beskrivits som att "prata". Den beskrivningen av vad som väntar barnet i Barnahuset återkommer i intervjuer. Emellertid framförs sällan vem barnet ska prata med eller varför.

Det är så att där är någon som vill prata med dig och jag känner inte den här personen men jag följer med dig. (Trygghetsperson 5, pedagog)

Uttryck för att "prata" kan signalera en osäkerhet hos den som förmedlar budskapet, eftersom denne kanske inte själv vet vad som ska ske. Ospecifika beskrivningar innebar att barn egentligen inte fick veta vad de skulle göra och med vem. Uttrycken kan också ses som en slags barnanpassning, en iscensättning som förväntas avdramatisera det förestående förhöret. Trygghetspersonen i ovanstående exempel beskriver sitt uppdrag för barnet, att följa med barnet i mötet med den person som ingen av dem känner. Trygghetspersonen talade om för barnet att denne inte heller kände den person som ville prata. I exemplet försöker inte trygghetspersonen dölja att denne inte heller har all information. Det skiljer sig från exempel när barn fått den särskilda företrädaren eller andra myndighetspersoner presenterade som en "vän" eller "kompis" till

trygghetspersonen eller någon annan vuxen. I samband med hämtning av ett barn, introducerade en trygghetsperson den särskilda företrädaren som en "vän", trots att de aldrig tidigare träffats. Uttryck om någon form av vänskap förmedlar att det rör sig om en personlig relation, någon som personen känner, har nära relation till och litar på. Barnets förtroende för skolpersonalen kan via dessa presentationer tänkas överföras till trygghetspersonens "vän". Presentation av andra vuxna personer som "kompisar" förekom även på Barnahuset. Personer som barnet möter presenteras som "kompisar" till den som presenterar i stället för att introduceras som exempelvis "polis". "Kompis" eller "vän" kan ses som ett underförstått uttryck för att det här är en person barnet kan lita på. Att barn i samband med hämtningen fått veta att de skulle träffa polisen var inte självklart. Inte heller att få veta skälet till att åka till Barnahuset och prata. Att "prata" med "någon" låter vanligt och tämligen ofarligt. Vidare kan det snarare ge intrycket av något spännande än något skrämmande. Det verkar som om det funnits barn som utifrån de vuxnas perspektiv upplevt situationen som spännande. Hur vuxna presenterar andra vuxna påverkar hur situationen och det kommande framträdandet framställs för barnet.

Det fanns barn som inför eller i samband med hämtningen fick veta att det skulle handla om "något som de berättat om", vilket också kan ses som en diffus beskrivning. En 14-åring fick i samband med hämtning veta att hon skulle träffa polisen.

Barn: Ja, mycket tankar som snurrade i huvudet. Vad händer nu? Vad kommer nu hända? Vad är det jag nu har gjort? Vad har nu hänt? Har det hänt något med mamma? Har det hänt något med min syster? Har det hänt någonting med pappa? Och så här.

Maria: Fick du veta någonting om varför ni skulle åka i väg?

Barn: Nej, de sa att jag kanske hade någonting och berätta för dom och så här. (Barn 4, 14 år)

Att inte få veta vad som ska hända eller varför skapade frågor. Barnet fick här dessutom veta att det handlade om förväntningar om att berätta något, men inte vad. Vilken roll barnet förväntades ha i förhållande till polisen framgick inte. I ovanstående citat framgår att barnet övervägde vad som skulle kunna tolkas som alternativa roller, som en person som gjort sig skyldig till något eller som anhörig till en familjemedlem som råkat illa ut. Det framgår inte att barnet övervägde

rollen som brottsoffer. I förflyttningen blev det inte uttalat varför barnet skulle till Barnhuset och inte heller vilken roll som barnet förväntades anta vid ankomsten till Barnhuset. Det framkom att barnet kanske hade något att berätta, vilket kan ge näring åt tankarna om att barnet själv gjort sig skyldig till något. Mycket lämnades åt barnets fantasi under färdens till Barnhuset. Ett annat exempel på det är då ett barn själv hade berättat om något i hemsituationen som föranledde polisanmälan och Barnhusbesöket. Socialtjänsten hade sagt till barnet att något skulle ske inom de närmaste dagarna och barnet ombads att inte berätta för någon om det. När det sedan var dags att hämtas till Barnhuset informerades inte heller det barnet om vart de skulle, varför, vem de skulle möta eller vad som skulle ske.

Begränsad information

Den information barnet får, eller inte får, skapar föreställningar om vad som är på gång att ske. Inför och i samband med förflyttningen då barn hämtas, har trygghetspersoner berättat att barn har undrat var Barnhuset ligger, vad orten de ska till heter eller ställt frågor om bilen de färdats med. De barn som varit i mellanstadieåldern eller äldre har ibland haft funderingar och ställt frågor om konsekvenser av Barnhusbesöket. Den begränsade informationen innebär svårigheter för barnen att orientera sig. Tystnaden i samband med hämtning gör situationen svår.

Då var han [barnet] ute på rast så då gick jag och hämtade honom och sa att han skulle få följa med mig. [...] jag vet inte riktigt hur man ska göra i ett sådant läge för det är jättesvårt både att jag kom och sa att han ska följa med mig, för att han undrar ju jättemycket vart ska vi någonstans. Samtidigt är det jättesvårt om det kommer en helt främmande man också som säger att han ska följa med honom. Det är ett jättesvårt läge hur man ska göra. (Trygghetsperson 2, pedagog)

Exemplet visar att den begränsade informationen kan upplevas som svår även för trygghetspersonen som i sitt tilldelade uppdrag ska få barnet med sig. Samtidigt reflekterade trygghetspersonen över alternativet, om den särskilda företrädaren i stället kommit och sagt åt barnet att följa med. När barn ombads att följa med på det här sättet hade en särskild tidpunkt valts ut, exempelvis i samband med rast eller i början av skoldagen, för att underlätta och för att inte väcka uppmärksamhet. I kapitel tre funderade jag över om man hade haft samma förfarande när det gäller en vuxen person. En av intervjupersonerna, en förälder, hade blivit hämtad på sin arbetsplats utan förberedelser för att åka till Barnhuset där dennes barn befann sig. Föräldern fick i samband med hämtning veta vad som skett. Intervjupersonen

beskrev att det kändes ”pinsamt” att hämtas på jobbet. Det framgår inte att något av de barn som hämtats skulle ha upplevt det som pinsamt.

Den information som gavs till barnet varierade. Vissa barn fick veta att de skulle träffa polisen, medan andra fick veta orsaken och/eller att barnet skulle prata med ”någon”. Det gemensamma för den givna informationen var att den var begränsad, men innehållet skiljde sig åt. Det var inte givet att barnet där och då fick veta att det var polisen barnet skulle träffa, vart de skulle eller varför. I stället förväntades barnet förlita sig på de vuxna, trots att de inte informerade barnet.

Barnet ska till ett iscensatt framträdande, men ges små möjligheter att förbereda sig. Av iscensättningen är det kanske inte heller meningen att barnet ska vara förberett. I samband med samråd kan socialtjänsten bli tillsagda att inte kontakta familjen och inför hämtning kan trygghetspersoner få instruktioner om att inte säga något till barnet. Det tyder på att barnet, utifrån den iscensättning som görs i samband med samrådsmötet och inför besöket, inte heller ska informeras i de initiala skedena. Om barnet får information om brottsmisstanken ses det som något som ökar risken för att barnet skulle lämna en falsk berättelse (Landberg & Svedin, 2013). Det skulle kunna tolkas som det som Reddy och Ratana (2002) kallar aktivt motstånd där vuxna motarbetar barns delaktighet för att barn anses kunna bli manipulerade. Den begränsade informationen kan ha flera syften och orsaker. Det kan handla om att få barnen med sig, men det kan också handla om det förestående polisförhören och att barnet inte ska påverkas inför detta. Vidare kan begränsad information tyda på att de vuxna själva saknar förkunskaper om vad som ska ske på Barnhuset samt om hur de ska tala med barn i aktuell situation. Den begränsade informationen kan minska barns möjligheter till delaktighet och barnet förväntas enbart följa med till det framträdande som senare ska ske. När det främst handlar om att förflytta barnet från en plats till en annan betraktas barnet som ett objekt som inte förväntas göra något annat än att följa med. Ett barn (15 år) sa: ”De bara sa att jag skulle åka med”, vilket utgör ett exempel på begränsad information i samband med hämtning.

Underkommunikation

Den terminologi som används påverkar definitionen av situationen och hur framträdandet uppfattas. En otydlig situation skapas för barnet. Barnet behandlas och tas om hand som ett brottsoffer och därmed bjuds barnet inte in till att aktivt delta eller bli delaktig. Den bristande informationen kan betraktas i förhållande till Goffmans (1990) begrepp underkommunikation. Bland trygghetspersoner fanns osäkerhet om vart de skulle eller vilka de skulle träffa, vilket kan göra det

svårt att förklara för barnet. Särskild företrädare är dessutom ett ord som kan uppfattas som svårt att förstå. I intervjuerna använde de medföljande vuxna, trygghetspersoner och föräldrar, exempelvis inte begreppet "särskild företrädare" i förhållande till barnet. Det kan handla om viljan att använda en mer ofarlig och mindre skrämmande terminologi, som "tjej" eller "någon", vilket skulle kunna ses som en slags barnanpassning. "Någon", "tjej" eller "tant" ger ett annat intryck än polis. Om terminologin ses som mindre skrämmande kan det indikera en syn på barn som individer i behov av skydd. De skyddas mot information som kan påverka barnet inför förhör. Underkommunikation kan tänkas ske utifrån den tidigare nämnda instruktionen om att inte säga något till barnet. Oavsett orsakerna till underkommunikation innebär det att barnet inte ges information som gör det möjligt för barnet att orientera sig i vad som ska ske och varför.

Underkommunikation kan användas för att upprätthålla en definition av situationen (Goffman, 1990), alltså den bild som teamet önskar förmedla. Avsikten kan vara att barnet inte ska börja prata innan tiden är inne. En särskild företrädare, som jag träffade vid ett Barnahusbesök, sa att denne inte ville att barnet skulle börja berätta på vägen till Barnahuset om det som skulle tas upp i förhöret. Utifrån en sådan önskan och utifrån Landbergs och Svedins (2013) resultat, som visat att det finns en rädsla för att informera barnet om polisanmälan och brottsmisstanken, kan det finnas en förklaring till att begränsad information ges. Om barnet inte vet vad besöket handlar om minskar risken att barnet börjar prata om det som ska tas upp i förhör innan barnet befinner sig på rätt plats med rätt person.

Avsiktlig underkommunikation kan ses som en del av en planerad iscensättning i samband med hämtning. Men om underkommunikationen sker utifrån bristande kunskap och vetskap hos de vuxna utgör den inte en del av iscensättningen på samma sätt, eftersom den inte är avsiktlig (se Seels definition, 2008), såvida inte de medföljande vuxna också avsiktligt fått begränsad information av annan involverad part. Huruvida de vuxna fått begränsad information kan inte studien ge svar på, men jag kan konstatera att de medföljande vuxna (föräldrar och trygghetspersoner) kan ha begränsad eller otillräcklig förkunskap för att göra barnet delaktigt i det som sker. Underkommunikation och omformuleringar kan handla om att inte oro barnet i onödan. Samtidigt blir det motsägelsefullt eftersom brist på information kan leda till oro hos barnet, som i exemplet med barnet som oroade sig för att något hade hänt eller när barn har oroat sig för vilka de skulle möta på plats.

Det finns exempel på hur trygghetspersonen har motiverat den begränsade informationen med att barnet inte frågat.

Jag brukar göra så att jag svarar på de frågor som barnet ställer och eftersom han [barnet] inte ställde några följdfrågor så berättade jag inte mer. Jag är övertygad om att när barn vill veta fortsätter de att fråga. Ibland berättar vi för mycket. Så att de kanske inte tar in det i alla fall. Och han ställde inga fler frågor. (Trygghetsperson 7, pedagog)

Om en så kallad överkommunikation använts hade det, liksom underkommunikation, påverkat hur situationen framställs. I ovanstående exempel lades ansvaret för att reglera mängden av information på barnet – det som gavs var bara det barnet bad om genom att ställa frågor. Barnet förväntades att på ett aktivt sätt själv söka information. I det betraktas barnet som en aktör som självständigt kan ställa frågor för att få nödvändig information. När barnet inte gör det eller inte frågar om allt barnet kan behöva veta något om, får barnet bristfällig information. Som tidigare framgått fick även de barn som aktivt ställde frågor begränsad information. Så oberoende av huruvida barn ställde frågor gavs begränsad information.

Delaktiga aktörer eller passiva medföljare

I Harts (1992) delaktighetsstege är delaktighet förbunden med information. När de vuxna ger barn begränsad eller inlindad information, i samband med hämtning, försvåras möjligheterna till delaktighet för barnen. Trygghetspersoner har sagt åt barnet att följa med dem, varpå barnet gjort det. Barn tillfrågades som regel inte om de ville, i stället förväntades de passivt följa med. Barnen följde med när de blev tillsagda eller ombads göra så. Det framgår inte att det skulle ha uppstått några svårigheter när trygghetspersoner medverkat, även när barn åtminstone till en början visat att de inte ville följa med.

Det som hände med min son då var att han är ju väldigt känslig och speciellt för förändringar, att när de kommer dit [till förskolan] så får de tvinga med honom och locka [...] för att han ska åka i väg och man avbryter inte det här fastän han blir jätteledsen. [...] Och ingen som helst stans så stoppas den här situationen. Jag kan ju tycka att det är jättebra i efterhand eftersom sanningen kom fram, men alltså det är fruktansvärt ur barnets perspektiv. Alltså att man över huvud taget tar honom från en förskola. (Förälder 5)

Barnet ville inte följa med till Barnahus, varpå olika strategier användes för att faktiskt få barnet med sig. Det visar hur viktigt det anses att polisförhören blir av. Barn hämtas till förhör utan vårdnadshavarens kännedom för att barnet inte ska påverkas inför förhör och för att förhindra att bevis undanröjs

(Åklagarmyndigheten, 2019). När en särskild företrädare har förordnats kommer vårdnadshavarna inom några dagar att få del av beslutet, varpå det kan vara svårt att skjuta upp förhöret om det ska kunna genomföras utan vårdnadshavarnas vetskap. För att förhöret ska kunna genomföras behöver den initiala iscensättning som upprättas av teamet i samband med samråd hålla för att framträdandet ska bli av. Den chans som myndigheterna har att prata med barnet är egentligen just då. I hämtningssituationen kan det vara svårt att betrakta barnet som en aktör, eftersom barnet egentligen enbart förväntas följa med. Enligt Disa Bergnehr (2019) är det dock inte möjligt att vara "icke-aktör". Barn både påverkas av och påverkar sin omgivning (Bergnehr, 2019). I exemplet ovan ville barnet inte följa med varpå de vuxna svarar på det genom att locka och tvinga. När barnet inte vill följa med ställs de vuxna inför att bedöma vad som är bäst för barnen här och nu kontra på sikt. För att lugna det ledsna barnet i stunden kan beslutet att inte ta med sig barnet kanske ses som det bästa för barnet. Ett sådant beslut skulle också innebära att förhöret inte blir av och att det inte är möjligt att utreda huruvida barnet varit utsatt för brott. Genom att i stället fokusera framåt i den planering som sedan tidigare upprättats, gör de vuxna vad som står i deras makt för att få med sig barnet, vilket citatet ovan tyder på.

Barn kan uppleva det som skönt att inte bli tillfrågade och att någon annan bestämmer i situationen.

Det var ganska skönt att man blev mer så här plockad "nu ska du åka med här" än "ja, du kan välja om du vill åka med mig eller inte". Det var mycket skönare att "du ska åka med här nu". [...] Alltså att så här det kändes liksom att det var någon som tog tag i det. (Barn 4, 14 år)

När barnet inte tillfrågas tar de vuxna ansvar för situationen och barnet behöver inte fatta beslut själv. Barnet tillåts inte och ges inte möjlighet att själv besluta. När de vuxna tar ansvar för situationen kan det ses som att barnet tillåts att vara barn varpå de vuxna tar ansvar och då befriar barn från ansvar. Men när barn befrias från ansvar kan det också innebära att barnet inte ges möjlighet till inflytande i situationen. Exemplet ovan visar att barnet tyckte att det kändes skönt att någon annan bestämde. Samtidigt blir barnet inte delaktigt i det som sker. I en situation där barn inte får tillräckligt med information för att fatta ett välgrundat beslut, kan det ses som orimligt att kräva att barn ska bestämma. När barn ses som kompetenta aktörer väljer de själva huruvida de ska agera i förhållande till sin omgivning (Näsman m.fl., 2015). I de båda exemplen ovan agerade barnen på olika sätt, där det första barnet blev mycket ledset och inte ville

medan det andra barnet tyckte det var skönt att någon annan tog tag i det varpå barnet bara följde med.

Det nedersta steget på Harts (1992) delaktighetsstege är ”manipulation”, vilket handlar om hur vuxna ibland anser att målet rättfärdigar medlen. Att inte avslöja något i förväg kan då tolkas som ett medel för att barnet inte ska börja prata. Målet är att genomföra ett polisförhör med barnet, som ett led i polisutredningen. De vuxna tar ansvaret och bestämmer. Om barnet själv hade fått bestämma utan att egentligen veta om vad, kan det liknas vid det som Hart (1992) kallat tokenism, vilket innebär att barn verkar ha fått något att säga till om, men egentligen har de inga eller små möjligheter att uttrycka sina åsikter. Om barnet inte får veta vart de ska eller varför är det också svårt för barnet att vara delaktigt och besluta. Det skulle kunna innebära ett stort ansvar för barnet att själv behöva ta ställning till om det skulle åka till Barnahus och förhöras, även om det fått omfattande information. Det är vårdnadshavaren, eller den särskilda företrädaren i dennes ställe, som ska samtycka till att det minderåriga barnet förhörs. Om barnet och den särskilda företrädaren har olika uppfattning ska den särskilda företrädaren hävda sin uppfattning om vad som är bäst för barnet, med barnets önskemål i beaktande (Sveriges Advokatsamfund, 2016). Enligt Hart (1992) är det inte heller eftersträvarsvårt att barn alltid ska vara högst upp på delaktighetsstegen. En trygghetsperson frågade barnet inför hämtningen om det var ”okej” att de åkte. Frågan bjöd in barnet till delaktighet. Men frågan innebar också att barnet gavs möjlighet att svara ”nej”, vilket ur ett myndighetsperspektiv skulle kunna ses som en risk. Till skillnad från de barn som bara blev tillsagda att följa med, bjöd trygghetspersonen in barnet (9 år) till att faktiskt bestämma om att följa med.

Så sa jag ”är det okej?” för att man ville vara snäll. Det gjorde han [barnet]. Men sen efteråt tänkte jag ”varför sa jag så?” för tänk om han hade sagt nej. Vad hade jag då gjort? (Trygghetsperson 5, pedagog)

När den vuxne frågar barnet, skapas möjlighet för barnet att få inflytande och barnet bjuds in till delaktighet. Men om barnet säger ”nej” kan konsekvensen bli att polisförhöret inte blir av. Då kan det innebära risk för att en eventuell svår situation för barnet inte förändras eller att förändringen fördröjs. Frågan som ställdes innebar ett risktagande, eftersom ett ”nej” skulle kunna få till följd att den planerade iscensättningen inte blir av. Trygghetspersonen reflekterade över frågan som ställdes till barnet och återkom till den senare under intervjun. Då sade trygghetspersonen att om denne skulle få uppdraget som trygghetsperson igen, skulle den frågan inte ställas.

För det första skulle jag aldrig ställt frågan ”är det okej?” (skratt) skulle jag aldrig gjort utan nu är det bara så här. För jag riskerade ju då och få ”nej, det är inte okej”. Vad gör jag då? Och det vet jag ju mycket väl att med små barn att om man redan är bestämd ska man ju inte fråga, det sitter i ryggraden. Men det här är en helt annan, ny situation så att den kommer jag aldrig att ställa. (Trygghetsperson 5, pedagog)

De vuxna har bestämt att barnet ska medverka i det framträdande som håller på att utvecklas, barnet har inte möjlighet att säga nej och har små möjligheter att vara delaktig i det som sker. Samtidigt innebär det att barnet slipper svåra avgöranden och beslut, eftersom vuxna bestämt hur det ska vara. Viljan att vara ”snäll” i ovanstående exempel hade kunnat bli fel i förhållande till planeringen. Att bjuda in barnet i att aktivt vara med och bestämma i stället för att passivt bara följa med, innebar en risk för det planerade händelseförloppet. I det synsätt som kallas ”vuxna vet bättre” förstår vuxna barns perspektiv och vuxnas avsikt är då att göra gott för barn, varpå vuxna kan handla på ett annat sätt än utifrån barns perspektiv (se Johansson, 2003). Om barnet i ovan nämnda exempel hade sagt ”nej”, hade det antingen inneburit att de följt barnets vilja och inte åkt eller att den vuxne gått emot barnets vilja och att de hade åkt i alla fall. När barnet tillfrågas finns en risk att barnet motsätter sig. I det här fallet, likt andra, hade barnet egentligen inte fått någon information om vart de skulle eller varför. När man inte vet vad det handlar om är det svårt att fatta ett beslut. De vuxna tar ansvar över situationen och barnet behöver inte ta ställning eller ansvar i en situation som kan vara svår att överblicka. I det sistnämnda fräntas barn ansvar, vilket kan ses som en vilja att skydda barn.

Sammanfattningsvis rör det sig alltså om svåra situationer, som kan hanteras på olika sätt. I det finns ett spänningsförhållande mellan att göra barnet delaktigt och att de vuxnas planering ska genomföras. De vuxnas planering har dock upprättats utifrån barnet och den brottsmisstanke som finns. I ovanstående har jag velat visa den komplexitet som finns när barn ska hämtas. I hämtningssituationen bemöts barn inte som delaktiga aktörer utan förväntas snarare vara passiva medföljare.

Förflyttning mellan platser och roller

Individer antar olika roller i sin vardag i samhället (Ashforth, 2000; Ashforth m.fl., 2000). Myndighetspersonerna som samverkar i Barnhuset ikläder sig sina roller och Barnahusbesökare antar andra roller. I analysen studerar jag förflyttning mellan de roller som olika personer ikläder sig på olika platser.

Micro role transitions har beskrivits som frekventa och återkommande förflyttningar inom och mellan sociala domäner (Ashforth, 2000; Ashforth m.fl., 2000). Den förflyttning som sker när en individ träder in i rollen som polis eller socialsekreterare är för den individen återkommande och sker varje gång denne går till sitt arbete. I det här fallet handlar det inte om arbetsplatsen, eftersom det enbart är samordnaren som är stationerad på Barnahuset, det vill säga har det som sin fysiska arbetsplats. Inträdet i den professionella rollen återkommer dock vid arbete i Barnhusets lokaler. När barn som misstänks ha varit utsatta för brott besöker Barnahuset för förhör förväntas de anta rollen som brottsoffer och/eller rollen som Barnahusetbesökare. Den förflyttningen kan antas ske sällan för ett och samma barn. Även om ett barn kan förhöras vid flera tillfällen blir förflyttningen till Barnahusetbesökare inte lika frekvent och återkommande som när myndighetspersonerna träder in i sina arbetsroller.

När barnet och trygghetspersonen lämnar den plats de befinner sig på till vardags, förflyttas de in i en ny roll och förväntas fortsätta i de roller som Barnahusetmodellen ger dem. Den individ som fått uppdraget som trygghetsperson förflyttar sig från att vara exempelvis lärare, förskollärare, fritidspersonal, skolkurator, skolköterska eller rektor i relation till barnet, till rollen som trygghetsperson som innebär andra förväntningar. Individen förflyttas från en roll till en annan (Ashforth, 2000; Ashforth m.fl., 2000). I relation till barnet blir skolpersonalen då i stället en trygghetsperson, åtminstone betraktat från de myndigheters perspektiv varifrån förfrågan om att bli trygghetsperson kom. Utifrån barnens berättelser och perspektiv är det fortfarande en skolpersonal som är med. Inledningsvis och troligen i början av resan till Barnahuset befinner sig barnet och den vuxne kvar i sina förskole- eller skolroller. Under resan förflyttas de från en fysisk plats till en annan, men också till andra och för dem troligen nya roller som innebär andra förväntningar när de anländer till Barnahuset.

Ur ett dramaturgiskt perspektiv kan resan till Barnahuset ses som en förflyttning från en scen till annan scen. Där själva resan till Barnahuset i sig kan ha utgjort ytterligare en scen. I och med att de anländer till Barnahuset förändras både barnets och trygghetspersonens roller till att bli besökare, med olika besökareroller. Till skillnad från när barnet varje dag förflyttar sig från sin roll hemma till rollen som elev, kan det här handla om en helt ny roll med okänd innebörd. Barnet och trygghetspersonen vet i samband med bilresan inte till fullo vad som förväntas i de roller de ska ikläda sig. Som besökare är de i stor utsträckning publik till framträdandet, även på väg till Barnahuset. Trygghetspersonen kan behöva träda in som agerande för att assistera den särskilda företrädaren om barnet till exempel behöver motiveras. I studien finns exempel på att trygghetspersonen satt

sig fram i bilen och småpratade med den särskilda företrädaren. Denne har då positionerat sig som vuxen vid sidan om en annan vuxen. Genom sitt agerande visade trygghetspersonen barnet att situationen var i sin ordning och att man kunde lita på den särskilda företrädaren. I ett annat exempel frågade trygghetspersonen barnen om placeringen i bilen. De båda barnen valde då att trygghetspersonen skulle sitta i baksätet tillsammans med dem. I den situationen positionerade trygghetspersonen sig som medpassagerare vid sidan om barnen.

Bilresan innebär en förflyttning mellan scener och roller. Relationen mellan barn och den kände vuxne förväntas följa med in i Barnhuset och trygga barnen där. Objekt och aktiviteter kan underlätta mental förflyttning (Nippert-Eng, 1996). Det för tankarna till övergångsobjekt och övergångsfenomen som kan handla om små barns snuttefält (se Winnicott, 2003). Barnet får ha en känd vuxen med sig vid sin sida, vilken ska trygga barnet och därmed underlätta förflyttning. Det som försvårar är att steget in i Barnhuset innebär förflyttning till en annan scen där andra roller, ännu okända för både barn och trygghetspersonen, förväntas ta vid. Deras roller i bilen kan skilja sig från rollerna de annars agerar utifrån på förskolan och skolan, och på Barnhuset blir de annorlunda. Resan till Barnhuset kan ses som en transport (se Åklagarmyndigheten, 2019) från en plats till en annan, men av intervjuer framkommer att bilresan innefattar mer än så. Den särskilda företrädaren och trygghetspersonen kan småprata vilket framkom ovan, men det förekom också att den särskilda företrädaren pratade med barnet eller informerat. Vid något tillfälle har barnet fått se bilder av Barnhusets lokaler.

Under bilresan förekom samtal mellan barnet och trygghetspersonen som handlade om gamla minnen eller sådant de åkte förbi. Vid något tillfälle hade trygghetspersonen med en bok som barnet och trygghetspersonen tittade i. Bilresan kunde också ske under tystnad och, enligt trygghetspersonen, under tryckt stämning. Det ser alltså olika ut vad som sker under bilresan. Beträktat i förhållande till det teoretiska ramverket innebär bilresan förflyttning mellan scener och roller. Bilresan kan då fungera som förberedande eller distraherande inför det som senare ska ske.

Bilresan – att överskrida gränser

Förflyttning har beskrivits som en gränsöverskridande aktivitet, där roller avgränsas och är mer giltiga på vissa platser eller vid vissa tidpunkter (Ashforth, 2000; Ashforth m.fl., 2000). Vad som är tillåtet skiljer sig exempelvis åt mellan olika platser. Resan till Barnhuset innebär att barnet ska följa med en för barnet ny person (den särskilda företrädaren). När barn ska åka till Barnhuset sker det

vanligen med bil. Det förekom att taxi använts, men det rekommenderas inte av Sveriges Advokatsamfund (2016) med hänsyn till sekretessen. En del barn har fått åka bil flera mil för att komma till Barnahus, medan andra åkt bil fastän det har varit gångavstånd. Det sistnämnda motiverades med att ingen skulle se att barnet lämnade skolan under skoltid. Att sätta sig i en bil, fastän det är gångavstånd, kan tydliggöra förflyttningen mellan platser. Oavsett avstånd innebär bilresan att personerna förflyttar sig till en annan plats, där de förväntas anta andra roller. Bilresan kan ses som en förflyttning mellan platser och bilen som ett transportmedel helt enkelt. Men bilresan kan också antas tydliggöra att det är något annat som ska ske. När barnet ska kliva in i bilen är det en främmande bil och en okänd person som barnet och trygghetspersonen ska följa med. Trygghetspersoner har uttryckt att det känts konstigt eller att de känt olust inför att åka med en främling och ta ansvar för barnet där. Att barnet ska åka från sin förskola eller skola med en främling i dennes bil kan även verka motsägelsefullt för barnet. Barn lär sig att inte följa med främmande eller okända människor, vilket de i den här situationen förväntas göra. Det sänder dubbla budskap till barn, vilket framgår av exemplet nedan.

Så känns det lite som man sitter och lär barnen att "ni ska inte följa med några okända människor" och sen så gör man det ändå utan att berätta för mycket för barnet vad det är. Men visst, det är inte samma sak men det är ändå lite så. Jag tror till och med han [barnet] nämnde, han sa något när vi kom tillbaka, "jag får ju egentligen inte följa med folk jag inte känner". Och fråga mig om jag kände denna man [...]. Det är lite så när det kommer någon och hämtar som man inte känner, som kan vara lite jobbigt. (Trygghetsperson 15, pedagog)

I den situationen blir den tillit som finns mellan barnet och trygghetspersonen, utifrån de roller de har i vardagen, viktig för att barnet ska göra något som det troligen blivit tillsagd att det inte får. Anledningen till att barnet hämtas är att det finns en misstanke om att barnet har varit utsatt för ett brott. Att ha blivit utsatt för någon form av brott eller övergrepp innebär i sig att gränser överskridits när det gäller respekt för barns integritet. Barnet kan ha blivit tvungen att göra sådant som andra kanske skulle säga att det inte får göra. I samband med hämtning förväntas barnet återigen hantera motsägelsefulla budskap. Barnet blir tillsagt att gå med på att förflytta sig till en plats där barnets närstående kanske inte vill att det ska vara och dessutom åka dit i en främlings privata bil. Propåer om vad barnet ska, bör och får göra konkurrerar med varandra. Barn, vars integritet redan antas ha blivit kränkt, ställs inför ännu en integritetshotande situation, att överskrida gränser och göra något som barnet lärt sig att inte göra.

När den särskilda företrädaren kommer i en vanlig civil bil, som kan vara dennes privata bil, avslöjar inte bilen något om vem den särskilda företrädaren är eller representerar. Den avslöjar inte heller något om resans mål. Barnet hämtas inte i en polisbil så ingen, inte heller barnet, kan utifrån bilen avgöra vart de ska eller vad som ska hända.

Vi åkte tillsammans med den här advokaten som hade hämtat oss, så hon skjutsade oss tillbaka i samma bil då tillbaka till skolan. Och hon hade ju bara vanliga kläder på sig och det var ju en vanlig civil bil. Så det syntes ju ingenting. Det var ingenting alls som skulle kunna säga vad vi hade gjort eller vad. Det var ju ingen polisbil de kom i. Det var en vanlig som vi åkte med. (Trygghetsperson 10, pedagog)

Att bilen är helt vanlig kan i sig signalera att det inte är något konstigt och att situationen framstår som vanlig. Det tillhör förmodligen inte vanligheterna att barn hämtas i förskola eller skola av en främmande person, vilket i sig gör situationen ovanlig. Själva bilresan med den främmande personen sker dessutom vid en tidpunkt då barnet förväntas vara i förskola eller skola. Att trygghetspersoner uttryckt att de tyckt det känns konstigt att åka med en främling, kan vara ett uttryck för att de själva lärt sig att man inte ska följa med främlingar. Det kan antas att trygghetspersonerna varit medvetna om att barnen lärt sig det och att de därmed hjälper barnen att göra något de egentligen inte får göra. I den här situationen ska trygghetspersonerna själva överskrida gränser och dessutom ta någon annans barn med sig. I samband med förflyttningen förändras vad som kan betraktas som tillåtet, liksom kraven på barnet och trygghetspersonen.

Under tiden som barnet befinner sig i förskolan eller skolan har huvudmannen ansvar för barnet.¹⁹ I den här situationen förväntas trygghetspersonen åka i väg med barnet under skoltid, vilket sker på uppmaning av personer som utifrån Goffmans (1990) terminologi kan betraktas som utomstående i förhållande till den ordinarie verksamheten i förskola eller skola. En förälder vars barn hämtats reagerade både på att det över huvud taget var tillåtet att göra så och funderade kring vem den särskilda företrädaren var som fick hämta barn på det sättet.

¹⁹ Enligt Skolverkets webbplats har förskola, skola och fritidshem ett tillsynsansvar för barn och elever, men ansvaret är inte reglerat i lag. Under den tid som barnet är i förskola, skola eller fritidshem anses vårdnadshavarens tillsynsansvar övergå till skolhuvudmannen (kommunen, skolans styrelse eller staten beroende på skolform). Tillsynsansvaret innebär att barn och elever får den tillsyn de behöver. Se <https://www.skolverket.se/regler-och-ansvar/ansvar-i-skolfragor/tillsynsansvaret>

Jag tycker det är jättekonstigt, man kan inte försvara lagen på det sättet och säg att det skulle vara en speciell företrädare, jag tror de kallar det någonting sådant när man inte ens har en barnutbildning. [...] ingenting, jag frågade det, ingenting har dom. [...] Hur vet jag att inte han [särskilda företrädaren] är en förövare? Att inte han är alltså, förlåt, men har de tagit brottsregister på honom? (Förälder 5)

Föräldern ställde sig frågande till vad de som gav personen uppdraget egentligen visste om den person som har rätt att hämta andras barn. Det handlade då både om kompetens och eventuellt kriminellt förflutet. I hämtningssituationen behöver barn och trygghetspersoner bortse från att det är en okänd person som ska ta med dem till en okänd plats samt eventuell oro och farhågor med anledning av det.

Hämtning utan manus

Kapitlet har haft fokus på händelser före Barnahus. Det har inkluderat information till barnet och hämtning av barn, vilket visat att barn fått begränsad information i samband med hämtning. De förbereds därmed inte i någon större utsträckning inför Barnahusbesöket. Syftet med att hämta barn på det här sättet är att få möjlighet att prata med barnet, utan vårdnadshavares vetskap om denne är misstänkt eller om någon närstående till denne är misstänkt (se t.ex. Åklagarmyndigheten, 2019), där själva hämtningen kan ses som ett medel för att få barn till den plats där framträdandet ska utspela sig ur myndighetsperspektiv. Ovanstående har visat att hämtningssituationen innefattar mer än transport till Barnahus, eftersom barnet kan behöva bryta mot sådant barnet annars inte får eller tillåter sig att göra. Barnet ska förberedas inför förflyttning och den förändring som det innebär, samtidigt som barnet befinner sig i ovisshet om vad som ska ske härnäst. Av materialet framgår att barn följt med utan att ifrågasätta i någon större utsträckning, men det finns undantag. En förälder berättade om sin son som inte ville följa med och var ledsen då han skulle hämtas från förskolan, men att han till slut följde med. Jag har även hört om ett annat exempel då ett barn låste in sig på toaletten och vägrade följa med. Det är starka exempel som visar att barn har reagerat olika i samband med hämtning. Det vanligaste är dock att barnen följer med.

Hämtningen kan uppfattas som en slags iscensättning, eftersom den kan uppfattas som avsiktlig, utförd för en potentiell publik samt avgränsad i tid och rum (se Seel, 2008). Den är avgränsad i tid och rum såtillvida att barnet ska hämtas från en särskild plats vid en särskild tidpunkt. Platsen och tidpunkten skiljer sig dock åt för olika barn. Den potentiella publiken kan utgöras av barnet,

trygghetspersonen eller barnets föräldrar men också av åklagare, polis eller andra ur Barnahusteamet. Det team som iscensatt framträdandet vid samråd är vanligen inte själva närvarande på samma plats som barnet före Barnahusbesöket. Det innebär att de som verkställer i samband med hämtning måste förlita sig på andras planering av framträdandet och vice versa. Resultaten visar att trygghetspersoner har fått instruktioner om att inte säga något till barnet, vilket påverkat tillvägagångssättet. Det som sker inför Barnahusbesöket kan utgöra exempel på det icke-iscensatta, eftersom de som agerar och i stunden för framträdandet framåt inte har iscensatt situationen utan agerar på uppdrag av andra. Agerandet sker utan manus eller utifrån ett manus som ger stort utrymme för egna lösningar. Det visar sig exempelvis i att barn fått olika information inför Barnahusbesöket. Det skulle kunna ses som en individanpassad lösning där varje barn bemöts utifrån sina behov och förutsättningar, men det skulle också kunna handla om att de agerande inte fått tillräckliga förberedelser. Bland trygghetspersonerna fanns osäkerhet om vart de skulle åka och innebörden av Barnahus, vilket i kombination med avsaknaden av instruktioner och manus förmodligen kan bidra till att egna lösningar skapas. Resan till Barnahus har beskrivits som transport (Åklagarmyndigheten, 2019, s. 20), vilket för tankarna till förflyttning mellan platser. Av intervjupersoners berättelser framkom dock att bilresan kan innefatta mer än en transport eller förflyttning mellan olika platser. Resan innefattar inslag som tystnad, begränsad information, gränsöverskridande och ovisshet inför vad som kommer att ske. Vidare handlar det inte enbart om en förflyttning mellan fysiska platser utan även mellan olika roller med tillhörande förväntningar.

Hämtningssituationen har tidigare inte fått någon större uppmärksamhet vare sig i forskning eller riktlinjer, men är intressant i förhållande till barnperspektiv och väcker funderingar om innebörden av barnperspektiv i samband med hämtning. I situationen kan de vuxna ställas inför att låta barn få sin vilja igenom eller att driva igenom den plan som satts upp. Vad som kan betraktas vara gynnsamt för barnet i stunden ställs mot den planering som upprättats och vad som skulle kunna vara gynnsamt för barnet på sikt. Vidare visar exempel i det här kapitlet avvägningar mellan barns rätt till information och delaktighet kontra att genomföra ett polisförhör. Förhöret ger barnet möjlighet att komma till tals. Vidare kan uppklärandet av brott innebära att barn skyddas från att utsättas framöver. Samtidigt får barn endast begränsad information. Resultaten visar att barn inte får veta vad som ska hända i samband med hämtning, vilket får till följd att det för barnet inte är klart vad som ska ske och varför.

8. Barns besök på Barnahus

Uppmärksamheten kommer nu att riktas mot det som händer när barnet är på plats i Barnahusets lokaler. Jag har här valt att följa händelseförloppet kronologiskt, att beskriva och förhålla återgivna händelser till olika platser eller rum i lokalen, olika *settings* (se Goffman, 1990), samt vid förflyttning mellan platserna.

Barnahuset kan tolkas som det som Erving Goffman (1990) kallar en social inrättning med tydliga gränser mot utsidan. Det finns också gränser inom Barnahuset mellan exempelvis förhörssrum och väntrum. Innanför Barnahusets gränser kan det vara möjligt att kontrollera vilka som ska finnas på plats. För att tydliggöra det kommer det här kapitlet att börja med exempel på händelser precis utanför Barnahusets gränser. Därefter följer en beskrivning om sådant som händer i Barnahuslokalen, vilket kan delas in i två delar som är förbundna med olika platser. Den första delen handlar om vad som sker före polisförhöret med fokus på väntrummet. Den andra delen fokuserar på det som sker i samband med polisförhöret, vilket kan kopplas till både förhörssrum och medhörningsrum med parallella skeenden.

Mellan rum: möten utanför Barnahusets dörr

Det har framkommit några exempel på när tjänstemän från de samverkande myndigheterna mött barn och medföljande vuxna utanför Barnahusets dörr. Det handlar om de möten som skett på väg in i Barnahusets lokaler. De här exemplen är få, men de visar gränsen mellan Barnahuset och den region som Goffman (1990) kallar utsidan. Jag har valt att presentera dem eftersom det visar på skillnaden mellan det som sker oplanerat och det iscensatta samt förtydligar gränser. Barnahuset har iscensatts för att ta emot barn för polisförhör. Inför besöket samråder medlemmar ur teamet och iscensätter inför barnets besök, vad som ska hända och vilka barnet ska möta kan kontrolleras innanför Barnahuset dörr. Utanför Barnahuset är det svårare att kontrollera och iscensätta möten.

Personer kan oplanerat råka möta varandra, vilket liknar det som i tidigare kapitel tagits upp om att man på polisstationen kan råka möta vem som helst.

Innanför porten till det aktuella Barnhuset fanns det sittmöbler ute i trapphuset. Utrymmet användes egentligen inte som väntrum i samband med polisförhör, men det förekom att besökare ändå satte sig där. En förälder berättade att föräldern och barnet satte sig där när de kom till Barnhuset. När de satt där och väntade kom en socialsekreterare dit. Föräldern hade tidigare träffat socialsekreteraren, men det hade inte barnet.

Så hon [socialsekreteraren] presenterade inte sig eller sa hej eller någonting. Hon satte sig bara borta. Så när vi gick in så gick hon in en stund efter oss, vilket också blev en jättemärklig situation. Hon förklarade det sen som hon tyckte det kändes olustigt att hon skulle träffa [barnets namn] just där och det blev fel att förknippas med det stället [Barnhuset] så. (Förälder 1)

I exemplet möttes barn och socialsekreterare oplanerat utanför själva Barnhuset. Tidigare forskning har visat att den straffrättsliga logiken dominerar i Barnhuset (Johansson, 2011) och en möjlig tolkning är att socialsekreteraren inte ville förknippas med det straffrättsliga. Barnhuset är en annan plats än socialtjänsten och socialsekreterarens roll förändras, när denne förflyttar sig till Barnhuset. Innanför Barnhusets dörr är socialsekreteraren fortfarande socialsekreterare, men på ett annat sätt än på socialförvaltningen. Mötet i exemplet ovan kan ha varit överraskande och fanns inte med i den planerade iscensättningen, vilket fick till följd att de som möttes inte visste hur de skulle förhålla sig till varandra. Eftersom empirin huvudsakligen består av besökares perspektiv, kan jag egentligen inte uttala mig om orsakerna till att kontakt med barnet undveks. En möjlig förklaring kan hänga samman med Barnhusets idé om att begränsa antalet vuxna som barnet möter. Tidigare forskning har visat att socialsekreterare styrs mot att hålla sig i bakgrunden utifrån idén om att barn inte ska träffa så många och samverka som ska underlätta polisförhör (Olsson, 2017a).

Det finns ett annat exempel där trygghetspersonen berättade att de träffade personer i trapphuset som kunde vara från socialtjänsten. Trygghetspersonen visste inte med säkerhet om de var från socialtjänsten, men drog den slutsatsen utifrån information om att socialtjänsten skulle närvara. Om det var socialtjänsten gav de sig inte till känna och närmade sig inte heller barnet. I den iscensättning som görs i samband med samråd ges socialtjänsten inledningsvis rollen att avvakta. När socialtjänsten (i det första exemplet och möjligen i andra exemplet) plötsligt råkade befinna sig på samma plats som barnet höll de sig undan i stället för att närma sig. En möjlig tolkning är att det kan ha att göra med uppmaningen om

att inte kontakta familjen som kan ges vid samråd. Socialtjänstens roll blir diffus, eftersom dess representant håller och har hållit sig undan. Men rollen framställs också som diffus eftersom trygghetspersonen funderade på vilka som egentligen var från socialtjänsten, eftersom de skulle finnas på plats men inte gav sig till känna. Det kan tilläggas att den trygghetspersonen inte heller visste huruvida socialtjänsten sedan träffade barnet i Barnahuslokalen.

Ett exempel som visar på motsatsen är då polisen inte hade en tillbakadragen roll, där barnet och polisen gick in genom dörren till Barnahuset tillsammans. När barnet (12 år) träffade polisen utanför etablerade de kontakt redan innan de gick in genom dörren till Barnahuset. Barnet hade träffat poliserna vid ett tidigare Barnahusbesök, vilket troligen påverkade mötet. Det var tydligt att de alla skulle till samma ställe, vilket skiljer sig från de exempel där socialtjänsten inte närmat sig. När personerna inte närmade sig var det otydligt vilka de var och huruvida de skulle till samma ställe. Utifrån exemplen ovan kan man reflektera över skillnaden mellan polis och socialsekreterare i det här sammanhanget. Polisen kan betraktas som mer hemmastadd på Barnahuset än socialsekreteraren, eftersom polisförhört utgör en central del av besöket. Socialsekreteraren skulle också kunna ses som besökare i annan bemärkelse. En viktig skillnad är dock att barnet i det sista exemplet faktiskt hade träffat poliserna tidigare.

Oavsett iscensättning och planering kan inte allt förberedas och kontrolleras. Även om mellanrummet i trapphuset som sådant var specifikt för just det här Barnahuset i just den här lokalen, så indikerar exemplet att det som sker utanför Barnahusets dörr inte kan kontrolleras och planeras i någon större utsträckning. Oplanerade möten kan ske oberoende av om det finns sittmöbler utanför ytterdörren. Det som sker händer utanför scenen, varpå rollerna ännu inte är givna och förväntningarna på dem kan antas vara oklara.

Det aktuella Barnahuset hade bara en ingång och det gick inte att kontrollera vilka som befann sig i trapphuset. Vilka som får tillträde till Barnahusets lokaler kan däremot kontrolleras och styras. Socialsekreteraren i det första exemplet skulle, enligt planeringen, inte möta barnet på den platsen vid den tiden. Rollen som socialsekreterare skulle, enligt det iscensatta och manuset, inte ske där och då. Trapphuset utgör en mer offentlig miljö som inte på samma sätt är avskild från regioner på utsidan, vilket skiljer sig från Barnahuset. De flesta Barnahusbesökare verkar dock inte ha uppehållit i sig i trapphuset, eftersom de gått direkt in till Barnahuset. Trapphuset utgjorde ett mellanrum mellan Barnahuset och omgivningen utanför. I trapphuset befann sig barnet också mellan scener eller regioner: Barnahuset och utsidan. Ett mellanrum mellan rum.

Graden av regi och iscensättning varierar mellan olika platser. Utanför Barnahuset är inte graden av regi och iscensättning hög, eftersom det inte funnits med i den initiala iscensättningen och därmed inte heller gått att planera. När de vuxna inte närmar sig barnet kan det vara för att de utifrån iscensättningen inte förväntas närma sig barnet just då. Det som sker i trapphuset sker utanför det iscensatta och den regi som teamet förberett, vilket innebär att de som befinner sig där kan behöva improvisera vid oväntade möten. Med ovanstående vill jag initiera diskussionen om betydelsen av att alla skeenden inte kan förberedas och regisseras. Det är omöjligt för teamet att ha kontroll över vad som sker utanför själva Barnahuset. När Barnahusets insida är iscensatt i detalj (vilket det här kapitlet kommer att visa) verkar anslutande kontext bli till mellanrum eller mellanakter, där aktörerna uppträder med osäkerhet om vilka roller som ska antas i förhållande till publiken.

På Barnahusets tröskel

När barnet kliver in genom dörren till Barnahuset börjar det iscensatta framträdandet. En idé handlar om att barnet inte ska möta så många nya personer i samband med Barnahusbesöket (Olsson, 2017a). Det innebär att barnet kanske inte träffar alla närvarande, vilket jag återkommer till. Men det förekom att barn fick träffa alla närvarande. Exemplet nedan utspelade sig precis när en förälder och en 14-åring tagit steget in i Barnahuslokalen, men ännu inte hunnit fram till väntrummet.

Man är ju i en situation när man mår dåligt från början när man kommer dit [till Barnahuset] liksom, så det blev väldigt rörigt för oss [föräldern och barnet]. Det var väldigt mycket folk. Det var två förhørsledare, åklagare, vår advokat och så var det ju folk från socialtjänsten två personer. Så att för vår del, som var just då väldigt skräddade och inte mädde så bra, framför allt inte min dotter så blev det väldigt rörigt. Det blev väldigt mycket på en gång [...] förhørsledaren kallade in oss och i den smala korridoren. Där stod ju liksom alla människor [...] och alla hälsade och tog i hand och så där och sen gick vi in i det väntrummet där då. (Förälder 6)

På väg in i väntrummet överrumplades barnet och föräldern av mycket folk. Representanter från olika myndigheter stod innanför dörren och skulle hälsa. Sammantaget med tidigare nämnda exempel utanför Barnahuset handlar dessa redogörelser om ytterligheter där tjänstemän inte söker kontakt alls och då alla hälsar på besökarna. Att alla står och hälsar innanför dörren utgör ett undantag

bland besökarnas berättelser. De som ska vara med i medhörningsrummet väntade vanligen i konferensrummet. När barnet och den eller de medföljande vuxna kom fram till Barnhuset togs de som regel emot av samordnaren eller polisen.

De olika tillvägagångssätten kan ske på olika platser vilket delvis kan antas förklara olikheterna. Vilka barnet ska möta i Barnhusets lokaler iscensätts och planeras vid samrådsmötet, medan de som barnet möter utanför lokalen inte är planerat. I det sistnämnda exemplet fick barnet möta alla närvarande, som presenterade sig. Det innebär att barnet fick information om vilka som var på plats, vilket kan betraktas som en del i att leva upp till att ge barnet information. Samtidigt riskerar det, som föräldern påpekat i exemplet ovan, att bli mycket på en och samma gång. När tjänstemännen avvaktar med kontakt kan det leda till osäkerhet och spekulationer om vilka dessa är, som när trygghetspersonen ovan trodde att några personer i trapphuset kom från socialtjänsten. De här exemplen kan ses som under- respektive överkommunikation om vilka professionella som finns på plats.

Väntrum: en plats för förberedelse och distraktion

Vid ankomst till Barnhuset brukade barnet och den medföljande vuxne först få vänta i väntrummet. I en studie framhölls dörrens funktion i tingsrättens väntrum, eftersom dörren skiljer ett rum från ett annat, samtidigt som dörren skiljer en värld från en annan (Mattsson, 2014). Dörren skiljer den synliga och osynliga världen åt (Aronson, 2004). Dörren utgör gränsen mellan främre och bakre region. När det gäller Barnhuset kan det ses som att dörren också skiljer det iscensatta från det som inte kan kontrolleras. Innanför Barnhusets dörr kan det framträdande som håller på att utvecklas delvis kontrolleras av dem som iscensatt framträdandet till skillnad från det som skett utanför Barnhuset, som det i tidigare avsnitt finns exempel på. Barnets steg över tröskeln innebär att stiga in och bli en del av det framträdande som håller på att utvecklas. Det som sker i väntrummet skiljer sig från det som sker på andra platser och bakom andra metaforiska dörrar. Olika rum inom Barnhuset avgränsas med fysiska dörrar, men också metaforiska dörrar eftersom det som kan betraktas skiljs från det som inte visas. Det kan vara personer eller aktiviteter som inte är synliga oavsett om det finns en fysisk dörr eller inte, vilket det här kapitlet kommer att visa.

Leksaker, film och fika

Jag uppfattar väntrummet som det rum där det tydligast gjorts en anpassning för barn som besökare. Det är inrett med bland annat leksaker och tv. Väntrummet uttrycker förväntningar på barnet, att vara ett barn som leker, tittar på film och fikar. Som *setting* med tillhörande rekvisita ger väntrummet uttryck för att vara anpassat till barn. Inredningen med leksaker för tankarna till yngre barn, men miljön kan också uppfattas som tillåtande, eftersom barn tillåts leka och vara barn.

Att man alltså i skolan och hemma och sådant är det lätt att man blir liksom vuxen. Men där [Barnhusets väntrum] liksom var det mer ”ja, ja men gör vad du vill om du sitter där och är 14 år och leker med ett dockhus det bryr inte vi oss om”. Liksom det var man fick vara barn om man ville, man fick sitta och vara vuxen om man ville. (Barn 4, 14 år)

Barnet förväntades inte prestera på den här platsen. Av citatet framkommer att barnet fick vara barn eller vuxen. Det överensstämmer med tidigare beskrivning om att väntrummet ger barn möjlighet att välja aktivitetsnivå (Stefansen, 2017). I nästan samtliga intervjuer omnämns fikar, vilket tillsammans med annan rekvisita kan tolkas som ett uttryck för omsorg om barnet. Barnet ses som en person som behöver tas om hand och barn tillåts att vara barn, oavsett ålder. Barnet ovan upplevde att det var möjligt att välja om man ville agera som ett barn eller en vuxen. Väntrummet och dess rekvisita kunde även uppfattas på ett annat sätt. En trygghetsperson beskrev hur väntrummet utifrån trygghetspersonens föreställningar inte passade ett äldre barn.

Men hon skinnjacka och handväska och mobiltelefon och det krockade lite på något sätt. Det var mer anpassat för de kanske yngre barnen än vad det var för tonåringar kände jag då. (Trygghetsperson 11, elevhälsa)

Bilden av vad som förväntades av ett barn och tonåringens uttryck beskrevs krocka. Vad barnet själv tyckte framgår inte men, enligt trygghetspersonen, sa barnet inget. De båda ovanstående citaten indikerar också att barn och vuxna kan uppfatta platsen på olika sätt. Väntrummet inredning utgör en slags allmän iscensättning som förväntas passa alla barn som besöker Barnahuset, men då olika individer besöker Barnhuset blir det svårt att skapa en *setting* som passar alla. Inredningen och lokalerna bygger på uppfattningar om vad barn behöver, vilket kan jämföras med det som kallas barns typiska behov (se Mattsson, 2002). Inredning och leksaker signalerar förväntningar på barn och hur barn förväntas vara. I väntrummet förväntas barnet ännu inte besvara frågor om misstänkta brott. Barnet kan vara passivt i väntrummet, då barnet kan sägas inneha rollen som

publik till det framträdande och den iscensättning som skapats av vuxna. Barnet förväntas vara "barn" utifrån vuxnas föreställningar om barn.

Fikat kan ses som något som hjälper till i förflyttningen mellan roller och ett sätt att hantera förändringen, både inför och efter själva polisförhöret. Mat och dryck kan vid sidan om miljön och leksaker ses som ett sätt att mjuka upp upplevelsen av att möta polisen och prata om svåra upplevelser (Stefansen, 2017). Förutom ett budskap om omsorg och omtanke kan fikan vara ett sätt att lugna och förbereda inför förhöret. I samband med fikan fick barn möjligheten att bekanta sig med polisen som barnet sedan skulle vara ensam med. Tidigare har en rädsla för att barnet ska påverkas inför förhör påtalats (Landberg & Svedin, 2013), och fikan kan vara ett uttryck för en strävan att hålla kvar barnet i rollen som ett lekande barn fram till förhör. Barnet börjar då inte prata med någon annan utanför förhørsrummet om det barnet som förväntas prata med polisen om i förhørsrummet. Genom att barnet får uppmärksamhet och erbjuds fika, lek och film tas fokus ifrån det som det verkligheten ska handla om. Det innebär att det ämne som det ska pratas om i förhöret undviks.

Extra uppmärksamhet

I väntrummet finns alltså leksaker och det serveras fika. Det är osäkert om barnet ännu vet något om att det rör sig om en brottsmisstanke. I studien har det framkommit att barn får begränsad information i de initiala skedena vid hämtning och ankomst till Barnhuset. Det kan vara svårt för barnet att bilda sig en uppfattning om situationen när informationen är så begränsad. Välkomnandet med fika och film kan ses som ett sätt att ge barn uppmärksamhet, men kan också riskera att distrahera och avleda barns uppmärksamhet.

Det var jättetrevligt. Absolut. Han [barnet] blev ju engagerad där i en film och så. Han [barnet] kände sig som hemma och blev mer ompysslad än vanligt och så och gillade ju den här uppmärksamheten väldigt mycket. [...] Ja för han [barnet] var ju helt överlycklig över för att det var kakor och där var alltså, eller kex var det ju, och så som han kunde han fick lov att dricka, han fick saft och han var väldigt lycklig och kröp upp där i soffan. "Ska vi vara här nu?" liksom. (Trygghetsperson 3, pedagog)

Barnet (8 år) ovan beskrevs av trygghetspersonen känna sig ompysslad. Det kan ses som en del av förberedelserna för att avdramatisera det som sedan ska ske. I ett annat exempel, om ett barn i nästan samma ålder, trivdes barnet så bra att det, enligt trygghetspersonen, ville "flytta in". I förhållande till förskole- eller

skolpersonalen/trygghetspersonen får barnet extra uppmärksamhet och barnet slipper dela uppmärksamheten med andra barn i gruppen eller klassen. En trygghetsperson berättade hur trygghetspersonen och barnet (14 år) skojat om att de satt och fikade medan klasskompisarna hade skolarbete. De här exemplen är vuxnas berättelser av barnets situation och beteende. Det kan skilja sig från hur barnen själva skulle ha berättat. Exempelen visar dock att barnet får egen, odelad uppmärksamhet av en vuxen. I studien har det framkommit att barn själva uppskattat mottagandet på själva Barnahuset. Två av de yngre barnen har berättat om att de fått fika och att de fått se på film om Pippi Långstrump i väntrummet. Ett av barnen berättade även vad filmen handlade om, vilket tyder på att fokus i väntrummet var på annat än själva förhöret. Efter förhöret gick barnet ut i väntrummet och tittade vidare på filmen.

I samband med fiket i väntrummet har barnet ännu inte alltid blivit varse om vad som kommer att ske vidare på Barnahuset. Uppmärksamheten kan uppfattas som en del av iscensättningen som syftar till att förbereda eller distrahera barnet inför fortsättningen. Påverkan av vad de närvarande säger och gör kan innebära att barn reagerar på olika sätt. I ett exempel berättas om att barnet (7 år) svarade på det som skedde i väntrummet på ett sätt som kan tolkas som mer misstänksamt än tryggt. Barnet ville inte ha fika vilket, enligt trygghetspersonen, inte alls var likt det barnet. Det är en obekant situation där barnet förväntas svara på den uppmärksamhet som ges och bete sig på ett till synes vardagligt sätt genom att leka och fika i en barnanpassad miljö. Barnet betraktas som en individ i behov av omsorg och det finns egentligen inga förväntningar på att barnet ska agera där och då.

Vuxna hjälper på olika sätt till att förbereda och distrahera barnet inför polisförhör.

Först så fick jag ju gå in i ett rum med soffor och så. Så kom det in en advokat och hon som skulle förhöra mig. Hon förklarade för mig vad det var som skulle hända och det tyckte jag var jättebra, för då var man ju förberedd och visste vad som skulle hända. Sen fick jag vänta en liten stund och sen gick jag in i rummet där jag skulle förhöras. (Barn 8, 14 år)

I väntrummet kan barnet förberedas inför förflyttningen till nästa rum, vilket exemplet ovan visar. Barnet i exemplet ovan uppskattade att få information om vad som sedan skulle hända. I nästa rum kommer barnet inte längre att betraktas som publik utan som en av de agerande och som en del av framträdandet.

När barnet kommer till Barnahus tillsammans med en vuxen innebär det att barnet får egen tid med någon vuxen ur sin vardag. Undantag är när syskon besöker Barnahuset samtidigt och åker till Barnahus tillsammans, men även i dessa fall skiljer sig situationen från vardagen i förskolan eller skolan. I den vardagen delar barnet vanligtvis den vuxnes uppmärksamhet med andra barn, exempelvis andra barn i klassen. Besöket på Barnahus innebär att trygghetspersonen får tillfälle att ge barnet särskild uppmärksamhet.

Jag har med tänkt att det är ju en läskig situation. Men det är nog mer jag som vuxen som har tänkt så, känns det som. En del av de här barnen är ju glada för uppmärksamhet och glada för vara med mig en stund [...] Lite så som en happening nästan mer än att det skulle vara läskigt [...] och tycker att man ska sitta där och spela spel och så. Det är inte det att det är någon tryckt stämning eller, utan nej, bara roligt. Det är ju ganska små barn generellt som är där då och de känner ju mig. Det är ju därför jag är där, tänker jag. (Trygghetsperson 16, elevhälsa)

Av ovanstående framgår att trygghetspersonen, som vuxen, kan tänka att det är en ”läskig” situation. Men barn har, enligt vuxna, verkat glada över att få uppmärksamhet och tillbringa tid med en vuxen person som de känner, vilket ovanstående utgör ett exempel på.

Inför förhöret

Av intervjuer framgår att barn visats runt i Barnahusets lokaler, vilket kan ses som förberedelser inför förhöret. De visades antingen runt direkt när de kommit dit eller efter en stund. Ibland har de medföljande vuxna följt med, ibland inte. I samband med att barnet visats Barnahuset finns några exempel på hur föräldrar eller trygghetspersoner ibland fått tillträde till förhörsrummet. Föräldern eller trygghetspersonen har då fått gå in och sätta sig i den fåtölj där barnet ska sitta under förhöret. Det har då demonstrerats för barnet att det kommer att synas på skärmen i medhörningsrummet. Ett barn (7 år) berättade om att föräldern vinkade från fåtöljen medan barnet såg det på skärmen.

- Barn: Vi gick in så du och jag. Du satt där på den stolen.
- Förälder: Ja, ja just det. Jag satt på stolen i rummet där ni pratade så att du kunde se hur man filmade ja. [...]
- Barn: Du vinkade.
- Förälder: Ja, de provade med [förälder] ja. Det har du rätt i ja. Det hade jag glömt. (Barn 5, 7 år)

Det kan ha ett pedagogiskt syfte att via handling visa för barnet vad som skulle ske, och det kan då betraktas som ett barnperspektiv att demonstrera för barnet vad som ska hända. Den kända vuxne medföljaren visar genom att provsitta den stol som barnet ska sitta i att det är ofarligt att sitta i den stolen. Det kan tolkas som ett sätt att ha inflytande på barnets kommande handlingar, det vill säga att barnet sedan ska sätta sig i förhørsstolen och delta i förhöret. För att underlätta förflyttningen mellan roller används den relation barnet har till den medföljande vuxne för att förbereda barnet inför förflyttningen. Utifrån dramaturgisk metafor visas barn genom handling manuset för det kommande framträdandet. När en trygghetsperson satt i förhörsrummet gavs en förklaring till varför personer skulle se barnet i förhörsrummet.

Och så förklarade de att det var de [medhörande] som satt där och tittade så att [polisen] ställde rätt frågor. Så att den [polisen] som frågade fick inte ställa konstiga frågor, utan det är viktigt att liksom förklara hela den biten där. Sen fick jag gå in och sätta mig och så fick de [barnen] titta så fick jag vinka liksom och så. Så att de [barnen] såg hur allting fungerade innan det sen satte i gång. (Trygghetsperson 5, pedagog)

I exemplet ovan förklarades att personer skulle se och deras närvaro rättfärdigades samt förklarades med att de hade en kontrollerande roll. Uppgiften var att kontrollera frågorna och förklaringen kan vara ett sätt att förbereda. Barnet fick höra att frågor skulle ställas, vilket också innebär en förväntan på barnet att besvara dem. Frågor kontrollerades av andra vuxna, vilket signalerade att frågorna var viktiga. Situationen innebär att barnet ska besvara frågor inför en kontrollerande publik som barnet inte ser. Kontrollen uttrycktes inte vara riktad mot barnet utan snarare mot förhørsledaren. Barnet fick veta vad som skulle hända, att andra skulle lyssna och förbereddes därmed inför de förväntningar som fanns på barnet i nästa rum. Det kan jämföras med det som Goffman (1956) kallar *rules of conduct*, som handlar om skyldigheter som fastställer hur individen är moraliskt tvungen att

uppträda, men också förväntningar på hur andra ska agera i förhållande till individen. Polisens skyldighet är att genomföra förhör med barnet utifrån vissa riktlinjer och barnet förväntas i sin tur samarbeta så att polisen kan utföra det. Utifrån Goffmans tankar kan det sistnämnda i sin tur ses som en skyldighet i förhållande till polisen.

Berättelser om vinkande till kameran framkommer främst när det rör sig om yngre barn, men även äldre barn kan ha fått se kameror.

De visade ju rummen och var allt satt. Sen sa de att det fanns kameror inne i rummet och sånt och så visade de där de filmade in, där man såg eller hörde när man snackade och sånt. (Barn 3, 15 år)

Barnet fick se att det fanns kameror och medhörningsrummet. En förälder till en 14-åring beskrev hur allt visades i detalj, var olika personer skulle vara.

Åh, de förklarade allt i minsta detalj. De visade förhørsrummen och kamerorna och det här kamerarummet de hade och vem som satt där och precis i detalj vad som händer. Att [polisen] går ifrån ibland för att prata med kamerakillen som spelar in och så där och att [polisen] kommer tillbaka och de visade, satte på kamerorna så att hon [barnet] själv kunde se att de här vinklarna är kamerorna och så där. Så allting var väldigt kan man säga pedagogiskt upplagt så hon visste precis vad som hände. (Förälder 7)

Att visa runt förbereder barnet inför förflyttningen från väntrummet till förhørsrummet. När barnet visas runt inför förhör tar de vuxna sig tid att visa barnet hur allt går till. Inför förflyttningen till förhørsrummet, där huvudnumret ska äga rum, förbereds barnet med muntlig information och får se hur det ska gå till. Det skiljer sig från resan till Barnahus, då barn fått begränsad information. Det framträdande som sker när barnet visas runt är tydligt riktat till barnet som publik. När barnet skulle bekanta sig med Barnahusmiljön fick barnet ibland se det som i det kommande framträdandet senare skulle komma att utgöra bakre regioner. Barnet förbereds inför den roll barnet förväntas anta efter förflyttning.

Trygghetspersonen är besökare tillsammans med barnet och samtidigt behjälplig i framträdandet, bland annat genom att få barnet att följa med. Det innebär att trygghetspersonen är publik, men också i vissa avseenden agerande eftersom denne exempelvis hjälper till att motivera barn. Dessa roller kan uppfattas som det som kallas motstridiga eller diskrepanta roller (Goffman, 1990). Rollen som trygghetsperson kan ha inslag av den roll som Goffman (1990) benämnt som "lockfågel" på så vis att trygghetspersonen kan fungera som ett manande exempel

för barnet som publik. Exempel på det är då trygghetspersonen hälsar på eller samtalar med de vuxna på Barnahuset eller då denne, i samband med visning av Barnahusetlokalen, sitter i barnets stol i syfte att demonstrera. Trygghetspersonen hjälper på de här sätten Barnahusetteamet, samtidigt som denne är besökare.

Kontaktskapande möten

Det är i väntrummet polisen söker kontakt med barnet och jag kommer nu att beskriva kontaktskapandet. I berättelserna om barns möten med vuxna i Barnahusetlokalen är mötet med polisen det framträdande, så också i väntrummet. Åklagarmyndigheten och Polismyndigheten (2018) framhåller att det är lämpligt att den som ska hålla i förhöret möter upp barnet, vilket innebär att barnet direkt möter den person barnet ska knyta kontakt med och att barnet endast möter få nya vuxna.

Kontaktskapande i väntrummet kunde ske genom att exempelvis prata, leka eller spela sällskapsspel. Dessa strategier utgjorde sätt att etablera kontakt, vilket kan verka avdramatiserande. Förberedelserna i relationen mellan polisen och barnet har beskrivits av Åklagarmyndigheten (2016) som betonat vikten av att ”utifrån barnets perspektiv” avdramatisera och skapa kontakt (s. 26). Den interaktion som sker i samband med spel, lek eller småprat kan ses som olika sätt att förbereda barnet inför att barnet ensamt ska följa med polisen. Själva spelet kan vara en handling eller ett interaktionsmönster som barnet känner igen från sin vardag i förskola, skola, fritidshem eller hemma. Att använda lek som förberedelser inför förhör kan även tolkas som en barnanpassning. Både som en anpassning av verksamheten till barn, och för att anpassa barnet inför vad som ska komma, som en slags uppvärmning. Vid förhör med vuxna används också förberedelser, så kallad ”uppvärmning” (Bring m.fl., 2008, s. 197). Själva förberedelsen som sådan behöver inte vara en barnanpassning, utan snarare sättet det görs på och rekvisitan som används, till exempel sällskapsspel. Vid ett av mina Barnahusetbesök försenades förhöret något eftersom polisen spelade memory med barnet före förhöret. Om barnets trygghetsperson sitter med under tiden som barnet och polisen spelar sällskapsspel kan trygghetspersonens närvaro påverka situationen även om denne inte deltar i spelet. Genom sin närvaro, sina handlingar och interaktion med de andra vuxna på Barnahuset, visar trygghetspersonen för barnet att det här är personer som barnet kan lita på. Utifrån sin ordinarie roll som förskole- eller skolpersonal har trygghetspersonen någon form av auktoritet i förhållande till barnet. Barnet förväntas lyssna på den här personen (trygghetspersonen), vilket

barnet vet om. Genom att den personen signalerar att det är helt i sin ordning att barnet ensamt följer med polisen för att prata deltar trygghetspersonen i förberedelserna. Även föräldrar kan genom sin närvaro signalera att allt är i sin ordning. Som publik ser barnet när trygghetspersonen eller annan medföljare interagerar med polisen eller andra vuxna.

Det förekom också att trygghetspersonen spelat spel med barnet. Genom att spela spel integreras barnets roll från förskolan, skolan eller hemmet med de roller barnet förväntas anta i Barnhusets lokaler. Som aktivitet kan sällskapsspel ses som något som distraherar barnet och för tankarna från besökets egentliga syfte. Under sällskapsspelet har barnet fortfarande inte blivit förhört och barnet känner kanske ännu inte till syftet med besöket. Spelet kan fungera som hjälp för att förbereda barnet för förflyttningen mellan roller, genom möjligheten att bekanta sig med polisen under lekfulla former. Själva förflyttningen mellan roller sker i samband med den fysiska förflyttningen mellan platser, där väntrummet utgör en anhalt eller station mellan förskolan, skolan eller hemmet och förhörssrummet.

Mötet med polisen

De stimuli som bildar fasaden hos en individ kan, enligt Goffman (1990), delas upp i uppträdande och manér, vilka kan hamna i konflikt med varandra när den agerande verkar ha en högre ställning än sin publik men agerar med ett manér som är oväntat jämlikt, förtroligt eller undfallande. Genom att spela spel med barnet agerar polisen, trots sin ställning som polis och som vuxen, med ett manér som till synes är på barnets nivå. Ett annat exempel på detta har jag observerat då en polis i början av förhöret talade om för en tonåring att polisen också var nervös inför deras möte, eftersom de aldrig tidigare hade träffats. När polisen ger uttryck för att närma sig barnets nivå eller position genom att spela spel eller uttrycka nervositet kan det vara till hjälp för polisen i den fortsatta interaktionen med barnet. Polisen har ingen uniform och uppvisar manér som kanske inte passar ihop med en stereotyp föreställning om polisen. Nedan beskrivs hur ett barn som har trott att polisen skulle vara uniformerad slappnat av när polisen visat sig vara civil.

Men när de sa att det var två poliser trodde jag att det var två poliser i full utrustning som jag skulle träffa. Men det var ju ja, två civila eller vad man ska säga, två vanliga. [...] Det kändes skönt. (Barn 4, 14 år)

Teamet, som inkluderar polisen, kan genom att använda sig av det som Goffman (1990) kallar strategiska knep ta kontroll över och reglera den information

publiken får och kan skaffa sig. På så sätt kan de få publiken att bedöma polisen och situationen på ett visst sätt. Frånvaron av uniform eller andra polisattribut framställer polisen på ett särskilt sätt.

Människor förväntas separera olika aspekter av självidentiteten och tillskriva dem särskilda platser, tidpunkter och människor (Nippert-Eng, 1996), vilket innebär en separation mellan vem individen blir på olika platser. När roller överlappar varandra kallas det integration och när de inte gör det kallas det segmentering (Ashforth, 2000; Ashforth m.fl., 2000). När polisen spelar spel med barnet kan det innebära att polisrollen integreras med andra roller, som liknar en förälder eller annan vuxen. Det innebär inte att polisen blir förälder i förhållande till barnet, men sidor som kan innehålla inslag som liknar en föräldraroll visas upp. Polisen ser ut som vem som helst och närmar sig barnet med hjälp av spel och lek. I och med det blir det inte heller tydligt att det är en polis. Forskning har visat att barn upplevt en stark association mellan uniform och polisstatus, och att barn la större vikt vid närvaron av uniform än initial information om en persons status (Durkin & Jeffery, 2000). När barnen i den nämnda studien skulle avgöra vem som kunde anhölla en person, valde de en person som inte var polis men iförd uniform, framför en polis utan uniform. Barnen hade informerats om vem som var polis och inte. Enligt författarna kan poliser som genomför barnförhör utan uniform möjligen leda till konsekvenser som inte avsetts. En annan studie bland universitetsstudenter visade att polisen uppfattades som mer aggressiv i uniform än i civila kläder, men polisen uppfattades också som mer tillgänglig, respektfull och ansvarsfull i uniform (Simpson, 2017). När polisen inte har uniform förs tankarna bort från att det är en polis, och eftersom det inte är tydligt kan det vara svårt att veta vem barnet egentligen mött. En trygghetsperson uttryckte osäkerhet om huruvida barnet (7 år) ens visste att det var polisen som barnet hade pratat med. Ett 14-årigt barn sa sig inte komma ihåg vem barnet pratat med eller vad denne arbetade med. Vissa barn tänkte inte på att det var polisen, vilket uttalandet från en annan 14-åring utgör exempel på.

För att det var inga andra där och det var inget speciellt. Det kändes som alltså det var ju inte så att man tänkte att det var poliser heller, alltså att det skulle vara något sådant. (Barn 1, 14 år)

Väntrummet utformning, de aktiviteter som sker där och de tjänstemän barnet möter avslöjar genom sin framtoning inte vad det handlar om. För att barn ska veta att det är en polis och för att barnet ska veta vad besöket handlar om behöver någon berätta det. Genom att bara se lokalen och möta människorna finns inget som avslöjar vad det rör sig om. Det är inte säkert att det är tydligt vem som är

polis, även om det har sagts verbalt (Durkin & Jeffery, 2000). Det visar sig också i de medföljande vuxnas berättelser som ibland innehåller osäkerhet om vilka som varit på plats och vilka roller de haft. Det finns trygghetspersoner som berättat att de inte riktigt tagit in vilka de mött.

Ja, jag kan inte säg, för att först blev vi mottagna av en kvinna. Jag vet inte riktigt vad hon jobbade med måste jag säg, eller så sa hon det och jag har inte tagit in det. För att hur det än är så var det nytt för mig också och jag hade väldigt mycket fokus på honom [barnet]. Och sedan träffade vi en polis, en kvinnlig polis, som skulle hålla förhöret, så de var tre kvinnor. Jag kan inte säg vad de andra båda. (Trygghetsperson 7, pedagog)

Även om barn och dess medföljare möts av myndighetspersoner som presenterat sig, kan det i efterhand vara svårt att komma ihåg. Trygghetspersonen ovan beskrev sig inte veta vad personerna på Barnahuset jobbade med och huruvida de sagt det. Situationen skiljer sig från vardagen för besökarna och kan innehålla mycket nytt. Ett barn (14 år) sa sig inte komma ihåg vilka som varit på Barnahuset, men sa att de måste ha sagt vad de hette. Både barn och vuxna har uttryckt osäkerhet kring vilka de träffat och vilka roller dessa personer haft. För barn och vuxna som kommer dit och träffar flera av dessa personer för första gången, i en ny och obekant situation, kan det te sig otydligt vem som framför vilken roll. En förälder berättade att de i samband med Barnahusetbesöket mötte personer som "samarbetade med polisen". Föräldern sa aldrig att dessa personer var poliser. Avsaknaden av rekvisita i form av uniform kan bidra till att rollerna är oklara. Samtidigt som avsaknaden av uniform gör att polisen lättare kan integreras med andra roller. Polisrollen i väntrummet liknar kanske mer de roller som andra vuxna i barns vardag har, när de närmar sig barnet. En trygghetsperson beskrev att polisen hade ett så bra sätt mot barn att polisen skulle passa som lärare. I det uttalandet betraktas polisen i förhållande till en annan roll som innebär andra förväntningar och uttalandet indikerar att en annan sida av rollen, än mer stereotypa förväntningar, visas upp i mötet med barn.

I tidigare kapitel användes Goffmans (1990) begrepp underkommunikation och att barn inför Barnahusetbesöket får begränsad information. Väl på plats i Barnahuset får barnet mer information om Barnahuset och förvisas vad som ska ske. Underkommunikation användes om vissa förhållanden och överkommunikation om annat (Goffman, 1990). Jag skulle vilja lägga till att huruvida över- eller underkommunikation används också ser olika ut på olika platser. Inför Barnahusetbesöket är informationen mycket begränsad, medan väl på

plats kan det bli så mycket ny information att det kan vara svårt att ta till sig och komma ihåg.

Barnets förflyttning till förhørsrummet

När barnet ska förflytta sig vidare till nästa rum – förhørsrummet – lämnas den kände vuxne (trygghetsperson eller förälder) kvar i väntrummet. Barnet ska då ha förberetts så att barnet kan klara sig själv utan den kände vuxne. Huvudsyftet med besöket är polisförhören som ska ske i nästa rum. De skeenden som hittills beskrivits och de händelser som kommer att beskrivas nedan utgör steg på väg mot förhørsrummet.

I de allra flesta situationer som beskrivits i intervjuer har barnet ensamt följt med polisen in i förhørsrummet och det utgör undantag när barn visar att de inte vill följa med. En trygghetsperson berättade om ett barn (12 år) som vägrade gå in i förhørsrummet. Just det barnet visste i förväg om orsaken till besöket. En möjlig tolkning är att vetskapen kan ha påverkat till skillnad från de barn som fått mindre information. Ett annat barn (14 år) var först rädd och ville inte följa med in i förhørsrummet. Exemplet nedan visar hur barnet bemöttes i situationen.

Nej, jag tror att de sa att vi skulle ta det [förhöret] lite senare så jag kunde lugna ner mig för gråt och sånt. (Barn 2, 14 år)

Barnet fick veta att de kunde ta förhöret lite senare, vilket indikerar att det finns en förväntan att barnet ska förhöras. Det barnet valde senare att följa med in i förhørsrummet. Annars följde barnen vanligen med polisen varpå förberedelserna verkade ha fungerat så här långt – fastän polisen vid ankomsten till Barnhuset var en ny person för barnet.

I väntrummet kan barn behöva motiveras inför den fortsatta förflyttningen. En trygghetsperson berättade om ett barn i tonåren som inte ville bli förhörd. I väntrummet hjälptes trygghetspersonen och polisen åt att motivera.

Så att jag liksom bara "Kommer du ihåg det här?" "Kommer du ihåg hur du mädde?" "Kommer du ihåg när du berättade?" så jag påminde henne [barnet] egentligen bara lite grann. Och sen så på något sätt så trixades det till [...] liksom "ja, men jag följer med in". Så att det var polisen tyckte jag som gjorde det huvudjobbet. Fram och backade, [polisen] kände av hela tiden var [polisen] hade henne. [...] det var riktigt proffsigt. (Trygghetsperson 11, elevhälsa)

Ovan motiverades ett barn för att över huvud taget gå med på att följa med in i förhörssrummet. Polisen verkade i situationen anpassa sig till barnet, för att barnet skulle följa med in. Barn kan också redan i väntrummet få veta lite om hur förhöret kommer att gå till.

Ja, då satte [polisen] sig med ner i lugn och ro och förklarade [...] att ”nu kommer jag liksom och ställa frågor och en del frågor kanske du tycker är jätteskämiga, men du jag är van” sa [polisen] ”så du får säg precis vilka fula ord du vill, så att det tål jag liksom och du behöver inte skämmas på något vis”. Och [polisen] satt väl och småpratade lite med henne då och sen gick de ju in i det här förhörssrummet. Men där fick ju inte jag vara med alltså, utan det var bara hon [barnet] och polisen då. (Förälder 9)

I ovanstående förbereddes barnet (14 år) inför förflyttningen till nästa rum. Det framgick då något om förväntningarna på barnet och att barnet efter förflyttning till nästa rum skulle besvara frågor som kunde upplevas som svåra. Polisens samtal med barnet ovan visade tydligare på förberedelser inför barnets förflyttning, än mer kontaktetablerande förberedelser som sällskapsspel. Nedan berättade en förälder hur barnet (14 år) var medveten om att det handlade om att berätta.

Och när vi satt ju pratade där innan och då slappnar man av lite mer och sen att vi går runt och tittar då hur det ser ut och vad som hände i de olika rummen och så här så slappnar hon [barnet] också av mer och mer. För självklart var hon nervös över vad som komma skulle, så hon var ju fullt medveten om att hon måste berätta [...] Men det kändes som miljön och personerna och att man fick veta hur det skulle gå till och att man fick se allting innan, att det tog bort lite av det hemska. (Förälder 7)

Exemplet visade att flera olika faktorer bidrog till avslappning inför förflyttningen till förhörssrummet. I polisens möte med barn etableras en kontakt inför förflyttningen till nästa rum. Att få se hur det såg ut beskrevs i exemplet ovan bidra till avslappning inför förhöret.

En trygghetsperson berättade hur ett barn (7 år) fick ta trygghetspersonens skor med sig in i förhörssrummet medan trygghetspersonen blev kvar i väntrummet. Detta för att barnet skulle veta att trygghetspersonen fanns kvar. Skorna fick följa med barnet in i den region där trygghetspersonen inte hade tillträde. Enligt trygghetspersonen var det en ”kul grej”. Men skorna kan också ses som rekvisita som ska hjälpa barnet i förflyttningen från en *setting* till en annan, mellan roller och mellan två platser. Vidare kan skorna tolkas som ett substitut för närvaron av den kände vuxne. Genom skornas närvaro är en del av trygghetspersonen där,

samtidigt garanterar de att trygghetspersonen inte går någonstans och finns kvar. Trots att trygghetspersonen befinner sig i en bakre region i förhållande till det som händer i förhørsrummet är denne representerad på plats via skorna.

Ovan har jag med olika exempel velat visa hur barn på olika sätt kan förberedas inför förflyttningen till förhørsrummet. Iscensättningen och olika skeenden innefattar förberedelser och distraktion. I väntrummet etableras kontakter mellan barn och polisen. Barnhusets väntrum är exklusivt för besökarna där och då. Det skiljer sig från exempelvis rättens väntrum som beskrivits av Mattsson (2014), där personer kan vistas utan att ha någon egentlig koppling till de aktiviteter som äger rum i rätssalarna, även om det troligaste är att människor befinner sig där i väntan på en förhandling. Barnhusets väntrum ska förbereda barn inför förflyttningen mellan rum, från en *setting* till en annan och mellan roller. Genom att barn gets möjlighet att stifta bekantskap med polisen förbereds barnet inför att ta steget in i nästa region och *setting* där ett annat slags framträdande ska äga rum. Rättens väntrum har beskrivits som ett rum för av- och tillvänjning (Mattsson, 2014), vilket är en beskrivning som även skulle kunna användas om de förberedelser som görs då barnet förbereds inför förhör.

Förhørsrum och medhörningsrum

I det avsnitt som nu följer har barnet förflyttat sig från väntrummet till förhørsrummet. Min ambition är att tydliggöra skillnaderna mellan olika platser inom Barnhuset samt hur roller och förväntningar förändras. Fokus är vad som händer i förhørsrummet och i medhörningsrummet, men även hur skeenden på dessa platser förhåller sig till varandra. Först handlar det om platserna var för sig och därefter om förbindelserna däremellan, hur de kan betraktas som regioner utifrån Goffmans (1990) terminologi och de aktiviteter som äger rum där.

Förhørsrummets *setting*

Barnet förväntas att ensamt följa med polisen in i förhørsrummet. Vid den tidpunkt då förhöret pågår ska de vara ensamma och ostörda, med undantag för om det behövs en tolk (se Åklagarmyndigheten & Polismyndigheten, 2018). Förhørsrummet är avsett för ett speciellt ändamål: polisförhöret, vilket också kallas ”intervju”.

Setting har beskrivits vara platsbunden, vilket innebär att den person som använder sig av den inte kan börja agera förrän denne befinner sig på den plats

som är lämplig för ändamålet (Goffman, 1990). Det har uttryckts att barnet inte ska börja prata före förhöret, vilket innebär att förhöret inte ska börja förrän barnet och polisen befinner sig i den *setting* som är avsedd för förhöret. Platsbundenheten innebär att framträdandet avslutas när individen lämnar platsen. I förhørsrummet saknas vanligtvis dekorationer för att undvika att barnet störs (Landberg & Svedin, 2013). I det avskalade förhørsrummet där inget ska störa erbjuds en fäll som ska ge barnet trygghet. I övrigt är rummet sparsamt möblerat, vilket skiljer det från väntrummet.

Att förhørsrummet kändes väldigt sterilt. För det här rummet där vi satt innan, där vi satt och fikade där var jättemysigt. Där var glada färger och där var massa roligt, men förhørsrummet det var bara ett helt vanligt kallt rum med två gröna stolar och sen det här skinnets som låg på den ena stolen. (Trygghetsperson 10, pedagog)

Trygghetspersonen ovan la märke till skillnaden mellan de båda rummen och uttryckte att förhørsrummet kändes "sterilt". Alla har dock inte upplevt förhørsrummet som sterilt. Trots att rummet är mer avskalat finns det barn som beskrivit det som "mysigt" eller "lugnt".

Det var ... ja, där jag satt var det två fåtöljer och så var det grönt. Det var lugnt. Det var inget speciellt. (Barn 1, 14 år)

Det finns även trygghetspersoner som uppfattat att förhørsrummet inget trygghet.

Hur det såg ut och hela det här rummet som var då, gröna draperiet och gröna mattan som ingav sådan trygghet och skön känsla. (Trygghetsperson 5, pedagog)

Olika individer kan alltså uppfatta en *setting* på olika sätt. Men det är ändå så att olika aktiviteter ska ske på olika platser och olika framträdanden ska spelas upp. De roller som antas och framförs i väntrummet skiljer sig från de roller som förväntats antas och framförs i förhørsrummet. I rummet erbjuds barnet en fäll som syftar till att göra det hemlikt och tryggt, men den får inte störa eller distrahera under förhöret. Jag har i observationer lagt märke till att barn plockar med fällen. Fällerna markerar vilken stol som är avsedd för barnet och skiljer sig på så sätt från den stol polisen ska sitta i. Fällerna blir ett uttryck för vad de vuxna anser att barnet behöver och utgör en del av iscensättningen. Det behöver därmed inte innebära att barnen inte behöver det, men det blir ett uttryck för de vuxnas barnperspektiv. Det kan jämföras med det som kallas barns typiska behov (se Mattsson, 2002), alltså vad barn i allmänhet behöver utifrån vuxnas perspektiv.

Förhörssrummet är detsamma oberoende om barnet som ska förhöras där är 4 eller 17 år. Det fanns, vid tidpunkten för datainsamlingen, ingen tydlig skillnad i lokalens iscensättning i förhållande till barns olika åldrar. Men det finns Barnahus med olika väntrum till barn i olika åldrar (se t.ex. Landberg & Svedin, 2013), vilket även det aktuella Barnhuset numera har. I Norge finns det även förhörssrumsmöblemang i barnstorlek för yngre barn (Stefansen, 2017).

Förväntningar i förhörssrummet

Polisförhöret inleds med att barnet introduceras, vilket kan innefatta att barnet får veta att det kan ställa frågor, att det finns kameror, att det får berätta allt och använda vilka ord det vill. Själva introduktionen sätter ramarna för förutsättningarna på just den här platsen. Barnet får veta att det förväntas besvara frågor och att det inte finns några gränser för hur svaren kan uttryckas. Man får till exempel svära, vilket barn kanske normalt sett inte tillåts att göra. Det finns barn som frågat polisen om de får svära, och det förekom exempel på barn som vid återkomsten till skolan berättade för kompisarna att man fick svära. Acceptansen eller tillåtandet att använda exempelvis svordomar talar om för barnet vilka förväntningar som finns i det framträdande som håller på att utvecklas. Under introduktionen tydliggörs den aktivitet som ska ske i just denna *setting* och vad som förväntas av barnet. Efter introduktionen inleds själva förhöret. Barnet får besvara öppna frågor om var, när och hur. Förhöret fokuserar på handlingar i det misstänkta brottet och då förväntas barn berätta. Barnet befinner sig i en mer avskalad miljö än väntrummet och ska då prata med en polis. Det kunde uppfattas som stelt, vilket föräldern nedan reagerade på.

Sen samtidigt att när det är småbarn och sitta i en fätölj och prata rätt upp och ner. Det kanske inte är det optimala ändå. För att det blir så stelt och det blir så lätt och säg "nej, jag vill inte prata" och så. Och man kanske lite smått eller om man grejar med någonting annat under tiden så är det ju mycket lättare för ett barn och prata. [...] Så att det blir lite mer avdramatiserat. Då behöver det inte vara så stelt. Det tror jag hade underlättat. (Förälder 1)

Föräldern trodde att den avskalade miljön kunde påverka att barn inte ville prata. Sammanhanget framställs för barn på ett sätt som ska verka ofarligt eller i alla fall mindre skrämmande. Samtidigt visar den *setting* som förhörssrummet utgör och rekvisitan att det som ska utspela sig här skiljer sig från det som händer i väntrummet. Det är inte längre frågan om att leka och fika. Det avskalade rummet visar på ett annat allvar. *Settingen* antyder vilka förväntningar det finns på barnet

i det här sammanhanget. Barnet ska förflytta sig till en annan roll som innebär andra förväntningar. Ett barn (8 år) beskrev skillnaden mellan vad hon kallade "lekrummet" och förhørsrummet. Hennes beskrivning visar på skillnaden mellan aktiviteterna i de båda rummen.

Här pratar man och därinne leker man. (Barn 6, 8 år)

I väntrummet får barnet leka och i förhørsrummet pratar man. När barn träder in i förhørsrummet förväntas de bli aktörer som kan berätta och minnas detaljer. Aktörskap kan främst förknippas med den nyckelroll som Goffman (1990) kallar agerande. Förhöret avslutas med att polisen ställer en fråga till barnet om vad barnet ska göra sen. Frågan förbereder barnet inför förflyttningen tillbaka till livet utanför den *setting* förhørsrummet utgör och till en roll med andra förväntningar. Det visar att det inför förflyttningen görs en övergång som kan verka förberedande.

Barnet har visst inflytande över situationen eftersom barnet kan avbryta genom att lämna rummet, sitta tyst, prata om annat, röra sig i rummet eller uttrycka önskemål om att ta en paus för exempelvis toalettbesök. En 14-åring beskrev att det som skedde var på barnets villkor fast också på polisens.

Det liksom, det var inte så här bara, väldigt så här på mina villkor eller vad man ska säga. Men ändå på deras. [...] Det var liksom de tvingade mig inte till någonting eller något sådant heller. [...] När jag sa att jag ville ta paus så tog vi paus och sådant. (Barn 4, 14 år)

När barnet förflyttas in i förhørsrummet är förväntningarna andra än i väntrummet. Barnet förväntas då bidra med information och svara på frågor. Av citatet ovan framgår att det fanns möjlighet att avbryta och då pausa från förväntningarna i förhørsrummet. När barnet ska berätta om upplevelser som kan vara svåra kan det för barnets skull vara nödvändigt att ta en paus från de förväntningar som finns i förhørsrummet. En förälder till en annan 14-åring berättade hur barnet behövde pausa från förhöret.

Och sen, det var ju väldigt turbulent för min dotter. Hon [barnet] har ju väldigt mycket ångest och grejer [...] så att det var några turer ut och in ur rummet liksom då hon fick komma ut och krama mamma och gråta av sig och sen tillbaka in igen. Det upplevde jag att [polisen] i alla fall gjorde väldigt, väldigt bra. Själva förhören. Det gick väldigt lugnt till om jag förstod det rätt [...] Ja, polisen [...] var väldigt mjuk vid henne och hon skaffade sig ett enormt förtroende [...] Det förväntade

jag mig inte att de skulle vara så förstående liksom [...] Ja, själva förhöret var väldigt, väldigt bra. (Förälder 6)

I citatet ovan uttrycks att polisen var förstående och att flickan gavs möjlighet att pausa från rollen och förväntningarna i förhörssrummet. Barnet fick möjlighet att för en kort stund lämna förhörssrummet och ha en annan roll. Själva polisförhöret är platsbundet, vilket också gör det möjligt att pausa från förhöret och förväntningarna genom att lämna rummet. Det är en särskild plats där själva polisförhöret utspelar sig, medan andra aktiviteter förväntas ske på andra ställen.

Förhörssrum och medhörningsrum som olika regioner

Att det som sker på olika platser samtidigt hänger ihop gör det svårt att klart peka på vad som utgör främre och bakre region. Det beror på var vi väljer att rikta fokus, men det beror också på vilka roller olika individer antar. Utifrån Goffmans (1990) tankar kan de agerande befinna sig i både främre och bakre regionen, medan publiken enbart befinner sig i den främre regionen. Iscensättning kan också ha skapats för en publik som inte är närvarande (Seel, 2008). Det som sker i förhörssrummet beskådas av en publik som inte finns på plats i rummet. Publiken kan befinna sig på andra sidan väggen, i medhörningsrummet. Förutom publiken i medhörningsrummet finns en potentiell publik som inte är närvarande och som utgörs av de personer som senare kan se videoinspelningen från förhöret vid en eventuell rättegång.

Frågan är om de som befinner sig i medhörningsrummet ska betraktas som publik eller som agerande. Om förhörssrummet utgör scenen för framträdandet kan det tolkas som att publiken finns i medhörningsrummet. Men om medhörningsrummet är den plats där framträdandet äger rum kan de medhörande betraktas som agerande. Genom sitt agerande kan de dessutom styra det som sker i förhörssrummet. Polisen kan under en paus i förhöret lämna förhörssrummet för att i stället gå in i medhörningsrummet. Där kan polisen få frågor med sig tillbaka till barnet från de medhörande. Barnet får inte följa med till medhörningsrummet. Medhörningsrummet kan i den situationen ses som en bakre region för polisen där denne, utan barnet som publik, kan få råd inför det fortsatta framträdandet. Att följa förhöret genom att lyssna och se är inte någon passiv handling. Individerna i medhörningsrummet kan ses som agerande, eftersom de kan påverka situationen i förhörssrummet med hjälp av frågor. Åklagaren, som kan befinna sig i medhörningsrummet, avgör vad som ska ske vidare. Den särskilda företrädaren kan bestämma huruvida barnet ska förhöras och har möjlighet att avbryta förhöret. När polisen i pausen går in i medhörningsrummet kan det även utgöra

en främre region, där polisen står för agerandet framför publiken i medhörningsrummet. Eller så kan polisen i medhörningsrummet betraktas som publik som ska lyssna på vad de medhörande har att säga. Skeendena i förhørsrummet och medhörningsrummet är åtskilda, samtidigt som de ömsesidigt påverkar och påverkas av varandra. Kenneth Burke (1969/2006) använder nyckeltermer för att beskriva vad människor gör och varför. En av dem är agent och handlar om den som gör något. När polisen genomför ett polisförhör kan denne betraktas som agent. Men agentens handlingar på scenen (i förhørsrummet) kan modifieras av andra, i det här fallet de medhörande.

Förhørsrummet och medhörningsrummet skulle kunna ses som två delar av samma framträdande, två parallella skeenden. Om det hade varit en teater eller film kanske skeendena i förhørsrummet och medhörningsrummet spelats upp efter varandra. Trots att de är avgränsade sker det på båda platserna sådant som är avgörande för framträdandets fortskridande. Vad som för stunden händer *frontstage* respektive *backstage* beror på var vi riktar uppmärksamheten. Det kan vara svårt att se förhørsrummet som en bakre region under pågående förhör, eftersom polisförhöret är centralt i samband med Barnahusbesök. Det kan dock utgöra en bakre region i förhållande till barnets medföljande vuxne som inte får följa med dit in. Barnet ska prata med polisen utan att föräldern eller trygghetspersonen hör. Samtidigt är barnet i förhørsrummet, likt panoptikon (se Bentham, 2002), hela tiden synligt för betraktare. Barnet vet att det iakttas men kan inte se den eller de personer som ser och vet inte alltid vilka det är som ser. När en pojke ville viska till polisen under förhöret fick han veta att det inte var möjligt. På en annan plats vid en annan tid hade det kanske varit möjligt. För att polisen ska kunna ta del av det som sker i medhörningsrummet lämnar denne förhørsrummet för att konsultera de personer som finns i medhörningsrummet. Under själva förhöret finns minst en planerad paus, då polisen kan konsultera de personer som följt förhöret från medhörningen. I samband med paus förändras gränserna mellan regioner då personer kan förflytta sig mellan olika platser. Medhörning har beskrivits som ett verksamt sätt för att barn inte ska behöva upprepa sin berättelse (Landberg & Svedin, 2013; Rikspolisstyrelsen, 2009). Upplägget är alltså av hänsyn till barnet, men betyder också att människor hålls osynliga för barnet. Att barnet kan ses av människor barnet aldrig har träffat innebär att samtalet med polisen sker inför publik, en publik barnet inte kan se.

I en bakre region eller bakom kulisserna kommer det som undertryckts fram (Goffman, 1990). Det som hålls tillbaka är här förkroppsligat genom personer som lyssnat på plats. Personer som inte är synliga för barnet är ett sådant exempel. Enligt Goffman (1990) arbetar viss arbetskraft med sådant som ska döljas för

publiken, medan annan arbetskraft får representeras i de främre regionerna. Vissa av tjänstemännen i medhörningsrummet har inte direktkontakt med barnet, varken under eller efter besöket. Det kan tolkas som att dessa befinner sig i bakre regionen, det vill säga medhörningsrummet. De som arbetar bakom kulisserna förväntas ofta uppfylla vad Goffman kallar tekniska normer, medan de som arbetar i främre regionen ska uppfylla vissa expressiva normer (Goffman, 1990). I medhörningsrummet, bakom kulisserna, finns de tjänstemän som följer förhöret, ställer frågor och fattar olika beslut. Den polis som samtalar med barnet är den person som ska uppfylla det expressiva, genom att upprätta kontakt med barnet och genomföra ett förhör. Medhörningsrummet kan också ses som ett "kontrollrum" där bland annat inspelning sker. För barnet kan upplägget med förhörsrum och medhörningsrum innebära att situationen framstår som något annat än vad den är. Eftersom förutsättningarna inte är fullt synliga eller tydliga, behövs information och introduktion för att barnet ska kunna skapa en bild av situationen.

Förbindelser under pågående förhör

Mellan förhörsrummet och medhörningsrummet sker interaktion och påverkan. Men det som sker i väntrummet under pågående förhör ska inte vara förbundet med det som sker i förhörsrummet. Goffman (1990) beskriver region som en plats som är avgränsad av perceptionsbarriärer, som väggar. Mellan väntrummet och förhörsrummet är perceptionsbarriärerna, som avgränsar regionerna, stängda under pågående förhör. Det som sker i den region som förhörsrummet utgör ska inte påverkas av det som sker i väntrummet och tvärtom. Det finns föräldrar som berättat att de inte fick sitta kvar i väntrummet eftersom deras röster fångades upp i inspelningen av förhöret. Avgränsningen eller perceptionsbarriären mellan förhörsrummet och medhörningsrummet är annorlunda. Där ska det finnas förbindelser och med hjälp av teknik kan de individer som vistas i medhörningsrummet ta del av det som sägs och sker i förhörsrummet.

Förhöret med barnet kan verka helt isolerat, men det är det inte eftersom det i realtid följs av människor på andra sidan väggen. Ett av barnen beskrev att förhöret bestod av många frågor och att polisen gick för att fråga personerna i rummet intill.

Hon [polisen] ställde jättemånga frågor och hon kunde ställa dom om och om igen för att få ett tillräckligt bra svar från mig. Sen gick ju hon in och frågade [personerna i medhörningsrummet] och frågade om det var något de undrade över

eller något sänt och sen kom hon tillbaka och då var det några frågor till sen kommer jag inte ihåg så mycket (Barn 8, 14 år)

Av ovanstående framgår att barnet var medvetet om att andra tittade och lyssnade och att dessa även kunde påverka vilka frågor som barnet fick. Om polis, åklagare eller den särskilda företrädaren i medhörningen vill få kontakt med polisen i medhörningsrummet knackas det i väggen, vilket ett barn (7 år) berättade om.

Hon [polisen] knackade i där [...] Ja, hon gjorde så. Hon den andra polisen. (Barn 5, 7 år)

Jag frågade varför och barnet berättade då att de måste det. Jag ställde en ledande fråga om den knackande polisen ville något, varpå barnet höll fast vid att de *måste* knacka. Knackandet blir ett sätt för andra personer att påverka det som sker i förhørsrummet. Det blir ett sätt att regissera eller sufflera den ena agerande (polisen) i det framträdande som spelas upp i förhørsrummet. I slutet av förhöret har det hänt att polisen bitt de medhörande att knacka om de har någon fråga innan förhöret avslutas. Det görs inga försök att dölja knackandet. Knackandet avslöjar för och påminner barnen att någon eller några andra faktiskt ser och hör, fastän barnet inte själv kan se dem. Därmed blir knackandet det iscensatta sätt på vilket de individer som befinner sig i medhörningsrummet under pågående förhör ska ta kontakt med polisen (förhørsledaren) i förhørsrummet. Andra kontaktvägar ingår inte i iscensättningen. Knackandet kan betraktas som det som Goffman (1990) kallar regivink och är ett kontaktmedel mellan dem som står för framträdandet (i det här fallet polisen) och de som regisserar bakom kulisserna (personerna i medhörningsrummet). Knackningen gör den förhörande polisen uppmärksam på att de som befinner sig bakom kulisserna vill ha kontakt och därigenom påverka det fortsatta framträdandet. Även om barnet hör knackningarna är dessa egentligen inte avsedda för barnet. Kommunikationen är mellan polisen och publiken. Enligt en senare utkommen handbok från Åklagarmyndigheten och Polismyndigheten (2018) är knackande i väggen inte ett acceptabelt sätt att bryta in i förhöret. Det står att åklagaren endast i undantagsfall bör avbryta förhöret och det ska då ske på ett diskret sätt så att det inte stör barnets koncentration eller skrämmer barnet.

Utsidan och utomstående

Förutom främre och bakre region nämnde Goffman (1990) en tredje region som kallas utsidan, vilken innefattar allt som inte är främre eller bakre region. Där finns de utomstående som varken agerar eller iakttar. Begrepp som utsidan och utomstående behöver, enligt Goffman, användas varsamt. För när vi riktar uppmärksamheten mot dem är de inte längre utsidan eller utomstående. Det här kapitlet fokuserar på det som sker innanför Barnhusets väggar och därför väljer jag här att ändå använda begreppen. För det finns de som inte är med i eller närvarande vid framträdandet där och då, som trots sin frånvaro ändå kan vara viktiga i sammanhanget. Det kan vara rätten eller socialnämnden som senare kan fatta beslut och som kan ses som en potentiell publik. Vidare handlar förhöret om något som skett på utsidan i förhållande till Barnhuset. I förhörssituationen kan den region där det misstänkta brottet utspelat sig betraktas som utsidan. Men då händelserna inträffade kunde regionen betraktas som något annat. I förhörssituationen ska barnet också prata om utomstående (den misstänkte) och till utomstående (rätten), det vill säga någon som i Barnhusframträdandet varken är publik eller agerande och som i stunden inte har tillträde till vare sig den främre eller bakre regionen. Det som sägs i förhöret är adresserat till rättsväsendet, men det är inte säkert att barnet uppfattar det så. Om barnet kommer till Barnhus utan sina föräldrar befinner de sig på utsidan och de kan under framträdandet ses som utomstående. Under framträdandet vet de vanligtvis inte ens om att framträdandet pågår. Även om Barnhuset är en social inrättning med regioner, som tydligt avgränsas från utsidan, är utsidan och de som befinner sig där inte obetydliga i sammanhanget.

Även om inget ska störa i förhørsrummet handlar förhöret om något som skett på utsidan och efter förhör ska barnet återvända till utsidans villkor och förväntningar. Trots sin fysiska frånvaro kan de utomstående påverka i förhörssituationen. Det kan handla om funderingar hos barnet om videoinspelningen eller vad som kan hända efteråt, exempelvis om barnet kommer att få bo kvar hemma. Att prata med en polis, eller någon annan vuxen, kan väcka funderingar kring konsekvenserna av det. Vuxna kan ha sagt till barnet att inte berätta vad barnet har varit med om för någon. Det kan röra sig om misstänkta förövare, vilka i förhörssituationen kan betraktas som utomstående som befinner sig på utsidan. En trygghetsperson berättade om ett barn (7 år) som hade blivit tillsagd hemma att inte säga något till sin ”fröken”, eftersom ”fröken” då skulle se till att barnet inte fick bo hemma. Uttryckta hot om att inte få bo kvar kan antas påverka det som sker i förhörssituationen. I förhörssituationen kan barnet finna sig i en situation där olika vuxnas viljor och förväntningar konkurrerar. Det kan

finnas instruktioner från personer på utsidan om att inte berätta eller avslöja något för någon. Samtidigt förväntar sig polisen och andra tjänstemän att barnet ska berätta vad som hänt. Den eller de misstänkta förövarna kan trots sin frånvaro påverka vad som sker i samband med Barnahusbesöket. Genom tidigare uttalade hot kan utomstående påverka vad som sker under Barnahusframträdandet, fastän de kanske inte ens är medvetna om att framträdandet pågår.

Synlig för en osynlig publik

Under pausen gick polisen till medhörningsrummet. Barnet fick då inte följa med in bakom kulisserna. Ibland lämnades barnet då ensamt kvar i förhørsrummet och ibland gick barnet ut till den medföljande vuxne i väntrummet under tiden. Under pausen är det barn som lämnas kvar i förhørsrummet fortfarande fullt synligt för den publik som sitter på andra sidan väggen i medhörningsrummet och barnet är därmed fortfarande kvar på scenen. Beroende på var vi i den här situationen riktar uppmärksamheten skulle det kunna ses som att barnet är i den främre regionen. En del av Barnahusets iscensättning är att den eller de som befinner sig i förhørsrummet ska kunna betraktas från det intilliggande rummet. Det innebär då att barnet, med hjälp av teknik, kan vara synligt även när polisen lämnar rummet. Det kan uppfattas som att barn som är kvar i förhørsrummet inte ges möjlighet att ta en paus eftersom framträdandet fortsätter. Det skiljer sig från vad som framkom i "Barnahusutredningen 2010" då motiveringen till att barn lämnades ensamma i förhørsrummet var att barnet fick en paus (Kaldal m.fl., 2010). Det innebär en paus från förhöret och de frågor som det innehåller, men barnet är fortfarande fullt synligt för publiken, vilket kan ses som att barnet fortfarande befinner sig i den främre regionen. I samband med observationer finns det barn som verkar medvetna om det eftersom de till exempel vinkat mot kameran eller frågat polisen om denne sett vad barnet gjort under polisens frånvaro. Rekommendationen är numera att barnet ska ges möjlighet att lämna rummet i samband med en längre paus (Åklagarmyndigheten & Polismyndigheten, 2018).

Några medföljande vuxna har berättat att det har funnits personer i Barnahusets lokaler som barnet inte har träffat, vilket innebär att barnet inte känt till vilka som har befunnit sig i lokalen. Ibland har de vuxna fått berättat för sig att det funnits andra där som de inte träffat och ibland har de fått träffa personer som barnet inte har träffat.

Nej, hon [barnet] visste ju inte vilka som satt där bakom tv:n. För det kände de [tjänstemännen på Barnahuset] att de inte ville dra upp för det, var ju väldigt många i det rummet. Det var ju säkert fem personer till där bakom så det kände dom [tjänstemännen på Barnahuset] att det hade hon [barnet] ingen nytta utav att veta vilka som satt där bak [i medhörningsrummet]. Så det var bara polisen, juristen och den andra som kom med fika som hon såg. (Trygghetsperson 4, pedagog)

Genom att inte tala om eller visa vilka som är på plats styrs barnets intryck av situationen. Barnet kan tro att det är färre personer på plats än vad det verkligen är. Det är inte enbart för barnen som de andra personerna döljs. En förälder berättade att föräldern kunde höra människor komma och gå in i medhörningsrummet. Det var människor som aldrig visade sig. En trygghetsperson berättade att denne fick veta att det var någon som ”spelade i kulissen”. Trygghetspersonen förstod inte riktigt varför men sa att den person som inte var synlig för barnet kanske tyckte att det blev för många för barnet. När den här trygghetspersonen beskrev att barnet inte träffade alla använde denne uttrycket att ”spela i kulissen”, vilket kan kopplas till dramaturgisk metafor.

Det finns också intervjuer där det inte framkommer något om dolda personer. Dessa personer har berättat vilka som var på plats, men har inte uttryckt att de skulle ha sett tecken på att andra varit där. Att barnet inte får träffa alla närvarande kan tolkas som ett sätt att skydda barnet, vilket samtidigt innebär att information undanhålls för barnet. Ett tidigare exempel visade att det kunde upplevas som obehagligt eftersom alla närvarande skulle presentera sig. Strategiska knep används för att reglera den information publiken får (Goffman, 1990) och skulle kunna vara att barnet inte får se alla närvarande. Det görs för att skydda barnet, vilket kan tolkas som att det görs för barnets bästa. Om det är till fördel för brottsutredningen att barnet inte får träffa alla närvarande skulle det också kunna betraktas som fördelaktigt för barnet. Det antas vara i barnets intresse att brott de utsatts för blir uppklarade (Åklagarmyndigheten, 2019). Men genom att barnet inte får se alla närvarande förs barnet också bakom ljuset och får inte sina rättigheter till information och delaktighet tillgodosedda.

Att olika personer befinner sig på olika platser innebär ibland att barnet och den medföljande vuxne trygghetspersonen träffat olika personer och sett olika delar av Barnahuset. Det finns exempel på att trygghetspersonen vet eller tror att barnet har träffat andra personer än vad trygghetspersonen har gjort. Det har exempelvis nämnts att barnet kan ha träffat socialtjänsten. En trygghetsperson berättade att polisen inte hälsade på trygghetspersonen, vilket innebar att fokus enbart var på barnet. Det skiljer sig från när trygghetspersonen fått träffa personer som barnet

inte träffat, och när information till den vuxne har prioriterats. Samtidigt visar delar av det empiriska materialet att som besökare är det även begränsat vad den medföljande vuxne får veta.

I samband med förhör filmas barnet med videokamera. Det finns barn som i intervjuer berättat att det inledningsvis uppfattades som "stressigt" eller "läskigt", men sedan acceptabelt att spelas in med videokamera. En 14-åring sa följande om videoinspelningen:

Det var väl lite stressigt att veta att man filmades in och sådant när man snackade. Men annars var det lugnt. (Barn 2, 14 år)

Videoinspelningen innebär att barnet är synligt där och då, men också att barnet kan vara synligt för en annan publik i ett senare skede. En annan 14-åring funderade över vad som skulle hända med videoinspelningen. Upplägget med förhørsrum och medhörningsrum innebär alltså att barnet befinner sig i den osynliga publikens betraktande även i ett senare skede. Beroende på hur man ser på det kan medhörning innebära både fördelar och svårigheter, vilket nedanstående citat från en förälder ger exempel på.

Jo, om det fungerar så kan jag tycka att det är bra för då får de direkt information eller både information och uppfattning om vad det är som har hänt och att de utifrån sin yrkesroll ska agera. Ja, men som soc och BUP då framför allt och åklagaren, så klart, vad det är som är på gång. Om det nu ska bli ett fall får de ju det direkt i stället för att de kanske ska vänta på att den här filmen ska skickas [...] Så att fungerar det bara så är det väl bra. [...] Men när det inte fungerar, som sagt, så blir det ju bara någon fattig åskådare och det är inte alls, inte alls bra. Men jag tycker ju fortfarande att de ska presentera sig och ändå förklara att de är där och att de kommer att höra det här och de kommer att se det här och dom finns där och varför de finns där. [...] Om inte dom ser att de har sin uppgift att fylla eller har en uppgift att fylla där, då behöver de ju inte vara där. Då blir man bara förbaskad. För där sitter man ju. Ja, men barnen och lättar på vad de har varit med om och berättat om saker och så. Är det någon som bara ska vara åskådare så: nej tack. (Förälder 1)

Föräldern uttryckte önskemål om att de personer som såg barnet skulle presentera sig, tala om att de är där och varför. Den synen skiljer sig då från synen att barnet ska skyddas från att träffa för många människor, varpå vissa håller sig undan. Det skulle kunna vara svårt att i förväg avgöra vilka myndighetspersoner som framledes kommer att ha en roll i barnets liv och processen, eftersom informationen om ärendet kan vara begränsad när det diskuteras i samråd. Före förhör kanske det

ännu inte är klart hur omfattande inblandningen från olika myndigheter blir. Det skulle kunna vara svårt att avgöra vilka som behöver se och höra. Det blir tidsbesparande när de som kan ha en fortsatt roll får information direkt, vilket framgår av exemplet ovan. Enligt Goffman (1990) kan kommunikationstekniker som anspelningar, tvetydigheter och väsentliga utelämnanden göra det möjligt att informera fel och att dra nytta av det utan att tekniskt sett ha ljugit. Genom att utelämnat vem som är på plats eller syftet med besöket kan det finnas en strävan att skydda barnet utan att "tekniskt sett ljuga". Benämningar som "vänner" eller "kompisar" kan, vilket jag tidigare tagit upp, betraktas på liknande sätt. Otydligheten bidrar till iscensättningen. Det kan ses som en del av framträdandet, vad publiken ska se och vilket intryck som ska skapas. Även i de fall där information ges kan det vara svårt att ta den till sig, eftersom situationen kan innebära mycket nytt för de personer som kommer till Barnahus. En förälder beskrev att det 14-åriga barnet trots information om att andra såg förmodligen inte hade koll på det där och då. Att berätta om misstänkta brott kan göra att förhörssituationen upplevs som svår och även om barnet fått informationen kanske barnet inte kunnat ta in det.

Var och en på sin plats

Skiljelinjerna mellan främre och bakre region finns överallt i samhället (Goffman, 1990). Tillträdet till regionerna kontrolleras och syftet är att hindra publiken från att kika in bakom kulisserna samt förhindra att utomstående får del av ett framträdande som inte är avsett för dem. Beskrivningen här kommer att handla om hur människor är hänvisade till vissa platser, vid vissa tidpunkter, vilket jag uppfattar som tydligt i Barnhusets lokaler. Det är reglerat vem som ska befinna sig var och när.

Det som slår mig när jag ovan beskriver olika rum är hur varje person är hänvisad till en viss plats vid en viss tidpunkt. Vem som har tillträde till olika regioner kan kontrolleras genom att människor vanligen frivilligt håller sig borta från dem (Goffman, 1990). I Barnhusets lokaler befinner de flesta sig på den plats där de förväntas vara vid en viss tidpunkt. Barnen följer efter introduktionen med polisen in i förhørsrummet, den medföljande vuxne väntar kvar i väntrummet, medan de som ska vara med för att se och höra barnets förhör beger sig till medhörningsrummet. Det innebär att var och en befinner sig där denne förväntas vara, men det innebär också att de håller sig borta från platser där de inte förväntas vara. Det finns undantag när individer inte accepterat att de ska befinna sig på en bestämd plats. Jag har sett exempel på hur idén om att var och en ska befinna sig på

en given plats vid en given tidpunkt har utmanats. När jag har varit med vid barnförhör har det hänt att barnet har öppnat dörren till medhörningsrummet. Ordningen utmanades genom att barnet inte frivilligt höll sig borta från den region i vilken barn inte förväntades vara. Ordningen kunde också utmanas på andra sätt. En förälder utmanade verbalt idén om att var och en ska vara på sin plats.

Men jag gjorde ju väldigt klart för dom [polisen] från början, att jag lämnar henne [barnet] inte ensam med någon i ett förhör om hon vill att jag ska vara med, och det får ni ta vare sig ni vill eller ej. ”Jaa” sa de [poliserna]. ”Men vi har ju alltid personen då ensam inne och så.” ”Vill inte hon det så ska hon inte vara det, bara så att ni har det klart, jag lämnar inte rummet eller så kommer hon inte.” Det var de alternativen de hade. (Förälder 7)

Barnet (14 år) följde med polisen ensam in i förhörsrummet. Det innebar att barnet befann sig på den plats hon förväntades vara vid en bestämd tidpunkt. Men inför förhör utmanade föräldern tanken om att var och en ska vara på sin plats vid en speciell tidpunkt. Exemplet visar också på föräldrarnas barnperspektiv och att föräldern tar hänsyn till sitt barns specifika behov. Poliserna vill för att utöva sitt arbete ha barnet själv i rummet, vilket kan tolkas som något som kan vara till fördel för den rättsliga processen och förhörets genomförande. Det kan också tolkas som att polisen i uttalandet utgår från barn i allmänhet i den här situationen. En annan förälder berättade hur barnets advokat sa att föräldern inte ens skulle befinna sig i Barnhusets lokaler under tiden som barnet (14 år) förhördes. Även den föräldern utmanade verbalt idén om att var och en ska vara på sin plats och motsatte sig det. Exemplet visar att barn och föräldrar förväntas hållas isär under förhöret. Det kan förstås utifrån att den straffrättsliga logiken får tolkningsföreträde. För att det planerade tillvägagångssättet ska kunna genomföras behöver det vara på ett visst sätt, exempelvis ska inte barnet påverkas av någon annan närvarande. I dag tas det exempelvis inom vården för givet att barn mår bra av att vara tillsammans med sina föräldrar (Zetterström, 2005). Det skiljer sig från Barnhus där barn och föräldrar i stället förväntas befinna sig på olika platser. Besökande föräldrar ska inte närvara vid förhör och många barn har inte ens föräldrarna med vid besöket, eftersom föräldrarna kan vara misstänkta. När försöksverksamheten av Barnhus utvärderades visade det sig att föräldrar nästan aldrig var med vid förhör och i de fall de var med motiverades det med ett processuellt intresse (Åström & Rejmer, 2008). Barnet förväntas agera som en egen individ utan föräldrarnas närvaro. För föräldrarna i ovanstående exempel var det inte självklart att lämna barnet själv med en person som barnet precis träffat, särskilt inte mot barnets vilja. Den ena föräldern var till och med beredd att motsätta sig förhöret om barnets eventuella önskan om föräldrarnas närvaro inte

tillgodosågs. Barnets egen vilja blir då central, vilket kan tolkas som ett uttryck för föräldrarnas barnperspektiv och vilja att tillgodose barnets behov.

Iscensättningen innefattar var olika personer ska befinna sig vid olika givna tidpunkter. Det betyder att barnet vid en given tidpunkt ska befinna sig i förhörssrummet med polisen och andra närvarande i medhörningsrum respektive väntrum. Så kallade olägliga intrång är då någon från publiken kommer in bakom kulissen eller när någon utomstående kommer in i regionen (Goffman, 1990). De som då befinner sig i regionen kan därmed ha blivit sedda i en aktivitet som inte stämmer med det intryck som ska upprätthållas. Olägliga intrång kan ske genom att en person oavsiktligt råkar komma in i regionen. Olägliga intrång benämns som en framställningsstörning (Goffman, 1990). När barn valt att lämna förhörssrummet och i stället gått till medhörningsrummet, kan det störa den framställning som planerats. De personer barnet inte ska träffa hänvisas till de bakre regionerna, vilket styr vilka personer som barnet träffar, men också det intryck av framträdandet som ges. Barnet träffar dem som har tillträde till och befinner sig på de platser där de utifrån iscensättningen ska vara. När barnet eller någon annan inte agerar som förväntat störs upprättad planering. Ett annat exempel på det är då barn mött tjänstemän i trappuppgången utanför Barnhuset, vilket beskrevs tidigare i kapitlet. Det sker då ett oplanerat möte. En roll med inflexibla gränser är begränsad när och var samt i vilken *setting* en roll kan framträda (Ashforth, 2000; Ashforth m.fl., 2000). I förhörssituationen kan polisrollen (som förhørsledare) sägas ha inflexibla gränser eftersom det är i förhörssrummet som den rollen ska utövas. På andra platser i Barnhuset kan polisen i stället visa upp andra sidor och inslag av andra roller.

Betydelsen av tid och plats för framträdandet

Fokus har nu varit på Barnhusets lokaler och det som händer i väntrummet, förhörssrummet och medhörningsrummet samt när barnet förflyttar sig mellan dessa. Det som blir tydligt är att olika personer förväntas vara på olika platser vid olika tidpunkter. Barnet ska vara i förhörssrummet under förhör tillsammans med den förhörande polisen. Inga andra ska då befinna sig i rummet. Vissa tjänstemän ska samtidigt befinna sig i medhörningsrummet och medföljande vuxna (trygghetspersoner eller föräldrar) ska vara i väntrummet. Vid en annan tidpunkt ska personerna befinna sig på en annan plats. För att framträdandet ska fungera ska var och en befinna sig på den plats där denne förväntas vara vid en given tidpunkt. Varje plats är dessutom förbunden med vissa förväntningar, vilket

innebär att när barnet förflyttar sig mellan platser förflyttar det sig inte enbart mellan platser utan även mellan roller och förväntningar. Som besökare är barnet på många sätt publik som ser det framträdande som iscensatts för barnet. Men barnet förväntas också agera och för att det ska kunna agera görs olika förberedelser. I olika roller förväntas individen agera på olika sätt utifrån den information som getts. Vissa barn vet inte ens om vilka personer som finns på plats och kan alltså inte agera medvetet i förhållande till dem. Att inte veta kan skapa fantasier och föreställningar om vad som ska ske och varför, vilket kan påverka framträdandets fortskridande.

Syftet med kapitlet har varit att beskriva och analysera vad som sker när barn besöker Barnahus för polisförhör. I beskrivningen framkommer svårigheter och utmaningar. Med det menar jag inte att Barnahus skulle vara något dåligt eller innebära en försämring för barn som brottsoffer. Jag har i det här kapitlet snarare velat lyfta fram betydelsen av plats och tidpunkt för framträdandet. Barnets besök genomförs eftersom barnet misstänks ha varit utsatt för brott och ska förhöras med anledning av det. Tillvägagångssättet handlar om att barnanpassa och om att säkra rättsprocessen. För att det ska vara möjligt att genomföra framträdandet som planerats och iscensatts, är det viktigt att var och en befinner sig där denne förväntas vara. Iscensättningen bygger på att olika aktiviteter ska ske på olika platser. Det som sker på själva Barnahuset präglas av en hög grad av iscensättning. I den är givna tidpunkter och platser av betydelse för att genomförandet ska följa manus. Besöket ska genomföras på ett visst sätt där barnet förflyttas mellan platser som har olika syften och som innebär olika förväntningar på barnet. Vad som kan ses som främre och bakre region är föränderligt i situationen. Framträdandet förändras medan det fortskrider. Varken roller eller vad som kan ses som främre och bakre region är statiskt.

9. Efter Barnahus – en fortsättning utan manus

När vi pratar om barn så kan vi ha jättefina Barnahus med många professioner som i den timmen tar hand om ett barn, men när barnet går därifrån så vet jag [barnet] fortfarande inte planen. Jag [barnet] får gå hem till mina vårdnadshavare kanske som jag har varit med och berättat om, som har gjort att min [skolpersonal] har gjort en orosanmälan och där ska jag nu bo fast jag har berättat så mycket om dom. (Trygghetsperson 14, elevhälsa)

Ovanstående citat beskriver att barn ska återvända hem efter Barnahusbesök, vilket är det vanligaste förfarandet. Barnahusbesöket utgör inte en isolerad händelse, utan hänger samman med sådant som sker såväl före som efter besöket. I föregående kapitel beskrevs Barnahusbesöket, vilket är planerat i många avseenden. Det kan skilja sig från fortsättningen för barnet, vilken till synes inte alltid är lika planerad. I kapitlet kommer uppmärksamheten att riktas mot det som sker efter själva Barnahusbesöket. Det är svårt att sätta gränsen för vad som ska inkluderas i det som sker efteråt. Tidigare forskning har visat att barn som har utsatts för brott går igenom processer som för dessa barn kan vara hela livet (Landberg m.fl., 2020). Utifrån vad som framkommit i intervjuer är fokus på vad som händer i närtid efter förhöret och då främst i samband med att Barnahuset lämnas och förflyttningen till andra platser och roller efter det.

Barnahuset och utsidan

Barnahusbesöket påverkar och påverkas av det som sker i barns liv utanför Barnahuset. Besöket har föranletts av något som skett i den region som kallas utsidan i förhållande till Barnahuset. När barnet ska åter till vardagen verkar det inte som om allt kan bli som vanligt. På avgränsade platser, som förskola eller skola, verkar vardagen efter återkomst i vissa avseenden fortsätta som om inget hade hänt, men i andra sammanhang verkar det svårare. Den region som kan

betraktas som utsidan i förhållande till Barnhuset saknar inte betydelse i förhållande till regionerna i Barnhuset, tvärtom. Misstänkta förövare eller andra personer på utsidan finns med och det tas hänsyn till dem även om de inte är fysiskt närvarande. Olika scener och framträdanden hänger ihop. Även om Barnhuset och det som sker där av flera skäl och av olika berörda isoleras, är orsaken till besöket något som skett utanför Barnhuset på utsidan och efter förhör ska barnet återgå till utsidan. Goffman (1990) beskrev att om mycket fokus riktas mot utsidan förflyttas uppmärksamheten och därmed också referenspunkten från det ena framträdandet till det andra. Jag använder mig här av utsidan för att förhålla det som sker innanför ramen för Barnhuset till det som sker utanför. Förväntningar om vad barnet ska eller inte ska göra kan stå i strid med varandra, exempelvis huruvida barnet ska berätta eller inte. Barnet är ytterst den som hanterar dessa krav och önskemål, som ur barnets perspektiv kanske kan uppfattas som motsägelsefulla. Exempelvis kan barnet ha blivit tillsagt och hotat av någon på utsidan att inte avslöja för någon vad det varit med om, medan barnet i Barnhuset förväntas berätta och barnet kan själv vilja berätta med förhoppning om förändring.

Återkomsten

Barn som hämtats till Barnhuset återvänder vanligen till sin förskola eller skola och sedan till sin familj (se också Landberg & Svedin, 2013). Det förekommer ibland att barn placeras utanför hemmet efter socialtjänstens bedömning om behov av skydd.

Vanligtvis lämnade barn och deras medföljare Barnhuset kort efter avslutat förhör. Det förekom att socialtjänsten tillsammans med barnet mött upp föräldrarna efteråt. Det vanligaste var dock att barn som har hämtats har återvänt till förskolan eller skolan efter besöket. Dessa barn förväntas då återgå till sin vardag där. Det framkommer att barn ibland behövt stanna kvar längre på fritids eftersom föräldrarna har förhörts samma dag, men annars har vardagen fortsatt som vanligt.

Och sen så släppte de ju oss bara och sen var det bara en vanlig skoldag. Det som var kvar. [...] Han [barnet] var ju väldigt stolt över sitt mjukisdjur och han var väldigt stolt över och fått åka i väg och fika med fröken. Men annars så var han nog, han var inte lika uppe i varv i skolan som han hade varit där. Så han kom ju ner lite grann. Men annars så var det man kunde inte se någonting på honom om vad vi hade gjort. Hade någon annan kommit in [i klassrummet] så hade de bara sett att det var en vanlig lektion. (Trygghetsperson 10, pedagog)

Efter besöket förväntas barnet och trygghetspersonen återgå till rollerna i förskolan eller skolan. Förskolan eller skolan utgör en annan scen som är avsedd för ett annat framträdande. Personerna i ovanstående exempel har lämnat rollerna som Barnahusbesökare för att återvända till rollerna som lärare och elev. I samband med det förväntas vardagen fortsätta som vanligt som om inget hade hänt. En trygghetsperson uttryckte att när de kom tillbaka var ”det ur världen”. Det här utgår från vad de vuxna trygghetspersonerna har berättat. Inget av de barn som hade erfarenhet av att hämtas hade återvänt till skolan den dagen och därmed kan resultaten inte säga något om hur barn själva upplevt återkomsten.

Om barnens vardag återgår till det vanliga, vilket trygghetspersonerna beskriver, kan ett sätt att se på det vara att barnet inte behöver tänka mer på besöket eller på det som har skett på Barnahuset. Men att lämna Barnahuset kan också innebära att barnet ska återförenas med och återvända hem till sin familj, utan att barnet egentligen förberetts för det, vilket kapitlets inledande citat pekar på. Barn informeras om att föräldrarna ska kontaktas, men vet inget om föräldrarnas eventuella reaktioner på det. Trygghetspersonen antas i samband med återkomsten återgå till den ordinarie rollen med de förväntningar som den innebär. Samtidigt kan barn tänkas behöva extra hänsyn, men rutinerna i vardagen ger inte utrymme för det. Barnet och trygghetspersonen pratar inte heller alltid med varandra om besöket. Orsaker som anges till det är att annat i vardagen upptagit uppmärksamheten eller att barnet inte verkat vilja tala om det. Trygghetspersonerna kan ha svårt att orientera sig i hur barnet ska bemötas efteråt, eftersom trygghetspersonen inte involverats i vad som hänt eller sagts i förhöret. De kan sakna instruktioner om fortsättningen och återgår till sin ordinarie roll, där de kan ha ansvar för flera barn samtidigt. En tanke kan vara att det är bra om tillvaron återgår till det vanliga, då fokus inte behöver vara på det som eventuellt kan upplevas som jobbigt, men det innebär samtidigt att barnets behov och signaler kan missas i en tillvaro som har andra syften, krav och förväntningar.

I exemplet ovan omnämndes ett mjukisdjur. I intervjuer har det framkommit att barn fått ett mjukis-/kram-/gosedjur i samband med Barnahusbesöket. Det är inget som jag själv observerat vid mina Barnahusbesök eller som jag har informerats om. Då det framkom i intervjuer tog jag upp frågan i ett möte med en samordnare. Då hade flera byten av samordnare skett, varpå den tillfrågade samordnaren inte kände till något om detta. Det indikerar att det finns olika sätt att se på att ge barnet ett mjukis-/kram-/gosedjur bland olika vuxna. Djuren kan antas vara ett uttryck för ett tänkt barnperspektiv. Men de har inte enbart uppfattats som något positivt. En förälder ansåg att det kunde ge fel signaler till barnet och uppmäna det att göra något som skulle kunna bli fel. Mjukis-/kram-

/gosedjuret blir vidare ett fysiskt bevis som barnet har med sig från Barnahuset. Samtidigt försöker de vuxna att tysta ned Barnahusbesöket, vilket jag återkommer till. En trygghetsperson lyfte upp att barnet kanske hade behövt djuret inför förhöret som en trygghet i övergången till förhörssrummet, vilket kan jämföras med ett slags övergångsobjekt (se Winnicott, 2003). Men det finns också exempel på att barn har tackat nej till mjukis-/kram-/gosedjuret. Att få ett sådant kan ses som ett uttryck för en barnanpassning där barn behandlas på ett annat sätt än vuxna. Det kan även uppfattas som något som ska normalisera, som då barn i samband med besök hos andra instanser exempelvis tandläkare kan få en gåva.

Vita lögner

Även om tillvaron återgår till det vanliga kan de andra barnen ha lagt märke till att barnet har varit frånvarande under en del av dagen. Utifrån det aktualiseras frågan om vad barnet ska säga till sina kamrater i samband med återkomsten. Vad barn ska svara på kamraternas frågor har hanterats på olika sätt. Det finns barn som frågat trygghetspersonen och då fått till svar att de bara kan säga att de varit med trygghetspersonen eller om de vill så kan de berätta för någon nära vän. Barn fick tipset att säga att det var en ”hemlis” eller ”privat”, medan en annan synpunkt var att om barnet säger att kamraterna inte ska bry sig är det precis vad de kommer att göra. Det förekom att vuxna uppmanat barnet att använda en vit lögn om tandläkarbesök inför kamraterna.

Och det är ju inte att ljuga utan det är ju lite grann att man inte behöver berätta allt och det berättade jag för pojken också. För han [pojken] är en sådan som gärna berättar för alla kompisar. Att här ”vill du prata om detta kan du prata med mig eller så kan du prata med klassläraren eller med mamma. Man behöver inte prata om sådant med andra barn”. [...] Han är rätt så spontan så han hade inte tänkt på det, men han höll med. ”Det är ju faktiskt privat”, sa han. (Trygghetsperson 5, pedagog)

Barnet (9 år) fick tipset att använda sig av en vit lögn, eftersom det i exemplet inte uppfattades som att ljuga. Den vita lögnen kan snarare ses som ett sätt att hjälpa barnet att sätta gränser för vad man berättar för andra och vad man inte säger. Barnet i exemplet ovan bedömdes inte själv ha förmågan att överblicka konsekvenserna av att berätta att han hade varit och pratat med polisen. Även andra barn i olika åldrar fick tipset att säga att de varit hos tandläkaren. En orsak som angavs handlade om att trygga barnet i hur kamraternas frågor kan besvaras. Att använda en vit lögn skulle hjälpa barn att besvara frågan om var de har varit. Svaret om att barnet varit hos tandläkaren behöver inte leda till ytterligare frågor.

Som jag uppfattat förslaget om den vita lögnen är det inte de vuxnas avsikt att få barnet att göra något olämpligt. Barnet får instruktioner och manus av de vuxna till vilka repliker barn kan använda i mötet med andra barn vid återkomsten. Barnet regisseras i hur det ska vara som agerande inför den publik barnet ska möta. Vita lögner har beskrivits förekomma för att skydda andra och inte sära deras känslor (Goffman, 1990; Lewis, 2015), varpå de då inte uppfattas som olämpliga (Goffman, 1990). När barn uppmanas att använda vita lögner handlar det i den här situationen inte främst om att skydda andra, utan snarare om att skydda sig själv. Lögnen kan betraktas som skylning, vilken enligt Goffman (2011) handlar om hur människor försöker värja sig mot sådant som kan förknippas med stigma. Det kan då kopplas till en strävan efter barnperspektiv, eftersom barnet med hjälp av den vita lögnen inte ska betraktas som annorlunda i förhållande till de andra barnen.

Att använda lögner eller inte, innebär motstridigheter. När barnet är i förhörssrummet, förväntas barnet bara berätta det som verkligen hänt (Bring m.fl., 2008). Det kan tolkas som en uppmaning att barnet inte ska hitta på något eller ljuga, med andra ord att barnet ska tala sanning. I inledningen av NICHHD, som är den förhörsmetod som används i Sverige, får barnet veta att det kan säga sanningen och polisen ska försäkra sig om att barnet förstår skillnaden på vad som är sant och inte (NICHHD, u.å.)²⁰. När barnet sedan lämnar Barnhuset och återgår till rollen som elev är sanningen av mindre betydelse, eftersom barnet uppmanas att använda en vit lögn för kamraterna. Samtidigt innebär den vita lögnen att barnet själv sätter besöket i den bakre regionen inför andra, bortom publikens betraktande. Det som barnet varit med om presenteras därmed inte för andra, i stället ska barnet beskriva det som något annat. Det kan även ses som att Barnhusbesöket skett i regionen utsidan i förhållande till förskolan eller skolan, där de andra barnen varken är agerande eller publik. Det kan antas vara en orsak till att barnets respons och reaktioner efter besöket inte följs upp, vilket framgick av föregående avsnitt. En trygghetsperson hade funderat över barnets möte med kamraterna efter Barnhusbesöket och hittade en egen lösning. Trygghetspersonen tog med sig barnet hem till sin bostad där de lekte, lagade lunch och åt tillsammans. När barnet (6 år) sedan återvände, och träffade kamraterna som undrade var de varit, var svaret att de hade varit hos trygghetspersonen. Barnet behövde då inte använda en vit lögn. I stället besökte barnet och trygghetspersonen en annan plats på väg tillbaka, vilket distraherade

²⁰ <http://www.nichdprotocol.com/Stockholm.pdf>

och tog barnets fokus från Barnahusbesöket. Den andra platsen blev ett steg i återgången till den roll barnet förväntades ha i skolan.

Vuxnas instruktioner om hur barn ska hantera återföreningen med de andra barnen är inte entydiga. Olika barn har fått olika instruktioner, där vita lögner utgjort ett sätt. Det kan handla om att skydda barnet, men jag vill också koppla strategier som handlar om att dölja eller hemlighålla till det som tidigare beskrevs om att vardagen förväntas återgå till det vanliga. Om det inte finns något som indikerar en annorlunda situation förblir förväntningarna som vanligt.

Säga som det är

Alla barn instruerades inte i hur de skulle besvara eventuella frågor. Nedan följer exempel där barn själva avgjort vad de ska berätta eller där de har berättat för andra barn. Det finns exempel då barn själva fått besvara frågor utan förberedelser eller instruktioner från vuxna.

Det var ju likadant när man kom tillbaka och ”var har ni varit?” frågar de [andra barnen] och så där. Och det är klart de undrar också i och med att han [barnet] kom där med ett kramdjur och så. Men nej, ja, det fick han själv berätta i så fall. Jag berättar ju ingenting. (Trygghetsperson 2, pedagog)

I ovanstående exempel var det upp till barnet (7 år) att avgöra om något skulle berättas och i så fall vad. Ett sätt att se det är att barnet ses som en aktör som själv bedöms ha förmågan att avgöra hur kamraternas frågor ska besvaras. Ett annat sätt att betrakta det är att barnet lämnas själv i att besvara frågor, då trygghetspersonen återgår till sin vardagsroll. Trygghetspersonens uttalande om att denne inte säger något kan tolkas som att trygghetspersonen vill skydda barnet och inte avslöja var de har varit. En annan tolkning är att trygghetspersonen utifrån sitt uppdrag inte kan eller får avslöja något, vilket då handlar om hur denne utövar sitt uppdrag. Att barnet själv får avgöra kan ses på olika sätt och innebär att barnet kan välja att berätta om polisförhöret och Barnahusbesöket. Det fanns barn som när de kommit tillbaka berättat för kamraterna att de har varit hos polisen.

Sen skulle vi ju gå tillbaka till klassrummet och ha lektion [...]. Det var ju några som frågade honom [barnet] vad han hade gjort. Och då sa han ”nej, men jag har pratat med polisen”. Det var liksom ingenting konstigt med det. (Trygghetsperson 3, pedagog)

Ovanstående är ett exempel på då barnet (8 år) berättat om polisen i skolan. Det skiljer sig från de exempel där barnet uppmanats använda vita lögnen för att mörka det som skett på initiativ av de vuxna. Det kan vara så att vuxna oroar sig mer för vad andra ska säga än vad barnet gör. Ett av de intervjuade barnen, som besökt Barnahuset tillsammans med sin förälder, berättade att föräldern inte ville att barnet skulle berätta om Barnahuset för andra. Vuxna antar uppgiften att vägleda barnet i förhållande till andra barn. Barnahusetbesöket görs då till något särskilt som ska döljas inför andra. En av trygghetspersonerna beskrev att det kunde bero på barnets ålder huruvida det berättade för andra.

Men då har jag sagt till dom [barnen] att det väljer de vad de vill berätta då och inte berätta. "Du kan", jag har sagt, att "du kan säga till dina klasskompisar som frågar att det berättar inte jag. Det är en hemlis. Du kan säga precis som det är att du varit på ett förhör, du har varit och träffat polisen." Och jag tänker att är man sexåring då kanske de säger att "jag var hos polisen med [skolpersonal]" och sen leker de vidare (skratt). Men går du i sexan är det kanske skillnad om du säger att du varit hos polisen. (Trygghetsperson 16, elevhälsa)

Ovanstående exempel indikerar en tanke om att barnet med stigande ålder närmar sig de vuxnas sätt att se på situationen. Barnet får själv avgöra, men till skillnad från tidigare exempel ger trygghetspersonen barnet vägledning och olika alternativ inför valet. När barnet berättat kan det innebära att Barnahusetbesöket uppfattas som en vanlig händelse bland andra i barns liv.

Jag vet inte hon [barnet] tyckte nog det var väldigt spännande också samtidigt. För det var det enda hon pratade om när hon kom tillbaka var att hon hade varit där och att hon hade fått göra det och hon hade pratat med den och så här. [...] Så de andra barnen undrade ju när de skulle få gå dit [till Barnahuset]. (skratt) (Trygghetsperson 4, pedagog)

Barnet i exemplet ovan (7 år) pratade mycket om det som hade skett, vilket trygghetspersonen tolkade som att hon tyckte att det var spännande. Barnet lämnade under pågående skoldag skolan tillsammans med en person ur personalen. Utifrån att skolgången för barn på grundskolan och i förskoleklass är obligatorisk (skollag, SFS 2010:800) skulle det kunna uppfattas som en av skolans aktiviteter när ett barn ska följa med en skolpersonal från skolan under skoltid. Exemplet ovan tyder på det eftersom de andra barnen undrade när de skulle få gå dit. Barnahusetbesöket skulle då kunna uppfattas som något som tillhör skolgången, likt när barn erbjuds besöka skolsköterskan för hälsobesök (se skollag, SFS 2010:800) eller någon annan aktivitet som alla erbjuds eller kallas till. Det finns

även exempel när de andra barnen, utifrån vad de vuxna har berättat, inte har reagerat alls på att barn varit borta.

Det finns olika sätt att hantera återföreningen med andra barn. Vuxna har hanterat det på olika sätt genom att ge barnet tips och instruktioner eller genom att låta barnet klara det själv. Resultaten visar att det inte fanns något enhetligt sätt, olika bedömningar gjordes av olika trygghetspersoner, vilket i sin tur innebär att barn fick olika eller inga instruktioner alls om hur de skulle förhålla sig till frågor som kunde uppstå.

Äta och fika som övergångsrit

Individens framträdande i den främre regionen upprätthåller normer som handlar om hur publiken behandlas och hur den agerande beter sig då publiken kan se eller höra (Goffman, 1990). Barn välkomnas i samband med Barnahusbesöket med fika. Mat, fika och ätande kan ses som övergångsriter (jfr Nippert-Eng, 1996), som hjälper till vid förflyttning mellan platser och förväntningar.

Att äta och fika har återkommande tagits upp i intervjuer. Fikat på Barnahuset har beskrivits av barn och föräldrar. Trygghetspersoner tog även upp att barn ätit något efteråt. Barnen hade då antingen gått och ätit med klassen som vanligt när de kommit tillbaka, fått mellanmål, gått och ätit med trygghetspersonen efter återkomsten (eftersom de andra eleverna kanske redan hade ätit) eller stannat på något matställe på vägen. Det vanligaste verkar vara att barnet fått något att äta vid återkomsten. De intervjuade barnen och en del föräldrar nämnde också att äta efteråt. De hade ätit hämtmat i samband med Barnahusbesöket, fikat eller ätit på ”stan”. Mat och fika kan hjälpa till i övergångar såväl psykologiskt som symboliskt (Nippert-Eng, 1996). Att fika eller äta mat kan hjälpa till i övergången och förflyttningen mellan roller. Ju mer segmenterade olika sinnesstämningar är, desto mer nödvändig är övergångsriten (Nippert-Eng, 1996). Den sinnesstämning barnet förväntas anta i förskolan eller skolan skiljer sig från förväntningarna i samband med Barnahusbesöket. Övergångsriten blir därmed viktig, där mat eller fika utgör inslag. Maten eller ätandet blir något som framställts som en del i processen. I nedanstående exempel framhålls mat som avkoppling före återgången till skolan, vilket indikerar förväntningar på en särskild sinnesstämning.

Men sist så åkte vi inom [en hamburgerrestaurang] och åt lite så att eleven måste ju äta. Och sen kändes det lite avslappnande, för den eleven också tyckte nog det var rätt så gott och få en hamburgare. Så [eleven] kunde liksom koppla av lite där innan vi åkte till skolan. (Trygghetsperson 9, elevhälsa)

Trygghetspersonen uttryckte att eleven kunde koppla av lite innan återkomsten. Barnet gavs därmed möjlighet att förbereda sig inför återkomsten, varva ner från den roll som barnet hade på Barnahuset för att i stället återgå till den roll barnet förväntas ikläda sig i skolan. Fikat som serveras i Barnahuslokalen kan betraktas på liknande sätt. Fika kan ses som ett hjälpmedel i förflyttningen mellan världar, som något omhändertagande (jfr Nippert-Eng, 1996). Mat eller fika kan göra den kanske ovanliga eller obekanta situationen lite mer vanlig. Att äta eller fika är något vardagligt och en aktivitet som barnet känner igen. Det utgör en del i förflyttningen mellan platser och roller samt de förväntningar som förknippas med dem. Mat och fika kan därmed betraktas som en övergångsrit (Nippert-Eng, 1996).

För att sedan återgå till vardagen efter besöket från Barnahuset fanns mat eller ätande med som ett inslag. Att mat tas upp i berättelser kan hänga samman med barns behov av mat, vilket kan tolkas som ett barnperspektiv. Men det omnämns också att mat och ätande används för avslappning eller ett tillfälle att prata. Ätandet används för att återgå till den roll och de förväntningar barnet förväntas anta i förskolan eller skolan. Maten ingår i vardagen i förskola eller skola och kan därför vara något som normaliserar inför återgången och de förväntningar på barnet som det innebär. Det kan se olika ut hur lång tid ett Barnahusbesök tar. Trygghetspersoner beskrev vanligen att besöket tog mellan en och ett par timmar. De visste inte i förväg hur lång tid som besöket skulle ta och det finns exempel på att trygghetspersonen tagit med sig mat till barnet till Barnahuset med anledning av det. Det fanns barn som behövde vänta kvar i Barnahusets lokaler tills planeringen var klar. Besökets tidsåtgång påverkar om barn behöver äta, till exempel om det är lunchdags vid återkomsten eller om barn missat skollunchen. Mat kan alltså inte enbart ses som en övergångsrit, men kan ha den funktionen.

Jag har i det här avsnittet främst fokuserat på mat som en övergångsrit i förflyttningen mellan platser och roller. Måltiden kan dock också ha en social aspekt, exempelvis när det finns möjlighet att prata under måltiden. En trygghetsperson berättade att de under måltiden i skolmatsalen satt själva och kunde tala om Barnahusbesöket. Måltiden kan med andra också ses som ett framträdande på en scen utifrån Goffmans metaforer (se Nyberg m.fl., 2018). I de fall trygghetspersonen och barnet äter själva, sker det framträdande som måltiden utgör i en bakre region i förhållande till de andra barnen. När barnet ska äta med sin klass eller barngrupp ansluter barnet till det framträdande som utspelar sig i den ordinarie miljön.

Mat och måltider fyller viktiga behov och är i samband med Barnahusbesök verksamma som övergångsriter i förflyttningen mellan roller. Själva resan till och

från Barnahus kan också ses som en övergångsrit. Under själva förflyttningen, exempelvis en bilresa, förflyttas barnet inte enbart från en plats till en annan utan också mellan roller som innebär olika förväntningar. Ett exempel som berättats av en trygghetsperson handlar om att de körde en extra runda efter Barnahusbesöket innan de återvände till skolan, vilket kan ses som en slags förberedelse inför återkomsten och en övergångsrit. Jag berättade tidigare om en annan trygghetsperson som tog med sig barnet hem till sig innan de återvände. Måltiden kan, liksom en extra utflykt, tolkas som en medveten övergångsrit från trygghetspersonens sida. Det fanns en särskild omtanke med det som gjordes och det blir därmed mer explicit en övergång mellan det som skett på Barnahuset och barnets vardag i förskola eller skola.

Vad händer efter Barnahus?

Det kan ta olika lång tid innan besked ges om brottsutredningen. Besked kan ges i direkt anslutning till själva Barnahusbesöket, men ibland tar det längre tid. Det finns föräldrar som uppgett att de när de lämnat Barnahuset har vetat vad som ska ske, till exempel att de ska få en ny tid eller att förundersökningen troligen kommer att läggas ned, medan andra inte har vetat något om fortsättningen. Det framkommer att föräldrar fått veta att de kan ringa och ställa frågor, men att de inte alltid fått svar på dem och att det inte alltid funnits svar. Det finns föräldrar som berättat att de känt sig kluvna eftersom de både ville veta och inte, till exempel vad barnet sagt i förhör. En förälder berättade hur den misstänkte föräldern blev uppringd, informerad om att barnet hämtats till Barnahus och att föräldern inte längre var misstänkt. Allt i ett enda samtal. Vem som ringde upp framgår inte av intervjun. Ansvar för kontakten ligger på åklagare, men kan delegeras till polis (Åklagarmyndigheten, 2019). Det skedde samma dag som barnet besökt Barnahus och är ett exempel på att kontakten med de brottsutredande myndigheterna kan vara kort. Men ibland tar det längre tid och det finns de som fått vänta länge på besked.

Utanför Barnahus känner jag mig våldtagen av rättssystemet [...] Jag tycker att det har skötts fruktansvärt illa. Fruktansvärt dåligt har detta skötts, tycker jag. Det tar alldeles för lång tid allting. Och varken polis, åklagare eller advokat har hört av sig till oss [...] och vi vet fortfarande ingenting. Och det är någonting som jag blir är väldigt, väldigt upprörd över att de utsätter framför allt minderåriga för. (Förälder 6)

I exemplet ovan var det ingen som hörde av sig till familjen på flera månader, vilket innebar att barnet, likt föräldrarna, befann sig i ovisshet. Föräldern hade försökt ta reda på hur lång tid hanteringen av ärendet fick ta, men ingen hade enligt föräldern velat besvara den frågan. Inte heller socialtjänsten tog kontakt med familjen. Föräldern sa att socialtjänsten borde ha tagit kontakt med dem när det drog ut på tiden och frågat huruvida de kunde hjälpa till. De träffade socialtjänsten i samband med Barnahusbesöket och hade därefter träffat dem vid ytterligare ett tillfälle. Föräldern berättar att socialtjänsten inte fann någon anledning att fortsätta kontakten. I ovanstående exempel rörde det sig om en 14-åring. Enligt föräldern hade de fått uppgift om att barnet kanske skulle bli tvungen att höras i rätten om barnet hann fylla 15 år innan en eventuell rättegång. Det skulle betyda att barnet förväntades anta ytterligare en roll och höras under en rättegång. Det skulle i så fall innebära att barnet först hörts av polis i samband med Barnahusbesöket, vid ett eller flera tillfällen med videospelning och medhörning. Därefter skulle barnet kanske ändå behöva höras i rätten, trots att tanken med Barnahus är att barnet inte ska behöva upprepa sin historia.

När processen drar ut på tiden kan det tänkas påverka barnet även i andra sammanhang och roller. Exempel på det är barn som vid upprepade tillfällen behöver förhöras, vilket innebär att barnet behöver vara frånvarande från skolan, kommer efter i skolarbetet och får frågor från andra elever om frånvaron. En förälder berättade hur det 14-åriga barnet inför upprepade förhör svarar över att behöva komma efter i skolan.

Ingenting mot Barnahuset utan ”fan nu kommer jag bli efter i skolan igen” [...] För hon har fått varit ledig. Har det [förhöret] varit på eftermiddagen så har hon gått i skolan på förmiddagen men klasskompisarna undrar ”varför är du ledig så mycket? varför är du borta så mycket?” För det tar hårt även om förhöret är på en timme och där är tre timmar kvar på skolan hon orkar inte gå tillbaka till skolan. (Förälder 4)

Efter förhör orkade barnet inte återgå till skolan och fortsätta skoldagen, vilket bidrog till ytterligare frånvaro. Ovanstående antyder att när brottsutredningen drar ut på tiden eller när det dröjer innan förhör över huvud taget blir av påverkar det barnet och dess familj även i andra roller och framträdanden utanför Barnahus.

Efter förhör

Efter Barnahusbesöket ska barn vidare till något annat, oavsett om det är en återgång till förskolan, skolan och hemmet eller om barnet exempelvis ska placeras utanför hemmet av socialtjänsten. Jag kommer här att beskriva vad intervjupersonerna har sagt om barns reaktioner efter förhör, vad som sker i samband med återkomst och om efterföljande myndighetskontakter efter förhör på Barnahus. Det handlar inte enbart om vad barn själva sagt om sina reaktioner utan också om vad de vuxna lagt märke till hos barn.

Barns reaktioner

Barnet förväntas i samband med förhör berätta om misstänkta brott. I berättelserna framkom att barns reaktioner och känslor efter förhör har sett olika ut, vilket visar att barnen kan svara på olika sätt på det som sker och avslöjas i förhöret. Det berättas om exempel på barn som känt sig lättade efter genomfört förhör.

Hon [barnet] säger själv att "nu kan jag andas igen, för nu har stenen trillat och den är borta från mitt bröst och det känns som klumpen har försvunnit från magen". "Tror du att detta hjälper?" säger hon [barnet] till mig och jag tror att det hjälper jättebra och det ja. Hon [barnet] tyckte det var en enorm lättnad och hon andades riktigt ut när vi körde därifrån. (Trygghetsperson 6, elevhälsa)

Det viktiga kan vara att ha fått prata om det misstänkta brottet. Förhöret får då en egen betydelse för barnet, som i exemplet ovan där barnet (12 år) beskrevs vara lättad efter att ha talat ut. I ett annat exempel har barnet efteråt sagt att när de pratat om allt, så får det gå som det går. Själva förhöret betyder då något annat än vad som sker i det brottsutredande arbetet. Ovan berättade trygghetspersonen om en lättnad hos barnet efter genomfört förhör och i exemplet uttrycks hopp om att det genomförda förhöret ska vara till hjälp. En av mina utgångspunkter i studien är att Barnahusbesöket inte ska ses som en isolerad händelse. Det som skett i förhørsrummet är inte åtskilt från barnets tillvaro utanför Barnahuset. Själva lättnaden att få berätta utgör ett exempel på att det som sker på Barnahuset kan vara viktigt för barnet också utanför Barnahuset. Det finns barn som uttryckt hopp om förändring när det gäller förhöret och att det som de har berättat ska kunna bidra till att förändra situationen, vilket är direkt kopplat till barnets tillvaro i den region som Goffman (1990) kallat utsidan. Nedan uttrycker ett barn kort hopp om förändring.

Det kändes bra. Att allt det skulle försvinna. (Barn 3, 15 år)

Lättnad och hopp kan tolkas som något positivt för det enskilda barnet. Men det förekommer också exempel på negativa upplevelser, när barn fått skulden hemma eller fått uppleva en upprörd situation efter Barnahusbesöket.

Han [barnet] berättade också att de [där hemma] hade ju liksom blivit arga när de hade fått veta att han hade berättat. Så han sa det att "det hade varit ett jävla liv hemma" den helgen då när de hade fått veta. Men som jag fattade det så hade det varit liv då och sen så hade det lagt sig. [...] Jag hoppas ju att familjen fått nån form av hjälp eller så. Hjälp och stöd. Men det är ingenting som jag har fått veta. (Trygghetsperson 12, pedagog)

Ovanstående visar att barnet kan möta reaktioner efter förhör, som påverkar barnet utanför Barnahuset. Barn har också uttryckt rädsla för vad som ska komma att hända efter förhöret och vad som kommer att hända när den misstänkte får veta. Ett barn (14 år) berättade om sina tankar med hopp om en placering för att slippa att åka hem när den misstänkte fått vetskap om besöket på Barnahuset. En trygghetsperson berättade om ett barn som i samband med besöket sa, både till trygghetspersonen och till andra på Barnahuset, att barnet aldrig skulle komma dit och prata igen. Det barnet hade upplevt att inget hade blivit bättre efter första besöket på Barnahus. En annan möjlig förklaring till att barn inte vill komma tillbaka kan vara relaterad till själva förhöret. I nedanstående beskrev en förälder barnets (14 år) känslor efter andra förhöret.

Det var lite mer allvar andra gången om man säger så. Det låg i luften en obeskrivlig känsla av ett mer anklagande. Det får jag nog säga. Det kände jag också. (Förälder 15)

Senare i intervjun framkom en beskrivning av barnets reaktion efter det andra förhöret.

Efter intervjun så var hon [barnet] väldigt, väldigt, vad ska vi säga? Ledsen och arg och besviken. De [polisen] hade frågat ut henne om pojkvänner hon haft, andra relationer, andra händelser, som jag anser att det har de inte med denna händelse och göra. Precis som de ville avgöra hennes. Vad ska vi säga? Karaktär som människa och hennes sätt och värdera hennes karaktär. (Förälder 15)

Ovan bidrog förhöret inte till en känsla av lättnad, vilket visar att förhörssituationen kan uppfattas och upplevas på olika sätt av olika barn. Barnet i exemplet ovan förhördes som brottsoffer för ett misstänkt brott, men situationen uppfattades som att barnet var den anklagade, vilket skilde sig från barnets första

förhör. Ett annat exempel är ett barn som verkade upprört efter förhör och då valde att springa ut från Barnhuset. Enligt trygghetspersonen var barnet upprört över det som det pratats om i samband med förhöret. Oavsett hur barnvänlig ambitionen med Barnhus är, kan framställningen upplevas på olika sätt av barn. Barn som besöker Barnhus kan i många fall ha varit med om traumatiska händelser, vilket de kan reagera på. BUP kan finnas med i medhörning för att kunna ha en fortsatt kontakt med barnet efter förhör. Det finns exempel på att barn har varit trötta och tagna efter förhör, men också exempel då barn inte uppvisat någon särskild reaktion. Det visar att barn påvisat olika reaktioner och respons på det som skett i samband med förhöret och Barnhusbesöket.

Barn kan också uppvisa olika reaktioner i förhållande till det som sker senare efter själva Barnhusbesöket. Om förundersökningen sedan läggs ned kan det bidra till att barn inte känner sig trodda. Exemplet nedan berättas av en förälder om sitt barn (14 år).

Hon [barnet] tyckte det tog jättelång tid innan hon fick besked på hur det hade gått och det beskedet hon fick det gjorde henne ju jätte, jättebesviken. För då trodde hon ju att polisen inte trodde på henne eftersom det inte blev någonting. (Förälder 9)

När barn återgått till sina ordinarie vardagsroller kan det dröja innan besked kommer. I förhör har barn fått berätta om sådant som kan upplevas svårt och sedan nås de av beskedet att förundersökningen läggs ned. En annan förälder befarade att om ärendet skulle läggas ned och om det inte skulle leda till någon rättegång, skulle barnet (14 år) aldrig våga lita på vuxna igen.

Blir det ingen rättegång och det läggs ner kommer [barnet] aldrig att våga lita på någon vuxen igen. (Förälder 4)

Ovanstående exempel är ur föräldrars perspektiv om hur en nedlagd förundersökning kan påverka barnet och dess tillit till vuxna. Ur polisens och Åklagarmyndighetens perspektiv finns inte skäl att fortsätta förundersökningen. Det behöver inte betyda att inget har hänt, utan att det inte kommit fram tillräckligt för att dessa myndigheter ska kunna arbeta vidare. Barnet kan dock uppfatta budskapet som att vuxna inte har trott på barnet och barnets tilltro till vuxenvärlden kan skadas. När tillvägagångssättet ska anpassas till det specifika barnet ställs myndigheterna inför en stor utmaning, eftersom det finns olika önskemål och upplevelser.

Barnahusbesöket i parentes

Som tidigare framgått har det vid tillfällen begränsats eller regisserats vad barn skulle berätta för kamraterna med hjälp av exempelvis vita lögner. Utifrån Goffmans (1990) terminologi kan det ses som att själva Barnahusbesöket ägt rum i den bakre regionen (utom syn och hörråll) för personer i vardagen. Det kan även ses som regionen utsidan (en plats dit de inte har tillträde eller ens vet att den finns) i förhållande till personer i barnets vardag. Det innebär att andra inte vet var barnet har varit, vad som skett där eller ens att barnet har varit någon annanstans. Genom att återgå till vardagen och att inte prata om besöket sätts det i en slags parentes. De intervjuade barnen berättade att de inte pratat med någon om Barnahusbesöket. Något barn sa att man inte ska tänka på det eftersom risken då är att man inte klarar skolan. Ett annat barn var inne på samma tankar och sa att man "fördärvar sin framtid". Det är inte enbart inför andra som Barnahusbesöket kan placeras i en bakre region eller sättas inom parentes. Besöket placeras även inom parentes i förhållande till barnet själv, som inte ska tänka på det.

Bland de medföljande trygghetspersonerna fanns exempel på att de inte pratat med barnen efteråt. Det fanns olika orsaker till det. Trygghetspersoner kan vara osäkra på hur de kan prata med barnet och vad de kan säga. Någon aktade sig för att fråga barnet om besöket för att barnet inte skulle få uppfattningen att det var något fel. Återkoppling har efterfrågats av trygghetspersoner, utifrån att trygghetspersonerna träffar dessa barn varje dag. Vidare sa trygghetspersoner sig inte veta vad barnen fått för information i samband med Barnahusbesöket. En trygghetsperson hade frågat samordnaren om trygghetspersonen kunde ta upp besöket med barnet efteråt och fick då till svar att göra det. En del trygghetspersoner berättade att de pratat med barn efteråt. Några hade frågat om hur det var nu, om det var okej eller om barnet haft funderingar. Det förekom att barnet fått beröm av trygghetspersonen efter besöket. Det fanns de som pratat med barnet om att de åkt i väg eller åkt bil i samband med måltiden efter besöket. En del trygghetspersoner pratade med barnet efteråt och andra inte. Det verkar dock som att det som skett på Barnahuset i många avseenden lämnats där. Besöket utgör inte en del av den vanliga vardagliga relationen mellan barnet och trygghetspersonen, i dennes ordinarie roll som exempelvis pedagog. Det indikerar att en möjlig anledning till att barn och trygghetspersoner inte pratar om Barnahusbesöket är att det ligger utanför deras roller och relationer i vardagen och i förhållande till varandra.

När trygghetspersoner finns i barnets vardag behöver de ha kontakt med barnets föräldrar även efter Barnahusbesöket. Det såg olika ut huruvida trygghetspersoner

hade pratat med barnets föräldrar om besöket efteråt. Bland trygghetspersonerna fanns de som berättade att de inte pratat med barnets föräldrar om att de hade följt med till Barnahus. Trygghetspersoner berättade att kontakten med föräldrarna varit som vanligt efteråt. Det förekom dock att trygghetspersoner hade pratat med barns föräldrar om att de följt med efteråt. Däribland trygghetspersoner som kände föräldrarna sedan tidigare, privat eller genom sitt yrke.

Bland föräldrar vars barn besökt Barnahus för förhör så pratade inte heller alla med barnet om det efteråt. En förälder berättade att de, föräldern och barnet, inte skulle prata så mycket, för att undvika att "lägga ord i munnen på varandra" medan förundersökningen pågick. Det var något som polisen tagit upp med föräldern. Instruktionen var att barnet och föräldern skulle undvika att tala om den förundersökning som pågick. En annan förälder uttryckte liknande tankar om att det skulle vara över innan föräldern och barnet pratade. Samma förälder sa att barnet visste att föräldern lyssnade om barnet ville ta upp något själv. I och med det gavs barnet ansvar att själv avgöra om det önskade prata, på liknande sätt som när trygghetspersoner uppgett att barnet inte sagt något eller inte velat prata. Barnet förväntas då själv avgöra och bestämma varpå det i detta hänseende bemöttes som en aktör. Samtidigt skulle det kunna uppfattas som att "locket läggs på" och att budskapet till barnet blir att det här inte är något som det ska pratas om. Det skulle i så fall riskera att hämma vidare samtal med barnet. Instruktioner från myndigheterna om att de vuxna inte ska prata med barnet inför besöket eller under pågående förundersökning kan påverka samspelet med barnet och göra att vuxna, trygghetspersoner och föräldrar inte talar med barnet om Barnahusbesöket. Det innebär att det som de yrkesverksamma sagt kan påverka framträdanden och samspelet med andra, även i andra regioner utanför Barnahuset. Instruktionen om att inte prata, liknar det som sker i samband med hämtning av barn, då trygghetspersonen instruerades att inte säga något till barnet. Det finns också exempel på att trygghetspersonen aktivt velat få barnet att "glömma".

Så vi fick ju hålla på att snacka än det ena och än det andra och försöka få honom [barnet] att glömma bort det här ju. (Trygghetsperson 1, pedagog)

När barn distraheras från att tänka på besöket blir det som att Barnahusbesöket sätts inom parentes. Barnahusbesöket blir något som barnet behövt göra och som sedan ska glömmas bort. Barnahusframträdandet sker på många sätt i en sluten värld, där bara de inbjudna är närvarande. Det är inte självklart att det pratas om det framträdande som ägt rum där efteråt. Det startar i hemlighet för de berörda. Varken barnet eller den medföljande trygghetspersonen får information och det hemliga fortsätter. Med det utgångsläget kan man tänka sig att det blir svårt att ta

upp och prata om det vid ett senare tillfälle. Skeenden efteråt behöver uppmärksammas, vilket gjorts på vissa håll (se Elfström m.fl., 2017). De vuxna säger sig vara osäkra på om och hur de ska prata om det, varför samtal om Barnahusbesöket uteblir. Tystnaden blev även synlig i resultat från intervjuer med socialsekreterare, som visat att socialsekreterare kan ha svårt att hitta skäl eller tillfälle att själva samtala med barnet på Barnahuset samt att socialsekreterare förutsatte att trygghetspersonen och/eller den särskilda företrädaren sett till att barnet fått stöd direkt efter Barnahusbesöket och i skolan (Olsson, 2017a). Hans Elfström och kollegor (2017) har uttryckt att samhället sviker barn om det blir tyst efter barnförhöret, om ingen vuxen pratar om det eller om våldet fortsätter. Det som utspelat sig på Barnahusets scen verkar på många sätt stanna där när barnet förflyttar sig till en annan scen för andra framträdanden och roller. Det innebär att tillvaron förväntas återgå till det vanliga, men samtidigt bäddar tidigare regi för fortsättningen.

Barn som kommer till Barnahus misstänks vara offer för brott. De ska berätta om det på en särskild plats i Barnahuset, vid en särskild tidpunkt, för någon som är redo att ta emot berättelsen och de känslor som kan kopplas till den. I förskolan eller skolan finns andra förväntningar på barnet i rollen som förskolebarn eller elev. I materialet framgår inte så mycket uttryck för eller reaktioner på känslor av oro. De kanske ändå finns där under ytan, men kommer inte fram eftersom det inte finns någon som där och då är redo att ta emot dem. Det kan jämföras med Hochshilds (2012) tankar om att uttryck för känslor är förbundna med tid och plats samt att uttrycket för en känsla sker i närheten av en publik som är beredd att ta emot det uttrycket. Barnet förväntas i rollen som förskolebarn eller elev inte visa dessa känslor. Det kan antas vara en annan orsak till att förhöret sätts inom parentes efteråt.

Utan parentes – ett annat sätt att se på det

När Barnahusbesöket vid återkomst till förskola eller skola sätts inom parentes, kan det bli som om Barnahusbesöket aldrig skett. Det verkar dock inte som om Barnahusbesöket sätts inom parentes i alla avseenden eller för alla. I förhållande till vissa platser, som förskola eller skola, kan Barnahusbesöket nästan glömmas bort, medan det i andra sammanhang blir mer påtagligt att ett misstänkt brott kommit fram i ljuset och att det då påverkar barnets välbefinnande liksom familjens tillvaro på olika sätt. Detta och föregående avsnitt visar att huruvida Barnahusbesöket sätts inom parentes eller inte beror på vilket perspektiv betraktaren har. Vart vi riktar fokus har betydelse för hur situationen uppfattas.

Utifrån sett kan det betraktas som att Barnahusbesöket satts inom parentes, men barnet kan kanske uppleva det på ett annat sätt. Det innebär att huruvida det finns en parentes eller inte är lika glidande som uppdelningen i regioner. Allt beror på vilket perspektiv betraktaren har. Nedan kommer jag att beskriva exempel på när Barnahusbesöket inte sätts inom parentes.

I studien finns berättelser om barn som av socialtjänsten placerats utanför hemmet efter Barnahusbesöket. Barn som har fått vänta kvar i Barnhusets lokaler, för att sedan förflyttas till det hem barnen placerats i. Det finns exempel då barn åkt tillbaka till skolan för att sedan hämtas för att flytta och placeras utanför hemmet. Något barn fick följa med en skolpersonal hem i avvaktan på att socialtjänsten skulle ombesörja att barnet fick någonstans att bo. När barn placeras utanför hemmet innebär det separationer. Bland de barn som inte bedömts vara i behov av omedelbart skydd utanför det egna hemmet kan ändå tiden efter Barnahusbesöket innebära förändringar. Det förekom att barn flyttat eller bytt skola. Föräldrar har berättat att de till följd av barnets och/eller sitt eget mående behövt vara sjukskrivna eller frånvarande från arbetet, vilket i sin tur påverkat familjens ekonomi. Det förekom separationer som förändrade familjebilden.

En förälder vars barn hämtades efter misstankar mot en familjemedlem berättade att föräldrarna efter detta inte längre bjöd hem andra barn, vars föräldrar de inte kände. Misstankarna mot familjemedlemmen avskrevs direkt, men trots att misstanken inte längre kvarstod beskrev föräldern att denne såg det som att de förde andra föräldrar bakom ljuset. Det blev ett slags självpåtaget stigma, där föräldrarna undvek vissa sociala kontakter efter barnets Barnahusbesök. Barnets sociala umgänge riskerade att påverkas eftersom barnet i sin hemmaroll inte längre kunde leka med vissa kamrater. Föräldern berättade också att barnet efter att ha blivit hämtat till Barnahus, inte längre vågade gå på kalas själv. Ovanstående indikerar en vaksamhet även efter Barnahusbesöket och efter avslutade kontakter med både brottsutredande myndigheter och socialtjänsten.

När barnet har berättat stannar barnets berättelse inte i Barnhusets lokaler. Det som sker i samband med själva Barnahusbesöket hänger samman med sådant som händer utanför och efteråt. Efter besöket kommer brottsmisstanken fram då den misstänkte får vetskap om detta. Det finns exempel på att det har lett till oro. Det som barnet eventuellt delar med sig av i förhör kan ha betydelse för det som sker efteråt och utanför Barnahuset. Besöket sätts därmed inte i parentes i alla avseenden.

De [barnen] pratar ju inte om det efteråt direkt. De är inte så öppna i det efteråt. De är nog rätt så tagna efter en ett sådant här förhör. De är rätt så låga någonstans efteråt och för det är rutin sen att man [brottsutredande myndigheter] ringer upp

föräldrarna efter samtalet. Och någonstans blir det ju då uppenbart vad som har hänt och vad barnet har berättat och det känns väl också pressande kan jag tänka mig, för barnet när man har liksom släppt, släppt handbromsen. Vad händer sen? Man ska ändå hem om det går eller inte. Det kan ju också vara en press så klart. Så det är ju, jag har full förståelse för eleven om den blir jätteosäker och där måste då polis och socialförvaltningen trygga barnet. Det är ju deras uppgift att se till så att det blir bra när de kommer hem. (Trygghetsperson 9, elevhälsa)

Barn ska tillbaka till vardagen utanför Barnahus. Om barn återvänder hem kan det innebära att barnet behöver konfronteras med misstänkta föräldrar eller andra närstående. Barn har fått veta att föräldrarna ska bli kontaktade efter barnets besök. Det finns ett exempel då det inte verkat som att föräldrarna har vetat om eller blivit informerade om att barnet har besökt Barnahus. En trygghetsperson följde, efter överenskommelse, med den särskilda företrädaren, med ett barn hem efter Barnahusbesöket när skoldagen var slut. De möttes då av en förälder som inte verkade ha fått någon information och som ifrågasatte vad barnet hade "ljugit ihop". Det är ett exempel på vad barn kan möta för reaktioner när de kommer hem, och då inte som i detta fall med en stödjande följeslagare, utan ensamma. Vanligtvis följer trygghetspersonen inte med barnet hem och exemplet ovan utgör ett undantag. Det kan också komma reaktioner från andra personer i omgivningen. En förälder berättade att denne fick ett meddelande från en bekant om att barnet skulle ha ljugit. Misstänkta och andra kan reagera på att barnet har varit på Barnahus och pratat med polisen.

Oron för när den misstänkte personen får information om att barnet har berättat eller varit hos polisen fanns bland barn som hämtats, men även hos barn som besökt Barnahus tillsammans med föräldrar. Föräldrar berättade att de bett om information om när den eller de misstänkta fått veta. Detta med anledning av hot från den misstänktes sida och för att föräldrarna hyste oro för att den misstänkte skulle bli aggressiv och vilja hämnas. En förälder berättade att familjen bett om information när de misstänkta förövarna blev kallade till förhör. Enligt föräldern hade det utlovats av både förhørsledare och advokat, men ingen informerade och i stället nåddes de ryktesvägen av informationen. Det innebar att barn och föräldrar inte kunde förbereda sig inför de reaktioner som kunde riktas mot dem från den misstänktes sida.

Det som sker efteråt kan påverka barnet, även om alla misstankar avskrivs och ärendet läggs ned. Barnahusbesök och det som sker i samband med det, går inte att separera från det som Goffman (1990) kallar utsidan. För barnet kan det i vissa avseenden bli som om Barnahusbesöket aldrig ägt rum, medan i andra avseenden kan barnets situation förändras på ett påtagligt sätt efter Barnahusbesöket.

Möten på olika platser

Barnhuset uppfattades av barn som polisens hus och polisförhören är centralt i samband med besöket. Av berättelserna framgår att möten med andra myndighetsrepresentanter vanligtvis har ägt rum på andra ställen. Om barnet skulle träffa socialtjänsten har det exempelvis skett på socialkontoret eller i bostaden. Det förekom inte alltid att socialsekreteraren samtalade med barnet på Barnhuset. Barnhuset blir främst ett ställe för förhör, ett slags polishus i barnvänlig förpackning. Familjernas möten med andra yrkesverksamma sker nödvändigtvis inte i Barnhuselokalen, eftersom de har verksamhetslokaler på andra ställen. De exempel som lyfts fram nedan handlar främst om läkarundersökningen och möten med socialtjänsten. Det förekom även att barn träffat BUP, ungdomsmottagningen eller tandvården efter Barnahusbesöket.

Ibland hade socialtjänsten träffat barnet och föräldrarna efter Barnahusbesöket, ibland inte och den eventuella kontakten har sett olika ut. Det finns föräldrar som beskrev att de inte haft någon kontakt med socialtjänsten alls. Barnets eventuella kontakt med socialtjänsten verkar vanligen ske utanför Barnhuset vid en annan tidpunkt. Det innebär att samverkan inte alltid lever upp till ambitionen om *one-door-principle* och att Barnahus inte motsvarar de ursprungliga tankarna om att barn bara ska behöva komma till ett ställe och inte ska behöva träffa olika personer på olika platser (se t.ex. Ju2005/1181/KRIM).

Läkare ingår som en del i Barnahussamverkan och de finns representerade i samband med samråd. Läkarundersökningar tillhör inte vanligheterna, men jag har ändå valt att nämna något om det, eftersom det visar att barn med kort varsel kan behöva förflytta sig till ytterligare platser med andra rollförväntningar och träffa nya personer. Många Barnahus saknar statistik över hur många barn som läkarundersökts och det saknas nationell statistik (Landberg & Svedin, 2013). Av "Barnahusutredningen 2010" framgick att Barnahus utförde läkarundersökningar i 13 procent av fallen och av dessa var det 25 procent som genomförts på själva Barnhuset (Kaldal m.fl., 2010). På det aktuella Barnhuset planerades under 2012 läkarundersökning av 7 procent av barnen i samband med samråd, av dessa genomfördes undersökningen på 5,5 procent av barnen (Saksø, 2017). Inga av de intervjuade barnen eller föräldrarna har berättat att barnen läkarundersökts i samband med Barnahusbesöket. Det förekom att något barn läkarundersökts på ungdomsmottagningen vid ett senare tillfälle och att ett annat barn fått göra en undersökning hos tandläkare efter en misshandel. Det finns exempel på att det inte varit aktuellt med läkarundersökning, eftersom det hade gått lång tid sedan det misstänkta brottet. Någon förälder reagerade på att ingen läkarundersökning

gjorts, då en närstående var misstänkt för misshandel. I intervjuer med trygghetspersoner framkommer exempel på tre barn som läkarundersökts efter förhöret. De skedde inte på Barnhuset. Två av barnen besökte läkaren tillsammans med sina föräldrar respektive trygghetspersonen. Det tredje barnet blev hämtat på sin skola tre gånger samma dag. Barnet blev, efter återkomsten från Barnhuset till skolan, hämtat av den särskilda företrädaren för att åka på läkarundersökning, vilket innebär att barnet hämtades från skolan för andra gången samma dag. Denna gång utan medföljande trygghetsperson. Barnet återvände sedan till skolan efter läkarundersökningen, men blev sedan hämtat en tredje gång samma dag då socialtjänsten skulle placera barnet. Barnet mellanlandade i skolan mellan varje ny förflyttning, vilket innebär att barnet träffade olika personer som barnet skulle interagera med. Det här tillvägagångssättet kräver flexibilitet av barnet som med kort varsel förflyttas och förväntas anta nya roller. Den plats som barnet i exemplet återkommande fick återvända till var skolan – inte Barnhuset. Barnhuset utgjorde första anhalten som därefter följdes av nya förflyttningar.

Framträdandet äger alltså inte rum på en plats. Möten sammankopplade med framträdandet sker också på andra platser vid andra tidpunkter. Det innebär att möten mellan barnet och yrkesverksamma även sker på andra platser än den *setting* som iscensatts för barn som Barnhusbesökare. Barnet kan komma att besöka ytterligare en eller flera platser och kan där förväntas anta andra roller än den roll barnet har haft i Barnhuset. Det som blir tydligt när andra möten med yrkesverksamma sker på andra platser utanför Barnhuset är att Barnhusbesöket är inriktat på polisförhöret. Det är polisförhöret som är huvudnumret och möten med andra yrkesutövare sker i respektives verksamhetslokaler eller vid hembesök. Det kan bero på lokalens utformning, utrymme och tillgång till utrustning. Jag har till exempel fått berättat för mig att läkarundersökningar sker på sjukhus eftersom det där finns tillgång till utrustning som saknas i Barnhuslokalen, exempelvis möjligheter till röntgen. Avskildheten kan också ha betydelse. Som tidigare beskrivits vistas inga andra personer som befinner sig där i andra ärenden i väntrummet samtidigt. Om de andra verksamheterna också skulle genomföra sitt arbete på plats i Barnhuset, hade det kunnat innebära utmaningar om besökare inte skulle behöva möta varandra. Det förekommer dock att andra Barnhus genomför medicinska undersökningar på Barnhus, att krisstöd till barn erbjuds på plats och/eller att BUP har fast bemanning på Barnhus (Landberg & Svedin, 2013).

Individanpassad kontakt

Efter Barnahusbesöket kan barnet kontaktas för att ges information om förundersökningen. Det har gått till på olika sätt för olika barn, oberoende av om barnen varit lika gamla. De kommande exemplen beskriver barn som var i 14-årsåldern. Det finns ingen särskild tanke bakom det, men det kan vara så att dessa exempel finns bland just 14-åringar eftersom de närmar sig rättigheter och skyldigheter som en vuxen. Att barn behandlas olika, visar sig exempelvis då barn som var 14 år antingen kontaktats direkt av myndigheterna eller via vårdnadshavaren. Olika tillvägagångssätt kan tolkas som olika barnperspektiv från myndigheternas sida och olika sätt att se på barn, exempelvis vad man kan förvänta sig av ett barn vid en viss ålder.

Föräldrar har beskrivit exempel på att myndigheterna ibland kontaktat minderåriga barn direkt.

Och det har ju varit tillfällen när hon [barnet] fått information, men inte jag och sen har hon haft problem och delge den informationen till mig. [...] Jag menar advokaten har ju vid ett par tillfällen i stället för att kontakta mig kontaktat henne [...] Och det skrämmer ju henne fruktansvärt liksom. Skrämmer det henne. Och under vägens gång har vi [föräldrarna] inte fått information. (Förälder 6)

I stället för att kontakta föräldrarna informerades barnet (14 år) direkt, vilket enligt föräldern var skrämmande för barnet. En annan förälder berättade att det 14-åriga barnet fick ett brev, personadresserat direkt till barnet med information om att förundersökningen lagts ned. I de här situationerna valde myndigheter att kommunicera direkt med barnet. Det kan tolkas som barnperspektiv att informera barnet och göra barnet delaktigt genom direkt kommunikation i stället för att ta vägen via de vuxna. Samtidigt är det svårt att se det som barnperspektiv om det handlar om information som barnet har svårt att ta till sig eller som skrämmer barnet, när myndigheterna inte har säkrat hur informationen tas emot av barnet. Exemplen kan uppfattas som situationer när barnet förväntas bli delaktigt men på ett sätt som barnet, utifrån den situation det befinner sig i, kanske inte klarar av. Föräldern i ovanstående citat berättade att tillvägagångssättet inneburit att föräldrarna inte fått information. Föräldern till en annan 14-åring påtalade att de som föräldrar fanns där och kunde bedöma barnets mående samt utifrån det kunde avgöra när och hur det passade att informera barnet. Myndigheter som från en annan plats, på avstånd från barnet, väljer att ta kontakt med det brevlades eller via telefon kan inte avgöra vare sig barnets dagsform eller mognad. Det kan tilläggas att föräldrarna i ovanstående exempel inte var

misstänkta för brott mot barnet. Det förekom även att föräldrarna skulle informera barn till exempel då ärendet lagts ned, vilket är ett omvänt förhållande mot ovanstående. Barnet kunde då ha frågor som föräldern, som budbärare, inte kunde besvara.

Förväntningarna på barn kan se olika ut, vilket innebär att barn bemöts på olika sätt. I det här fallet verkar det inte som att ålder i sig avgör på vilket sätt barn informeras. Vem myndigheterna väljer att hålla kontakt med, barnet eller vårdnadshavaren, kan jämföras med vad föräldrar berättat om socialtjänstens kontakt, där socialtjänsten i något fall skulle träffa barnet mot barnets vilja och i något annat fall gjorde sin bedömning utan att göra det. Vissa barn förväntas vara aktiva aktörer, andra förväntas vara passiva och barn kan pendla mellan att ses aktiva och passiva. Hur involverade barnen varit i situationen har sett olika ut och hur aktiv roll barnet skulle ha i efterspelet efter Barnahusbesöket har skilt sig åt. När myndigheterna efter Barnahusbesöket väljer att ta direkt kontakt med barnet förväntas det ha en aktiv roll, vara delaktig aktör och kunna ta emot information. När myndigheterna i stället tar kontakt med vårdnadshavaren förväntas barnet ha en mer passiv roll där vuxna förmedlar information. I det kan barnet ses som en person i behov av omsorg varpå de vuxna sköter informationen. Det finns också en risk att barnet inte delges informationen om den enbart ges till föräldrarna. När barnet får information via den vuxne behöver det inte ta ansvar och ges inte heller den möjligheten. Men när barnet får direkt information läggs ett ansvar på barnet, särskilt om föräldrarna då inte också får del av informationen. En förälder påtalade att det är viktigt att inte glömma bort föräldrarna, eftersom det många gånger är de som finns nära barn och ska finnas kvar i vardagen utanför Barnahuset. Om barnet mår dåligt kan föräldrar eller andra vuxna finnas tillgängliga för barnet utifrån sin roll. Under vissa delar av skeenden före och efter Barnahusbesök förväntas barn ha stöd av vuxna vid sin sida och tas om hand, medan barn i andra skeenden, på andra platser förväntas klara sig själv. Det skiljer sig inte enbart åt mellan olika platser och tidpunkter utan också mellan olika barn.

Avsaknad av *setting* och individuella bedömningar

Kapitlet inleddes med ett citat från en trygghetsperson som påtalade att vi kan ha fina Barnahus som tar hand om barn den timmen de är där och sedan ska dessa barn hem igen. Citatet är ett exempel på ett av de centrala resultaten i studien, där det har visat sig att det som sker på själva Barnahuset är välplanerat och iscensatt, medan händelser i anslutning till besöket inte är det. I det här kapitlet har jag

fokuserat på några aspekter på vad som händer efter besöket på Barnahus, men det handlar inte om någon heltäckande bild. Som tidigare nämnts återvänder de flesta barn hem, vilket visar att de flesta barn som besöker Barnahus inte bedöms behöva omedelbart skydd. Resultaten pekar på att det finns en förväntan att tillvaron i flera avseenden förväntas återgå, eftersom barnet ska fortsätta dagen i förskolan eller skolan och därefter gå hem till sina föräldrar även om de är misstänkta för att ha utsatt barnet. Barnet förväntas ”glömma” Barnahuset och det som skett där. Det kan även tänkas att detta förhållningssätt kan ha haft betydelse för svårigheterna att rekrytera barn till studien.

Synen på skeenden efteråt har, som tidigare nämnts, förändrats. Kontrasten mellan de detaljstyrda skeendena på Barnahuset och avsaknaden av planering utanför själva Barnahuset är intressant. Det väcker funderingar om det handlar om att mycket fokus i samverkan, trots allt, är att genomföra brottsutredningen. En annan tanke är att de samverkansparter som ansvarar för andra rum i Barnahussamverkan inte har samma behov av detaljstyrning för att utföra sina uppgifter. En viktig fråga är vad det innebär för barnet.

Om vi ser på händelser före och framför allt efter Barnahusbesöket finns inte någon tydlig *setting*, och det verkar svårare att iscensätta skeenden eftersom händelser inför och efter Barnahusbesöket inte är så klart avgränsade i tid och rum. De här händelserna verkar inte heller alltid ha en tydlig avsikt. Det som händer efter Barnahusbesök är inte iscensatt på samma sätt som själva besöket. Det hänger sannolikt samman med att när teamet upprättar sin planering kan det vara svårt att förutse utfallet av förhöret. Det finns en spänning mellan det fastlagda och det som är särskilt i varje situation (Mattsson, 2014). Det team som iscensatt framträdandet vid samråd befinner sig inte på samma plats som barnet efter Barnahusbesöket. Individernas agerande görs utan manus eller utifrån ett manus som ger stort utrymme för egna lösningar. Det visar sig exempelvis i att barn fått olika tips och instruktioner efteråt, som att använda vita lögnar. Det skulle kunna ses som individanpassade lösningar där varje barn bemöts utifrån sina behov och förutsättningar, men det kan även handla om att de agerande inte fått tillräckliga förberedelser.

I beskrivningen av händelser efter besöket kan jag se att det finns både likheter och skillnader mellan hur olika barn bemötts. Det finns skillnader mellan barn i samma ålder, vilket indikerar att ålder inte nödvändigtvis är avgörande för bedömningen. Jag uppfattar det som att skillnaderna i stället handlar om att barn är individer, att individuella bedömningar gjorts, men också om att framträdandet utvecklas i samspel mellan de personer som är närvarande. När det gäller likheter kan det bero på ovanstående, men det kan bero på föreställningar om barn i

allmänhet och rutiner. Eftersom besöket kan vara en ny situation för medföljande vuxna kan det i vissa avseenden saknas rutiner, vilket skulle kunna vara en förklaring till skillnader. Vuxna använder olika sätt i förhållande till olika barn utifrån vad de tror och bedömer är bäst i just den situationen.

Ibland sätts det som skett på Barnahus inom en slags parentes efter besöket och ibland inte, beroende på vart uppmärksamheten riktas och vilket perspektiv betraktaren har. Genom att använda parentesen som en metafor har jag velat visa att händelser kan ses på skilda sätt ur olika perspektiv. Det kan finnas argument om att det är bra att barnet vid återkomsten inte behöver tänka mer på besöket och att tillvaron till synes är som vanligt. Men det innebär också att barnet inte heller ges utrymme att hantera det som skett och eventuella funderingar på vad som ska ske senare när barnet återvänder hem.

10. Förväntningar och roller

I tidigare kapitel har händelseförloppet i samband med barns Barnahusbesök följts i kronologisk ordning. Fokus i det här kapitlet är förväntningar och roller, vilka kan knytas till händelser före, under och efter Barnahusbesöket och jag har därför valt att nu fråga den kronologiska tidsföljden. Först handlar det om förväntningar på både barn och vuxna, i deras respektive roller. Förväntningarna kan förändras vid förflyttning mellan platser och förväntningar från olika håll kan ibland vara motstridiga.

För de vuxna som samspelar med barnet finns det en roll som urskiljer sig från de andra, nämligen trygghetspersonens. Trygghetspersonens roll i förhållande till ambitionen om barnperspektiv kommer att uppmärksammas särskilt, eftersom det är en roll som tidigare är utforskad. Trygghetspersonen kan finnas vid barnets sida före, under och efter Barnahus. Trygghetspersonens särskilda roll och uppdrag skiljer sig från dennes ordinarie uppgifter i förhållande till barnet och från andra roller eller uppdrag som finns i Barnahussamverkan. Hon eller han besöker Barnahus tillsammans med barnet och ingår inte i myndighetssamverkan. Rollen som trygghetsperson kan sägas befinna sig mellan barnet och myndigheterna.

Barnahus och olika förväntningar

Inför och i samband med Barnahusbesöket finns förväntningar på barnet, medföljande vuxna och tjänstemän. Av tidigare kapitel framgår att det finns olika platser med olika syften. På dem finns även olika förväntningar på vilka som ska befinna sig där och hur de förväntas agera. Det innebär även att förväntningarna på olika personer förändras i samband med förflyttning.

Förväntningar på barnet

Barn i grundskolan och förskoleklass²¹ har lagstadgad skolplikt (skollag, SFS 2010:800) och förväntas därmed befinna sig i skolan vid vissa tider. När barnet ska förflyttas från den platsen till Barnahuset under ordinarie skoltid eller verksamhetstid, kan det innebära att olika förväntningar på barnet står i strid med varandra. Barnet förflyttas från en plats där barnet förväntas vara till en annan plats med andra förväntningar. Det som komplicerar situationen är att förväntningar som förknippas med föregående plats finns kvar. Barnets föräldrar förväntar sig att barnet befinner sig i skolan, samtidigt som barnet från andra vuxna förväntas följa med till Barnahus. En trygghetsperson berättade om en situation då ett par föräldrar kom och sökte sitt barn i skolan medan barnet, utan föräldrarnas vetskap, befann sig på Barnahuset. När föräldrarna inte visste var barnet var blev de naturligtvis oroliga, eftersom de förväntade sig att det skulle vara i skolan. Förväntningarna om att barnet skulle befinna sig i skolan fanns kvar, samtidigt som barnet ställdes inför andra förväntningar från annat håll, som att följa med till Barnahus och lämna uppgifter till polisen.

När barnet i vardagen befinner sig i förskola eller skola ingår det i en grupp med andra barn, ett slags barnkollektiv. Varje barn identifieras som en individ, samtidigt som det behandlas som en del av ett kollektiv (Näsman, 1994). Barnet är exempelvis en elev i gruppen av andra elever. Men när barn kallas till Barnahus och hämtas från sin förskola eller skola förändras det. Barnet förflyttas från en scen till en annan och det innebär förändringar i roller. Roller som hör hemma på olika platser avgränsas i tid och rum (Ashforth, 2000; Ashforth m.fl., 2000), och människor gör skillnad på vem de är på olika platser, som i skolan eller hemma (Nippert-Eng, 1996). Barnet tvingas i samband med hämtning lämna barnkollektivet och i stället ensam följa med en vuxen. Det innebär att relationen mellan barnet och den vuxne förändras, åtminstone tillfälligt. Barnet får en individuell relation till den vuxne och möter som individ också andra vuxna i sammanhanget. Förväntningarna på barnet kan därmed också förändras.

Förväntningarna på barnet pendlar mellan olika grader av krav, delaktighet och aktivitet. Barnet förväntas inledningsvis passivt följa med och det ställs då egentligen inga andra krav på barnet. Förväntningen är att följa med, vilket innebär att barnet förväntas förlita sig på de vuxna och följa med även om det inte får veta vart de ska, vem de ska träffa eller vad som ska ske. Inledningsvis, på väg till och vid ankomst till Barnahuset, förväntas barnet vara passivt och publik till

²¹ Under datainsamlingen hade barn i grundskolan skolplikt. Från höstterminen 2018 utökades skolplikten att även gälla barn i förskoleklass (se skollag, SFS 2010:800).

det som sker. I polisförhör ska barnet sedan i stället vara aktivt, agera och ensam föra fram sin talan samt göra sin röst hörd. Förflyttning mellan platser innebär alltså olika förväntningar på de inblandade, även barnet. Det är i mötet mellan barn och vuxna som dessa förväntningar förmedlas och barnet svarar på det.

Barnet förväntas att efter en förhållandevis kort bekantskap kunna berätta om svåra saker, som barnet utifrån förväntningar från annat håll kan ha blivit tillsagd att inte avslöja för någon. Förväntan är både att barnet ska berätta för en ny person (polisen) och att andra personer ska se och höra detta. En förälder berättade att barnet (14 år) tyckte det var pinsamt att andra lyssnade.

Det sa hon [barnet] att hon tyckte det var väldigt pinsamt. Ja, det sa hon också att hon hade ju inte förklarat det så där jättenoga vad som hände som hon har gjort här [hemma] och det är lite synd. (Förälder 9)

När barnet inför en ny och främmande person ska berätta om sådant som kan upplevas pinsamt eller svårt berättar barnet kanske inte allt. Det bekräftar tidigare studier som visar att barn upplevt obehag kring medhörningen (Martinsen, 2017; Rasmusson, 2008) och videoinspelningen (Rasmusson, 2008). Obehaget påverkade i sin tur hur mycket som barn sedan berättade i förhör (Kaldal m.fl., 2010). I förhöret förväntas barnet besvara polisens frågor. Polisen ska utföra ett förhör med barnet och det finns förväntningar på att det ska samarbeta genom att låta sig förhöras. En 14-åring berättade om sin upplevelse av att först inte vilja förhöras alls till följd av rädsla. Barnet grät och fick då höra att de kunde ta förhöret lite senare. I det uttrycktes en uttalad förväntan att barnet ändå skulle förhöras, trots rädsla, fast vid en senare tidpunkt. Barnet förväntas vara en aktör som ska vara delaktig i förhöret. Som beskrivits i det här avsnittet förändras förväntningarna på barnet i förhållande till olika tidpunkter och platser. Barnet kan också från olika aktörer ställas inför förväntningar som strider mot varandra.

Förväntningar på vuxna

Det är inte enbart förväntningarna på barn som ändras. Det finns förväntningar både på de vuxna som kommer med barnet till Barnhuset och på de personer som ingår i de samverkande myndigheterna.

Trygghetspersonens roll och uppdrag förändras i förhållande till barnet, i samband med förflyttning mellan platser och tidpunkter. De medföljande vuxna är de personer som i vardagen finns närmast barnet och som finns med i barnets liv utanför Barnhuset. Föräldrar innehar rollen som föräldrar, med de förväntningar

som det innebär, även under Barnahusbesöket. Det skiljer dem från förskole- eller skolpersonal som förväntas ikläda sig en annan roll som trygghetsperson. Föräldrar ombeds vanligen att inte vara med under själva polisförhören, vilket det fanns föräldrar som inte var förberedda på eller villiga att acceptera fullt ut. Enligt rättegångsbalken (23 kap. 10 §) har föräldrar rätt att vara med vid förhör med barn under 15 år om det kan ske utan men för utredningen (SFS 1942:740). Det kan handla om att föräldern ska vara tillgänglig före och efter förhören, inte att föräldern ska vara med under själva förhören (Åklagarmyndigheten, 2019). Föräldrar förväntas ta med barnet till Barnahus och samtycka till förhören. Sedan förväntas föräldern ha en mer tillbakadragen roll. I förhållande till förhören befinner sig föräldern i en slags bakre region som inte är kopplad till själva förhörssituationen. Föräldrar och andra medföljare har inte någon aktiv roll i själva förhörssituationen och förväntas inte heller ha det. De är i förhållande till förhören på sätt och vis utomstående fast på plats. De befinner sig där i egenskap av föräldrar med de förväntningar som det kan innebära genom att finnas till hands, stötta och trösta.

Förväntningarna på den tilltänkte trygghetspersonen förändras på ett tydligare sätt. I vardagen har denne i egenskap av personal i exempelvis förskola eller skola en definierad roll i förhållande till barnet. När barnet och trygghetspersonen tillsammans lämnar förskolan eller skolan förändras det. Rollen och uppdraget som trygghetsperson tilldelas den enskilde från personer som finns i en region, som i förhållande till förskolans eller skolans vardag kan ses som utsidan. Uppdraget kommer inte från den egna organisationen utan från andra tjänstemän och organisationer. Det rör sig inte enbart om förväntningar på individnivå, utan de brottsutredande myndigheterna förväntar sig att förskolan eller skolan ska bistå genom att avvara en personal under ordinarie verksamhetstid. Det kan också finnas förväntningar från barnet på att den tilltänkte trygghetspersonen ska följa med. Ett exempel på det är när barnet i samband med hämtning frågade trygghetspersonen om denne skulle följa med. Förväntningar på trygghetspersonens närvaro kan alltså komma från olika håll och förekommer på såväl organisations- som individnivå.

Den särskilda företrädarens agerande förväntas styras av barnets bästa (Sveriges Advokatsamfund, 2016; Prop. 1998/99:133; Åklagarmyndigheten, 2019), där denne ska se till att barnets rättigheter tillvaratas och att barnets integritet respekteras (Prop. 1998/99:133). Uppdraget är specifikt för barnet. Det är en viktig roll som innefattar att kunna ta beslut i vårdnadshavarens ställe. Men den särskilda företrädaren fungerar också som chaufför, som kör barnet och ser till att barnet och trygghetspersonen kommer dit de ska. Barn har i intervjuer kallat den

särskilda företrädaren för ”min advokat”, vilket också signalerar att barnet förstått att personen i fråga är till för barnet. De barn som har haft trygghetsperson har också använt ”min” när de talat om denne, ”min” lärare eller ”min” kurator. Dessa personer omnämns på ett sätt som tyder på att de är till för barnet. ”Min” använde barnen annars främst när de pratade om sina familjemedlemmar, till exempel ”min pappa” eller när de talade om kompisar. Inget barn sa ”min” om polisen, vilket kan tolkas som att även om polisen är den som pratar mycket med barnet på plats så har denne en annan roll med andra förväntningar. Roller som trygghetsperson, särskild företrädare eller målsägandebiträde tillsätts utifrån vuxnas perspektiv på vad barnet behöver. Deras roll kan finnas med barnet även utanför själva Barnhuset som vid hämtning. Särskild företrädare för barn har beskrivits som ett sätt att anpassa rättsprocessen till barnets bästa (Kaldal m.fl., 2010). Åklagarmyndigheten (2019) fastslår att barnet alltid ska ha en trygg och känd vuxen med vid hämtning. Dessa roller förväntas på olika sätt vara ett stöd för barnet. På något sätt kan de personer som omnämns som ”min” ha förmedlat till barnet att de finns där för barnet.

De olika myndighetsrepresentanterna på Barnhuset har olika uppdrag, vilket innebär att det finns olika förväntningar på dem. När intervjupersoner beskrivit myndighetspersoner som de uppfattade agerade professionellt, har det handlat om att de hälsat på barnet först eller att de uppvisat en vana av det som de gör. Någon trygghetsperson som följt med flera barn vid olika tillfällen och då också mött olika särskilda företrädare, beskrev att de varit på olika sätt i förhållande till barnet. En beskrevs kunna ”ta barnet på rätt sätt”, medan en annan beskrevs som mer formell. Genom att människor styr den information som förmedlas till andra påverkas även andras uppfattningar om dem (Goffman, 1990). Polisen förväntas förhöra barnet och det ska göras på ett visst sätt. I medhörningsrummet på det aktuella Barnhuset fanns en strukturindelning för polisens intervju (förhöret) uppsatt på väggen. Den visade för publiken i medhörningsrummet vilka förväntningar på metodmässigt agerande som fanns på polisen under framträdandet. Frånvaron av uniform innebär att en del av den stereotypa bilden av polisen har tonats ned. Det finns barn som sagt att det inte kändes som att prata med polisen. Det uttalandet indikerar förväntningar på vad det skulle innebära att prata med polisen. När den civilklädda polisen leker eller spelar spel med barnet kan det uppfattas som att polisrollen inte är så strikt där och då. Att vara strikt behöver inte enbart betraktas som något negativt. I citatet nedan berättade en förälder om mötet med advokaten där det strikta innebar trygghet.

Men hon [advokaten] var väldigt rak och tydlig [...] och kom in och presenterade sig för barnen och pratade på ett bra sätt. Inget konstigt utan kändes alltså vad ska

man säg, strikt i sin roll men ändå på ett bra sätt liksom. Absolut. Hon ingav trygghet så sett. (Förälder 1)

I exemplet ovan framställs att vara strikt som något som inger trygghet. Det kan liknas vid de uttalanden intervjupersoner har gjort när de betonat att de yrkesverksamma verkat vana vid det som de gör, vilket indikerar förväntan på hur uppdraget ska utföras. Barnets besök handlar om att en brottsutredning ska göras, eventuella övergrepp ska stoppas, barnet ska skyddas och insatser ska sättas in. I det sammanhanget uppskattade, åtminstone de vuxna besökarna (föräldrar och trygghetspersoner), att tjänstemännen verkade vana vid det som de gör. Samtidigt finns exempel på när föräldrar uttryckt att det här är något som tjänstemännen är vana vid, att de är "luttrade" och att det för tjänstemännen handlar om en tid att boka, medan det för besökarna kan vara något nytt och främmande. Det är en utmaning för myndighetsrepresentanterna att visa att de är vana och vet vad de gör, samtidigt som besökare inte ska bemötas rutinmässigt i en svår situation. En 14-åring sa att "de gjorde bara sitt jobb". Förväntan på personerna i Barnhus är att de ska ha en yrkesroll. Det kan tolkas som att det finns en förväntan att de ska utföra sitt arbete och sin uppgift. Även om mycket handlar om barnet och vad barnet förväntas göra finns det förväntningar på de vuxna både från barnet, dess familj, de andra myndighetsrepresentanterna i samverkan och annan potentiell publik. Dessa förväntningar blir också synliga i rutiner och riktlinjer.

Förväntningar på samspelet mellan barn och vuxna

Uppmärksamheten kommer nu att riktas mot roller i relation till varandra, vilket på många sätt är förbundet med olika förväntningar. Goffmans (1990) tre nyckelroller agerande, publik och utomstående är ett sätt att betrakta vad som sker mellan människor. Men jag kommer här även att använda begreppet roller i förhållande till de etiketter eller benämningar som finns på olika personer och som kan kopplas till de förväntningar som finns på dem. Roller tillskrivs enskilda personer i relation till andra. En och samma person kan i ett sammanhang i relation till vissa barn vara "förälder", medan samma person i ett annat sammanhang i förhållande till andra barn är "förhørsledare" eller "polis". Turner (1962/2006) beskriver att roller är resultat av mänsklig interaktion snarare än en serie förväntningar eller normer till vilka människor anpassar sig, och människor skapar kontinuerligt roller för att underlätta interaktion. Jag tänker mig att det ena inte behöver utesluta det andra eftersom förväntningar också kan påverka interaktionen mellan människor, vad som sker i mötet och hur roller utövas. Individen antar olika roller i förhållande till olika personer och förflyttar sig

mellan dessa roller. Det finns förväntningar på trygghetspersonen att denne ska vara en trygg och känd person för barnet (se t.ex. Åklagarmyndigheten, 2019). Tanken med en känd och trygg medföljare skulle kunna tolkas som att den ordinarie relationen ska följa med till Barnhuset, fastän förväntningarna på både barnet och den tilltänkte trygghetspersonen förändras. Trygghetspersoner har betydelse för framträdandet och de har påtalat att barn antagligen inte hade följt med utan dem.

Och det underlättar ju. Ju mer man känner honom [barnet], desto bättre är det. Nu kanske han [barnet] hade följt med någon av mina kollegor också som han känner rätt bra. Men i övrigt, annars, hade han nog inte följt med över huvud taget. Så det är nog oerhört viktigt att man har ett riktigt förhållande med [barnet], relation med honom som kan följa med annars så blir det nog så att han inte pratar, som en mussla. (Trygghetsperson 1, pedagog)

Relationen är viktig för att barnet ska följa med. Men exemplet ovan vittnar också om att det kan ha betydelse för huruvida barnet kommer att prata över huvud taget. I förlängningen skulle det i så fall innebära att trygghetspersonen kan vara av betydelse för förhöret. Det finns en förväntan att relationen mellan barn och vuxen ska följa med mellan platser, även om roller ändras i relation till varandra.

Förhørsledaren förväntas ta sig tid och bekanta sig med barnet (Åklagarmyndigheten, 2016). De vuxnas syn på barns behov handlar alltså om att barnet ska etablera en kontakt med polisen för att kunna berätta. Därmed kan det uppfattas som ett barnperspektiv när polisen i sin yrkesroll närmar sig ett barn genom att leka eller spela spel. En trygghetsperson beskrev att det var avgörande för barnet att själv få välja vilken av de båda poliserna som skulle förhöra barnet. Barnet sågs då som en aktör med möjlighet att till viss del ha inflytande över situationen och omständigheterna kring det kommande förhöret. Senare beskrev det 12-åriga barnet för trygghetspersonen att valet baserades på vilken polis barnet trodde hade ”bäst känsla för barn”. I det empiriska materialet framkom inga andra exempel på att barn fått välja vem som skulle förhöra dem. Det kan tolkas som att för just det här barnet valde polisen att vara flexibel och bjuda in barnet till delaktighet genom att låta barnet välja. Enligt trygghetspersonen var valet i det fallet avgörande för att förhöret skulle bli av. I det finns förväntningar på barnet, polisen och samspelet dem emellan. Alla delar är viktiga för framträdandet.

Med ovanstående har jag velat visa att det inte enbart är förväntningar på barnet som ändras utan även på de vuxna runt barnet och i interaktion mellan dem.

Trygghetsperson mellan barn och myndigheter

Uppdraget som trygghetsperson handlar om att följa med barn i samband med Barnahusbesök, utifrån att barnet och den tilltänkte trygghetspersonen känner varandra. Barnet och trygghetspersonen har någon form av relation i förhållande till varandra i vardagen utanför Barnahuset. Trygghetspersonen utgör inte en del av myndighetssamverkan, men denne utgör inte heller en del av barnets familj. Det är ett uppdrag som ska utföras utanför den ordinarie arbetsplatsen. Tillsammans med barnet kommer trygghetspersonen till Barnahus på besök. Rollen utspelar sig mellan barn och myndigheter där trygghetspersonen ska vara behjälplig på olika sätt. Trygghetspersonen antar rollen eller uppdraget inom ramen för sitt ordinarie arbete, där skolan har en skyldighet att samverka kring barn som far illa eller riskerar att fara illa (socialtjänstlag, SFS 2001:435; skollag, SFS 2010:800). Det innebär att den ordinarie arbetsgivaren skulle kunna ses som en uppdragsgivare. Men i samband med att den tilltänkte, direkt eller via sin arbetsgivare, tillfrågas om att fungera som trygghetsperson blir de brottsutredande myndigheterna också uppdragsgivare när det gäller uppdraget som trygghetsperson. Trygghetspersonen behöver balansera sin ordinarie roll med tillhörande uppdrag och den nya rollen som trygghetsperson, som sker inom ramen för arbetet men samtidigt utanför.

Hämtning av barn sker på den särskilda företrädarens uppdrag. Trygghetspersonen gör då som denne blir tillsagd eller ombedd att göra. Det kan i sig ses som att denne ikläder sig en roll vars ansvarsområde innefattar att följa med barnet till Barnahuset. Trygghetspersonen förväntas snabbt förflyttas från en roll till en annan, en slags *micro role transition* (se Ashforth, 2000; Ashforth m.fl., 2000). Skolpersonalen förflyttas från självständighet till att vara beroende av vad de blir tillsagda att göra. Förflyttningen är inte tydlig och det går inte exakt att säga när en personal från förskola eller skola blir trygghetsperson. Det innebär att personen kan bli stående med ett ben i varje domän, där denne å ena sidan är självständig i sitt ordinarie uppdrag samtidigt som personen å andra sidan är en icke-involverad och icke-informerad medpassagerare vars uppgift handlar om att få barnet med, underlätta resan och få barnet att känna trygghet i den situationen.

Jag ser att rollen som trygghetsperson innefattar kontraster i själva uppdraget, att förmedla trygghet i en situation som kan vara ny och obekant. Det finns därutöver kontraster i förhållande till det ordinarie uppdraget, relationen till barnet och i kunskap och ansvar. Nedan kommer jag att belysa kontraster, eftersom de innebär att rollen som trygghetsperson blir komplex. Trygghetspersonerna fick uppdraget med kort varsel, allt från någon vecka innan till samma dag som de skulle följa

med ett barn. De tilltänkta trygghetspersonerna fick kännedom om uppdraget att följa med barn till Barnahus av sin chef (rektor), en kollega, polisen eller en advokat (den särskilda företrädaren). Ibland kunde en trygghetsperson inför sitt uppdrag ha varit i kontakt med flera av dessa personer. Eftersom trygghetspersoner ibland inte visste vart de skulle eller vad som skulle ske krävdes tillit till andra myndigheter. De åkte från den egna verksamheten under ordinarie verksamhetstid, tillsammans med ett barn som vid tidpunkten förväntades befinna sig i förskolan eller skolan. Genom sin närvaro visade trygghetspersonen tillit till den person som hämtade och andra de senare mötte i Barnhusets lokaler. De visade barnet att det är personer som barnet i sin tur kan lita på och följa med. Det finns exempel på när tryggheten överförts mer explicit när trygghetspersonen sagt till barnet att det är okej att berätta för andra personer. De uppgifter trygghetspersonen har i sammanhanget är att agera följeslagare och förmedla trygghet oberoende av egna känslor, vilket gör uppdraget speciellt.

Rollen som trygghetsperson

Att vara trygghetsperson handlar om att tillfälligt anta en annan roll för att därefter återgå till den ordinarie rollen och den ordinarie relationen med barnet. Det rör sig om en tillfällig förflyttning. Trygghetspersonens roll kan ses som en trygghet för barnet, för att barnet inte ska behöva åka ensamt. Rollen kan också tolkas som en hjälproll till myndigheterna, som får tillträde till barnet genom att barnet följer med trygghetspersonen till Barnahus. Trygghetspersonen kan ses som en del av iscensättningen. Rollen har tillsatts utifrån en intention, den finns för en publik samt är avgränsad i tid och rum. Att tillsätta en trygghetsperson kan syfta till att visa en utomstående publik att myndigheterna arbetar utifrån ett barnperspektiv och att de anpassat tillvägagångssättet till barn. Den utomstående publiken kan till exempel vara beslutsfattare eller andra i samhället, men också barnets föräldrar. Trygghetspersonens närvaro visar föräldrar att deras barn inte behövt åka ensamt.

Det är tänkbart att skillnaden mellan den ordinarie yrkesrollen och rollen som trygghetsperson är mer omfattande för vissa yrkesgrupper än andra. En skolkurator har ett uppdrag av mer social karaktär och kan följa med barn i olika sammanhang, vilket framkom i materialet. En lärare har i stället ett pedagogiskt uppdrag och antas sällan följa med ensamma barn någonstans. När någon får en ny roll får denne troligtvis inte till fullo veta hur denne ska uppföra sig, eftersom individen bara får ett fåtal vinkar, antydningar och scenanvisningar (Goffman, 1990). Det förutsätts att individen har en tillräckligt stor repertoar av rollbeteenden som kan krävas i nästa *setting* (Goffman, 1990). Trots knapphändig

information och bristande förkunskap utför den tilltänkte trygghetspersonen uppdraget. Att ikläda sig en roll för första gången innebär, enligt Ashforth (2000), mer än att lära sig rollen. Det handlar om att förhandla ett personligt utrymme för hur man ska förstå och utföra rollen. Det blir synligt när empirin visar att trygghetspersoner hanterat situationer på olika sätt. Hur rollen och uppdraget utförs sker också i interaktion med barnet.

Trygghetspersoner kan snabbt behöva förflytta sig mellan roller och anta nya uppdrag. En trygghetsperson ställdes inför frågan att vara med ett barn på läkarundersökningen.

De har bara frågat om det var okej, om jag kan så och då tänker jag vem ska annars alltså. Skulle man blanda in någon annan person där? Det vill man ju inte, man vill ju inte heller släppa i väg dom [barnen] med den som är ställföreträdare där. [...] när vi [trygghetspersonen och barnet] kom in till sjukhuset, där med honom sexåringen, så frågade läkaren mig om jag skulle vara med inne på undersökningen, och det kände jag liksom (suck) ja, alltså ingen annan vuxen liksom så. Så att det sa jag att det kan jag vara. Det beror ju på vad han [barnet] tycker, så jag frågade [...] vad han [barnet] tyckte. Jo, han tyckte att jag skulle vara med. Det skulle kännas konstigt att släppa in en sexåring själv med en läkare. Även om jag inte var så bekväm med att vara där så är det nog bättre att man är med än inte vara med. (Trygghetsperson 16, elevhälsa)

I och med frågan om att närvara vid undersökningen utökades uppdraget som trygghetsperson till att vara följeslagare i ytterligare ett sammanhang. Den roll trygghetspersonen i samband med ett läkarbesök iklär sig, ligger kanske närmare någon form av föräldraroll än dennes roll som personal i förskola eller skola. När det gäller att närvara vid läkarundersökningen kan man tänka sig att det är skillnad om trygghetspersonen i sin vardag arbetar som skolsköterska eller om det är annan personal som har ett annat ordinarie uppdrag i förhållande till barnet. Trygghetspersonen ovan (som inte arbetade som skolsköterska) frågade vad barnet tyckte innan denne bestämde sig för att vara med och därmed bjöds barnet in i beslutet. Utifrån att barnet tillfrågades blir trygghetspersonens barnperspektiv synligt, liksom när denne i citatet ovan sade att det var bättre att vara med än att inte vara det. Uttalandet ovan vittnar också om att trygghetspersonen behövde kontrollera sina egna känslor och sätta barnets behov framför sina egna. Läkarbesöket innebär ytterligare en förflyttning för både barnet och trygghetspersonen där deras respektive roller förändras liksom deras roller i förhållande till varandra.

En annan trygghetsperson beskrev en situation då barnet efter Barnahusbesöket skulle till läkare. Barnet (7 år) hade fått återvända till skolan efter Barnahusbesöket och skulle sedan i väg för läkarundersökning. Trygghetspersonen visste då inte om denne skulle följa med barnet till läkaren.

Jag kom tillbaka med flickan [...] och sen så kom juristen då eller hon ringde till mig och sa att de skulle i väg på läkarbesök. Så då fick jag gå ner och säga till det, för då skulle jag följa flickan ner [...] Det var bara juristen som kom och jag följde inte med sen. [...] Så där blev det ju också lite att ”jaha, ska jag följa med på det eller ska jag inte följa med på det?” Så vad som händer. Det känns som det var väldigt klart ändå att man kom och blev hämtad, att man gick dit [till Barnahuset] och förhöret var och sedan att det var liksom klart. Men sen vad som händer efteråt känns det som det blev lite rörigt. (Trygghetsperson 4, pedagog)

I exemplet ovan hade trygghetspersonen ingen direkt roll som trygghetsperson efter besöket på Barnahuset. I samband med återkomsten skulle trygghetspersonen och barnet tillbaka till sina ordinarie roller. Sedan skulle barnet åter hämtas och förflyttas till en annan plats med andra förväntningar. Barnet fick ensamt åka med, vilket skiljer sig från det första exemplet där trygghetspersonen i stället var den som skulle följa barnet ända in i undersökningsrummet. I det andra exemplet hade trygghetspersonen varit behjälplig i att följa barnet till Barnahuset och därefter bedömdes barnet ensam kunna följa med den särskilda företrädaren till läkare. Därmed återgick trygghetspersonen till sin ordinarie roll i förhållande till barnet, medan barnet åter skulle lämna skolan, förflyttas och anta rollen som patient. Ovanstående exempel visar att olika bedömningar görs i likartade situationer. Det kräver då flexibilitet från barnet, men också från trygghetspersonen. Med kort varsel förväntas de anpassa sig till nya situationer, förutsättningar och roller. Det ställer krav på trygghetspersonen som ska hantera sin ordinarie roll och rollen som trygghetsperson. Med ovanstående exempel ville jag visa att det finns situationer där det inte är tydligt vad som förväntas, vilken roll den vuxne ska ta i förhållande till barnet och de andra vuxna, om den vuxne ska finnas vid barnets sida, likt den trygghetsperson som följde med in till läkaren, eller när den vuxne i stället ska ha en hjälproll och se till att barnet följer med.

Förmedlare av trygghet

Trygghetspersonen ska vara en trygghet för barnet. Samtidigt visar det empiriska materialet att trygghetspersoner, med få undantag, saknade eller hade begränsad förkunskap om Barnahuset och de visste inte heller alltid vart de skulle. Det förekom att trygghetspersonen inte heller visste till vilken ort de skulle. Det kan vara ett

svårt uppdrag att förmedla trygghet i en situation som man själv inte vet så mycket om. Trygghetspersoner kunde själv känna osäkerhet inför vad som skulle ske, vilket kan verka motsägelsefullt.

Jag drog i gång klassen som vanligt och sen sa jag att [...] det var ju en kollega som skulle komma in. Det var bestämt sen tidigare att hon skulle ta klassen när vi var i väg och jag lämnade bara över ansvaret till henne. Sen så gick jag och sa till den här pojken då att "kom, du ska följa med mig. Vi ska, vi ska göra en sak och du ska följa med" och han visste ju ingenting. Han bara tittade på mig och följde med och så gick vi ut så sa jag "du får ta din jacka för det är kallt ute" och att han skulle ta med sig väskan för jag visste ju inte om vi skulle komma tillbaka till skolan eller om vi inte skulle tillbaka till skolan. Jag visste ju ingenting. (Trygghetsperson 10, pedagog)

I exemplet ovan framgår hur trygghetspersonen tog med sig barnet (7 år) från en vanlig skoldag. Trygghetspersonen sa inget till barnet om vart de skulle eller vad de skulle göra utan intog en praktisk omsorgsgivande roll när denne bad barnet ta sin jacka och väska. Trygghetspersonen visste inte om de skulle komma tillbaka. Den som får uppdraget som trygghetsperson ska erbjuda barnet trygghet, trots begränsad information om och insyn i vad som ska ske. Trygghetspersoner har uttryckt att det har känts olustigt att åka med en främmande person och/eller att de har känt oro för hur barnets föräldrar skulle reagera i efterhand. Trots det valde de att följa med barnet för barnets skull.

Kopplat till deras ordinarie yrkesroll kan det finnas förväntningar på att de här personerna ska inneha en professionell hållning. Den kan kräva att individen ska göra något som är tvärtemot vad man annars skulle göra, genom att inte reagera utifrån egna känslor, inte tillfredsställa egna behov eller styras av egna impulser (Holm, 2009). När en trygghetsperson, som ska förmedla trygghet till ett barn, själv känner osäkerhet eller olustkänslor gäller det att inte visa dem för barnet. I en tidigare forskningsrapport återges ett exempel där en socialsekreterare berättar om en trygghetsperson som var bekymrad över vad som skulle hända sedan och krävde information. Samtidigt skulle socialsekreteraren ordna med ett omedelbart omhändertagande. Socialsekreteraren hamnade då i att hantera trygghetspersonens personliga åsikter och reaktioner, samtidigt som denne skulle hantera formella och praktiska frågor kring barnens situation (Olsson, 2017a). Exemplet berättas ur socialsekreterarens perspektiv, men indikerar att det inte ges något utrymme åt trygghetspersonens egna behov, känslor och reaktioner. Som förmedlare av trygghet för barnet förväntas egna behov stå tillbaka. I trygghetspersonernas berättelser framkommer dock att samordnaren gett dem allmän information och svarat på frågor, vilket har uppskattats trots att det inte alltid upplevts som tillräckligt.

Nedan återges ett exempel där trygghetspersonen försökte att inte visa sin egen oro för barnet. Citatet inleds med att trygghetspersonen talar om dennes betydelse.

Jag tror att det var jätteviktigt och sen jag är ganska lugn till min natur. Alltså även om jag var orolig och så, så försökte jag i alla fall att inte visa att här var någonting som var skrämmande eller konstigt eller märkvärdigt på något sätt, utan att det här är någonting som ska göras i dag och så. [...] Det kändes inte alls konstigt på något sätt. (Trygghetsperson 7, pedagog)

Trygghetspersonen i exemplet ovan beskrev sig själv som lugn. Att tala om för sig själv och andra att man är lugn kan vara ett sätt att frammana lugn och hålla sig lugn. Det kan ses som ett sätt att dölja sina känslor av obehag eller olust för att hålla barnet tryggt. Förmågan att sätta eventuella egna behov i situationen åt sidan kan vara av betydelse för uppdraget. I samband med förflyttningen till Barnhus befinner sig trygghetspersonen mellan roller där behov, känslor och reaktioner kan skilja sig från de förväntade.

Trygghetspersonerna ska förmedla en trygghet till barnet. Att då inte uppvisa egen oro kan tolkas som ett professionellt förhållningssätt (se Holm, 2009) där trygghetspersonens egna behov och känslor sätts åt sidan samt ger de behov företräde som vuxna anser att barnet har.

Jag tror han [barnet] hade varit betydligt mer obekvämt att åka själv med någon som han inte alls kände. Liksom även om jag tyckte att det var väldigt jobbigt att följa med så där, så tror jag han upplevde det som en trygghet att jag var med. (Trygghetsperson 12, pedagog)

Det paradoxala är att trygghetspersonen förväntas förmedla en annan känsla än denne själv har. Det framkom inget om att trygghetspersonen ovan skulle ha visat för barnet att det kändes jobbigt. En annan trygghetsperson berättade om sin egen oro, och när barnet lämnat väntrummet kan det ses som att rummet blev en slags bakre region där trygghetspersonen inte längre höll tillbaka detta.

För sen när de hade gått in för förhöret så dröjde det ju en och en halv timme eller någonting. Då så satt jag ju där och då var samordnaren där. Då kände jag efteråt, att jag pratade ju en del med henne [samordnaren]. [...] För jag kände att jag var ju i någon form av, ja, påverkad av situationen och allvaret i det på något sätt. [...] Men det kändes liksom lite efteråt att skulle jag ha pratat så öppet? [...]. Det tänkte jag på. "Är det okej?" "Har jag gjort rätt?" [...] Ja, då tänker jag kanske att [...] [samordnaren] skulle kanske kunnat sagt på något sätt, sagt att "hur är det med

dig?” liksom eller ”hur är det?” ”har du några tankar kring det som har hänt eller det som är eller?” och ”om du vill prata så är det okej jag har sekretess” alltså. [...] Någon inramning i det på något sätt, för jag kände att detta var ju en allvarsstund och jag var lite utmattad. (Trygghetsperson 11, elevhälsa)

De känslor och tankar som hållits undan ovan släpptes fram när barnet lämnat rummet. Trygghetspersonen uttryckte i den bakre regionen en önskan om att bli sedd och hörd samt få stöd och vägledning utifrån sina egna behov som, inom ramen för rollen, åsidosatts till företräde för barnets behov.

Förflyttning mot ovisshet och maktlöshet

Som trygghetsperson har den vuxne inte mycket att säga till om, och denne kan sakna kunskap inför det som ska ske. Vem som kan påverka och kontrollera förändras i samband med förflyttning mellan roller och platser, men också vem som har ansvar.

Professionell kontroll av barn är partiell och begränsad till tids- och rumskontexten av institutionen (Näsman, 1994). I förskolan eller skolan är det vissa vuxna som har kontroll, medan det på Barnahuset är andra. Trygghetspersonerna verkade förstå och acceptera att de inte har något att säga till om i Barnahuskontexten. Exempel på det är när trygghetspersoner sagt att det inte är deras ansvar att informera barnet eller när en trygghetsperson sa att denne inte ville ha ansvaret att köra barnet till Barnahuset, eftersom det inte var trygghetspersonens beslut att så skulle ske. Trygghetspersoner har via sin ordinarie roll någon form av auktoritet för barnet. I sin ordinarie roll som vuxen i förskola eller skola kan den vuxne ha mycket att säga till om i barnets tillvaro i verksamheten. Det kan till exempel handla om vilka aktiviteter barnet ska delta i, som lektioner, eller vilka uppgifter barnet ska utföra. När barnet och den tilltänkte trygghetspersonen förflyttar sig till Barnahuset får den medföljande vuxne en annan roll i förhållande till barnet. I den situationen saknar trygghetspersonen till stor del insyn och har egentligen inget att säga till om. Ett exempel på det är ett uttalande från en trygghetsperson om att den enda uppgiften i sammanhanget var att följa med. Beslut om barnet fattas av den särskilda företrädaren eller andra tjänstemän. Den särskilda företrädaren kan besluta om att barnet ska förhöras och läkarundersökas. Socialtjänsten bedömer om det finns behov av omedelbart skydd och utifrån det tas beslut, vilka påverkar barnets situation. Trygghetspersonerna blir maktlösa i Barnahuskontexten, vilket i många avseenden skiljer sig från deras ordinarie relation till barnet, där föräldrarna (och samhället) överlämnat ansvaret

för barnet till personal i förskola eller skola, som därmed har möjlighet att påverka barnets vardag inom den institutionen.

Maktlösheten kan tolkas som att trygghetspersonen försätts i en neutral position i situationen, eftersom trygghetspersonen inte har något att säga till om. Trygghetspersoner kan dock bidra med information under processen genom att själva blir förhörda av polis eller lämna uppgifter till socialtjänstens utredning. Det finns vidare exempel på hur trygghetspersonerna i vissa situationer hjälper till att motivera barn inför förhör samt omtalar sig själva och de andra vuxna som "vi". Trygghetspersonen kan positionera sig som vuxen vid sidan om de vuxna myndighetsrepresentanterna. Men det finns även exempel på när trygghetspersonen uttalat "vi" med barnet, där trygghetspersonen då i stället positionerar sig som besökare tillsammans med barnet. Trygghetspersonen kan ha mycket att säga till om annars, men vid förflyttning till Barnahus hamnar denne på en mer jämlik nivå med barnet där båda kan vara ovetande och sakna erfarenheter av Barnahuset. Trygghetspersonerna följer de direktiv de fått i samband med uppdraget, trots begränsad information och insyn.

Så jag sa ju till honom [barnet] att, jag skulle nästan kunna säga att jag ljög, men tycker ändå inte att jag ljög, utan jag tänker att även om jag skrev anmälan och skickade in, så är det ju inte jag som går in och säger att "nu får inte du bo med mamma och pappa". Så jag sa till honom att "jag är här för att lära dig läsa och skriva och räkna, du har din mamma och pappa och jag har mina barn och jag kommer aldrig gå in och säga att du inte får bo med din mamma och pappa". Och på något sätt så tänkte jag för mig själv det är ju inte jag som gör det, utan det är i så fall en annan instans som kommer gå in och göra det. (Trygghetsperson 10, pedagog)

Trygghetspersonen ovan betonade sin roll som pedagog i förhållande till barnet. Det är ett sätt att påvisa att trygghetspersonen inom ramen för rollen som trygghetsperson är oförmögen att påverka situationen. Exemplet ovan kan tolkas som att trygghetspersonen tar avstånd från det som andra kan komma att besluta. Ett annat exempel är då en trygghetsperson, i samband med att de satt och åt efterrätt, påtalade för barnen att denne inte hade något val.

Då satte vi ju oss längst bort och då pratade jag med dom [barnen] om det här då och vad de tyckte och tänkte och så [...] om att vi åkte i väg och att vi gjorde det här. Jag pratade inte alls om ämnet i sig, utan bara deras känslor beträffande själva det och åka i väg och så. [...] ”Ja, det var ju konstigt, jättekonstigt var det.” ”Ja”, sa jag ”jag förstår, men det var jättekonstigt för mig också att jag inte fick lov att prata om för er var ni skulle. Men nu är det så här, så säger ju lagen att det ska vara så och då fick vi [skolan] ju göra så och det enda vi kunde göra det var att någon följde med er som kände er [...] och jag känner er.” (Trygghetsperson 5, pedagog)

Trygghetspersonen närmade sig barnen genom att bekräfta att det även var en konstig situation för trygghetspersonen. Vidare beskrev trygghetspersonen sina begränsade påverkansmöjligheter i situationen, genom att tala om att denne inte fick säga något och att de följde lagen. Det enda som trygghetspersonen eller skolan, som institution, kunde påverka var att någon följde med. Det är någon annan som har bestämt vad som ska sägas till barnet och hur det ska gå till. Förskolans eller skolans uppgift begränsas till att tillhandahålla en trygg och känd vuxen. I citatet betonade trygghetspersonen att ämnet i sig, alltså orsaken till Barnahusbesöket, inte togs upp. Med det visar trygghetspersonen att denne inte går utanför de förväntningar som finns inom uppdraget.

Ansvar och det tysta samtycket

Goffman (1990) beskrev hur ett samtal eller interaktion börjar med att man kartlägger vilka gränser som inte ska överträdas och vilka områden som ska undvikas, för att undvika pinsamma incidenter. Det kan också kallas för definitionsmakt (Engelstad, 2006). Genom eventuella instruktioner inför uppdraget som medföljande vuxen görs tolkningar av vad som kan eller inte kan sägas till barnet. I samtal mellan barnet och de vuxna, men även mellan olika vuxna, kartläggs gränserna. Genom den interaktion som sker mellan olika personer sätts gränser upp och ordningen upprätthålls. Gränserna ger indikationer om hur trygghetspersonens uppdrag ska utföras.

Personer med olika yrkesbakgrund kan få uppdraget som trygghetspersoner. Det kan vara förskollärare, lärare och fritidspedagoger, vilka i vardagen har ett pedagogiskt uppdrag och rollen som pedagog i förhållande till barnet. Men det kan också vara personer som arbetar med elevhälsa, som skolsköterska, skolkurator eller rektor. Därutöver förekommer att socialarbetare eller personal från BUP fungerar som trygghetspersoner. Det innebär att den roll och relation tilltänkta trygghetspersoner har, i förhållande till barnet i vardagen, kan skilja sig åt. Nedan

ges ett exempel där en trygghetsperson påtalat att ansvaret för att knyta ihop besöket därför bör ligga på Barnahuset.

Alltså jag tycker det viktigaste är det första omhändertagandet av barnet där [på Barnahuset] att det är jätteviktigt. Sen så tycker jag också att det är lika viktigt att det här att man sätter sig ner sen en liten stund med barnen och liksom knyter ihop det. Men då önskar jag att det är några som barnen känner sig trygga med. Som dom vågar prata med, inte okända människor igen. Så tänker jag och jag ska ju säga så att jag, jag är ju van vid att prata med barn. Men det kan ju vara vem som helst som blir en trygghetsperson för barn. [...] som inte alls är van vid att prata med barn, hur dom känner och hur dom mår och "hur kändes detta?" och därför är det viktigt att det sköts på Barnahuset egentligen. Det besöket där ska ha avhandlats där innan man lämnar. (Trygghetsperson 14, elevhälsa)

Önskan om att avsluta besöket innan Barnahuset lämnas och innan barnet och trygghetspersonen återgår till sina vanliga roller, tolkar jag som ett uttryck för den här trygghetspersonens barnperspektiv. Trygghetspersonen är inte ansvarig för de utredningar som görs eller vilka beslut som sedan fattas. För att trygghetspersonen och barnet ska kunna återgå till sina ordinarie roller i förskolan eller skolan behöver Barnahusböset avslutas just på Barnahuset. Eftersom trygghetspersonen är maktlös i situationen och saknar insyn kan det vara svårt för denne att tala med barnet efteråt. Genom uttalandet ovan lägger trygghetspersonen tillbaka ansvaret för vad som ska ske i samband med Barnahusböset på myndighetsrepresentanterna där. Om de inte avslutar böset på plats i Barnahuset, kan trygghetspersonen och barnen gå tillbaka till sina ordinarie roller med obesvarade frågor. Resultaten visar att vardagen i många avseenden återgår till det vanliga och av olika skäl tas böset inte upp. Trygghetspersoner verkar acceptera sin roll som följeslagare, utan makt och ansvar. Trygghetspersonerna är inte och blir inte en del av samverkan på Barnahuset. Vidare saknar trygghetspersonerna insyn i processerna på Barnahuset. Kunskap och information har efterfrågats av trygghetspersoner. Det har då mer varit kopplat till att kunna tillgodose barnets behov än önskemål för trygghetspersonens del. Genom att de myndigheter som samverkar på Barnahuset tar ansvar för sin del, vilket trygghetspersonen ovan önskade, kan barnet och trygghetspersonen återgå till sina ordinarie roller som exempelvis elev och lärare. När böset inte ramas in och avslutas kan det finnas en osäkerhet om vad som ska hända framöver eller när uppdraget förväntas avslutas.

Genom sin närvaro ska trygghetspersonen erbjuda barnet trygghet i den nya situationen. Barn har lärt sig att "göra" (*do*) skolan och ger sitt tysta samtycke till

de roller och rutiner som finns där (Newberry, 2010, s. 1697). Att barnen har en vana i att göra skolan är något som möjligen kan vara till gagn i situationen när barnet hämtas. Vanan i att samarbeta och det tysta samtycket kan följa barnet i förflyttningen till Barnahuset. Genom att trygghetspersonen följer med, finns närvarande, hälsar på och småpratar med de personer de möter får barnet signaler om att situationen är i sin ordning. När en vuxen finns närvarande i olika situationer och inte ingriper kan elever uppfatta det som att den vuxne ger sitt tysta samtycke till det som sker (Frelin, 2012). På motsvarande sätt kan trygghetspersonens närvaro uppfattas som ett tyst samtycke till det som sker. Små handlingar kan signalera att allt är som det ska och att den vuxne verkar samtycka till det som sker, även om denne inte formellt kan samtycka till barns deltagande. Den vuxne som i vardagen har en hel del att säga till om visar genom sin närvaro vad som förväntas.

Trygghetspersoner och barnperspektiv

Att tillsätta en trygghetsperson kan betraktas som ett uttryck för ambitionen om barnperspektiv. Ändå står det inte mycket i anvisningarna, bara att en trygg och känd person alltid bör följa med barnet under transporten (Åklagarmyndigheten, 2019). I de nationella riktlinjerna omnämns över huvud taget inte trygghetspersonen (Rikspolisstyrelsen, 2009). Åklagarmyndigheten och Polismyndigheten (2018) påtalar i en senare publikation att trygghetspersonen behöver information för att bemöta barns frågor. Genom att låta barnet ha en känd person med till Barnahuset görs försök att underlätta en annorlunda situation. De personer som får uppdraget som trygghetspersoner arbetar med barn. I sina berättelser om Barnahusbesök har trygghetspersonerna gett uttryck för sådant som kan tolkas som deras eget barnperspektiv. Vad som är bäst för ett särskilt barn i en specifik situation kan dock bedömas olika. Jag kommer nedan att belysa både trygghetspersonen som uttryck för ambitionen om barnperspektiv och uttryck för trygghetspersoners eget barnperspektiv. Men innan jag går närmare in på det, vill jag kort nämna något om barnens perspektiv, det vill säga vad barnen själva har sagt om trygghetspersoner.

Tre av de intervjuade barnen hade erfarenheter av att hämtas till Barnahuset och hade då haft trygghetspersoner med sig. De barn som haft det berättade att det var skönt att någon följde med, även om ett av barnen inte ansåg sig ha någon närmare kontakt med den person som följde med.

Man har ju träffats så här i korridoren och sådant. Man visste ju vem det var eller så här. [...] Men det kändes ändå bra att det fanns någon som följde med som man typ kände. (Barn 4, 14 år)

Ett annat barn berättade hur barnet och trygghetspersonen ett par år efter Barnahusbesöket fortfarande hade kontakt via sociala medier och att barnet därmed kände att trygghetspersonen ”bryr sig”.

Han [lärare] som var med, han brukar ju skriva till mig på Facebook och så ibland, så han bryr sig om. Vi brukar skriva lite och så ibland. Så det kändes bra att ha han med sig faktiskt. (Barn 2, 14 år)

Oavsett om barnet kände den medföljande väl eller inte, så innebar det att barnet inte behövde åka i väg ensam med en okänd person. Utifrån vad trygghetspersoner har berättat verkar det ha varit betydelsefullt för barn att ha en trygghetsperson med. De har gett exempel på att barn efter Barnahusbesöket tackat trygghetspersonen för att denne har följt med. Det finns också exempel på föräldrar som tackat trygghetspersonen för att denne har följt med barnet. Trygghetspersonens närvaro framstår som betydelsefull för barnet ur barns, föräldrars och trygghetspersoners perspektiv

Barnets behov

Närvaron av en trygghetsperson sker utifrån vuxnas uppfattning om vad barnet behöver och kan tolkas som ett uttryck för de vuxnas och samhällets barnperspektiv. Det kan även ses som ett uttryck för det Mattsson (2002) kallade barnets behov, alltså vad vuxna eller de vuxnas samhälle anser att barn behöver. Det kan då röra sig om typiska behov, alltså vad barn i allmänhet behöver i den här situationen utifrån vedertagna uppfattningar (Mattsson, 2002) och det gäller då alla barn som hämtas. Men om vi ser till ett särskilt barn kan trygghetspersonen tolkas som ett uttryck för ambitionen om barnperspektiv. Det kan då handla om vem som faktiskt ska följa med just det barnet, vilket kan tolkas som det Mattsson kallade barnets specifika behov, vad som anses bäst för just det barnet. Det kan handla om att den medföljande vuxne, tilltänkte trygghetspersonen av de vuxna bedöms vara en för barnet känd och trygg person.

Men skulle jag fått någon elev som jag inte alls hade haft någon relation till, så hade det nog blivit lite knepigare och då hoppas jag att jag inte hade blivit tillfrågad. Men jag vet ju kollegor som blivit tillfrågade som fått åka in med någon de visst inte kände, någon elev ju. När man hör det så blir man ju lite förskräckt, tycker jag. För jag tycker ska man då känna, vara en trygghetsperson, så ska man ha någon typ av relation, tycker jag. (Trygghetsperson 9, elevhälsa)

Vikten av relationen mellan barnet och trygghetspersonen betonas. Om de inte känner varandra försvårar det troligen möjligheterna att vara en trygghet för barnet, och därmed tanken att betrakta trygghetspersonen som ett uttryck för barnperspektiv. I en debattartikel i *Advokaten* från 2010 framgår att den särskilda företrädaren inte har någon annan möjlighet än att förutsätta att den medföljande trygghetspersonen är en person som barnet har förtroende för (Wiven-Nilsson, 2010). Eftersom personerna kanske inte känner varandra sedan tidigare har de inget annat val än att lita på varandra, oavsett om det handlar om att följa med en främling i bil eller att trygghetspersonen faktiskt känner barnet. Det förekom att de vuxna ibland ville ge sken av att de kände varandra, även om det inte förhöll sig så. Till exempel då en trygghetsperson valde att presentera en särskild företrädare denne aldrig tidigare träffat som en vän. Men det förekom också att trygghetspersoner berättat för barnet att de inte kände den särskilda företrädaren.

Det förekom att barn fått önska och därmed påverka vem som skulle följa med som trygghetsperson. Det tillhörde inte vanligheterna att barnet fick välja trygghetsperson, eftersom det oftast inte kände till Barnahusbesöket i förväg. Valet gjordes oftast av de vuxna. En rektor berättade att den ordinarie verksamheten måste fungera under tiden som en elev besöker Barnahus. Det innebar att det kanske varken var första- eller andrahandsvalet som fick uppdraget som trygghetsperson. Att den ordinarie verksamheten ska fungera för de andra eleverna kan också ses som ett barnperspektiv i förhållande till övriga elever eller barngrupp. Att en vuxen ur personalen lämnar sin arbetsplats och följer med barnet kan innebära att olika behov ställs mot varandra. Det förhandlas om vilket perspektiv som ska ges företräde i den specifika situationen (Bergnehr, 2019). Genom att avvara en personal ser man till det här barnets specifika behov och behöver därmed finna en annan lösning åt övriga barn i klassen eller gruppen. En trygghetsperson berättade att polisen tyckte att just hon skulle vara trygghetsperson, trots att de på skolan (som kände barnet) ansåg att en annan person var mer lämpad. Trygghetspersonen ska förmedla trygghet, men behöver inte nödvändigtvis vara den person som barnet känner sig mest trygg med. Vem som är mest lämpad kan alltså skilja sig åt ur olika perspektiv. När polisen hade ett särskilt önskemål trodde den tilltänkte trygghetspersonen att det hängde

samman med att barnet hade berättat för just den här personen. När barn initialt fått begränsad information om besöket och dess syfte är en tanke att valet av trygghetsperson skulle kunna hjälpa barnet att veta vad barnet förväntas prata om i samband med besöket. Uppdraget som trygghetsperson handlar till stor del om att följa med barnet för att erbjuda det trygghet. Min tolkning är att uppdraget även innefattar att personifiera barnperspektiv, genom att ikläda sig rollen som trygghetsperson.

Trygghetspersonernas egna barnperspektiv

Trygghetspersonernas egna barnperspektiv och syn på barn har betydelse för hur de agerar och de val de gör, vilket baseras på de skilda synsätt och olika exempel som framkommit. Det pedagogiska uppdraget är normativt, syftar till ett visst lärande och pedagogen ska värdera barns agerande (Johansson, 2003). Uppdraget som trygghetsperson handlar om något annat, samtidigt som den ordinarie relationen förväntas följa med. Det finns inte någon formell skyldighet att följa med barn som trygghetsperson (Landberg & Svedin, 2013). Samtidigt reglerar lagstiftning att vissa myndigheter ska samverka när det gäller barn som far illa eller riskerar att fara illa (se socialtjänstlag, SFS 2001:435; skollag, SFS 2010:800 samt hälso- och sjukvårdslag, SFS 2017:30). Det innebär att uppdraget egentligen kan uppfattas som både frivilligt och obligatoriskt.

De frågade om jag kunde tänka mig och vara stödperson eftersom han [barnet] hade vänt sig till mig och pratat med mig. Så det var väl en fråga samtidigt som det kändes lite grann som en uppmaning, att det var både och. Men sen å andra sidan så skulle man kanske inte kunna säga nej till ett sådant uppdrag. Det är inte mig det handlar om, det är ju eleven. Det är ju ett barn. Och det är min elev. (Trygghetsperson 10, pedagog)

Ovanstående pekar på att trygghetspersonen antar uppdraget för barnet. Det handlar om ett barn, vilket gör det svårt att säga nej och det här barnet har dessutom en relation till den tilltänkte trygghetspersonen utifrån deras roller i vardagen. Samtidigt finns en dubbelhet i ovanstående, då trygghetspersonen tillfrågades, men uppfattade det inte enbart som en fråga. I frågan finns också en "uppmaning", en förväntan om vad den tillfrågade bör göra. Det kan tolkas som att trygghetspersonen egentligen inte har så mycket att säga till om gällande det.

Skolan har beskrivits som en arbetsplats där nya uppgifter hela tiden kommer till och att lärare upplever att de ska arbeta med sådant som de inte är utbildade till (Forslund & Jacobsen, 2010). Uppdraget som trygghetsperson skulle kunna vara

ett exempel på det; utan förkunskaper eller kännedom om uppdraget förväntas den tilltänkte trygghetspersonen anta rollen. Det finns krav på att skolan ska samverka kring barn som far illa, men trygghetspersoner har berättat att de antar uppdraget för barnens skull.

Eftersom jag har känt den här lille mannen [barnet] så länge, så ligger han mig väldigt varmt om hjärtat och jag tyckte att det var min skyldighet att hjälpa till när jag nu hade möjlighet. [...] Jag tyckte helt enkelt att det var en uppgift som jag inte kunde säga nej till. Det var så självklart att jag skulle göra det, så jag ska säga dig att jag inte har funderat så mycket på det. Det var så självklart att jag skulle. (Trygghetsperson 7, pedagog)

Trygghetspersonen ovan uttryckte det som sin skyldighet att hjälpa till. Det framstår då främst som en skyldighet att hjälpa ett barn som trygghetspersonen känner och verkligen bryr sig om. Trygghetspersoner följer med barn för barnets skull, trots att situationen är obekant. Vidare har trygghetspersoner beskrivit sin roll som betydelsefull, även om det också fanns sådana som var osäkra på betydelsen. Fastän trygghetspersoner får begränsad information, menade de att de inte behövde något för egen del i situationen och att fokus inte skulle vara på dem. Men det framkom även exempel på att trygghetspersoner hade behövt information och inramning för sin fortsatta kontakt med barnet.

Alltså jag känner att när man har gjort ett sådant här ärende när man har anmält och det har gått vidare så långt, att man ska åka in med en pojke, så kändes det lite alltså man är så ovetande. När man kommer dit och sätter sig i ett väntrum och jag hade inte en aning om vad som händer. Jag vet inte alls hur rummet såg ut där dom [barnet och polisen] var. Och man som trygghetsperson vill kanske veta lite vad de ska göra. Just för att då kan jag besvara honom [barnet] om det är någonting sen. (Trygghetsperson 15, pedagog)

Det förekom att trygghetspersoner inte fått se Barnhusets lokaler, som i exemplet ovan. De får inte heller veta vad som sagts i förhör. Men de ska i de flesta fall ta barnet med sig tillbaka till förskola eller skola efter besöket. Trygghetspersonen ovan kopplade sitt behov eller önskemål till den fortsatta kontakten med barnet. Det som trygghetspersoner beskrev att de behövde kan kopplas till att de även fortsättningsvis ska vara en del i barnens liv. Det har uttryckts att det hade varit till hjälp att få veta lite om hur polisen börjar och avslutar förhöret med barnet, om det skulle komma reaktioner från barnet i ett senare skede. Den person som ska inge trygghet till barnet hålls på många sätt utanför och har ingen insyn, vilket kan försvåra uppdraget, liksom relationen mellan barnet och trygghetspersonen

efteråt. I exemplet ovan uttryckte trygghetspersonen att det kan vara svårt att besvara frågor som senare uppkommer då man inte vet. Det skulle kunna vara en möjlig förklaring till att barn och trygghetspersoner inte pratar så mycket om Barnahusbesöket efteråt.

Det finns trygghetspersoner som har berättat att de fått se sig omkring och det finns sådana som fått information av samordnaren i samband med besöket. I den information som ges verkar det saknas information som handlar om hur trygghetspersoner egentligen ska hantera situationen efteråt.

Och jag tänker att det ligger på två plan dels förberedande på skolan att all personal har en grundläggande förståelse. Sen tänker jag då även informationen till den trygghetsperson som väl går med och när man väl kommer dit. Att de [Barnahuspersonal] kan ta sig några minuter och prata med den personen där, dom som är på Barnahuset, om rollen, vad man kan säga och så. [...] Jag har inte upplevt att jag fått mycket så, de har ju sagt vad som kommer att hända så alltså "nu kommer vi att prata med honom [barnet] därinne och så". Men inte det här som jag efterlyser, förståelse för hela processen och hur kan man prata med barnet och så. Den biten den saknade jag. (Trygghetsperson 16, elevhälsa)

Trygghetspersonerna fick inte så mycket förberedelse på vad de kunde säga till barnet efter Barnahusbesöket. Det innebär att de inte vet hur de kan prata med barnet efteråt och vad de kan säga. Kanske kan den initiala instruktionen om att inte säga något till barnet ytterligare försvåra för trygghetspersonen i relation till barnet efteråt. Det finns trygghetspersoner som ifrågasatt att barnet inte ska veta i förväg.

Nej, jag tycker kanske att det här med att kunna säga till dom [barnen]. Det känns väldigt fel att inte kunna berätta för eleven förrän det är den tidpunkten man ska åka i väg med dom. Alltså det är lite grann övergrepp, tycker jag också för de är så känsliga i sinnena och ja, barn är barn och överraska dom [...]. De har redan fått stå ut med så mycket ibland och så jobbigt. Så jag tycker nog att när man känner ungdomarna och de har förtroende för en och så där så vill man kunna säga till dom att liksom bara dagarna innan att "det här måste vi göra och jag har en dag då vi ska åka in och du ska få berätta och så". Det får inte komma som en chock samma timme nästan som man ska åka i väg. För då kan ju vissa ungdomar reagera med att bli helt förtvivlade och förkrossade [...] Jag tycker att rent generellt så skulle man kunna berätta för dom. Det är bättre det. Det behöver ju, sen får man ju känna in från varje elevs fall hur det lämpar sig i tiden "kan jag berätta det på fredagen om det är på måndagen?" "kan de hålla tyst hemma om det eller får de ställas till svars för någonting?" för det vill man ju inte. Man måste känna till dom [barnen] så mycket så att man vet att inget ska drabba dom extra. (Trygghetsperson 8, elevhälsa)

Instruktioner om att inte få säga något till barnet ifrågasattes vanligen inte och ovanstående exempel utgör ett undantag. Trygghetspersonen ovan tyckte inte det kändes rätt att inte få säga något till barnet. Det kan tilläggas att trygghetspersonen ovan hade följt med de äldsta barnen, vilket också kan innebära att barnen utifrån ålder och mognad skulle kunna behöva annan eller utförligare information än ett yngre barn. Uttalandet ovan kan tolkas som ett uttryck för den här trygghetspersonens barnperspektiv att inte hålla det förestående Barnahusbesöket hemligt. Samtidigt verkar trygghetspersonen se risken med att barnet kanske berättar, vilket då kan leda till negativa konsekvenser. Olika synsätt på vad som är bäst för barn i situationen möts. Det är svårt, eftersom det finns olika sätt att se på det. Om den misstänkte får veta i förväg försvinner syftet med att hämta barn utan vårdnadshavares vetskap. Barn har rätt till information och samtidigt pekar resultaten på att de inte alltid får det och att trygghetspersoner blir tillsagda att inte säga något till barnet, vilket kan skilja sig från hur de bemöter barnen annars i vardagen. Trygghetspersonen ovan avslutade med att man måste känna barnen och det handlar då om barnperspektiv i förhållande till ett specifikt barn och att individanpassa bedömningen.

Det finns ingen manual för uppdraget som trygghetsperson, exempelvis för hur denne förväntas agera i olika situationer. Uppdraget blev alltså vad varje trygghetsperson gjorde uppdraget till, utifrån sitt barnperspektiv och sin syn. Som ett exempel på olika perspektiv kan nämnas att någon trygghetsperson sagt att man inte ljuger för barn, medan andra har uppmanat barnet att använda vita lögnar för andra efter besöket. Båda perspektiven kan handla om att göra vad som bedöms och uppfattas vara bra för barnet. Dessa vittnar också om hur trygghetspersonerna ser på barn. Om de betraktar barn som aktörer eller om de ses som barn i behov av skydd och omsorg. Hur rollen antas och uppdraget utformas påverkas av trygghetspersonens barnperspektiv och förkunskap om (eller bristen på sådan) och erfarenheter av Barnahusbesök. Det påverkas dessutom av relationen mellan trygghetspersonen och barnet, vilket blir synligt i uttalanden som "för just det här barnet ...". Det visar att trygghetspersonerna tänkt sig in i hur det blir för just det barnet. Utifrån preliminära forskningsresultat, som delgavs representanter för det aktuella Barnahuset fick behovet av information till trygghetspersonerna uppmärksamhet, varpå det aktuella Barnahuset utformade en informationsfolder för trygghetspersoner.

Bland trygghetspersonerna ifrågasattes vanligtvis inte att polisen ville prata själv med barnet, vilket skiljer sig från föräldrarna. En trygghetsperson uttryckte dock att det hade kunnat vara skönt för barnet, ur barnets perspektiv, att ha trygghetspersonen med.

Men det skulle jag kunna tänka mig att han [barnet] hade tyckt var skönt att jag hade varit med för det var jobbiga frågor som kom. Och det var frågor som han inte ville svara på och om grejer han inte ville prata om. [...] Men å andra sidan så sa de ju det att jag inte fick lov att följa med för det ska inte vara att någon kommer i efterhand och säger ”nej, men hon var ju med”, att han kände sig tvingad att berätta någonting bara för att jag var med. Så jag förstår ju anledningen till att jag inte fick följa med. Men om man tänker ur hans perspektiv så hade det kanske varit skönt för honom. (Trygghetsperson 10, pedagog)

Syftet med Barnahusbesöket är att genomföra ett polisförhör och då förväntas ingen annan närvara under själva förhöret. Fram tills det är dags för förhör har det varit viktigt att barnet haft någon känd vuxen med, för barnets bästa och ur ett barnperspektiv. Men när det är dags för förhör kan barnet inte längre ha den kände vuxne med, eftersom förhöret ska utföras på rätt sätt. Då tar andra över och trygghetspersonens barnperspektiv kan inte påverka i stunden.

Föränderliga roller

Iscensättningen innehåller förväntningar om vad som ska hända på olika platser, på roller och hur de närvarande ska bete sig på dessa platser samt förväntningar på var olika personer ska befinna sig vid olika tidpunkter. Varje plats, rum och tidpunkt har sin repertoar. I respektive repertoar riktas särskilda förväntningar mot barn och vuxna var för sig men också i förhållande till varandra. På olika platser och vid olika tidpunkter inom Barnahus förväntas barn och vuxna vara mer eller mindre aktiva eller passiva. Ibland ska de vara publik och betrakta händelser och vid andra tillfällen finns förväntan om att agera. Förväntningarna förändras vid förflyttning mellan platser. De närvarande personerna ska ikläda sig de roller som är knutna till den aktuella platsens framträdande: olika roller för olika personer kopplade till repertoarens olika förväntningar. Eftersom förväntningar förändras kan man anta att vad det innebär att försöka leva upp till barnperspektiv också är föränderligt. I vissa situationer kan innebörden av ett barnperspektiv tolkas som behov av att skydda barnet, medan det i ett annat sammanhang handlar om att hjälpa barnet att komma till tals, bidra med en utsaga och vara en delaktig aktör. Förväntningar är tydligt kopplade till tid och plats, vilket kräver flexibilitet av såväl barn som vuxna. Barnet kan ställas inför förväntningar från olika håll som ibland blir motstridiga. Det kan vara förväntningar från personer som finns närvarande och personer som för tillfället

inte befinner sig i barnets omedelbara närhet, det vill säga personer som Goffman (1990) benämner som utomstående.

Trygghetspersonen har tidigare positionerats som en slags biroll, som nästan varit osynlig och förbisedd. Resultaten pekar dock på att bland de vuxnas roller och interaktion i förhållande till barnet är uppdraget som trygghetsperson speciellt och framträdande. Konceptet med trygghetsperson bygger på en föreställning om att barnet och trygghetspersonen har en nära relation och att det är en person barnet känner sig trygg med. I intervjuer har dock framkommit att det inte alltid är den person som står närmast barnet som följer med. Trygghetspersonen är en för barnet känd person, vars uppdrag främst handlar om att följa med barnet och förmedla trygghet. Det finns dock några aspekter som gör uppdraget komplext. Rollen som trygghetsperson skiljer sig från dennes ordinarie roll och relation i förhållande till barnet. Uppdraget innebär att trygghetspersonen kan instrueras i sin kontakt med barnet. Samtidigt förväntas den ordinarie relationen följa med till Barnahus, trots att omständigheterna och förutsättningarna runt omkring förändras. Barnahuset utgör en annan scen vars framträdande skiljer sig från det i förskolan eller skolan. Roller förändras liksom uppdraget och förväntningar på barn respektive trygghetsperson var för sig och i relation till varandra. Med hänsyn till förflyttning mellan roller (jfr Ashforth, 2000; Ashforth m.fl., 2000) och antagandet om att roller uppstår i interaktion (jfr Turner, 1962/2006) är det inte möjligt att relationen förblir helt oförändrad. Det empiriska materialet visar att trygghetspersoner förhåller sig till barnet och situationen på ett annat sätt än vad de troligen hade gjort i vardagen. Trygghetspersonen förväntas förmedla trygghet till barnet i en situation som, för såväl barnet som trygghetspersonen, kan vara ny och okänd. Det kräver flexibilitet och innebär att utförandet blir personbundet och vad den enskilde gör av det.

Trygghetsperson är egentligen inte bara en roll utan snarare flera. Den roll som man kanske först tänker på är som trygghetsperson åt barnet. Därutöver har trygghetspersonen sin ordinarie yrkesroll som exempelvis personal i förskola eller skola. Trygghetspersonen följer med barn som besöker Barnahus utan sina föräldrar och kan till viss del betraktas som ett substitut för en förälder i situationen. Denne saknar dock den juridiska rätten att fatta beslut kring barnet, vilket innebär att uppdraget som föräldrasubstitut delas mellan trygghetspersonen och den särskilda företrädaren, eftersom den sistnämnde har möjlighet att fatta beslut i vårdnadshavares ställe. Rollen som trygghetsperson fungerar vidare som "hantlangare" åt Barnahuset genom att ta med barnet dit och genom att trygga barnet i situationen. Trygghetspersoner skulle utöver ovan nämnda roller kunna ses som barnperspektiv på entreprenad. Det team som planerar och iscensätter

framträdandet tillsätter rollen som trygghetsperson och denne förväntas utgöra en garant för barnperspektiv. Trygghetspersonens olika roller kan direkt kopplas till barnperspektiv, fast på olika sätt beroende på vart man riktar uppmärksamheten.

11. Slutdiskussion

Avhandlingens övergripande syfte har varit att studera och analysera händelser i samband med barns Barnahusbesök för polisförhör. Frågeställningarna har följt händelseförloppet när barn, som misstänks ha varit utsatta för brott som barnmisshandel och/eller sexuella övergrepp, besöker Barnahus för polisförhör. Förutom Barnahusbesöket har jag valt att inkludera vissa händelser i anslutning till Barnahusbesöket, som hämtning av barn till polisförhör och återkomsten till förskolan eller skolan efteråt. Det empiriska materialet består främst av besökares perspektiv, det vill säga sådant som barn, föräldrar och trygghetspersoner har berättat i intervjuer. Jag har sedan analyserat det empiriska materialet med stöd av teoretiska begrepp främst ur ett dramaturgiskt perspektiv (t.ex. Goffman, 1990) och med stöd av förflyttning mellan roller *micro role transitions* (Ashforth, 2000; Ashforth m.fl., 2000). Tanken med de teoretiska begrepp som har använts vid analys har främst varit att visa ett sätt att betrakta det som händer. Vidare fungerar valda perspektiv och begrepp för att tydliggöra skeenden på olika platser i relation till varandra. Barnahus syftar till att barnanpassa processen, att barn som misstänks ha varit utsatta för brott ska känna sig välkomna och att de inte ska behöva berätta samma sak om och om igen för olika personer (se t.ex. Landberg & Svedin, 2013). Samtidigt som processen anpassas till barn ska de olika myndigheterna utföra sina uppdrag utifrån de krav som finns kring detta.

I avhandlingens inledning nämnde jag att samverkan kring barn som misstänks ha varit utsatta för brott, enligt nationella riktlinjer, ska ske utifrån ett ”konsekvent barnperspektiv” med barnets bästa i fokus (Rikspolisstyrelsen, 2009, s. 4). Sedan riktlinjerna skrevs och den empiriska studien genomfördes har barnkonventionen blivit svensk lag (se SFS 2018:1197), vilket innebär att det möjligen kan tillskrivas än mer tyngd. Jag har under arbetet med den här avhandlingen funderat på vad ett ”konsekvent barnperspektiv” innebär och huruvida ambitionen främst gäller själva Barnahusbesöket. För många barn innebär Barnahusbesöket även att de hämtas i förskolan eller skolan, vilket är något som direkt hänger samman med Barnahusbesöket och som skiljer sig från vardagen i förskola eller skola. Avslutningsvis riktar jag uppmärksamheten mot ambitionerna om att Barnahus

ska vara anpassat till barn och ett ”konsekvent barnperspektiv” där barnets bästa är i fokus. Jag avser att förhålla avhandlingens resultat till dessa ambitioner. De kommer till viss del att diskuteras med stöd av det teoretiska ramverket och dess centrala begrepp. I kapitlet använder jag främst begreppet barnperspektiv i vid bemärkelse. Det utgör inte ett teoretiskt begrepp utan används snarare för att belysa ambitionen att göra något med barn i åtanke. I det kan även barnrättsperspektiv som mer fokuserar på barnet som rättighetsbärare och barns mänskliga rättigheter ingå. De olika kapitlen och avhandlingens frågeställningar har huvudsakligen följt en kronologisk ordning. I det här kapitlet har jag valt att i stället fokusera på tre delar som handlar om att (1) iscensätta barnperspektiv, (2) förväntningar i samband med förflyttning och (3) vuxnas betydelse för barnperspektiv. Gränserna mellan de olika delarna är inte knivskarpa och de går delvis in i varandra. Kapitlet avslutas med reflektioner över resultatens nytta, utmaningar och framtida forskning.

Iscensätta barnperspektiv

Eftersom jag valt att använda ett dramaturgiskt perspektiv, använder jag mig av begreppet iscensättning, vilket kan ses som förberedelser inför barnets Barnahusbesök. Iscensättning kan handla om miljö med inredning och rekvisita, men det kan också handla om tillvägagångssätt, manus och instruktioner för det som ska ske. För att avgränsa vad som är iscensättning och vad som inte är det, tar jag stöd av Martin Seels (2008) definition av iscensättning. Enligt Seels definition är den avsiktlig, för publik och är relaterad till tid och rum. Det sista innebär att iscensättningen sker på en avgränsad plats där publiken finns eller där publiken kan betrakta och vid en begränsad tid då publikens uppmärksamhet söks. Publiken behöver dock inte vara fysiskt närvarande. Iscensättningen på Barnahuset sker på en begränsad plats och vid en begränsad tid. Till viss del är tillvägagångssättet när barn hämtas planerat, men inte i samma utsträckning som på själva Barnahuset. Återkommande är exempelvis att barnet i samband med hämtning ges begränsad information om vad som är på gång.

Som avhandlingen visar är det som sker på själva Barnahuset styrt och noggrant planerat, vilket skiljer sig från vad som sker när barnet lämnar Barnahuset. Man kan tänka sig att detaljstyrningen beror på olika saker. Det kan handla om att genomföra barnförhöret enligt rådande rutiner för att det ska hålla i en rättslig kontext, vilket kan kopplas till den straffrättsliga logiken. Det kan därutöver handla om att försöka leva upp till ambitioner om barnperspektiv där barn ska få

sina rättigheter tillgodosedda i samband med en brottsutredning, som trots allt kan innebära obehag för barnet. Det innefattar att skydda barnet från att behöva berätta vid upprepade tillfällen. Förutom att tillgodose behov hos barnet och brottsutredningen kan man se Barnhuset som något som visas upp för publik. Iscensättningen kan vara av mer allmän karaktär och då rikta sig till alla barn som potentiella Barnhusbesökare eller mer individanpassad utifrån ett specifikt barn.

Barnhuset och dess iscensättning är ett uttryck för något speciellt, som är särskilt för barn. I Barnhuset ska barn inte behöva möta ett rättsväsende som anpassats till vuxna (Landberg & Svedin, 2013). Iscensättningen indikerar att barn skiljer sig från vuxna, vilket blir synligt både i lokalen och i tillvägagångssätten. Utifrån det perspektivet kan en särskild lokal som Barnhuset med dess anpassningar till barn tolkas som ett sätt att skapa och iscensätta barnperspektiv. Hela Barnhuskonceptet är en anpassning till barn, där barn ska behandlas på ett särskilt sätt. Miljön, tillvägagångssättet och samverkan är särskilt för barn, där namnet, lokalen och iscensättningen signalerar att målgruppen är barn (jfr Rasmusson, 2008). Barnhuset utgör en särskild och avskild plats med ett särskilt syfte. Platsen är exklusiv för dem som ska närvara vid det aktuella framträdandet där och då. I väntrummet sitter inte andra människor som är på besök i andra ärenden. Det gör det möjligt att planera och iscensätta det som ska ske där också, samtidigt som risken för att andra påverkar framträdandet minimeras. Besökare har reflekterat över miljön och uttryckt uppskattning för både miljön och lokalens avskildhet. Avskildheten kan ses som en iscensättning, eftersom den har ett syfte, publik samt är avgränsad i tid och rum. Att inte behöva möta andra människor kan underlätta när besökare ska ikläda sig de roller som de förväntas ha.

Försök att omsätta barnperspektiv i praktiken kan inkludera att bemötandet av barn med svåra upplevelser ska bli så bra som möjligt för att undvika ytterligare trauma. Samtidigt kan det vara svårt att se hur smärta eller obehag för barn går att förena med barnperspektiv, men de som arbetar med barn kan komma att ställas inför just det. Det rör sig om svåra situationer som ska hanteras rättsligt utifrån barnrättsperspektiv. Att genomföra det som är svårt och nödvändigt men ändå utifrån ett barnperspektiv med barnets bästa i fokus kan vara en utmaning. Med hjälp av iscensättning och rekvisita görs försök att uppnå barnperspektiv. Hur det iscensätts skiljer sig åt mellan olika platser. Den fysiska miljön och dess iscensättning ger ledtrådar om hur de närvarande förväntas agera.

När barn ses som individer i behov av skydd förväntas de ha en mer passiv roll där de vuxna tar kommandot utan att direkt involvera barnet. Barnet förväntas på väg till Barnhuset passivt följa med i framträdandet. När barn som aktörer försökt förbereda sig själva genom att ställa frågor har de initialt lämnats obesvarade. När

barnet sedan ska förhöras förväntas det i stället anta rollen som aktör, agera och bidra till att framträdandet fortskrider. I samband med det förbereds barnet för att kunna utöva sitt aktörskap. Barn påverkar ständigt sin omgivning och sociala relationer, vilket innebär att det inte kan vara "icke-aktör" (Bergnher, 2019). Om barn ses som aktörer påverkar de det som sker och andra runt omkring, men det påverkas också av andra. Det innebär att oavsett teamets planering och iscensättning kommer framträdandet att påverkas av det specifika barnets närvaro även om det i stunden förväntas vara passivt, inte agera och enbart följa med. Barnet kan i sin tur svara på det som sker på olika sätt.

Strävan efter barnperspektiv kan tänkas bli olika beroende på graden av frivillighet i situationen. I en mer fri och frivillig situation finns större utrymme för att barnets vilja ska tillgodoses och det blir lättare för vuxna att tillmötesgå barnets önskemål. Men det finns situationer då barn behöver genomgå sådant som kan vara direkt obehagligt eller smärtsamt, men där syftet ändå är något som ska vara bra för barnet, exempelvis behandling av en svår sjukdom. I dessa situationer kan vuxna inte i samma utsträckning tillmötesgå barnets önskemål och det som ur vuxnas perspektiv ses vara bäst för barnet kan stå i strid med barnets egen önskan för stunden. I speciella framträdanden kan det också betraktas som legitimt att utsätta barnet för sådant som kan vara både smärtsamt och obehagligt eftersom det har goda syften. Det som ur ett perspektiv kan ses som barnperspektiv kan innefatta sådant som inte uppfattas som bra eller positivt för barnet ur barnets perspektiv, åtminstone inte i stunden. Det görs då snarare med fokus på framtiden eller som blivande vuxen.

Publikens roll

Iscensättning kan vara avsedd för olika publik. Målgruppen och besökare utgör publik, men iscensättningen kan också handla om att visa upp sin verksamhet för en annan publik, som allmänheten, beslutsfattare (både tjänstemän och politiker) och kommande granskningar. I de nationella riktlinjerna kan exempelvis skrivningen om att samverkan ska ske utifrån ett "konsekvent barnperspektiv" ses som en iscensättning som visas upp för en utomstående publik. Det som står i riktlinjerna fungerar därmed inte enbart som instruktioner till Barnhusets team, eftersom det även kan betraktas av utomstående publik. En viktig fråga är för vem strävan efter barnperspektiv egentligen görs, om det främst är för barnet eller för en utomstående publik. Barn själva och annan potentiell publik kan ha olika perspektiv på och uppfattningar om händelser, vilket i sig innebär en utmaning. Vems barnperspektiv gäller? Hur iscensättningen görs har betydelse för vilken

publik framträdandet riktar sig. Med hjälp av lokalens utformning och de framträdande som planeras där skapas situationer i försök att omsätta ambitionen om barnperspektiv i praktiken. Inför publiken kan den fysiska miljön syfta till att visa på ambitionen om barnanpassning. Samtidigt kan inte den fysiska miljön ensam skapa barnperspektiv. Den fysiska miljön, liksom indelning i främre och bakre region, kan dock vara till hjälp när det planerade framträdandet ska äga rum. Ett tydligt exempel på det är indelning i förhörssrum och medhörningsrum. Medhörningen har beskrivits ske utifrån ett barnperspektiv (Åklagarmyndigheten, 2016) och syftar till att barnet inte ska behöva upprepa sin historia. Barnet behöver inte heller berätta om svåra saker i ett möte med flera närvarande och synliga vuxna som publik. Genom att olika personer finns på olika platser vid olika tidpunkter styrs framträdandet. Det styr hur situationen framställs och därmed också hur den kan uppfattas av publiken. Barn får information om att de spelas in med videokamera och att andra kan se och höra, men de får inte alltid veta vem som gör det. Det finns en idé om att barn inte ska träffa fler vuxna än nödvändigt (Olsson, 2017a).

Manus kontra improvisation i stunden

Iscensättning innefattar alltså både miljön och avsiktligt planerade händelser. Framträdandet kan dock påverkas av det som inte går att planera eller iscensätta. När exempelvis barnet och medföljande vuxna besöker Barnahuset går det inte att fullt ut förutse hur dessa personer ska agera. Det kan vara någon som säger eller gör något oväntat. Iscensättning handlar om sådant som i förväg är bestämt. Samtidigt behövs utrymme för improvisation utifrån vad som kan uppstå i mötet. Vad som kan betraktas som barnperspektiv behöver anpassas utifrån barnet och situationen. Strävan att arbeta utifrån barnperspektiv kan ses som både fastställd och flexibel. När barn, eller någon annan, inte agerar som förväntat, krävs både flexibilitet och beredskap hos de vuxna, vilket kan vara svårt att fånga i övergripande skrivningar som riktlinjer. Väl i mötet är det omöjligt att förutse alla eventuella händelser. Det kan antas vara ännu svårare utanför den sociala inrättningen som Barnhuset utgör. Inom den sociala inrättningen kan skeenden till stor del styras och förberedas. Jag tänker mig att det kan antas ha olika fördelning mellan det som är fastlagt och det som är improviserat i olika situationer där vissa situationer innefattar mer av det fastlagda och mindre av det improviserade, medan andra har mer av det improviserade och mindre av det fastlagda. I förhörssrummet, under pågående förhör, finns det mer av det fastlagda och mindre av det improviserade. Under bilresan till Barnhuset finns mer av det improviserade och mindre av det fastlagda. Jag tänker mig att fördelningen mellan fastlagt och

improviserat också finns i andra sammanhang än Barnahuset, exempelvis i olika situationer i förskola eller skola. Man kan anta att det i skolan är skillnad mellan hur fastlagd iscensättningen är under en lektion och på rasten.

Instruktioner kan utgöra en del av iscensättningen och kan underlätta eftersom de uttalar vad som förväntas. Resultaten i den här studien pekar på att instruktioner också kan försvåra, exempelvis när trygghetspersoner har fått instruktioner att inte säga något till barnet, vilket kan bidra till en osäkerhet om hur den vuxne ska förhålla sig till barnet. Instruktioner kan även uppfattas som något som minskar utrymmet för improvisation. Det som innefattar improvisation uppstår i interaktion mellan de olika personerna. Ett exempel är den trygghetsperson som frågade barnet om det var okej när det skulle hämtas på skolan. Det visar på en vilja att inkludera barnet och att göra barnet delaktigt. Samtidigt innebar frågan en risk att förstöra hela det iscensatta framträdandet, om barnet hade sagt nej och barnets önskan hörsammats. Situationen visar på spänningsförhållandet mellan att följa manus och att improvisera genom att bjuda in barnet i stunden. De val som görs i stunden ska ske med barnperspektiv i åtanke, men kan ur ett annat perspektiv ses som motsatsen. Det innebär en utmaning för dem som möter barn i sitt arbete eller uppdrag, eftersom det kommande framträdandet inte kan förutses och iscensättas i alla avseenden.

Händelser utanför huvudframträdandet

De förberedelser och den iscensättning som görs innefattar främst händelser på själva Barnahuset. Resultat från studien pekar dock på att händelser i anslutning till huvudframträdandet kan vara av betydelse. Hämtning av barn hänger samman med själva Barnahusbesöket, men har tidigare inte fått särskilt mycket uppmärksamhet. I intervjupersonernas berättelser, främst trygghetspersonernas, har själva hämtningen uppmärksammats. Handlingar kan ses som en strävan mot barnperspektiv i förhållande till en helhet, det vill säga i förhållande till det framträdande som senare ska äga rum. När barn initialt ges begränsad information innebär det att barnet försätts i ovisshet i stunden. Men det kan göras med syftet att barnet inte ska börja prata om det misstänkta brottet före förhör. I förhållande till den enskilda situationen vet barnet inte mycket, vilket kan skapa oro och föreställningar. De vuxna instrueras att inte säga något till barnet, vilket kan ha ett syfte på sikt. Målet rättfärdigar medlen och att inte avslöja något i förväg kan då tolkas som ett medel för att barnet inte ska börja prata vid fel tidpunkt eller på fel plats. Vid en utveckling av Roger Harts delaktighetsstege har ytterligare steg lagts till (se Reddy & Ratana, 2002), där det ena steget innefattar att barns

delaktighet uteblir med stöd av argumentet om att barn skulle kunna bli manipulerade. I en tidigare kvalitetsgranskning av Barnahus beskrivs exempelvis en rädsla för att barn skulle lämna en falsk berättelse om de får information (Landberg & Svedin, 2013) vilket tyder på en syn på barn som överensstämmer med det steget. Den syn på barn som finns inom en organisation kan antas påverka hur barn bemöts och behandlas, samt hur man försöker leva upp till ambitionen om barnperspektiv. Det finns tidigare forskning som har pekat på att den straffrättsliga logiken fått företräde i samverkan (Johansson, 2011). Rädslan för att information till barnet inför förhöret skulle kunna påverka förhöret negativt (Landberg & Svedin, 2013), kan tolkas som att det straffrättsliga har fått företräde. Barn får initialt begränsad information om det förestående Barnahusbesöket, vilket kan tolkas som att det görs i syfte att "skydda" förundersökningen, snarare än att direkt tillgodose barnets behov i stunden. Det som görs utanför själva huvudframträdandet antas alltså få betydelse för det som senare ska ske.

Barnperspektiv är ett mångfacetterat begrepp, som kan diskuteras i förhållande till olika kontexter (Halldén, 2003) och tolkning av begreppets betydelse är beroende av kontext (Rasmusson, 2008). Vad som kan ses som barnperspektiv är föränderligt mellan olika platser, vilket det i resultaten finns flera exempel på. I väntrummet kan ambitionen om barnperspektiv gestaltas på ett sätt, medan den blir något annat på andra platser. Efter förhör kan barn lämnas utan styrning eller instruktioner från vuxna. Efter Barnahusbesök förväntas barn återvända till tillvaron utanför Barnahus, om de inte bedöms vara i behov av omedelbart skydd. Det kan innebära att barnet och den medföljande vuxne inte pratar om besöket efteråt. När barnet ska återgå till en tidigare roll, som förskolebarn eller elev, kan det tolkas som omsorg om barnet eftersom det innebär att barnet skyddas från det som barnet precis varit med om, det vill säga polisförhöret och Barnahusbesöket. I den situationen betraktas barnet inte som en delaktig aktör i relation till Barnahusbesöket. Barnet bemöts och behandlas egentligen inte heller som någon som är i behov av skydd och omsorg, om barnet efter skoldagen ska gå hem som vanligt. Barnet förväntas enbart återgå till den roll som är förbunden med förskolan eller skolan och senare vidare till sin hemmaroll. Barnet betraktas i det varken som en aktör eller en person som kan behöva skydd i förhållande till det som skett på Barnahuset. I stället förväntas barnet anta en annan roll som innebär andra förväntningar, medan Barnahusbesöket och det som skett där förväntas sättas inom parentes eller placeras i en bakre region. Samtidigt kan tystnaden faktiskt innebära att ett större ansvar läggs på barnet att själv hantera sina tankar, frågor och upplevelser. Det kan jämföras med tidigare resonemang om att omsorg kan lämna barn själva i att benämna våld (se Eriksson & Näsman, 2011). Det

hade varit intressant att veta hur barn själva upplevt återgången till förskola eller skola samt återföreningen med sina föräldrar. Det kan dock inte det empiriska materialet i den här avhandlingen ge svar på, men det kan utgöra ett område för vidare forskning. Oberoende av iscensättning, förberedelser och tillvägagångssätt kan barn inte skyddas från verkligheten utanför Barnahuset. Med det menar jag att det inte går att skydda barnet från vad det har varit med om, exempelvis våld och övergrepp. Det är inte heller syftet med Barnahuset. Men barn kan skyddas mot fortsatt våld eller övergrepp. Efter Barnahuset är det vanligaste att barn ska hem till sina föräldrar, trots att de kan vara misstänkta för brott mot barnet (Landberg & Svedin, 2013). Händelser i anslutning till själva Barnahusbesöket behöver beaktas, eftersom dessa händelser hänger samman med själva besöket. Barn får begränsade förberedelser inför besök, mer förberedelser på plats och kan sedan lämnas utan förberedelser inför fortsättningen.

Förväntningar i samband med förflyttning

Avhandlingens empiri består huvudsakligen av det som framkommit i besökarens berättelser. I berättelserna har det som tidigare hanterats perifert visat sig ha en framträdande betydelse, som trygghetspersonens roll och hämtning av barn. Det tyder på att besökare och representanter för de samverkande myndigheterna kan ha olika sätt att se på skeenden och att vad som kan antas vara av betydelse skiljer sig åt ur olika perspektiv. Att det har fått uppmärksamhet i det som intervjupersonerna berättar har givetvis också påverkats av syfte och frågeställningar som inbegriper före, under och efter Barnahusbesök. Resultaten visar att de händelser som av teamet eller myndighetsrepresentanter kanske enbart betraktats som transportsträckor kan ur besökarens perspektiv ha stor betydelse i sammanhanget. Exempel på det är när barn ska följa med en för dem främmande person till en okänd plats, fastän barnet kan ha lärt sig att man inte ska följa med okända. Att ha någon känd och trygg person vid sin sida när gränser ska överskridas verkar vara av betydelse. Roller och relationer ändras vid förflyttning, vilket i sin tur innebär att förväntningarna förändras. Vad som förväntas av en skolelev under en lektion skiljer sig från vad som förväntas av ett barn som är ett misstänkt brottsoffer i ett polisförhör. Ändå kan det handla om samma barn, fast på olika platser vid olika tidpunkter. Förflyttning mellan olika platser kan innebära att en person slipper att stanna kvar i en påfrestande situation längre än nödvändigt. Genom att lämna rummet förändras förväntningarna. En paus kan alltså vara ett sätt att minska pressen på barnet. I rekommendationer från 2018 framhålls att barnet ska lämna förhörssrummet i samband med paus

(Åklagarmyndigheten & Polismyndigheten, 2018). I förhörssrummet får barnet andra frågor än vad barnet kan förväntas få utanför eller i ett annat sammanhang som skolan. Förväntningar är olika och kan uppfattas olika ur olika perspektiv som barnens, föräldrars och respektive myndigheters.

Tid och plats har betydelse för alla närvarande eftersom det har visat sig vara tydligt var olika personer förväntas finnas. Var och en ska vara på sin plats vilket har betydelse för framträdandet. Det planerade framträdandet störs om de närvarande fritt börjar förflytta sig mellan regioner. Det skulle kunna innebära att någon från publiken kommer in i den bakre regionen, vilket hade påverkat framträdandet. Förväntningarna på barnet är olika på olika platser där barnet ibland förväntas vara mer passivt, medan det på andra platser aktivt ska agera. I samband med förväntan på att vara passiv kan barnet betraktas som ett objekt i behov av skydd från olika omständigheter, bland annat information om sådant som vuxna anser att barnet behöver skyddas från. På en annan plats och en annan tidpunkt förväntas barnet i stället vara en aktiv och delaktig aktör. Samtidigt som barnet förväntas vara en delaktig aktör kan barnet ses som en person som behöver skyddas. Ett exempel på det är barnet som i polisförhöret ska vara aktör samtidigt som barnet kan behöva skydd efter att ha berättat om våld och/eller övergrepp. Det förekommer att barn i samband med förhör skyddas från publiken för framträdandet, det vill säga de medhörande tjänstemännen. Det kan också handla om att "skydda" brottsutredningen. Att barnet förväntas vara passivt eller i behov av skydd är inte det samma som att barnet inte är en aktör. Även om barnet i stunden är mer passivt påverkar barnet ändå, vilket jag tidigare var inne på. Barnet bemöts och behandlas dock inte som en aktör hela tiden. Det förändras mellan olika platser.

Barnet som publik bemöts med andra förväntningar än ett barn som förväntas agera. Det agerande barnet förväntas göra sin röst hörd och föra framträdandet framåt, medan barnet som publik förväntas vara en mer passiv åskådare. Hur de vuxna försöker och förväntas leva upp till barnperspektiv hänger samman med de roller de ikläder sig eller förväntas ikläda sig. Vid förflyttning mellan platser och roller ändras förväntningarna på både barn och vuxna. Vid förflyttning kan olika rättigheter ges olika tyngd. Om vi tänker på barnkonventionens tre P:n (*protection*, *provision* och *participation*, alltså skydd, resurser och delaktighet) kan olika delar vara olika framträdande beroende på tid och plats. Skydd ges i vissa situationer företräde i förhållande till delaktighet. Ett tydligt exempel på det är barn som inte informeras eller tillfrågas för att skydda barnet. Det kan ibland låta som att skydd/omsorg å ena sidan och delaktighet/rättigheter å andra sidan är motsatser. Som framgår ovan är skydd också en rättighet ur barnrättsperspektiv.

Barn ska exempelvis skyddas mot att utsättas för våld. Bemötande och behandling skiljer sig åt mellan situationer. Besökare berättar att barn och medföljande vuxna i vissa situationer inte får information, medan de i andra får tydlig information och där instruktioner ges genom att visa hur det ska gå till i detalj. Lina Ponnert (2015) har pekat på risken att göra barn till rättighetsobjekt då argument från rättighetsperspektiv kombineras med en objektsyn på barn. När barn misstänks ha varit utsatta för brott finns en risk att barn blir objekt för brottsutredningen, vilket är en utmaning.

Det behöver inte vara så att barn antingen ses och behandlas utifrån behov av skydd och omsorg eller som delaktiga aktörer. Ponnert (2015) beskriver att barn kan betraktas som kompetenta subjekt inom en omsorgslogik, vilket hon kallar skyddssubjekt. I Barnahuskontexten kan barn både göras delaktiga genom att få information och göra sina röster hörda. Samtidigt kan barn behöva skydd och stöd efter att ha berättat om misstänkta brott och i förhållande till sin situation utanför Barnahuset. Intervjupersonernas berättelser tyder på att skydd och stöd efteråt kan utebli, liksom information om den fortsatta planeringen. När jag med hjälp av dramaturgiskt perspektiv beskriver barns förflyttning mellan olika platser och hur förväntningarna förändras kan det ibland verka som att barn förväntas vara antingen aktiva eller passiva. Även om olika platser är förbundna med olika förväntningar finns övergångar och gråzoner. Disa Bergnehr (2019) argumenterar för ett aktörskap där barn ses som medskapare eller medaktörer, eftersom det minskar risken att barn betraktas som passiva och maktlösa. Barn kan samtidigt både ses som aktörer och i behov av omsorg och/eller skydd.

Det förekom att olika tjänstemän presenterats som ”kompisar” till de andra vuxna, i stället för att presenteras med sin yrkesroll. När en person presenteras som ”vän” eller ”kompis” innebär det inte per automatik att den personen förflyttas till rollen som ”kompis” i stället för något annat. I stället kan det ses som en slags verbal förflyttning som sker genom presentation eller framställning, när exempelvis polisen eller den särskilda företrädaren framställs som ”kompisar” inför barnet. Det finns inga attribut som avslöjar dennes formella yrkesroll varpå den som fått en person presenterad som ”kompis” inte kan veta vad denne eventuellt har för andra roller. Presentationen av någon som ”kompis” innefattar förväntningar på den rollen. Det kan sända signaler om vilken grad av värme man kan förvänta sig i mötet, på liknande sätt som lokaler kan signalera det. Presentationen kan också fördunkla vad det egentligen handlar om. När barnet enbart får verbal information om att det är en polis, innebär det även förväntningar på barnet att ta till sig och komma ihåg informationen. Forskning har visat att barn lägger större vikt vid huruvida en person bär uniform än information om personens status

(Durkin & Jeffery, 2000). I förhållande till barnperspektiv kan en polis utan uniform kanske verka mindre skrämmande, men eftersom det samtidigt kan fördunkla innebär det att den information barnet har rätt till kan bli otydlig. I det här finns både inslag av skydd och förväntningar på barnet. Barnet ska inte bli skrämt av att möta en polis i full mundering. Även om framställningen av polisen kan te sig otydlig visar resultaten att barn förknippade Barnhuset med just polisen. Det tyder på att barnen fått information om och förstått att det var polisen som de talat med.

Motstridiga förväntningar

Resultaten visar att barn ställs inför motstridiga förväntningar, exempelvis om huruvida barnet ska berätta eller inte. I förhörssituationen förväntar sig polisen och andra myndighetsrepresentanter att barnet ska berätta, medan barnet av en misstänkt förövare kan ha blivit tillsagd att absolut inte berätta. Det ställer barnet inför en situation där förväntningar krockar utifrån instruktioner som barn har fått från olika håll. Barnhus är en verksamhet som är tänkt att ta särskild hänsyn till barn, men barn kan inom ramen för verksamheten ändå ställas inför förväntningar som kan vara svåra att förena. Det finns exempel i den här studien som visar att det finns olika perspektiv på det som sker, exempelvis när trygghetspersoner eller föräldrar funderat över tillvägagångssätt eftersom de haft en annan syn på barnets behov än myndighetsrepresentanterna.

Motstridigheter och olikheter har bekräftats av resultaten. Det kan handla om förväntningar på barn om att tala sanning i ett sammanhang och ljuga i ett annat. Barn kan tydligt instrueras om förväntningar som finns, exempelvis i inledningen av förhöret då polisen berättar vad som ska ske eller genom uttryckliga hot från en förövare. Barn kan efter förhör sedan bli tillsagda att använda sig av en vit lögn om tandläkarbesök i stället för att berätta om Barnhusbesöket. Instruktioner om att använda lögn kommer från en välfärdsaktör som barnets trygghetsperson, som är en person som barnet förväntas lyssna på. Det innebär att vuxna personer som barnet förväntas lyssna på ger motstridiga signaler. Polisen påtalar vikten av att berätta som det är, det vill säga sanningen, och barnets förskollärare, lärare eller personal inom elevhälsa kan uppmana barnet att ljuga. Det pekar på att spelreglerna för framträdandet, liksom förväntningar är förbundna med tid och plats. Det som uppfattas som rätt och riktigt av en person i en särskild situation, på en plats och vid en viss tidpunkt kan uppfattas på annat sätt i något annat sammanhang. Motstridigheter blir motstridigheter när händelser betraktas i relation till varandra. Men när varje situation ses för sig kan en handling uppfattas

som barnets bästa och barnperspektiv för stunden. Med det menar jag att i den situation då ett barn uppmanas att använda en vit lögn om ett tandläkarbesök är den vita lögnen tämligen oförläp. I förhållande till den specifika situationen kan det förstås som en vilja att hjälpa barnet att sätta gränser och för att skydda barnet, vilket då skulle kunna tolkas som barnperspektiv. I relation till helheten kan det i stället uppfattas som motsägelsefullt när barnet i ett annat sammanhang uppmanas att berätta sanningen. Uppmaningar till barnet om att använda vita lögn hade förmodligen varken ansetts som barnperspektiv eller betraktats vara till gagn för barnet om uppmaningen getts inför en förhörssituation. Om den misstänkte hade känt till förhöret i förväg kanske barnet hade kunnat ställas inför just det, en uppmaning om att ljuga eller undanhålla information i förhöret. Barn kan alltså ställas inför motsägelsefulla instruktioner och förväntningar. Därför är det av stor vikt att betrakta det som sker i förhållande till förväntningar som finns vid olika tidpunkter och platser, men också i förhållande till en helhet.

Ett annat exempel på motstridiga förväntningar är när barn ska följa med en främling från en plats (förskolan eller skolan) där barnet vid den tidpunkten förväntas vara. Barn kan dessutom ha lärt sig att inte följa med främmande personer. Därmed behöver barn navigera och anpassa sig till olika mer eller mindre uttalade förväntningar. De kan även kopplas till olika sätt att se på barn där barn kan ses som passiva eller aktiva, som objekt eller subjekt, som individer i behov av omsorg och skydd eller kompetenta aktörer. Vuxna trygghetspersoner kan ställas mellan olika förväntningar där de ska stödja barnet, samtidigt som de förväntas leva upp till de förväntningar som uppdraget innefattar. Det kan handla om att hörsamma barnets önskemål och att fullgöra uppdraget.

En lärdom av resultaten är att olika situationer och framträdanden behöver ses i förhållande till andra situationer. I strävan efter barnperspektiv kan de omkringliggande momenten glömmas bort. Om fokus enbart är på exempelvis barnets Barnahusbesök kan händelser som hänger samman med besöket och som påverkar barnet, exempelvis hämtning i förskola eller skola eller att återvända hem efteråt, missas. I strävan efter barnperspektiv i olika sammanhang är det av vikt att även betrakta angränsande händelser. När det som ligger utanför det specifika framträdandet inte inkluderas eller synliggörs finns det risk för konsekvenser, som motstridiga budskap och att barnet, trots ambitioner om barnperspektiv, behandlas som ett objekt utanför själva huvudnumret.

Gränsöverskridande: Var går gränsen?

Förflyttning mellan roller har beskrivits som en gränsöverskridande aktivitet (Ashford, 2000; Ashford m fl., 2000), vilket aktualiserar frågan om var gränsen går. Vid framträdandet ska en viss aktivitet äga rum på en viss plats vid en viss tid och då ska olika personer anta nyckelroller som agerande och publik samt roller som misstänkt brottsoffer respektive trygghetsperson. Roller kan sägas befinna sig på ett kontinuum mellan hög segmentering och hög integration (Nippert-Eng, 1996), där olika roller integreras med varandra eller hålls åtskilda. Det betyder att även om olika regioner, platser och tidpunkter innebär olika förväntningar avseende roller så behöver inte själva gränsöverskridandet vara tydligt. Under resan mellan förskolan eller skolan och Barnahus eller vid förflyttning mellan olika rum i lokalen förflyttas individer mellan platser och mellan olika roller som de förväntas ikläda sig. Det kan i viss mån ske successivt med hjälp av information eller förberedelser. Det kan också ske plötsligt som när barn oväntat och utan förberedelse ombeds att följa med. Det kan ses som att barnet går över en gräns när steget tas över tröskeln in till nästa rum. Som ett av de yngre barnen sa så leker man i väntrummet och pratar i förhörsrummet, vilket belyser den gräns som finns mellan dem och utgör ett exempel på fysiska gränser som skiljer olika förväntningar från varandra.

När själva gränsöverskridandet sker och hur tydliga gränserna är ser olika ut. När barnet lämnar förskolan eller skolan handlar det om att passera gränser. Gränsöverskridandet kan handla om att lämna en plats och/eller att acceptera att följa instruktioner från annat håll än från den ordinarie uppdragsgivaren. Exempel på det är trygghetspersonen som ska följa instruktioner från andra myndigheter eller barnet som förväntas lyssna på andra än den förskole- eller skolpersonal som är med. Gränserna mellan platser och regioner är i många avseenden tydligare, mer definitiva och påtagliga eftersom de avgränsas fysiskt med väggar och dörrar. Det blir mer otydligt var gränsen går vid övergången mellan roller. När slutar trygghetspersonen att vara trygghetsperson? Eftersom roller kan befinna sig på ett kontinuum kan det vara svårt att säga när själva gränsöverskridandet sker. Gränsen är inte given och olika sidor av roller kan visas upp. När gränserna inte är tydliga kan det vara otydligt när det som kan betraktas som barnperspektiv förändras. Förutom förändring mellan olika platser är det också föränderligt ur olika betraktares perspektiv utifrån deras respektive roller. När barn inte får information om vad som ska ske eller varför kan de inte heller veta vad som förväntas av dem i den kommande rollen. Det kan, som tidigare nämnts, finnas syften med att inte informera barnet, som kan handla om att skydda eller att undvika påverkan.

Gränser tydliggör vilka som inkluderas i framträdandet och vilka som lämnas utanför, vem som förväntas agera och vem som förväntas vara publik, vilket kan kopplas till händelser före, under och efter Barnahusbesöket.

Vuxnas betydelse för barnperspektiv

Vuxna har stor betydelse för iscensättning och planering av framträdandet. Trygghetsperson är en speciell roll och ett speciellt uppdrag, som både kan ses som betydelsefullt för barnet och för att polisförhåret över huvud taget ska kunna genomföras. Trygghetspersonen ingår inte i samverkan eller det team som står för planeringen och är inte heller Barnahusbesökare på samma sätt som barnet. Trygghetsperson är en roll och ett uppdrag som befinner sig mellan barn och myndigheter. Jag kan inte se att dess egentliga motsvarighet finns i andra sammanhang. Trygghetspersonen kan ses som en garant för barnperspektivet, samtidigt som denne hjälper brottsutredande myndigheter att få tillgång till barnet. Trygghetspersonen har betydelse för att det planerade tillvägagångssättet över huvud taget ska vara möjligt att genomföra.

Att anta ett barnperspektiv och ett barnrättsperspektiv kan tolkas som att barn alltid förväntas vara delaktiga aktörer. Resultaten ger dock exempel på att barn kan uppleva det som skrämmande när myndigheterna tar direktkontakt med barnet. I en sådan situation förväntas barnet vara aktör i större utsträckning än det själv önskar. En stor utmaning för de vuxna som arbetar med barn är att bedöma vad som blir bäst för det specifika barnet. I det kan trygghetspersonen vara en tillgång, eftersom det kan vara den enda person i framträdandet som faktiskt känner barnet. Hur strävan mot vad som anses vara bäst för barn ska uppnås har även påverkat det metodologiska förfarandet i studiens genomförande. Vuxnas perspektiv på när och hur barn bör skyddas har påverkat barns möjligheter att delta i studien. Det handlar då om de vuxnas barnperspektiv, varpå barnen inte alltid fått möjlighet att själva avgöra huruvida de velat delta eller inte. I arbete med barn och i forskning finns ett närvarande spänningsförhållande mellan skydd och delaktighet (se t.ex. Eldén, 2013). Vuxnas perspektiv på barn har stor betydelse för hur barn bemöts och behandlas. Svårigheterna att få tillgång till barns egna berättelser säger ändå något om vuxnas syn på barn. Barn har i det avseendet främst betraktats som individer som är i behov av skydd, som därmed inte ska tillfrågas om huruvida de själva vill delta.

Ponnert (2015) beskriver att principen om barnets bästa utifrån sitt vaga innehåll medverkar till en anpassning där rättslig logik och omsorgslogik blandas, vilket

bidrar till att argument och perspektiv från båda logikerna används när barnets bästa motiveras. I Barnahus möts olika logiker och perspektiv, vilket också innebär att olika vuxna (myndighetsrepresentanter, föräldrar och trygghetspersoner) kan ha olika perspektiv och sätt att motivera barnets bästa och barnets behov. Myndighetsrepresentanter som företrädar Barnahusets fyra rum (se Landberg & Svedin, 2013)²² kan utifrån sina respektive uppdrag bedöma barnets bästa och innebörden av barnperspektiv på skilda sätt. I möten mellan olika perspektiv förhandlas vilket perspektiv som ska ges företräde. I interaktion kan situationer uppstå när olika barn och olika vuxna har olika behov, som ställs mot varandra (Bergnehr, 2019). Något behöver då prioriteras framför något annat.

Flexibilitet i att utöva rollen

I den beskrivna processen före, under och efter Barnahusbesöket blir det synligt att det krävs flexibilitet av vuxna i möte med barn. Ett sätt att se det är att vuxna yrkesutövare pendlar mellan den stereotypa yrkesrollen och andra roller. I det integreras olika roller med varandra. Ett annat sätt att betrakta det är att rollen är komplex, mångfacetterad och innehåller olika sidor.

Tidigare forskning har visat på ett spänningsförhållande mellan att leva upp till organisatoriska krav och att värna om barnets bästa hos polisen (Lindholm, 2012). Det kan i sig vara en utmaning för de professionella som ska utöva sina arbetsuppgifter utifrån barnperspektiv. De kan ställas inför förväntningar från olika håll. Samtidigt visar flexibilitet i bemötande ett sätt som barnperspektiv görs i praktiken, där det centrala blir hur enskilda professionella hanterar de situationer som uppstår i mötet med barn. Om tjänstemännen inte uppvisar olika sidor av rollen kan det tänkas uppfattas som ett bristande intresse. Tanken bekräftas i tidigare forskning som visat att barn upplevde att socialsekreterare upprätthöll en arbetsrelation till barnet, vilket barn då inte uppfattade som en genuin relation (Skoog, 2013). Just flexibilitet och förmågan att förflytta sig mellan roller utgör ett centralt inslag när arbetet ska präglas av barnperspektiv. Det kan handla om att inom rollen ändå gå utanför den, exempelvis när polisen tröstar barn eller när trygghetspersonen följt med barn på läkarundersökning, vilket är sådant som i andra sammanhang vanligen görs av föräldrar. Beroende på betraktarens perspektiv skulle det både kunna ses som barnperspektiv och inte att i möte med barnet gå utanför den stereotypa rollen. Att möta barnet där barnet befinner sig

²² Barnahus har enligt Landberg och Svedin (2013) beskrivits bestå av fyra rum för vilka olika myndigheter ansvarar. Dessa rum är brottsutredning (polis och åklagare), skydd (socialtjänst), fysisk hälsa (barnmedicin) och psykisk hälsa (BUP).

kan betraktas som försök att uppnå barnperspektiv. Om det samtidigt innebär att information undanhålls, fördunklas och/eller framstår som något annat kan samma situation snarare ses som motsatsen. Det ställer krav på vuxna som möter barn och innebär utmaningar. Dessutom kan olika barn som individer uppfatta det på olika sätt, vilket ytterligare försvårar för dem som i sitt arbete möter barn.

Av trygghetspersonen krävs flexibilitet, eftersom denne ska vara myndighetspersonerna behjälpliga i att få tillgång till barnet och samtidigt förmedla trygghet till barnet i en situation som dessutom kan vara obekant för trygghetspersonen själv. Uppdraget innefattar mer än att bara följa med ett eller flera barn. För att kunna erbjuda trygghet till barnet kan även trygghetspersonen behöva förberedelser, exempelvis för att kunna hantera eventuella reaktioner från barnet.

Avslutande reflektioner

Barnahuset visar genom sitt arbetssätt och barnanpassning publiken det som betraktas som ”rätt sätt” att hantera misstankar om brott mot barn. I det blir själva scenen och det som utspelar sig där viktigt. Det handlar då om att miljö, inredning och genomförande har anpassats till barn. Mycket fokus är och har tidigare varit på själva Barnhuset och det som händer där. Men det finns händelser utanför Barnhuset som fysisk plats, som hänger samman med själva besöket och som också behöver beaktas för att barnet ska få sina behov och rättigheter tillgodosedda. Det kan tänkas att det även i andra sammanhang och verksamheter kan vara av betydelse att ta händelser som sker i anslutning till det specifika momentet i beaktan.

Jag använder begreppet barnperspektiv här i en vid bemärkelse och vill främst peka på att barn är en del av framträdandet, både som målgrupp och genom sin fysiska närvaro. Barn är individer med olika behov och önskemål, vilket innebär utmaningar i arbete med barn. En stor utmaning är att barnperspektiv är ett föränderligt och ospecifikt begrepp. Det går inte att en gång för alla fastslå vad barnperspektiv innebär eller hur man gör för att verka utifrån det. Försök att arbeta utifrån ambitionen om barnperspektiv görs på olika sätt på olika platser och innefattar både möjligheter och utmaningar. Vidare kan olika perspektiv innebära olika sätt att se på vad barnperspektiv innebär. I den senaste nationella utvärderingen av Barnahuset nämns barnperspektiv som ett utvecklingsområde där fokus behöver flytta från utredningens behov till barnets behov och att barnet ska stå i centrum (Barnafrid Nationellt kunskapscentrum, 2019). Fokus är i stor

utsträckning på genomförandet av polisförhören och den straffrättsliga logiken (se även Johansson, 2011). Synen på barn har betydelse, huruvida barn ses som subjekt eller objekt, om barn betraktas som aktörer eller som att de behöver skyddas från olika omständigheter, som information som de har rätt till. Hur man ser på barn kan skilja sig åt från olika perspektiv. Vidare kan det som ses vara till gagn för barnet skilja sig åt mellan platser, tidpunkter och i förhållande till olika barn. I samband med förflyttning mellan platser och tidpunkter kan barn exempelvis ställas inför motstridiga förväntningar.

Avhandlingen har huvudsakligen fokuserat på barns besök på Barnahus för polisförhör. Syfte och frågeställningar har varit inriktade på Barnahus. Avslutningsvis finns det ändå anledning att fundera över på vilket sätt resultaten når bortom Barnahusverksamheten. Ambitioner, förväntningar och lagstiftning om att barn ska bli mer delaktiga, sedda och lyssnade på når i dag flera verksamheter, där de verksamma ställs inför olika typer av dilemman och utmaningar. Det är inte specifikt för Barnahus, men det som kan skilja Barnahus från andra verksamheter är att Barnahus skapats särskilt med ambitionen att förbättra för barn. Även om verksamheter redan tidigare har haft krav på sig att anta ett barnperspektiv, har det förtydligats ytterligare när barnkonventionen har blivit svensk lag (se SFS 2018:1197). Det kan finnas förväntningar på mer eller mindre detaljerade riktlinjer eller instruktioner för hur det ska omsättas i praktiken. En alltför detaljerad styrning mot hur ett barnperspektiv ska ta sig uttryck kan snarare försvåra än underlätta för personal att agera på ett sätt som ligger i linje med dessa ambitioner. I stället krävs flexibilitet i möten och i de situationer som kan uppstå. I den verksamhet som jag har studerat finns exempel på när de inblandade på olika sätt försökt vara kreativa, empatiska och göra det bästa för barnen. Detta parallellt med att de ska utföra sitt uppdrag eller arbetsuppgifter. För detaljerade instruktioner kan försvåra ett barninriktat arbete, eftersom anpassningen till varje barn som individ kan glömmas bort. De kan begränsa handlingsutrymmet och möjligheten till flexibilitet i möten med specifika barn. Samtidigt har få eller otydliga instruktioner och brist på information också visat sig försvåra.

Barnahus har kommit till för att förbättra för barn. Arbetet med barn som misstänks ha varit utsatta för brott är svårt och innebär utmaningar. Förutom att försöka tillgodose barnperspektivet ska verksamhetens uppdrag utföras. Min förhoppning är att resultaten ska kunna bidra till en ökad medvetenhet om utmaningar och möjligheter för att på så sätt undvika tänkbara oväntade och/eller oönskade konsekvenser som olika tillvägagångssätt kan få. Jag vill särskilt peka på vikten av att inte glömma det som sker även före och efter själva besöket i

planering och genomförande. Det kan vara svårt att iscensätta barnperspektiv fullt ut, eftersom det behöver finnas utrymme för flexibilitet för varje barn och i varje unikt möte.

Framtida forskning

Avhandlingen visar att barn har fått begränsad information i samband med hämtning och att trygghetspersoner har blivit tillsagda att inte säga något till barnet. Det kan finnas en rädsla för att barnet ska påverkas inför förhör (se Landberg & Svedin, 2013), men att ge begränsad information kan också påverka i situationen. Framöver hade det varit av intresse att undersöka olika föreställningar och antaganden som används i praktiken, var de kommer ifrån och vilka belägg som finns för dem. Den här studiens resultat beskriver barns väg till förhöret med begränsad information i samband med hämtning, liksom förberedelser och distraktion i väntrummet. Det framgår dock inte vilken betydelse det har för själva polisförhöret, fortsatta kontakter med barnet och för barnet själv.

I den här avhandlingen har begreppet barn använts för alla under 18 år, i enlighet med barnkonventionen. Samtidigt kan barn i samma ålder inte per automatik förväntas ha samma förmåga, eftersom de har olika erfarenheter (Skivenes & Strandbu, 2006). Förberedelser inför barns besök på Barnahus, liksom hur barn förbereds inför detta, har studerats. Det kan framöver finnas skäl att ytterligare undersöka det i förhållande till barn i olika åldrar, med olika bakgrund och med olika förutsättningar. Det skulle kunna bidra till att ytterligare belysa dimensioner när det gäller hur ambitionen om barnperspektiv iscensätts i förhållande till olika barn. Förberedelser inför möten med barn och hur barn förbereds inför dem kan även studeras i andra praktiker med andra syften.

Rollen som trygghetsperson är tidigare utforskad och omnämns inte i de nationella riktlinjerna för samverkan. Det kan bero på att trygghetspersonen inte ingår i samverkan. Den här avhandlingen visar att trygghetspersoner har en viktig roll nära barnet. Olika personer kan tillfrågas om att bli trygghetsperson och följa med ett barn. En trygghetsperson berättade att denne inte utgjorde förstahandsvalet när det gäller att följa med barn, eftersom valet också handlar om att den ordinarie verksamheten ska fungera. En annan trygghetsperson utsågs av polisen, trots att de som kände barnet gjorde en annan bedömning om vem som var lämpad att följa med. Det hade varit intressant att vidare undersöka vilka bedömningar som görs då en person utses och antar rollen som trygghetsperson och vad som avgör huruvida det är en pedagog, någon från elevhälsa eller någon

annan. Därtill kan det ses som ett angeläget område för fortsatt forskning att studera vilken betydelse dessa val kan få för barnet och för myndigheternas arbete. Det kan innefatta vilka förväntningar som finns på relationen mellan barnet och trygghetspersonen sett ur olika perspektiv.

I den här studien har det varit svårt att följa vad som händer för barnen efter förhöret. Visst fokus finns på återkomsten, men resultaten säger inte så mycket om återföreningen mellan barn och föräldrar eller vad som händer i barns liv efter förhöret. I framtida studier hade det varit värdefullt att vidare undersöka återföreningen mellan barn och misstänkta föräldrar efter förhöret, ur både barns och föräldrars perspektiv. Därutöver kan det vara av relevans att undersöka barns perspektiv på återkomsten till förskola eller skola efter barnahusbesök. Vidare väcks funderingar om hur barnet påverkas av huruvida förundersökningen läggs ned kontra om det misstänkta brottet leder till åtal och eventuell lagföring. Det handlar då om och i så fall hur det som har hänt har betydelse för vad barn och föräldrar berättar efteråt samt deras tilltro till myndigheter.

Summary

Staging child perspectives: Before, during, and after Barnahus visits

Background

In Sweden, when it is suspected a child is a victim of physical or sexual abuse, several public agencies immediately become involved in the life of the child. The Swedish Barnahus (lit. children's house), are multi-agency collaborations that bring together local authority child welfare services, the police, public prosecutors, paediatric medicine, forensic medicine, and psychiatry to coordinate efforts. A Barnahus offers children a child-friendly place where agencies collaborate so each child, instead of having to repeat their story to different adults in different places and for different reasons, instead meets an ununiformed police officer for a child investigative interview. Barnahus premises are a child-friendly environment that deliberately precludes encounters between victims and abusers (Landberg & Svedin, 2013). Some Barnahus offer support and medical exams on-site (Landberg & Svedin, 2013; Barnafriid Nationellt kunskapscentrum, 2019). The focus in this thesis is on children's visits to a Barnahus for investigative interviews and events immediately before and after the visit.

The idea for the Barnahus originally came from the US, where the first children's advocacy centres opened in the 1980s (National Children's Advocacy Center, 2019) in response to the fact that children suspected to be victims of abuse fared badly in investigations, because the investigation setting was not suited to children, and children had to repeat their story on different occasions to different officials (Landberg & Svedin, 2013). The first European Barnahus opened in 1998 in Iceland, inspired by the American model (Johansson et al., 2017). The Barnahus model came to Sweden in 2005 when the Swedish government commissioned the National Police Board (Rikspolisstyrelsen, now the Police Authority), the Prosecution Authority (Åklagarmyndigheten), the National Board

of Forensic Medicine (Rättsmedicinalverket), and the National Board of Health and Welfare (Socialstyrelsen) to start Barnahus in various locations around Sweden (Ju2005/1181/KRIM). Barnahus then opened in six locations, the purpose being to adapt investigations to children and to improve the quality of investigations (see, for example, Ju2005/1181/KRIM).

By the time of the most recent national evaluation of Barnahus in 2019 there were thirty-one Barnhus and 222 of 290 Swedish municipalities had access to a Barnahus (Barnafrid Nationellt kunskapscentrum, 2019). At each Barnahus, different public agencies are responsible for different measures. The police and public prosecutors are responsible for the criminal investigation, child welfare services for protection, paediatricians for physical health, and child- and adolescent psychiatrists for mental health (see, for example, Landberg & Svedin, 2013). Before a child visits Barnahus, representatives from the agencies jointly plan the visit at a coordination meeting, specifically to plan and coordinate anticipated interventions for the child (see, for example, Landberg & Svedin, 2013; Rikspolisstyrelsen, 2009).

The child is summoned to the Barnahus through the parent or legal guardian, who is expected to inform the child and take them to the Barnahus; however, if a parent or legal guardian, or someone close to them such as a partner, is suspected of abusing the child, the child can be taken to the Barnahus for an investigative interview without their knowledge and consent (Åklagarmyndigheten, 2019). If the public prosecutor requests it, the district court can appoint a special representative, usually a lawyer, to act *in loco parentis* and decide, for example, whether the child should participate in an investigative interview with the police or in a medical examination (Åklagarmyndigheten, 2019). This is designed to safeguard the child's rights during the criminal investigation and any subsequent trial and is regulated in the Act on Special Representatives for Children (SFS 1999:998), and also to avoid any testimony being influenced or evidence destroyed (Åklagarmyndigheten, 2019).

To take investigative measures (such as an investigative interview) without the parent or legal guardian's knowledge, the child is taken to the Barnahus from preschool or school. The special representative is the only one who can decide how the child should be taken to the Barnahus (see for example Landberg & Svedin, 2013; Åklagarmyndigheten, 2019), and may also collect the child from preschool or school. The special representative is probably unknown to the child, so the child is therefore accompanied to the Barnahus by a support person (*trygghetsperson*) such as a preschool teacher, teacher, school counsellor, or school nurse. The support person is there to give the child a sense of security and attends

the Barnahus with the child. Children who attend Barnahus do so accompanied either by their parents or legal guardians or by a special representative and a support person.

The Barnahus environment is adapted for children. The investigative interview is conducted by a police officer in an interview room, while representatives of the agencies (such as the prosecutor, the special representative, child welfare caseworker and someone from the child- and adolescent psychiatry) follow the interview via video link. They are in another room where they can see and hear the investigative interview – the ‘monitoring room’ (*medhörningsrummet*). The procedure is described as being suitable from a child perspective (Åklagarmyndigheten, 2016) so the child need not tell their story to different adults. The prosecutor is present to ensure a prompt response, with decisions made on the spot during or after the investigative interview (Rikspolisstyrelsen, 2009; Åklagarmyndigheten, 2019; Åklagarmyndigheten & Polismyndigheten, 2018). The national guidelines state that, for the sake of the child, careful consideration should be given to which agency representatives should be allowed to observe the investigative interview (Rikspolisstyrelsen, 2009), and the prosecutor decides who will sit in on the interview. The interview is videorecorded and may be used in any trial (Åklagarmyndigheten, 2019).

In encounters between children and adults, children may be perceived as vulnerable and in need of protection or as actors who can participate (see, for example, Eldén, 2013; Heimer et al., 2017; Näsman et al., 2020). Equally, children may be treated as vulnerable in some settings and as actors in others. There is plainly a tension between the different perspectives. The Swedish national guidelines state that any interagency collaboration working with children who are suspected victims of crime must adopt a ‘consistent child perspective’ with the best interest of the child in focus (Rikspolisstyrelsen, 2009, p.4). I am interested in the perspective of children and accompanying adults (parents or support persons). They are not a part of the collaboration at the Barnahus; they are visitors there. They may have limited or no knowledge about the Barnahus before their visit. Until the present study there had been almost no attention paid to the support persons, whether in the guidelines or research. The guidelines and the literature have focused on the formal collaboration and events at the Barnahus; this thesis also analyses events before and after Barnahus visits.

Aim

The aim of this thesis is to study and analyse events in connection with children's visits to Barnahus for investigative interviews. In addition to the actual visits to the Barnahus, events immediately before and afterwards are included, such as when children are taken to a Barnahus for an investigative interview and what happens afterwards when the child leaves the Barnahus. The study and analysis are based on what children, parents, and support persons have to say about events before, during, and after their Barnahus visit. The focus is on what happens in different places at different times and the transitions between. The questions are (i) How is the child prepared when collected from preschool or school? (ii) What takes place during the Barnahus visit in terms of times and places? (iii) What happens after the child leaves the Barnahus? (iv) What are the expectations of children and adults in terms of times and places, and what are the expectations of support persons in relation to working with a child perspective?

Methods and material

In this study, the empirical material comes from one Barnahus in Sweden. The main material consists of interviews with children ($n=8$), parents ($n=15$), and support persons ($n=16$). I have also used background material such as field notes from observations and written documents such as annual reports from the Barnahus. Of the eight children, three girls were between 6 and 8 years old and three girls and two boys were 14 or 15 years old. The parents had one child or more children who been to the Barnahus for an investigative interview. The support persons worked as teachers (for example, preschool teachers or teachers) or in school health services (for example, school nurses or school counsellors) and had accompanied children to the Barnahus one or more times.

This study is a sub-study within the research project 'Children in Barnahus: An interdisciplinary study in the perspective of children' at the Research Platform for Collaboration for Health, Kristianstad University. The research project was completed 2017 (see Olsson 2017a, 2017c). The focus of the participatory action research (the main project) was to improve in a child perspective and in children's perspective, the social and health activities in the context of Barnahus including investigative work and interventions. The aims of the research were to co-create inviting approaches and collaborative methods that ensure the voices of children to be heard and the children to become involved before, during and after their visit at Barnahus (see Olsson 2017a). The present study has its own aim, which has evolved from within the research process and the frame of the main study.

In research with children there is tension between children's rights to participation and their rights to protection (see, for example, Eldén, 2013). With help from the coordinator at the Barnahus and child welfare caseworkers, several strategies were used to reach children and their parents, and when parents and children agreed to participate in the present study informed consent was obtained before they were interviewed. During the process, due to difficulties in contacting children I also planned interviews with children's support persons too, as they are chosen to go with children to the Barnahus because they know the children and are part of their daily lives.

The analysis is largely inductive, and coding of data has been done without attempting to fit it to a predetermined framework. Children who attend Barnahus may be in a vulnerable situation, so ethical considerations were important throughout the process.

Theoretical frame and concepts

To analyse the empirical material, I have used a dramaturgical perspective drawing on concepts from Erving Goffman (1956, 1990) and micro role transitions (Ashforth, 2000; Ashforth et al., 2000). The dramaturgical perspective is used to elucidate events and activities before, during, and after children attend the Barnahus. For example, Goffman's concepts (1990) of front and back regions (aka frontstage and backstage) inform the analysis of activities in the interview room, the monitoring room, and the waiting room. Goffman states that access to both regions is controlled to prevent the audience from going backstage and to prevent outsiders from attending a performance not intended for them. He also describes a third region, the outside, which includes all places other than the front region and the back region. According to Goffman, the outside must be handled with care, because when we shift our attention from the other regions to the outside there is a risk, we also shift our point of reference to another performance (Goffman, 1990). Depending on the point of reference, the Barnahus waiting room may sometimes be interpreted as a front region and sometimes as a back region. The investigative interview is about something that happened in the third, outside region in relation to the Barnahus.

When a child is taken from preschool or school to the Barnahus, they and their support person move not only from one place to another, but also between roles such as pupil and teacher to suspected crime victim and support person. Micro role transitions are psychological and, where relevant, physical movement between simultaneously held roles, for example between home and work (Ashforth, 2000;

Ashforth et al., 2000). Usually, micro role transitions are frequent, recurring movements within and between different social domains. Even though the child's transition to the Barnahus is neither frequent nor recurring movement, I find concepts from the theory useful.

To distinguish between the staged and the not staged, I use a definition from Martin Seel (2008). Staging has a purpose, it addresses a present or absent audience, and it is delimited in time and place. A visit to Barnahus for an investigative interview can be interpreted as staging because it has a purpose and it addresses several audiences such as the child, the law courts, and the child's parents (present or absent) and it also has a specific, limited time and place.

Results

In broad terms, the analysis and results are presented in Chapters 6–10 and are summarized in the final discussion in Chapter 11. In Chapters 6–9 events are presented in chronological order, followed by roles and expectations in Chapter 10. I will detail the findings and the focus of each chapter.

Chapter 6 focuses on preparations before the child visits Barnahus. It provides background and an introduction to the staging before the child arrives, although preparations before the child arrives are not readily distinguished from what takes place later, during the visit. It includes preparing the setting to suit children and the planning for each specific child.

Chapter 7 deals with events before the visit and when children are taken to the Barnahus from their preschool or school. Before they arrive at Barnahus, children and accompanying adults (parents and support persons) have limited or no previous knowledge about Barnahus. The support persons are chosen to accompany the child and provide support and safety, but they have no right to become involved in the child's case. When support persons are assigned to be a child's support person, they are specifically told not to inform the child, and any questions the child may have are left unanswered.

Before leaving for Barnahus and when en route, the children are told little. They are given no information about what is going on and why; they are just told they are being collected from their preschool or school. If they are told anything it is in the vaguest terms, such as 'someone wants to see you'. Sometimes children are told that they are going to see the police, but not why. This can create anxiety and insecurity in the children, who might worry that they had done something wrong, or that something had happened to their family.

In moving between the preschool or school and the Barnahus, the expectations of the child, the accompanying support person, and their relationship changes. For example, what is expected of a pupil differs from what is expected of the possible victim of a crime.

In Chapter 8 the child is at the Barnahus. The Barnahus has a child-friendly waiting room. There is also an interview room, and a monitoring room, which are used for investigative interviews. Children and accompanying adults appreciate the child-friendly environment. Expectations of the children vary between different settings and rooms of the Barnahus premises. In the waiting room the children can play with toys or eat a snack with the accompanying adult. The waiting room comprises both preparation and distraction. Children are sometimes shown the monitoring room and the interview room, with the accompanying adult seated in the child's armchair in the interview room to show the child what to expect and what will be expected of them. When the moment comes for the investigative interview, the child is expected to go with the police officer to the interview room, while the accompanying adult is left in the waiting room. In the investigative interview with the police officer, the child is supposed to perform, act, take responsibility, and remember details about a suspected crime. To keep distractions to a minimum there are few or no toys or decorations in the interview room (Landberg & Svedin, 2013). The child and the police officer are alone in the room for the duration, but several professionals in the monitoring room follow the interview via video link and thus the child is visible to several people. Children are not always told who is watching the investigative interview. While at the Barnahus, the child is sometimes expected to perform and sometimes to be the audience. Depending on the time and the room, the child is expected either to participate and act or to be more passive. The procedure is well planned.

Chapter 9 focuses on what happens afterwards, with a focus necessarily on events immediately after the investigative interview when the child and accompanying adult leave. Child welfare services decide on the spot whether the child needs immediate protection. If not, the child returns to preschool or school with the support person, and later returns home: the child and the support person return to an ordinary day in preschool or school and their ordinary roles, and the expectations associated with these roles. Some children are told how to answer questions from other children, for example to tell a white lie about going to the dentist. This can be interpreted as a way to help the child with boundaries about what to tell others, ultimately protecting the child. Other children were not given instructions, and some told their friends about seeing the police and the Barnahus visit. Children were often offered something to eat afterwards, which was a type

of demarcation—a way to distance them from the visit—and relaxation. Food or snacks can also facilitate the transition (see Nippert-Eng, 1996) from Barnahus to preschool or school and to return to their ordinary roles as pupil and teacher. The events after Barnahus are not planned or staged to the same extent as those on the Barnahus premises.

Chapter 10 deals with roles and expectations, with examples drawn from events before, at Barnahus, and afterwards and special attention given to the role of support persons. In the transition between times and places the child faces conflicting expectations. For example, children are taught not to talk to or go with strangers. When the child is collected from preschool or school, they leave the place they are expected to be (preschool or school) with the special representative, who is a stranger, albeit in the company of a familiar person in the shape of the support person. The special representative is a stranger to the support person too, some of whom felt uncomfortable about that fact, but acknowledged that they are still expected to offer the child reassurance. In the investigative interview, the child is expected to tell the truth, but afterwards is told to tell a white lie. The person suspected of abusing the child may have said to them not tell anyone about abuse, yet in the interview room the child is expected to tell the police about abuse.

The support persons accept the assignment because they care about the child. The assignment covers several roles in their capacity as support person for the child and as an ordinary member of preschool or school staff. The presence of a support person can be interpreted as one way of achieving a child perspective, from the moment the Barnahus staff ask them to ensure the child is safe and to deliver them to Barnahus and return them to preschool or school afterwards. Support persons are not part of the Barnahus team or collaboration, and they are not visitors on the same terms as the child.

In conclusion

Roles and expectations vary according to time and place. I discuss my findings in relation to a stated ambition of applying a consistent child perspective with a focus on the best interest of the child (Rikspolisstyrelsen, 2009, p. 4). The ambitions for this child perspective also vary according to time and place. What is ostensibly the child's perspective thus differs from one place to another. In some places in Barnahus the child is expected to join in passively and in others the child is expected to be a participating actor. Sometimes the child is perceived as needing protection, and sometimes an active actor who is expected to participate. This means that adults must be flexible in such encounters with children. Even though

the procedure is planned and staged carefully, the unexpected can still happen. It is impossible to predict how the child or accompanying adults will act. There is a tension between following the script and improvising on the spot.

Barnahus was created to improve the conditions for children who are crime victims. Working with children under those circumstances has its challenges: besides ensuring a child perspective, all the public agencies involved have tasks to accomplish. My findings indicate that if one is to treat children as actors, assess their situation accurately and meet their needs, it is crucial to include events before and after the main performance of the investigative interview. I stress the importance for planning and implementation of an awareness of events before and after a child visits Barnahus, to avoid unexpected or undesired consequences. It is difficult to fully stage a child perspective, as there has to be room for flexibility for each child and each unique encounter.

Referenser

- Andersson, G. (1998). Barnintervju som forskningsmetod. *Nordisk Psykologi*, 50(1), 18–41.
- Andreasson, U. (2017). *NMR analys. Tillit – det nordiska guldvet. Köpenhamn: Nordiska ministerrådet.*
- Ariès, P. (1982). *Barndomens historia*. Stockholm: Gidlund.
- Arnstein, S. R. (2019). A ladder of citizen participation. *Journal of the American Planning Association*, 85(1), 24–34. doi:10.1080/01944363.2018.1559388
- Aronson, A. (2004). Their exits and their entrances. Getting a handle on doors. *New Theatre Quarterly*, 20(4), 331–340. doi:10.1017/S0266464X04000223
- Aronsson, K. (2012). Barnperspektiv. Att avläsa barns utsatthet. *Locus*, 24(1–2), 95–111.
- Ashforth, B. E. (2000). *Role transitions in organizational life. An identity-based perspective*. New York: Routledge Taylor and Francis Group.
- Ashforth, B. E., Kreiner, G. E. & Fugate, M. (2000). All in a day's work. Boundaries and micro role transitions. *Academy of Management Review*, 25(3), 472–491. doi:10.5465/AMR.2000.3363315
- Ashforth, B. E., Kulik, C. T. & Tomiuk, M. A. (2008). How service agents manage the person-role interface. *Group & Organization Management*, 33(1), 5–45. doi:10.1177/1059601106293723
- Barnafrid Nationellt kunskapscentrum (2019). *Slutrapport. Utvärdering av Barnahus S2018/00212/FST*. Linköping: Linköpings universitet.
- Barnafrid Nationellt kunskapscentrum (2020). *En handbok om hedersrelaterat våld och förtryck för dig inom Barnahuset*. Linköping: Linköpings universitet.
- Barnafrid Nationellt kunskapscentrum (2021). *Slutrapport av uppdrag. Om att stärka Barnahusens kompetens om hedersrelaterat våld och förtryck*. Linköping: Linköpings universitet.
- Barnafrid Nationellt kunskapscentrum (u.å). *Vi stärker Barnahusens kompetens i hedersrelaterat våld och förtryck*. Hämtad 2021-04-04 från <https://liu.se/forskning/barnafrid/vart-arbete/regeringsuppdrag-hedersrelaterat-vald>
- Barnrättskommittén (2013). *Barns rätt att få sitt bästa sätt i främsta rummet*. Stockholm: Barnombudsmannen.
- Becker, H. S. (2008). *Tricks of the trade. Yrkesknep för samhällsvetare*. Malmö: Liber.

- Bentham, J. (2002). *Panopticon. En ny princip för inrättningar där personer övervakas*. Nora: Nya Doxa.
- Bergnehr, D. (2019). Barnperspektiv, barns perspektiv och barns aktörskap. En begreppsdiskussion. *Nordisk tidskrift för pedagogik och kritikk*, 5, 49–61. doi:10.23865/ntpk.v5.1373
- Bernholtz, I. (2011). *Barnhuset Nordöstra Skåne. Uppföljning av verksamhetens första år*. Kristianstad.
- Bjursell, C. (2015). Metaphors in communication of scholarly work. I: H. Neergaard & C. Leitch (red.), *Handbook of qualitative research techniques and analysis in entrepreneurship*. Cheltenham: Edward Elgar.
- Boeskin, B., Edwards, D., Larid, W. & Lounsbury, K. (2016). *Snapshot 2017. Advocacy, efficacy, and funding in CACs*. National Children's Alliance.
- Braun, V. & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77–101. doi:10.1191/1478088706qp063oa
- Bring, T., Diesen, C. & Wilton Wahren, A. (2008). *Förhör*. (3., omarb. och uppdaterade uppl.) Stockholm: Norstedts juridik.
- Brissett, D. & Edgley, C. (2006). *Life as theatre. A dramaturgical sourcebook* (2. uppl.). Somerset, N.J: Aldine Transaction
- Brottsförebyggande rådet (2020). *Barnmisshandel*. Hämtad 2020-05-24 från <https://www.bra.se/statistik/statistik-utifran-brottstyper/barnmisshandel.html>
- Brottsförebyggande rådet. (2021a). *Kriminalstatistik 2020. Anmälda brott. Slutlig statistik*. Hämtad 2021-04-02 från https://www.bra.se/download/18.1f8c9903175f8b2aa707e2d/1617086483071/Sammanfattning_anmalda_2020.pdf
- Brottsförebyggande rådet (2021b). *Kriminalstatistik 2020. Handlagda brott. Slutlig statistik*. Hämtad 2021-04-02 från https://www.bra.se/download/18.1f8c9903175f8b2aa707331/1616757301235/Sammanfattning_handlagda_2020.pdf
- Burke, K. (1969/2006). The five key terms of dramatism. I: Brissett, D. & Edgley, C. (red.), *Life as theatre. A dramaturgical sourcebook* (2. uppl., s. 411–417). New Brunswick, NJ: Aldine Transactions.
- Cederborg, A-C. (2000). *Barnintervjuer. Vägledning vid utredningsarbete*. Stockholm: Liber.
- Cederborg, A-C. (2010). *Att intervjua barn. Vägledning för socialsekreterare*. Stockholm: Stiftelsen Allmänna barnhuset.
- Cederborg, A-C. (2012). Barnperspektiv i myndighetsutövning. *Locus*, 24(1–2), 6–27.
- Cederborg, A-C. (2014). Utsatta barn och ungdomar. I: Cederborg, A-C. (red.), *Barnperspektiv i socialtjänstens arbete* (s. 49–69). Malmö: Gleerups

- Cederborg, A.-C., Lamb, M. E. & Laurell, O. (2007). Delay of disclosure, minimization, and denial of abuse when the evidence is unambiguous. A multivictim case. I: M.-E. Pipe, M. Lamb, Y. Orbach & A.-C. Cederborg (red.), *Child sexual abuse disclosure, delay and denial* (s. 159–173). London: Routledge.
- Christensen, P. & James, A. (2008). Introduction: Researching children and childhood cultures of communication. I: P. Christensen & A. James (red.), *Research with children. Perspectives and practices* (2. uppl., s.1–9). New York: Routledge.
- Corsaro, W. A. (2011). *The sociology of childhood* (3. uppl.). Thousand Oaks: Pine Forge Press.
- Coyne, I. (2010). Accessing children as research participants. Examining the role of gatekeepers. *Child Care, Health and Development*, 36(4), 452–454. doi:10.1111/j.1365-2214.2009.01012.x
- Creswell, J. W. & Poth, C. N. (2017). *Qualitative inquiry & research design. Choosing among five approaches*. Los Angeles: Sage Publications.
- Cross, T. P., Fine, J. E., Jones, L. M. & Walsh, W. A. (2012). Mental health professionals in children's advocacy centers. Is there role conflict? *Journal of Child Sexual Abuse*, 21(1), 91–108. doi:10.1080/10538712.2012.642466
- Dahlberg, L. (2009). Emotional tropes in the courtroom. On representation of affect and emotion in legal court proceedings. *Law and Humanities*, 3(2), 175–205.
- Dahlkild-Öhman, G. (2105). Utredningssamtal med våldsutsatta barn. I: M. Eriksson, Å. Källström Cater & E. Näsman (red.), *Barns röster om våld. Att lyssna, tolka och förstå* (2. uppl., s.79–95). Malmö: Gleerups.
- Diesen, C. & Diesen, E. F. (2010). Särskilt yttrande av Christian Diesen och Eva Diesen. I: A. Kaldal, C. Diesen, J. Beije & E. Diesen (red.), *Barnahusutredningen 2010* (s.153–158). Stockholm: Jure.
- Diesen, C. & Diesen, E. F. (2015). *Utvärdering av Barnahus på Åland Rapport avgiven september 2015 avseende Barnhusets verksamhet 2014*. Juristfirman Christian Diesen.
- Drakopoulou Dodd, S. & de Koning, A. (2015). Metaphor methodolgies. Exploring entrepreneurship research, pedagogy and researchers. I: H. Neergaard & C. Leitch (red.), *Handbook of qualitative research techniques and analysis in entrepreneurship* (s.101–107). Cheltenham: Edward Elgar.
- Durkin, K. & Jeffery, L. (2000). The salience of the uniform in young children's perception of police status. *Legal and Criminological Psychology*, 5(1), 47–55. doi:10.1348/135532500167967
- Eldén, S. (2013). "Your child is just wonderful". On ethics and access in research with children. *Journal of Comparative Social Work*, 8(2), 198–221.
- Elfström, H., Landberg, Å. & Olofsson, G. (2017). *Efter barnförhöret. En modell för att ge stöd och information till barn och föräldrar vid misstanke om barnmisshandel*. Stockholm: Stiftelsen Allmänna barnhuset.

- Elmqvist, J., Shorey, R. C., Febres, J., Zapor, H., Klostermann, K., Schratte, A. & Stuart, G. L. (2015). A review of Children's Advocacy Centers' (CACs) response to cases of child maltreatment in the United States. *Aggression and Violent Behavior*, 25(Part A), 26–34. doi:10.1016/j.avb.2015.07.002
- Engelstad, F. (2006). *Vad är makt?* Stockholm: Natur & Kultur.
- Eriksson, M. & Näsman, E. (2011). *När barn som upplevt våld möter socialtjänsten. Om barns perspektiv, delaktighet och giltiggörande*. Stockholm: Gothia.
- Eriksson, M. & Näsman, E. (2012). Interviews with children exposed to violence. *Children & Society*, 26(1), 63–73. doi:10.1111/j.1099-0860.2010.00322.x
- Eriksson, M. & Näsman, E. (2015). Vad barn säger om möten med professionella. I: M. Eriksson, Å. Källström Cater & E. Näsman (red.). *Barns röster om våld. Att lyssna, tolka och förstå* (s.61-76). Malmö: Gleerups.
- Fangen, K. (2011). Deltagande observation. I: K. Fangen & A-M. Sellerberg (red.), *Många möjliga metoder* (s. 37–56). Lund: Studentlitteratur.
- Flyvbjerg, B. (2006). Five misunderstandings about case-study research. *Qualitative Inquirer*, 12(2), 219–245. doi:10.1177/1077800405284363
- Forslund, K. & Jacobsen, M. (2010). *Professionell kompetens för arbete med barn*. Malmö: Gleerups Utbildning.
- Forsman, M. (2017). The Swedish "special representatives for children" and their role in Barnahus. I: S. Johansson, K. Stefansen, E. Bakkeiteig & A. Kaldal (red.), *Collaborating against child abuse exploring the Nordic Barnahus model* (s. 221–248). Cham: Palgrave Macmillan.
- Foucault, M. (2003). *Övervakning och straff. Fängelsets födelse* (4. uppl.). Lund: Arkiv.
- FRA, European Union Agency for Fundamental Rights (2017). *Child-friendly justice perspectives and experiences of children involved in juridical proceeding as victims, witnesses or parties in nine EU member states*. Luxembourg: Publication Office of the European Union.
- Frelin, A. (2012). *Lyhörda lärare. Professionellt relationsbyggande i förskola och skola*. Stockholm: Liber.
- Friis, E. (2008). *Sociala utredningar om brottsutsatta barn. Målgrupp, handläggning och insatser. Delrapport 3 i utvärderingen av nationell försöksverksamhet med Barnahus 2006–2007* (2008:3). Lund: Sociology of Law, Lunds universitet.
- Gilbert, N., Parton, N. & Skivenes, M. (2011a). Changing patterns of response and emerging orientations. I: N. Gilbert, N. Parton. & M. Skivenes (red.), *Child Protection Systems. International Trends and Orientations*. New York: Oxford University Press.
- Gilbert, N., Parton, N. & Skivenes, M. (2011b). Introduction. I: N. Gilbert, N. Parton & M. Skivenes (red.), *Child protection systems. International trends and orientation*. New York: Oxford University Press.
- Goffman, E. (1956). The nature of deference and demeanor. *American Anthropologist*, 58(3), 473–502. doi:10.1525/aa.1956.58.3.02a00070

- Goffman, E. (1990). *The presentation of self in everyday life*. London: Penguin.
- Goffman, E. (1994). *Jaget och maskerna. En studie i vardagslivets dramatik* (3. uppl.). Stockholm: Rabén Prisma.
- Goffman, E. (2011). *Stigma: den avvikandes roll och identitet* (3. uppl.). Stockholm: Norstedt.
- Guba, E. G. (1981). ERIC/ECTJ Annual Review Paper. Criteria for assessing the trustworthiness of naturalistic inquiries. *Educational Communication and Technology*, 20(2), 75–91.
- Hacking, I. (1999). *The social construction of what?* Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Halldén, G. (2003). Barnperspektiv som ideologiskt eller metodologiskt begrepp. *Pedagogisk forskning i Sverige*, 8(1–2), 12–23.
- Hart, R. A. (1992). *Children's participation. From tokenism to citizenship*. Florence: UNICEF, cop. 1992.
- Hart, R. A. (2008). Stepping back from "the ladder". Reflections on a model of participatory work with children. I: A. Reid, B. Bruun Jensen, J. Nikel & V. Simonovska (red.), *Participation and learning* (s. 19–31). Dordrecht: Springer.
- Hedenborg, S. (2005). Svensk barndomshistoria. I: C. Heywood (red.), *Barndomshistoria* (s. 255–327). Lund: Studentlitteratur.
- Heimer, M., Näsman, E. & Palme, J. (2017). *Rättighetsbärare eller problembärare? Barns rätt att komma till tals och socialtjänstens insatser*. Stockholm: Stiftelsen Allmänna barnhuset.
- Herbert, J. L. & Bromfield, L. (2016). Evidence for the efficacy of the Child Advocacy Center model. A systematic review. *Trauma, Violence & Abuse*, 17(3), 341–357. doi:10.1177/1524838015585319
- Hershkowitz, I., Horowitz, D. & Lamb, M. E. (2007). Individual and family variables associated with disclosure of child abuse in Israel. I: M-E. Pipe, M. Lam, Y. Orbach & A-C. Cederborg (red.), *Child sexual abuse disclosure, delay and denial* (s. 65–75). London: Routledge.
- Hochschild, A. R. (2012). *The managed heart. Commercialization of human feeling*. Berkeley, CA: University of California Press.
- Holm, U. (2009). *Det räcker inte att vara snäll. Om empati och professionellt bemötande inom människovårdande yrken* (2. utg.). Stockholm: Natur & Kultur.
- Holmsten, S. (2010). *"Det viktigaste är att bli trodd när nå't är jobbigt". En studie av Barnahus i Västmanland*. Rapport 2010:1. VKL Västmanlands kommuner & landsting.
- Hultman, E. (2013). *Barnperspektiv i barnavårdsutredningar. Med barns hälsa och barns upplevelser i fokus* [Doktorsavhandling, Linköpings universitet] <http://liu.divaportal.org/smash/get/diva2:668992/fulltext01.pdf>

- Irvine, A. (2011). Duration, dominance and depth in telephone and face-to-face interviews. A comparative exploration. *International Journal of Qualitative Methods*, 10(3), 202–220. doi:10.1177/160940691101000302
- James, A., Jenks, C. & Prout, A. (1998). *Theorizing childhood*. Cambridge: Polity Press.
- Jensen, T. K. (2012). Intervjuer med barn og unge i spesielt vanskelige livssituasjoner. Kan vi snakke med barn om alt? I: E. Backe-Hansen & I. Frønes (red.), *Metoder og perspektiver i barne- og ungdomsforskning* (s. 95–120). Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Jernbro, C. & Janson, S. (2017). *Våld mot barn 2016. En nationell kartläggning*. Stockholm: Stiftelsen Allmänna Barnhuset.
- Johansson, E. (2003). Att närma sig barns perspektiv. Forskares och pedagogers möten med barns perspektiv. *Pedagogisk forskning i Sverige*, 8(1–2), 42–57.
- Johansson, S. (2008). *Myndighetssamverkan i Barnahus. Organisering, innehåll och process. Delrapport 4 i utvärderingen av nationell försöksverksamhet med barnahus 2006–2007*. (2008:4). Lund: Sociology of Law, Lunds universitet.
- Johansson, S. (2011). *Rätt, makt och institutionell förändring. En kritisk analys av myndigheters samverkan i barnahus* [Doktorsavhandling, Lunds universitet]. <https://portal.research.lu.se/ws/files/3440437/1856760.pdf>
- Johansson, S., Stefansen, K., Bakketeig, E. & Kaldal, A. (2017). Implementing the Nordic Barnahus model. Characteristics and local adaptations. I: S. Johansson, K. Stefansen, E. Bakketeig & A. Kaldal (red.), *Collaborating against child abuse exploring the Nordic Barnahus model* (s. 1–31). Cham: Palgrave Macmillan.
- Johnson, P. (2016). Goffman, growing up, and experienced relationality. Goffman and growing up. *Symbolic Interaction*, 39(3), 446–462. doi:10.1002/symb.235
- Jones, L. M., Cross, T. P., Walsh, W. A. & Simone, M. (2005). Criminal investigations of child abuse. The research behind "Best practices". *Trauma, Violence & Abuse*, 6(3), 254–268. doi:10.1177/1524838005277440
- Jonhed, A. L. (2016). *Utvärdering av Barnahus Skaraborg. Samverkan över kommun- och myndighetsgränser*. Working Papers and Reports Social work 6. Örebro: Örebro universitet.
- Jonsson, P. (2011). *Utvärdering av Barnahus i Örebro län*. Karlskoga: Karlskoga kommun, Socialförvaltningen.
- Justitiekanslet (2005). *Särskild företrädare för barn. Uppföljning om tillämpning av lagen (1999:998) om särskild företrädare för barn. 2005/06:RFR2*. Stockholm: Justitiekanslet.
- Kaldal, A., Diesen, C., Beije, J. & Diesen, E. F. (2010). *Barnahusutredningen 2010*. Stockholm: Jure.
- Kaldal, A., Landberg, Å., Eriksson, M. & Svedin, C-G. (2017). Children's right to information in Barnahus. I: S. Johansson, K. Stefansen, E. Bakketeig & A. Kaldal (red.), *Collaborating against child abuse exploring the Nordic Barnahus model* (s. 207–226). Cham: Palgrave Macmillan.

- Key, E. (1900). *Barnets århundrade. Studie af Ellen Key*. Stockholm: Albert Bonniers förlag.
- Kvale, S. (1996). *Interviews: an introduction to qualitative research interviewing*. Thousand Oaks: SAGE.
- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2009). *Den kvalitativa forskningsintervjun* (2. uppl.). Lund: Studentlitteratur.
- Källström Cater, Å. (2015). Vad barn säger om delaktighet. I: M. Eriksson, Å. Källström Cater & E. Näsman (red.). *Barns röster om våld. Att lyssna, tolka och förstå* (2. uppl., s. 229–243). Malmö: Gleerups.
- Källström Cater, Å. & Överlien, C. (2015). Etiska dilemman i forskning. I: M. Eriksson, Å. Källström Cater & E. Näsman (red.). *Barns röster om våld. Att lyssna, tolka och förstå* (2. uppl., s. 27–42). Malmö: Gleerups.
- La Rooy, D., Brubacher, S. P., Aromäki-Stratos, A., Cyr, M., Hershkowitz, I., Korkman, J., Myklebust, T., Naka, M., Peixoto, C.E., Roberts, K.P., Stewart, H. & Lamb, M. E. (2015). The NICHD protocol. A review of an internationally-used evidence-based tool for training child forensic interviewers. *Journal of Criminological Research, Policy and Practice*, 1(2), 76–89.
- La Rooy, D., Katz, C., Malloy, L. C. & Lamb, M. E. (2010). Do we need to rethink guidance on repeated interviews? *Psychology, Public Policy, and Law*, 16(4), 373–392. doi:10.1037/a0019909
- Landberg, Å. (2009). *Boken om Barnahus. Samverkan med barnet i centrum*. Stockholm: Gothia.
- Landberg, Å., Kaldal, A. & Eriksson, M. (2020). *Delaktighet genom kunskap, kontroll och gemenskap. Barnets väg genom Barnahus*. Lund: Studentlitteratur.
- Landberg, Å. & Svedin, C.-G. (2013). *Inuti ett Barnahus. En kvalitetsgranskning av 23 svenska verksamheter*. Stockholm: Linköpings universitet och Rädda barnen.
- Lange, A. & Mierendorff, J. (2009). Method and methodology in childhood research. I: J. Qvortrup, W. A. Corsaro & M-S. Honig (red.), *The Palgrave handbook of childhood studies* (s. 78–95). Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Leonard, M. (2007). With a capital "G". Gatekeepers and gatekeeping in eesearch with children. I: A. L. Best (red.), *Representing youth: methodological issues in critical youth studies* (s. 133–159). New York: New York University Press.
- Lewis, M. (2015). The origins of lying and deception in everyday life. *American Scientist*, 103(2), 128–135.
- Lincoln, Y. S. & Guba, E. G. (1985). *Naturalistic inquiry*. Beverly Hills, CA: Sage.
- Lind Haldorsson, O. (2017). *European Barnahus quality standards. Guidance for multidisciplinary and interagency response to child victims and witnesses to violence*. The PROMISE Project series. Council of the Baltic Sea States Secretariat and Child Circle.
- Lindholm, J. (2012). Polisförhör med barn. Mellan vision och praktik. *Locus*, 24(1–2), 81–99.

- Lippert, T., Cross, T. P., Jones, L. & Walsh, W. (2009). Telling interviewers about sexual abuse. Predictors of child disclosure at forensic interviews. *Child Maltreatment*, 14(1), 100–113. doi:10.1177/1077559508318398
- Martinsen, J. T. (2017). *Barns erfaringer med Statens barnehus. En kvalitativ studie*. Masteroppgave. Nord universitet.
- Mattsson, E. (2014). *Rättens iscensättning. Rum, framträdanden, gränser* [Doktorsavhandling, Stockholms universitet]. <http://su.diva-portal.org/smash/get/diva2:715206/FULLTEXT01.pdf>
- Mattsson, T. (2002). *Barnet och rättsprocessen. Rättssäkerhet, integritetsskydd och autonomi i samband med beslut om tvångsvård*. (145) [Doktorsavhandling]. Lunds universitet.
- Mattsson, T. (2008). Rättighetssubjekt och omsorgsobjekt. Hand i hand eller stick i stäv? Exemplet barn i institutionsvård. *Retfærd*, 31(2/121), 58–80.
- Mattsson, T. (2015). Att beforska barn och unga i hem, skola, samhällsvård och kriminalvård. *Nordisk socialrättslig tidskrift*, (11–12), 7–44.
- Merriam, S. B. (1994). *Fallstudien som forskningsmetod*. Lund: Studentlitteratur.
- Merriam, S. B. & Tisdell, E. J. (2016). *Qualitative research. A guide to design and implementation* (4. uppl.). San Francisco: Jossey-Bass.
- Merton, R. K. (1957). The role-set. Problems in sociological theory. *The British Journal of Sociology*, 8(2), 106–120.
- Modig, C. (2009). *Aldrig våld. 30 år av svensk lagstiftning mot barnaga*. Stockholm: Regeringskansliet och Rädda barnen.
- Morrow, V. & Richards, M. (1996). The ethics of social research with children. An overview 1. *Children & Society*, 10(2), 90–105. doi:10.1111/j.1099-0860.1996.tb00461.x
- Moshuus, G. H. (2012). Skulle jeg latt være å intervju Sandra? Om etnografi på barnefattigdom og snøballen som stoppet. I: E. Backe-Hansen & I. Frønes (red.), *Metoder og perspektiver i barne- og ungdomsforskning* (s. 121–135). Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Myklebust, T. (2017). The Nordic model of handling children's testimonies. I: S. Johansson, K. Stefansen, E. Bakketeig & A. Kaldal (red.), *Collaborating against child abuse exploring the Nordic Barnabus model* (s. 97–119). Cham: Palgrave Macmillan.
- National Children's Advocacy Center (2019). *History*. Hämtad 2020-05-24 från <https://www.nationalcac.org/history/>
- National Children's Alliance (2017). *Standards for accredited members 2017 edition*. National Children's Alliance.
- National Children's Alliance (2020). *Legislative advocacy for CACs*. Hämtad 2020-05-24 från <https://www.nationalchildrensalliance.org/legislative-advocacy-for-cacs/>

- Newberry, M. (2010). Identified phases in the building and maintaining of positive teacher-student relationships. *Teaching and Teacher Education*, 26(8), 1695–1703. doi:<http://dx.doi.org/10.1016/j.tate.2010.06.022>
- Newman, B. S., Dannenfelser, P. L. & Pendleton, D. (2005). Child abuse investigations. Reasons for using Child Advocacy Centers and suggestions for improvement. *Child and Adolescent Social Work Journal*, 22(2), 165–181. doi:10.1007/s10560-005-3416-9
- NICHD The National Institute of Child Health and Human Development (u.å.). *The National Institute of Child Health and Human Development (NICHD) Protocol. Intervjuguide*. Hämtad 2020-05-24 från <http://www.nichdprotocol.com/Stockholm.pdf>
- Nippert-Eng, C. E. (1996). *Home and work. Negotiating boundaries through everyday life*. Chicago, IL: University of Chicago Press.
- Nyberg, M., Olsson, V., Örtman, G., Pajalic, Z., Andersson, H. S., Blücher, A., Lindborg, A-L., Wendin, K. & Westergren, A. (2018). The meal as a performance. Food and meal practices beyond health and nutrition. *Ageing & Society*, 38(1), 83–107.
- Näsman, E. (1994). Individualization and institutionalization of childhood in today's Europe. I: J. Qvortrup, M. Bardy, G. Sgritta & H. Wintersberger (red.), *Childhood matters. Social theory, practice and politics* (s. 165–187). Aldershot: Avebury.
- Näsman, E. (2012). Varför särskilt om barn? I: E. Backe-Hansen & I. Frønes (red.), *Metoder og perspektiver i barne- og ungdomsforskning* (s. 33–57). Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Näsman, E., Källström Cater, Å. & Eriksson, M. (2015). Perspektiv på barns röster om våld. I: M. Eriksson, Å. Källström Cater & E. Näsman (red.), *Barns röster om våld. Att lyssna, tolka och förstå* (2. uppl., s. 7–23). Malmö: Gleerups.
- Ohrlander, K. (1991). *Barnhus. Om räddningsanstalter, barnhem, idiotanstalter, uppfostringsanstalter i Norden från 1700-talet till våra dagar*. Stockholm: Allmänna barnhuset.
- Olsson, A-M. E. (2007). *Barns berättelser om socialtjänstens utredningar. Samtal mellan socialsekreterare och barn*. Länsstyrelsen i Skåne län.
- Olsson, A-M. E. (2017a). *Barn i Barnahus. En främmande fågel i Socialtjänstens service- och familjesystem*. Kristianstad: Forskningsplattformen Hälsa i Samverkan, Höskolan Kristianstad.
- Olsson, A-M. E. (2017b). Barns deltagande och medskapande i sociala utredningar om barns och familjers behov och resurser. ”Barnavårdsutredningar” och Barnahus. I: B. Nilsson & E. Clausson (red), *Barnsliga sammanhang. Forskning om barns och ungdomars hälsa, välbefinnande och delaktighet* (s. 21–33). Kristianstad: Kristianstad University Press.

- Olsson, A-M. E. (2017c). *Barns hälsa. Barn i Barnahus och BBIC-utredningar*. Kristianstad: Forskningsplattformen Hälsa i Samverkan, Högsolan Kristianstad.
- Olsson, A-M. E. (2019). *Rapport V. Barns röster om förälders deltagande i internationella militära insatser – i barnens perspektiv*. Kristianstad: Kristianstad University Press.
- Olsson, A-M. E. & Kläfverud, M. (2017). To be summoned to Barnahus. Children's perspectives. I: S. Johansson, K. Stefansen, E. Bakketeig & A. Kaldal (red.), *Collaborating against child abuse. Exploring the Nordic Barnahus model*. (s. 57–74). Cham: Palgrave Macmillan.
- Ottosson, L., Eastmond, M. & Schierenbeck, I. (2013). Safeguarding a child perspective in asylum reception. Dilemmas of children's case workers in Sweden. *Journal of Refugee Studies*, 26(2), 247–264.
- Patton, M. Q. (2002). *Qualitative research & evaluation methods* (3. uppl.). London: SAGE.
- Pavlovskaia, E. & Åström, K. (2008). *Rättsliga perspektiv på barnet som brottsoffer. Delrapport 2 i utvärderingen av nationell försöksverksamhet med Barnahus 2006–2007* (2008:2). Lund: Sociology of Law, Lunds universitet.
- Polkinghorne, D. (1983). *Methodology for the human sciences. Systems of inquiry*. Albany: State University of New York Press.
- Ponnert, L. (2015). Barnets bästa i teori och praktik. När olika logiker möts. *Socionomens forskningssupplement* (6), 44–56.
- Ponnert, L. (2019). Barnkonventionen som lag och idé i ett familjestödjande system. Vad kan det innebära för social barnavård i Sverige? I: L. Ponnert & A. Sonander (red), *Perspektiv på barnkonventionen. Forskning, teori och praktik* (s. 105–130). Lund: Studentlitteratur.
- Ponnert, L. & Sonander, A. (2019). Barn, barnkonventionen och professionella aktörer. I: L. Ponnert & A. Sonander (red.), *Perspektiv på barnkonventionen. Forskning, teori och praktik* (s. 417–428). Lund: Studentlitteratur.
- Pramling Samuelsson, I., Sommer, D. & Hundeide, K. (2011). *Barnperspektiv och barnens perspektiv i teori och praktik*. Stockholm: Liber.
- Promise (2019). *The PROMISE child participation tool*. Hämtad 2021-04-04 från <https://www.childrenatrisk.eu/promise/the-promise-child-participation-tool/>
- Prop. 1994/95:224. *Barns rätt att komma till tals*. <https://data.riksdagen.se/fil/0536FEA0-4788-4506-806A-382025A6313D>
- Prop. 1998/99:133. *Särskild företrädare för barn*. <https://www.regeringen.se/49bb6e/contentassets/1c15d63667154e3a99f5550eb22c6fea/sarskild-foretradare-for-barn>
- Prout, A. & James, A. (1997). A new paradigm for the sociology of childhood? Provenance, promise and problems. I: A. James & A. Prout (red.), *Constructing and reconstructing childhood. Contemporary issues in the sociological study of childhood* (2. uppl., s. 7–33). London: Falmer.

- Qvortrup, J. (2009a). Are children human beings or human becomings? A critical assessment of outcome thinking. *Rivista Internazionale di Scienze Sociali*, 117(3/4), 631–653.
- Qvortrup, J. (2009b). Childhood as a structural form. I: J. Qvortrup, W. A. Corsaro & M. S. Honig (red.), *The Palgrave handbook of childhood studies* (s. 21–33). Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Rasmusson, B. (2008). "Det är ju inget dagis precis". *Barns och föräldrars upplevelser av kontakter med Barnahus. Delrapport 6 i utvärderingen av nationell försöksverksamhet med Barnahus 2006–2007*. Lund: Sociology of Law, Lunds universitet.
- Rasmusson, B. (2011). Children's Advocacy Centers (Barnahus) in Sweden. Experiences of children and parents. *Child Indicators Research*, 4(2), 301–321. doi:10.1007/s12187-010-9094-y
- Reddy, N. & Ratana, K. (2002). *A journey in children's participation*. Vimanapura: The Concerned for Working Children.
- Regeringsbeslut A2020/00866/JÄM. *Regleringsbrev för budgetåret 2020 avseende anslag 3:1 Särskilda jämställdhetsåtgärder*.
<https://www.esv.se/statsliggaren/regleringsbrev/?rbid=20832>
- Regeringsbeslut Ju2005/1181/KRIM. *Uppdrag att medverka till etablering av flera försöksverksamheter med samverkan under gemensamt tak vid utredningar kring barn som misstänks vara utsatta för allvarliga brott*.
- Regeringsbeslut S2018/00212/FST. *Uppdrag angående utvärdering av barnahus*.
<https://www.regeringskansliet.se/regeringsuppdrag/2018/01/uppdrag-angaende-utvardering-av-barnahus/>
- Regeringsbeslut S2018/03927/JÄM. *Uppdrag om att stärka barnahusens kompetens som hedersrelaterat våld och förtryck*.
<https://www.regeringen.se/49ec5a/contentassets/9272ac6c9ef7441aa377bf63381a7709/uppdrag-om-att-starka-barnahusens-kompetens-om-hedersrelaterat-vald-och-fortryck.pdf>
- Rejmer, A. & Hansen, H. (2008). "Känner du till skillnaden mellan lögn och sanning?" *En analys av förundersökningar. Delrapport 5 i utvärderingen av nationell försöksverksamhet med Barnahus 2006–2007*. Lund: Sociology of Law, Lunds universitet.
- Richards, L., & Morse, J. M. (2013). *Readme first for a user's guide to qualitative methods*. (3. uppl.). Los Angeles: Sage.
- Rikspolisstyrelsen (2009). *Delredovisning av regeringsuppdrag avseende gemensamma nationella riktlinjer kring barn som misstänks ha varit utsatta för brott och kriterier för landets Barnahus*. Stockholm: Rikspolisstyrelsen.
- Rikspolisstyrelsen, Rättsmedicinalverket, Socialstyrelsen & Åklagarmyndigheten. (2008). *Barnahus. Försöksverksamhet med samverkan under gemensamt tak vid misstanke om brott mot barn*. Stockholm: Rikspolisstyrelsen, Rättsmedicinalverket, Socialstyrelsen & Åklagarmyndigheten.

- Rindstedt, C. (2013). *Barn möter vården*. Lund: Studentlitteratur.
- Saksø, T. (2017). Barn i Barnahus. Sjukvårdssökande före, under och efter Barnahus. I: A-M. E. Olsson (red.), *Barns hälsa. Barn i Barnahus och BBIC-utredningar* (s. 19–32). Kristianstad: Forskningsplattformen Hälsa i samverkan, Högskolan Kristianstad.
- Sallnäs, M., Wiklund, S. & Lagerlöf, H. (2010). Samhällsvårdade barn, gatekeeping och forskning. *Socialvetenskaplig tidskrift*, 17(2), 116–133.
- Sandin, B. & Halldén, G. (2003). *Barnets bästa. En antologi om barndomens innebörder och välfärdens organisering*. Eslöv: B. Östlings bokförlag Symposion.
- Schene, P. (1998). Past, present and future roles of child protective services. *The Future of children*, 8(1), 23–38.
- Schene, P. (2006). Forming and sustaining partnership in child and family welfare. The American experience. I: N. Freymond & G. Cameron (red.), *Towards positive systems of child and family welfare. International comparisons of child protection* (s. 84–117). Toronto: University of Toronto Press.
- Schiratzki, J. (2003). Barnkonventionen och barnets bästa. Globalisering med reservation. I: B. Sandin & G. Halldén (red.), *Barnets bästa: En antologi om barndomens innebörder och välfärdens organisering* (s. 25–52). Eslöv: Brutus Östlings bokförlag Symposium.
- Schiratzki, J. (2019). *Barnrättens grunder*. (7 upplag.). Lund: Studentlitteratur.
- Seel, M. (2008). Iscenesättning som tillsynebringelse. *Peripeti*, (9), 7–18.
- SFS 1942:740. *Rättegångsbalken*. https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/rattengangsbalk-1942740_sfs-1942-740
- SFS 1947:948. *Förundersökningskungörelsen*. https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/forundersokningskungorelse-1947948_sfs-1947-948
- SFS 1949:381. *Föräldrabalk*. https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/foraldrabalk-1949381_sfs-1949-381
- SFS 1962:700. *Brottsbalk*. https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/brottsbalk-1962700_sfs-1962-700
- SFS 1999:997. *Lag om särskild företrädare för barn*. https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/lag-1999997-om-sarskild-foretradare-for-barn_sfs-1999-997
- SFS 2001:435. *Socialtjänstlag*. https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/socialtjanstlag-2001435_sfs-2001-435
- SFS 2003:460. *Lag om etikprövning av forskning som avser människor*. https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/lag-2003460-om-etikprovnig-av-forskning-som_sfs-2003-460
- SFS 2010:800. *Skollag*. https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/skollag-2010800_sfs-2010-800

- SFS 2017:30. *Hälsö- och sjukvårdslag*. https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/halso--och-sjukvardslag_sfs-2017-30
- SFS 2018:532. *Förordning om ändring i förordningen (1999:998) om särskild företrädare för barn*. <https://svenskförfattningssamling.se/sites/default/files/sfs/2018-05/SFS2018-532.pdf>
- SFS 2018:1197. *Lag om Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter*. https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/lag-20181197-om-forenta-nationernas-konvention_sfs-2018-1197
- Shannon, D. (2011). *Den polisanmälda barnmisshandeln. Utvecklingen fram till 2009. Rapport 2011:16*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Shotter, J. (2006). Understanding process from within. An argument for "witness"-thinking. *Organization Studies*, 27(4), 585–604. doi:10.1177/0170840606062105
- Simpson, R. (2017). The police officer perception project (POPP). An experimental evaluation of factors that impact perceptions of the police. *Journal of Experimental Criminology*, 13(3), 393–415. doi:10.1007/s11292-017-9292-4
- Sjöberg, K. (2011). *The ethnographic encounter. Fieldwork among the Ainu, the Lubicon Cree and Wall Street brokers*. Lund: Sekel.
- Skivenes, M. & Strandbu, A. (2006). A child perspective and children's participation. *Children, Youth & Environments*, 16(2), 10–27.
- Skivenes, M. & Sørsdal, L. M. (2018). The child's best interest principle across child protection jurisdictions. I: A. Falch-Eriksen & E. Backe-Hansen (red.), *Human rights in child protection implications for professional practice and policy* (s. 59–88). Cham: Springer International Publishing.
- Skoog, V. (2013). *Barn som flyttas i offentlig regi: En studie av förekomst och upplevelser av instabil samhällsvård för barn*. [Doktorsavhandling, Umeå universitet] <http://umu.diva-portal.org/smash/get/diva2:619291/FULLTEXT01.pdf>
- Skolverket (2020). *Tillsynsansvaret*. Hämtad 2020-05-24 från <https://www.skolverket.se/regler-och-ansvar/ansvar-i-skolfragor/tillsynsansvaret>
- Socialstyrelsen (2012). *Dokumentation av barnets bästa inom socialtjänsten*. Västerås: Edita Västra Aros.
- Socialstyrelsen. (2019). *Anmälningar om barn som far illa eller misstänks fara illa. Nationell kartläggning 2018*. Hämtad 2021-03-19 från www.socialstyrelsen.se
- Socialstyrelsen & Skolverket (2017). *Vägledning för elevhälsan*. Stockholm: Socialstyrelsen och Skolverket.
- Sommer, D. (2003). Børnesyn i utviklingspsykologien. Er et børneperspektiv muligt? *Pedagogisk Forskning i Sverige*, 8(1–2), 85–100.
- Sommer, D., Pramling Samuelsson, I. & Hundeide, K. (2013). Early childhood care and education. A child perspective paradigm. *European Early Childhood Education Research Journal*, 21(4), 459–475.

- SOSFS 2014:6. *Socialstyrelsens allmänna råd om handläggning av ärenden gällande barn och unga*. www.socialstyrelsen/publikationer
- SOU 2001:72. *Barnmisshandel. Att förebygga och åtgärda. Slutbetänkande*. <https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/statens-offentliga-utredningar/2001/08/sou-200172/>
- SOU 2016:19. *Barnkonventionen blir svensk lag. Betänkande*. <https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/statens-offentliga-utredningar/2016/03/sou-201619/>
- SOU 2019:32. *Straffrättsligt skydd för barn som bevittnar våld mellan närstående samt mot uppmaning och annan psykisk påverkan att begå självmord*. <https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/statens-offentliga-utredningar/2019/06/sou-201932/>
- Statens medieråd (2017). *Ungar & medier 2017*. Stockholm: Statens medieråd.
- Stebbins, R. A. (2006). Aldine Transaction introduction. I: D. Brissett & C. Edgley (red.), *Life as theatre. A dramaturgical sourcebook* (2. uppl., s. xi–xiii). New Brunswick, NJ: AldineTransaction.
- Stefansen, K. (2017). Staging a caring atmosphere. Child-friendliness in Barnahus as multidimensional. I: S. Johansson, K. Stefansen, E. Bakketeig & A. Kaldal (red.), *Collaborating against child abuse exploring the Nordic Barnahus model* (s. 35–56). Cham: Palgrave Macmillan.
- Stefansen, K., Gundersen, T. & Bakketeig, E. (2012). *Barnehusevalueringen 2012. Delrapport 2. En undersøkelse blant barn og pårørende, jurister og politifolk, samt ledere og ansatte*. Oslo: NOVA – Norsk Institutt for Forskning om Oppvekst, Velferd of Aldring.
- Stefansen, K., Johansson, S., Kaldal, A. & Bakketeig, E. (2017). Epilogue. The Barnahus model. Potentials and challenges in the Nordic context and beyond. I: S. Johansson, K. Stefansen, E. Bakketeig & A. Kaldal (red.), *Collaborating against child abuse exploring the Nordic Barnahus model* (s. 331–352). Cham: Palgrave Macmillan.
- Stiftelsen Allmänna Barnhuset (2019). *Det fjärde rummet. En modell för stöd och behandling för barn som utsatts för våld och övergrepp*. Stockholm: Stiftelsen Allmänna Barnhuset.
- Stiftelsen Allmänna Barnhuset (2020). *Efter barnförhöret. En modell för att ge stöd och information till barn och föräldrar vid misstanke om barnmisshandel*. Hämtad 2020-05-24 från <http://www.allmannabarnhuset.se/temaomraden/projekt/efter-barnforhoret/>
- Sturges, J. E. & Hanrahan, K. J. (2004). Comparing telephone and face-to-face qualitative interviewing. A research note. *Qualitative Research*, 4(1), 107–118.
- Sveriges Advokatsamfund (2016). *Advokatens uppdrag för svaga eller utsatta klienter*. Stockholm: Sveriges Advokatsamfund.

- Sveriges kommuner och landsting (2018). *Barnrättsperspektiv – vad innebär det?* Stockholm: Sveriges kommuner och landsting.
- Teoh, Y. & Lamb, M. (2013). Interviewer demeanor in forensic interviews of children. *Psychology, Crime & Law*, 19(2), 145–159. doi:10.1080/1068316X.2011.614610
- Thulin, J., Kjellgren, C. & Nilsson, D. (2020). Children's disclosure of physical abuse. The process of disclosing and the responses from social welfare workers. *Child Care in Practice*. doi:10.1080/13575279.2018.1555139
- Tiller, P-O. (1991). "Barnperspektivet". Om å se og bli sett. Vårt perspektiv på barn eller omvent? *Nytt fra forskning om barn i Norge*, (1).
- Tjora, A. (2011). Observationsstudiets sötma och de ibland lömska fältanteckningarna. I: K. Fangen & A-M. Sellerberg (red.), *Många möjliga metoder* (s. 145–170). Lund: Studentlitteratur.
- Turner, R. H. (1962/2006). Role taking. Process versus conformity. I: D. Brissett & C. Edgley (red.), *Life as theatre. A dramaturgical sourcebook* (2. uppl., s. 85–100). New Brunswick, NJ: AldineTransaction.
- Tønnessen, E. S. (2012). Bilder og lyd i dokumentasjon, metode og analyse. I: E. Backe-Hansen & I. Frønes (red.), *Metoder og perspektiver i barne- og ungdomsforskning* (s. 136–157). Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Ulvik, O. S. (2015). Talking with children. Professional conversations in a participation perspective. *Qualitative Social Work*, 14(2), 193–208. doi:10.1177/1473325014526923
- Unicef (2018a). *Barnkonventionen. FN:s konvention om barnets rättigheter*. Stockholm: UNICEF Sverige.
- Unicef (2018b). *Inget barn ska behöva utsättas för våld*. Hämtad 2021-04-04 från www.unicef.se/fakta/vald-mot-barn
- Unicef (2018c). *Vem skyddar mig mot våld? Barns egna berättelser om våld i hemmet och önskan om upprättelse*. Stockholm: Unicef Sverige.
- Unicef (u.å). *Barnkonventionen är vårt uppdrag*. Hämtad 2021-04-04 från <https://unicef.se/barnkonventionen>
- Vogl, S. (2013). Telephone versus face-to-face interviews. Mode effect on semistructured interviews with children. *Sociological Methodology*, 43(1), 133–177. doi:10.1177/0081175012465967
- von Bahr, J. (2019). Barns rätt att skyddas från våld. Från agaförbud till inkorporering av barnkonventionen. I: L. Ponnert & A. Sonander (red), *Perspektiv på barnkonventionen. Forskning, teori och praktik*. (s. 303- 325). Lund: Studentlitteratur.
- Wenke, D. (2017). *Enabling child-sensitive justice. The success story of the Barnahus model and its expansion in Europe*. The PROMISE Project series. Council of the Baltic Sea States Secretariat.
- Winnicott, D. W. (2003). *Lek och verklighet*. Stockholm: Natur & Kultur.

- Wiven-Nilsson, H. (2010). Ett beslut från Disciplinnämnden om särskild företrädare för barn väcker förvåning *Advokaten – tidskrift för Sveriges advokatsamfund*, 76(4), 34–35.
- Zetterström, R. (2005). Svenska barns hälso- och sjukvård. Ett mönster för andra länder. *Läkartidningen*, 102(23), 1808–1814.
- Åklagarmyndigheten (2016). *Handläggning av ärenden gällande övergrepp mot barn. Handbok*. Göteborg: Åklagarmyndigheten, Utvecklingscentrum.
- Åklagarmyndigheten (2019). *Brott mot barn. Åklagarens barnhandbok*. Göteborg: Åklagarmyndigheten, Utvecklingscentrum.
- Åklagarmyndigheten (2021). *Åklagarmyndighetens årsredovisning 2020*. Stockholm: Åklagarmyndigheten.
- Åklagarmyndigheten & Polismyndigheten (2018). *Förhör med barn. Förhör med vuxna som har osynliga funktionsnedsättningar.Handledning för polis och åklagare vid planering och genomförande*. Åklagarmyndigheten, Utvecklingscentrum Göteborg; Polismyndigheten, Utvecklingscentrum Väst; Polismyndigheten, Utvecklingscentrum Mitt.
- Åström, K. & Rejmer, A. (2008). *Det blir nog bättre för barnen. Slutrapport i utvärderingen av nationell försöksverksamhet med Barnahus 2006–2007 (2008:7)*. Lund: Sociology of Law, Lunds universitet.

Bilagor

Bilaga 1: Inbjudan till deltagande

Bilaga 2: Information till socialsekreterare vid samråd

Bilaga 3: Informationsbrev föräldrar

Bilaga 4: Informationsbrev barn

Bilaga 5: Inbjudan till trygghetspersoner

Bilaga 6: Informationsbrev till trygghetspersoner

Bilaga 7: Intervjuguide barn

Bilaga 8: Intervjuguide föräldrar

Bilaga 9: Intervjuguide trygghetsperson

Bilaga 10. Intervjupersoner

Bilaga 11: Skriftligt material

Bilaga 1

Högskolan Kristianstad
291 88 Kristianstad
044-20 30 00
www.hkr.se

Sidan 1 av 1

Inbjudan till forskningsprojektet:

"Barn i Barnahus – tvärvetenskaplig studie ur barnperspektiv"

Forskningsplattformen för Hälsa i Samverkan, Högskolan Kristianstad

Vi som skriver till Dig är forskare respektive doktorand på Högskolan Kristianstad. Vi har bitt socialtjänsten hjälpa oss att skicka ut denna inbjudan. Den skickas till Dig då Du/Ert barn varit i kontakt med [REDACTED] barnahus.

Barnahuset ska bedrivas på bästa sätt för de barn som kommer till Barnahuset. Forskningen är viktig för att förbättra Barnahusets verksamhet för de barn och föräldrar som i framtiden kommer att besöka Barnahuset.

Forskarna vill därför lyssna till barns och föräldrars berättelser om Barnahuset och de kontakter (t ex med läkare eller socialtjänst) som de haft i samband med barnahusbesöket.

Det är helt frivilligt att delta i forskningen. Deltagande i forskningen är skilt från övriga utredningar. Det är bara vi som har tillgång till det som Du eller Ditt barn berättat i samband med forskningen. Materialet förvaras inlåst. Vi kommer att skriva om forskningen i artiklar och i bokform. Vi kommer också att berätta om forskningen för de som arbetar med verksamheten. Det kommer då inte att framgå vilka som deltagit. Era berättelser beskrivs tillsammans med andra föräldrars och barns berättelser. Det är bara vi som ansvarar för forskningen som kan spåra det som Du sagt till Dig eller Din familj. Om Du deltar i forskningen kan Du avbryta Din medverkan och Du behöver inte förklara varför.

Är Du intresserad?
Kontakta någon av oss,

Forskare och projektledare
Ann-Margreth E. Olsson,
Högskolan Kristianstad
[REDACTED]

Doktorand i socialt arbete
Maria Kläfverud
Högskolan Kristianstad
[REDACTED]

Bilaga 2

Högskolan Kristianstad
291 88 Kristianstad
044 20 30 00
www.hkr.se

Sidan 1 av 1

Till socialsekreterare i samband med samråd eller polisförhör på Barnhuset

[REDACTED] Barnhuset följs av forskare från Högskolan Kristianstad. Forskningen är viktig för att säkra Barnhusets kvalitet och utveckla det sociala arbetet. En del av forskningen är att forskarna vill lyssna på barn och deras föräldrars berättelser om Barnhuset, samt de kontakter som de haft i och i anslutning till Barnhuset.

För att kunna genomföra forskningen behöver vi hjälp av Er socialsekreterare (efter genomfört polisförhör):

1. Förfrågan om forskaren får ta kontakt

- **Lämna "Inbjudan till forskningsprojekt"** (se Bilaga) till vårdnadshavarna (och den unge om denne är över 15 år). **Fråga om forskare får ta kontakt med dem.** Forskarna vill intervjua barn och/eller föräldrar om deras erfarenhet av kontakt med Barnhuset. Om de svarar "ja" kommer vi att informera dem lite utförligare och de får skriva på ett samtycke.
- **När vårdnadshavarna är tillfrågade önskar forskarna besked om huruvida de svarar "ja" eller "nej".** *OBS! Vi önskar alltså besked även om de svarat "nej" när de tillfrågats.* Vid kontakt med oss använd det ärendenummer som ni fått på Barnhuset.

Det är upp till Er socialsekreterare att bedöma *när* det är lämpligt att ta upp frågan om forskningen med vårdnadshavarna.

2. Information om forskares närvaro vid medhörning

- **Om forskare varit med vid medhörning ska socialsekreteraren informera vårdnadshavaren om det i efterhand.** Vid förhören är det i de flesta fall den särskilda företrädaren som ger samtycke till det. Om socialsekreterare inte har möjlighet att informera kan Barnhusets samordnare göra det efter överenskommelse mellan socialsekreteraren och samordnaren.

Ovanstående gäller ALLA ärenden på Barnhuset. Tveka inte att höra av Er om Ni har några frågor.

Ett stort TACK för hjälpen!

Ann-Margreth Olsson
D.Prof. universitetslektor Socialt arbete
Projektledare
[REDACTED]

Maria Kläfverud
Doktorand Socialt arbete
[REDACTED]

Högskolan Kristianstad
291 88 Kristianstad
044-20 30 00
www.hkr.se

Sidan 1 av 3

Projekt "Barn i Barnahus"
Forskningsplattformen för Hälsa i
Samverkan
D.Prof. Ann-Margreth Olsson,
universitetslektor i socialt arbete

*Till respektive
vårdnadshavare och barn.
Barn över 15 år har rätt
att självständigt ta
ställning. 2 ex varav 1 ex
till forskningsperson, 1 ex
till forskare*

Information om och samtal till att delta i studien "Barn i Barnahus"

Hur blir det för barn att besöka barnahus? Vad berättar barn om barnahus och de undersökningar och utredningar barnen är med om kopplat till barnhuset? Detta är frågor som vi ställer i ett forskningsprojekt inom Högskolan Kristianstad som kallas "Barn i Barnahus – tvärvetenskaplig studie av barnahusverksamhet ur barnperspektiv". *Forskningen sker separat och är helt självständig från socialtjänstens, sjukvårdens och polisens arbete.* Forskningen syftar till att förbättra verksamheten och för de barn och familjer som i framtiden kommer i kontakt med barnahus. Forskningen handlar alltså *inte* om att påverka de bedömningar, utredningar eller insatser som Ditt barn och Er familj är, ska eller har varit med om. Forskningen kommer att leva sitt eget liv vid sidan om verksamheten på barnhuset. Då och då kommer vi som forskare, respektive doktorand, att berätta i stora drag för dem som arbetar i verksamheten om vad som kommer fram i forskningen. Detta kommer vi att skriva om och Ni kan när som helst kontakta någon av oss och få det vi skriver sänt till Dig.

Bakgrunden till undersökningen är att fler och fler barnahus byggs upp runt om i landet. De syftar till att förbättra det stöd som ska ges till barn som misstänks ha blivit utsatta för brott och att utredningsarbetet ska bli effektivare. Genom detta forskningsprojekt hoppas vi att kunna medverka till att barnahus i Sverige kan bli än mer anpassade till barns behov och att stödet till barn och föräldrar, i samband med barnahuskontakter och utredningar, förbättras både från socialtjänstens och sjukvårdens sida.

Vi som skriver till Dig heter Ann-Margreth Olsson, forskare, och Maria Kläfverud, doktorand, vid Högskolan Kristianstad. Vi har fått Ditt namn från socialsekreterare NN/läkare NN efter att Du har gett Din tillåtelse. Vi vill nu fråga Dig om Ditt samtycke till att delta i forskningsprojektet "Barn på barnahus" och att bli intervjuad om dina erfarenheter av barnahus och de utredningar som gjorts i samband med kontakterna med barnahus. Deltagande innebär också att forskaren tar del av den sociala utredningen, förundersökningen, eventuella läkarintyg och därvid återkommande samtal mellan socialsekreterare och läkare. Allt som kommer fram kommer att behandlas helt konfidentiellt. Materialet kommer att hanteras med forskningssekretess, analyseras tillsammans med andra intervjuer och vid publicering av forskningen är Du försäkrad fullständig anonymitet. Bara vi som ansvarar för forskningen kommer att kunna spåra det Du sagt till Dig eller din familj. Alltså kommer de som arbetar på barnhuset eller de som Du möter i andra sammanhang, INTE veta vad just Du eller Ditt barn berättat. Era berättelser kommer att ingå i kontinuerliga forskningsrapporter där flera barns och föräldrars berättelser

sammanförs. Undersökningen omfattar barn och familjer [REDACTED]
[REDACTED]

Här tillfrågar vi Dig som är vårdnadshavare både om (1) Ditt eget deltagande och (2) Ditt barns deltagande om han eller hon är under 15 år. Barn över 15 år har rätt att självständigt ta ställning om de vill delta. Om Du samtycker ber vi Dig att ange detta i slutet av detta brev och underteckna. Vill Du ha mer information står vi till förfogande (se kontaktuppgifter nedan).

Observera att om Du väljer att avstå från att delta i forskningen så påverkar detta inte på något sätt behandlingen på barnhuset eller andra kontakter i sammanhanget.

Vid intervjun kommer någon av oss att ställa frågor om Dina kontakter med barnhuset, besöket där och vad som hänt därefter under utredningstiden och Du väljer själv vilka frågor Du vill svara på. Om det blir möjligt och Du/Ni vill, så intervjuar någon av oss Er både tillsammans och var för sig. Intervjuerna tar cirka 1 timme. Vi kan träffas på den plats Du/Ni väljer.

Om Du vill, spelar vi in samtalet och intervjuerna med videokamera. Efteråt är det så mycket lättare för oss som forskare att lyssna på det Du/Ni sagt om vi också kan se Dig/Er. Om Du inte vill att video används, så finns alternativ; att vi bara spelar in ljudet eller gör anteckningar.

Medverkan i studien är helt frivillig. När som helst kan Du välja att avbryta Ditt deltagande. Publiceringen av forskningen kommer att ske i artikel- och i bokform, samt en doktorsavhandling. Detta kommer att kunna följas på Högskolans Kristianstads hemsida. Om Du vill ta del av vad vi skriver och publicerar, berätta detta för någon av oss vid intervjun eller kontakta någon av oss senare.

Ann-Margreth E. Olsson
D.Prof., universitetslektor i socialt arbete
Sektionen för Hälsa och Samhälle

Maria Kläfverud
Doktorand socialt arbete
Sektionen för Hälsa och Samhälle

[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]

Nedanstående lämnas till forskaren

..... (ort och datum)

Jag har fått muntlig och skriftlig information om projektet "Barn i Barnahus – en tvärvetenskaplig studie av barnahusverksamhet ur barnperspektiv". Jag har blivit informerad om att jag kommer att bli intervjuad och att det insamlade materialet kommer att bearbetas konfidentiellt.

Mitt deltagande är helt frivilligt och jag kan avbryta mitt deltagande när som helst utan att tala om varför.

Utifrån ovanstående förutsättningar samtycker jag till följande:

Att jag själv deltar i forskningsprojektet och i intervjuer _____ (kryss = ja)

Att mitt barn deltar i intervjuer tillsammans med mig _____ (kryss = ja)

Att mitt barn deltar i enskild intervju med forskare i projektet _____ (kryss = ja)

..... (namnteckning)

Högskolan Kristianstad
291 88 Kristianstad
044-20 30 00
www.hkr.se

Sidan 1 av 3

Projekt "Barn i Barnahus"
Forskningsplattformen för Hälsa i
Samverkan
D.Prof. Ann-Margreth Olsson
[Redacted]

*Till barn. Barn över
15 år har rätt att
självständigt ta
ställning. Alla
deltagande barn
tillfrågas.*

Information om och samtycke till att delta i studien "Barn i Barnahus"

Vi som skriver till dig heter Ann-Margreth Olsson, forskare och Maria Kläfverud, doktorand vid Högskolan Kristianstad. Vi har fått ditt namn från socialsekreterare NN/läkare NN efter att dina föräldrar sagt ja till detta.

Du och Dina föräldrar är bland dem som tillfrågats om ni vill vara med i forskningsprojektet "Barn på Barnahus". I Sverige startas på flera håll sådana hus och då har det blivit jätteviktigt att ta reda på hur detta blir för de barn som kommer dit. *Forskningen sker separat och är helt självständig från socialtjänstens, sjukvårdens och polisens arbete.* Forskningen syftar till att göra barnahusen bättre och de utredningar som socialsekreterare och, om du behövt träffa läkare, dessa gör vid sådana här tillfällen. Förhoppningsvis ska detta bidra till att barn som i framtiden kommer i kontakt med barnahus och utredningar, kommer möta professionella som ännu mer kan lyssna på vad barn vill och behöver i dessa sammanhang. Forskningen handlar alltså *inte* om att påverka de bedömningar, utredningar eller insatser som Du och Din familj är, ska eller har varit med om. Forskningen kommer att leva sitt eget liv vid sidan om verksamheten på barnhuset. Då och då kommer vi som forskare och doktorand berätta i stora drag för de som arbetar i verksamheten om vad som kommer fram i forskningen. Detta kommer vi att skriva om och du kan när som helst kontakta någon av oss och få det vi skriver sänt till dig.

Det är därför vi kontaktar Dig och frågar Dig om du skulle vilja träffa någon av oss en eller flera gånger, om du vill, och bli intervjuad om hur det var för Dig att besöka Barnahus och allt som hände runt om. Deltagandet innebär också att vi som forskare tar del av det som skrivits om dig i den sociala utredningen, förundersökningen, eventuella läkarintyg och därvid återkommande samtal mellan socialsekreterare och läkare. Allt som kommer fram kommer att behandlas helt konfidentiellt vilket betyder att det hålls hemligt för utomstående.

Innan du bestämmer Dig vill vi lova Dig att det som du säger till oss, det kommer vi *inte* avslöja för någon om att det var Du som sa det. Det kallas forskningssekretess. Vi kommer att intervjua flera barn och föräldrar. Sedan skriver vi om vad ni har berättat. Då kommer det inte gå att läsa ut vad just du eller dina föräldrar har sagt, utan detta kommer flätas samman med vad andra barn och barns föräldrar berättat. Undersökningen omfattar barn och familjer [Redacted]

[Redacted] Givetvis är det viktigt att det som du berättar

kommer med i forskningsrapporterna, men vi får inte säga ditt namn eller något som gör att någon utomstående kan känna igen dig i det du sagt.

Vi kommer heller inte berätta för din socialsekreterare och andra som du träffat på Barnhuset vad just du sagt. Så det du säger till oss som forskare kommer inte att kunna påverka vad som görs för att hjälpa Dig och Din familj.

Dina föräldrar har fått ett likande brev som det här. Om du är 15 år så har du rätt att bestämma själv om du vill delta i forskningen eller inte. Är Du under 15 år så krävs att dina föräldrar också säger ja till att du deltar. Deltagandet i intervju och samtal med någon av oss som forskare är helt frivilligt oavsett hur gammal du är. Vill ni ha mer information står vi till förfogande (se kontaktuppgifter nedan).

Observera att om du väljer att avstå från att delta i forskningen så påverkar detta inte på något sätt behandlingen på barnhuset eller andra kontakter i sammanhanget.

Vid intervjun kommer vi att ställa frågor om dina kontakter med barnhuset, besöket där och vad som hänt därefter under utredningstiden. Om det blir möjligt och du/ni vill, så intervjuar någon av oss er både tillsammans och var för sig. Intervjuerna tar cirka 1 timme. Vi kan träffas på den plats du/ni väljer.

Om du vill, spelar vi in vårt samtal och intervjuerna med videokamera. Efteråt är det så mycket lättare för oss som forskare att lyssna på det du/ni sagt om vi också kan se dig/er. Om du inte vill att video används, så finns alternativ; att vi bara spelar in ljudet eller gör anteckningar.

Medverkan i studien är helt frivillig. När som helst kan du välja att avbryta ditt deltagande. Publiceringen av forskningen kommer att ske i artikel- och i bokform, samt doktorsavhandling. Detta kommer att kunna följas på Högskolans Kristianstads hemsida. Om du vill ta del av vad vi skriver och publicerar, berätta detta för någon av oss vid intervjun eller kontakta oss senare.

Ann-Margreth E. Olsson
D.Prof, universitetslektor i socialt arbete
Sektionen för Hälsa och Samhälle
Högskolan Kristianstad

Maria Kläfverud
Doktorand i socialt arbete
Sektionen för Hälsa och Samhälle
Högskolan Kristianstad

Nedanstående lämnas till forskaren

..... (ort och datum)

Jag har fått muntlig och skriftlig information om projektet "Barn i Barnahus – en tvärvetenskaplig studie av barnahusverksamhet ur barnperspektiv". Jag har blivit informerad om att jag kommer att bli intervjuad och att forskarna kommer att läsa och följa vad som händer i mitt ärende. Det insamlade materialet kommer att bearbetas konfidentiellt dvs. forskarna kommer inte berätta om mig för utomstående.

Det är frivilligt att delta i forskningen och jag bestämmer själv om jag vill delta när jag är 15 år. Om jag är yngre än 15 år så måste jag också ha mina föräldrars/mina vårdnadshavares tillåtelse. Forskarna frågar mina föräldrar. När som helst kan jag säga att jag inte längre vill vara med längre och då behöver jag inte tala om varför.

Utifrån ovanstående förutsättningar samtycker vi till följande:

Att vi deltar i forskningsprojektet och i intervjuer _____ (kryss = ja)

..... (namnteckning)

Bilaga 5

Högskolan Kristianstad
291 88 Kristianstad
044 20 30 00
www.hkr.se

Sidan 1 av 1

Till ”trygghetspersoner” i samband med polisförhör på Barnhuset

Inbjudan deltagande i forskningsprojekt

[REDACTED] Barnhuset följs av forskare från Högskolan Kristianstad genom projektet *”Barn i barnahus- tvärvetenskaplig studie ur barnperspektiv”*. Forskningen är viktig för att säkra Barnhusets kvalitet och utveckla det sociala arbetet. Bakgrunden till studien är att antalet barnahus ökat runt om i landet. Forskningen i denna studie har fokus på hur verksamheten inom barnahus, samt hur de utredningar som görs i anslutning till barnahus blir för barn och unga. Fokus är också hur barnahus kan förbättras med barnperspektiv och ur barns perspektiv. Forskningen stöds och finansieras av ”Forskningsplattformen hälsa i samverkan” på Högskolan Kristianstad.

Till polisförhör följs barn ibland av en för dem bekant person från t ex förskola eller skola, s k trygghetsperson. I studien vill vi bland annat höra vad trygghetspersoner som följt barn och unga till polisförhör på barnhuset har att berätta om besöket, hur Ni, utifrån Er erfarenhet, ser att barn upplever och förstår situationen före, under och efter barnahusbesöket. Vidare vill vi höra hur Ni upplevt besöket och kontakten utifrån Er roll som trygghetspersoner.

Deltagande innebär en intervju. Deltagandet är helt frivilligt. Du väljer själv vilka frågor Du vill svara på och Du kan även avbryta din medverkan helt. Materialet förvaras inlåst så att obehöriga inte har tillgång till det och det hanteras med forskningssekretess. När forskningen presenteras i skriftlig eller muntlig form kommer det inte att framgå vem som intervjuats och det ska inte gå spåra det som sagts till enskilda personer.

Om Du är intresserad ta då kontakt med Maria Kläfverud (kontaktuppgifter nedan). Du kan då få utförligare information och därefter ta ställning till om Du vill delta. Vill du hellre bli kontaktad kan du lämna dina kontaktuppgifter till samordnaren på barnhuset. Frågor om forskningsprojektet kan också besvaras av projektledare Ann-Margreth Olsson (kontaktuppgifter nedan).

Maria Kläfverud
Doktorand socialt arbete

Sektionen för Hälsa och Samhälle
Högskolan Kristianstad

[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]

Ann-Margreth Olsson
P. Dr, universitetslektor Projektledare

Sektionen för Hälsa och Samhälle
Högskolan Kristianstad

[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]

Bilaga 6

Högskolan Kristianstad
291 88 Kristianstad
044-20 30 00
www.hkr.se

Projekt "Barn i Barnahus"
Forskningsplattformen Hälsa i
Samverkan
D.Prof. Ann-Margreth Olsson

Sidan 1 av 3

*Till deltagande
trygghetspersoner
Upprättas i 2 ex, 1
ex till
forskningspersonen
och 1 ex till
forskaren*

Information om och samtal till att delta i studien "Barn i Barnahus"

Hur blir det för barn att besöka barnahus? Vad berättar barn om barnahus och de undersökningar de är med om i barnahus? Detta är frågor som vi ställer i ett forskningsprojekt inom Högskolan Kristianstad som kallas "Barn i Barnahus – tvärvetenskaplig studie av barnahusverksamhet ur barnperspektiv". Syftet med den föreliggande studien är att undersöka hur barnen upplever att besöka barnahus och att finna former för att tillgodose de behov som uppstår före, under och efter kontakt med barnahus och de undersökningar som genomförs, samt göra barn mer delaktiga i utrednings- och behandlingsprocessen.

Bakgrunden till undersökningen är att fler och fler barnahus byggs upp runt om i landet. De syftar till att förbättra det stöd som ska ges till barn som misstänks ha blivit utsatta för brott och att utredningsarbetet ska bli effektivare. Genom detta forskningsprojekt hoppas vi att tillsammans med er professionella kunna medverka till att barnahusverksamheten blir än mer anpassad till barns behov och att stödet till barn och föräldrar i samband med barnahus utvecklas vidare både från socialtjänstens och sjukvårdens sida.

Vi som skriver till dig är forskare och universitetslektor, respektive doktorand i socialt arbete vid Högskolan Kristianstad. Forskningen stöds och finansieras av "Forskningsplattformen Hälsa och Samverkan" vid Högskolan Kristianstad. Vi tillfrågar dig om ditt samtycke till att delta i forskningsprojektet. Deltagandet innebär att delta i en individuell intervju.

Med din tillåtelse kommer intervjuerna och reflektionerna att spelas in, helst med video. Efteråt är det så mycket lättare för oss som forskare att lyssna på det du/ni sagt och vem som sagt vad om vi också kan se dig. Om du inte vill att video används, så finns alternativ; att vi enbart spelar in ljudet eller gör anteckningar.

Medverkan i studien är helt frivillig. När som helst kan du välja att avbryta ditt deltagande. Du väljer själva vilka frågor du vill svara på. Om du avbörjer kommer detta inte att påverka fortsatta kontakter eller samarbete med vare sig aktuella forskare eller Högskolan Kristianstad.

Materialet kommer att hanteras med forskningssekretess. Det du berättar kommer att behandlas konfidentiellt och vid publicering av forskningen är du försäkrad fullständig anonymitet. Ingen utomstående kommer att kunna spåra det du sagt till just dig. Publiceringen av forskningen kommer att ske i artikel- och i bokform, samt en doktorsavhandling. Detta kommer att kunna följas på Högskolans Kristianstads

hemsida. Om du vill ta del av vad vi skriver och publicerar, berätta det vid intervjun eller kontakta någon av oss senare.

Ann-Margreth E. Olsson
P.Dr., universitetslektor i socialt arbete
Sektionen för Hälsa och Samhälle
Högskolan Kristianstad

Maria Kläfverud
Doktorand i socialt arbete
Sektionen för Hälsa och Samhälle
Högskolan Kristianstad

[Redacted text]

[Redacted text]

[Redacted text]

[Redacted text]

..... (ort och datum)

Jag har fått muntlig och skriftlig information om projektet "Barn i Barnahus – en tvärvetenskaplig studie av barnahusverksamhet ur barnperspektiv".

Uti från ovanstående förutsättningar accepterar jag härmed att delta i studien.

..... (namnteckning)

Bilaga 7

Intervjuguide barn

Intervjun anpassas efter barnets ålder och vad som tas upp. Händelseförloppet före, under och efter besöket/kontakten med Barnhuset utgör ramen i intervjun. Frågorna följer hur det var att komma till Barnhuset, vilka de träffade etc. Frågorna nedan är exempel på frågor som ställs inom området. Följdfrågor ställs utifrån vad barnet berättar vid intervjutillfället.

Intervjupersonen uppmuntras till att beskriva/berätta om situationen/ händelseförloppet utifrån sin erfarenhet.

INLEDNING

Ålder.

Vad är ett Barnahus?

AKTUELL SITUATION

Tidigare kännedom om Barnahus

Inför besöket/ resan dit/ankomst

När och hur fick du veta? Hur gick resan till Barnahus till? Vem följde med? Vad hände sedan?

Besöket på Barnahuset

Barnets besök. Vad hände? Hur såg det ut? Vilka träffade du? Vad fick du veta? Vad gjorde du? Vad hände sedan?

Efter besöket

Vad hände efteråt? Andra kontakter.

AVSLUTNING

Reflektion över aktuell intervju, vad som sagts och gjorts.

Bilaga 8

Intervjuguide förälder

Intervjupersonen uppmuntras till att beskriva/berätta om situationen/händelseförloppet utifrån sin erfarenhet. Beskrivningen handlar både om hur det blev/var för barnet och för föräldern. Genomgående utforskas vad barnet sa, frågade, gjorde, reaktioner, samt föräldrarnas egna erfarenheter. Följdfrågor ställs utifrån vad som berättas i intervjun. Händelseförloppet före, under och efter besöket/kontakten med Barnhuset utgör ramen i intervjun.

INLEDNING

Bakgrund Ålder och kön på barnet.

Tidigare kännedom om Barnahus

AKTUELL SITUATION

Inför besöket/ resan dit/ankomst

När och hur fick de veta.

Besöket på Barnahuset

Har föräldern besökt Barnahuset? Barnets besök.

Efter besöket

Andra kontakter.

AVSLUTNING

Reflektion över aktuell intervju, vad som sagts och gjorts.

Bilaga 9

Intervjuguide trygghetspersoner

Intervjupersonen uppmuntras till att beskriva/berätta om situationen/händelseförloppet utifrån ett exempel. Beskrivningen handlar både om hur det blev/var för barnet och för trygghetspersonen. Nedanstående är de områden som berörs. Genomgående utforskas vad barnet sa, frågade, gjorde, reaktioner och så vidare. Följdfrågor ställs utifrån vad som berättas i intervjun. Exempel på frågor är: Vad är ett Barnahus för dig? Hur uppfattade du att barnet förstod situationen? Vilka träffade barnet på Barnahuset? Vad har barnet sagt efter besöket? Hur har din/skolans kontakt varit med barnets föräldrar efteråt?

INLEDNING

Bakgrund Yrke. Ålder och kön på barn i aktuellt exempel.

Tidigare kännedom om Barnahus

AKTUELLT EXEMPEL

Uppdraget

Inför besöket/ resan dit/ankomst

Besöket på Barnahuset

Efter besöket

Trygghetspersonens betydelse

TIDIGARE EXEMPEL

Jämförelse med eventuellt tidigare uppdrag (även innan Barnahus)

AVSLUTNING

Om du skulle följa med igen, vad skulle du då vilja gjordes annorlunda?

Reflektion över aktuell intervju, vad som sagts och gjorts.

Bilaga 10

Intervjupersoner

Barn*		Föräldrar		Trygghetspersoner**		
Barn 1	14-15 år	Förälder 1	kvinn	Trygghetsperson 1	man	pedagog
Barn 2	14-15 år	Förälder 2	kvinn	Trygghetsperson 2	kvinn	pedagog
Barn 3	14-15 år	Förälder 3	kvinn	Trygghetsperson 3	kvinn	pedagog
Barn 4	14-15 år	Förälder 4	kvinn	Trygghetsperson 4	kvinn	pedagog
Barn 5	6-8 år	Förälder 5	kvinn	Trygghetsperson 5	kvinn	pedagog
Barn 6	6-8 år	Förälder 6	kvinn	Trygghetsperson 6	kvinn	elevhälsa
Barn 7	6-8 år	Förälder 7	kvinn	Trygghetsperson 7	kvinn	pedagog
Barn 8	14-15 år	Förälder 8	kvinn	Trygghetsperson 8	kvinn	elevhälsa
		Förälder 9	kvinn	Trygghetsperson 9	man	elevhälsa
		Förälder 10	man	Trygghetsperson 10	kvinn	pedagog
		Förälder 11	man	Trygghetsperson 11	kvinn	elevhälsa
		Förälder 12	man	Trygghetsperson 12	kvinn	pedagog
		Förälder 13	man	Trygghetsperson 13	man	pedagog
		Förälder 14	man	Trygghetsperson 14	kvinn	elevhälsa
		Förälder 15	man	Trygghetsperson 15	kvinn	pedagog
				Trygghetsperson 16	man	elevhälsa

* **Barn:** pojkar (n=2) och flickor (n=6). Pojkarna var i åldersgruppen 14-15 år.

** **Pedagog:** förskollärare (n=2), fritidspedagog (n=4) och lärare (n=4)

Elevhälsa: skolkurator (n=3), skolsköterska (n=1), rektor (n=1) och socialt arbete (n=1).

Bilaga 11

Skriftligt material från Barnahuset

Projektplan vid uppstart av Barnahuset

Redovisning av enkät om Barnahus genomförd bland handläggare, som arbetar med ärenden om övergrepp mot barn, inom samarbetsmyndigheterna. Enkäten var genomförd av tjänstemän (2010)

Sammanställning av uppföljande enkätundersökning till ovanstående (2011)

Utvärdering av samverkan kring Barnahusets verksamhet. Tjänsteutlåtande (2011)

Delrapport till Länsstyrelsen (2010) då det söktes medel.

Tjänsteutlåtande för att godkänna ovan nämnda rapport (2010)

Ansökan om medel för utbildning/föreläsningsserie till Barnahuset (2010)

Slutrapport till Länsstyrelsen för föreläsningsserie på Barnahuset (2011)

Rapport: Uppföljning av verksamheten (Barnahus) första år (2011)

Verksamhetsberättelser för det aktuella Barnahuset 2011-2015

Samverkansavtal mellan myndigheterna under projektiden (2009)

Samverkansavtal mellan myndigheterna när verksamheten permanentas (2012).

"Att tänka på vid medhörning". Informationsblad om förundersökningssekretess

Organisationsskiss

Lathund för socialtjänstens handläggare vid föredragning på Barnahusets samråd

Barnahusets statistikblankett , samråd, och statistikblankett telefonrådgivning/konsultation

Polisens statistikblankett, samråd, och statistikblankett förhör

BUP statistikblankett, samråd

Uppföljning av ärenden inom socialtjänsten

Information till advokater samt biträdande jurister som tar uppdrag som särskild företrädare (2012)

Ärendegång Barnahusärenden

Information om familjebehandling

Information till trygghetspersoner (2015)

Lund Dissertations in Social Work

1. Svensson, Kerstin (2001) *I stället för fängelse? En studie av vårdande makt, straff och socialt arbete i frivård*. Lund: Socialhögskolan, Lunds universitet.
2. Jönson, Håkan (2001) *Det moderna åldrandet. Pensionärsorganisationernas bilder av äldre 1941-1995*. Lund: Socialhögskolan, Lunds universitet.
3. Habermann, Ulla (2001) *En postmoderne helgen? Om motiver til frivillighed*. Lund: Socialhögskolan, Lunds universitet.
4. Jarhag, Sven (2001) *Planering eller frigörelse? En studie om bemyndigande*. Lund: Socialhögskolan, Lunds universitet.
5. Tops, Dolf (2001) *A society with or without drugs? Continuity and change in drug policies in Sweden and the Netherlands*. Lund: Socialhögskolan, Lunds universitet.
6. Montesino, Norma (2002) *Zigenarfrågan. Intervention och romantik*. Lund: Socialhögskolan, Lunds universitet.
7. Nieminen Kristofersson, Tuija (2002) *Krisgrupper och spontant stöd. Om insatser efter branden i Göteborg 1998*. Lund: Socialhögskolan, Lunds universitet.
8. Laanemets, Leili (2002) *Skapandet av feminititet. Om kvinnor i missbrukarbehandling*. Lund: Socialhögskolan, Lunds universitet.
9. Magnusson, Jan (2002) *Ny situation - ny organisation. Gatutidningen Situation Sthlm 1995-2000*. Lund: Socialhögskolan, Lunds universitet.
10. Johnsson, Eva (2002) *Självordsförsök bland narkotikamissbrukare*. Lund: Socialhögskolan, Lunds universitet.
11. Skytte, Marianne (2002) *Anbringelse af etniske minoritetsbørn. Om socialarbejderes vurderinger og handlinger*. Lund: Socialhögskolan, Lunds universitet.
12. Trulsson, Karin (2003) *Konturer av ett kvinnligt fält. Om missbrukande kvinnors möte i familjeliv och behandling*. Lund: Socialhögskolan, Lunds universitet.
13. Bangura Arvidsson, Maria (2003) *Ifrågasatta fäder. Olika bilder av fäder till socialt utsatta barn*. Lund: Socialhögskolan, Lunds universitet.
14. Jönsson, Leif R. (2003) *Arbetslöshet, ekonomi och skam. Om att vara arbetslös i dagens Sverige*. Lund: Socialhögskolan, Lunds universitet.
15. Ingvad, Bengt (2003) *Omsorg och relationer. Om det känslomässiga samspelet i hemtjänsten*. Lund: Socialhögskolan, Lunds universitet.
16. Hedblom, Agneta (2004) *Aktiveringspolitikens Janusansikte. En studie av differentiering, inklusion och marginalisering*. Lund: Socialhögskolan, Lunds universitet.
17. Blomberg, Staffan (2004) *Specialiserad biståndshandläggning inom den kommunala äldreomsorgen. Genomförandet av en organisationsreform och dess praktik*. Lund: Socialhögskolan, Lunds universitet.
18. Granér, Rolf (2004) *Patrullerande polisens yrkeskultur*. Lund: Socialhögskolan, Lunds universitet.
19. Giertz, Anders (2004) *Making the Poor Work. Social Assistance and Activation Programs in Sweden*. Lund: Socialhögskolan, Lunds universitet.
20. Hjort, Torbjörn (2004) *Nödvändighetens pris. Konsumtion och knapphet bland barnfamiljer*. Lund: Socialhögskolan, Lunds universitet.

21. Wolmesjö, Maria (2005) *Ledningsfunktion i omvandling. Om förändringar av yrkesrollen för första linjens chefer inom den kommunala äldre- och handikappomsorgen*. Lund: Socialhögskolan, Lunds universitet.
22. Hjortsjö, Maria (2005) *Med samarbete i sikte. Om samordnade insatser och samlökaliserade familjecentraler*. Lund: Socialhögskolan, Lunds universitet.
23. Elvhage, Gudrun (2006) *Projekt som retorik och praktik. Om utvecklingsarbetet på särskilda ungdomshem*. Lund: Socialhögskolan, Lunds universitet.
24. Olsson, Martin (2007) *Unga vuxna med en historia av uppförandestörning. En långtidsuppföljning med ett salutogent och ekologiskt perspektiv*. Lund: Socialhögskolan, Lunds universitet.
25. Panican, Alexandru (2007) *Rättighet och Rättvisa. Användbarheten av rättighet och rättvisa i sociala projekt*. Lund: Socialhögskolan, Lunds universitet.
26. Raunkjær, Mette (2007) *At være døende hjemme. Hverdagsliv og idealer*. Lund: Socialhögskolan, Lunds universitet.
27. Ulmestig, Rickard (2007) *På gränsen till fattigvård. En studie om arbetsmarknadspolitik och socialbidrag*. Lund: Socialhögskolan, Lunds universitet.
28. Liedgren Dobronravoff, Pernilla (2007) *Att bli, att vara och att ha varit. Om ingångar i och utgångar ur Jehovas vittnen*. Lund: Socialhögskolan, Lunds universitet.
29. Ponnert, Lina (2007) *Mellan klient och rättsystem. Tvångsvård av barn och unga ur socialsekreterares perspektiv*. Lund: Socialhögskolan, Lunds universitet.
30. Gassne, Jan (2008) *Salutogenes, Kasam och socionomer*. Lund: Socialhögskolan, Lunds universitet.
31. Righard, Erica (2008) *The welfare mobility dilemma. Transnational strategies and national structuring at crossroads*. Lund: Socialhögskolan, Lunds universitet.
32. Larsson, Monica (2008) *Att förverkliga rättigheter genom personlig assistans*. Lund: Socialhögskolan, Lunds universitet.
33. Martinell Barfoed, Elizabeth (2008) *Berättelser om adoption*. Lund: Socialhögskolan, Lunds universitet.
34. Olsson, Tina (2009) *Crossing the quality chasm? The short-term effectiveness and efficiency of MST in Sweden: An example of evidence-based practice applied to social work*. Lund: Socialhögskolan, Lunds universitet.
35. Nielsen, Tabitha Wright (2009) *Violen til at frigøre. En undersøgelse af empowerment i praksis*. Lund: Socialhögskolan, Lunds universitet.
36. Bohlin, Ulla (2009) *Habilitering i fokus. En människobehandlande organisation och dess utmaningar*. Lund: Socialhögskolan, Lunds universitet.
37. Kyhle Westermarck, Pia (2009) *MTFC – en intervention för ungdomar med beteendeproblem*. Lund: Socialhögskolan, Lunds universitet.
38. Angelin, Anna (2009) *Den dubbla vanmaktens logik. En studie om långvarig arbetslöshet och socialbidragstagande bland unga vuxna*. Lund: Socialhögskolan, Lunds universitet.
39. Linde, Stig (2010) *Församlingen i granskningsambället*. Lund: Socialhögskolan, Lunds universitet.
40. Rosén, Annika (2010) *Är detta seriöst? En studie av anhöriginvandring till Sverige*. Lund: Socialhögskolan, Lunds universitet.
41. Hollertz, Katarina (2010) *Problemen förgår, lösningarna består. Organisering av kommunala insatser för unga arbetslösa med försörjningsproblem*. Lund: Socialhögskolan, Lunds universitet.
42. Egard, Hanna (2011) *Personlig assistans i praktiken. Beredskap, initiativ och vänskaplighet*. Lund: Socialhögskolan, Lunds universitet.

43. Andrée Löfholm, Cecilia (2011) *Multisystemisk terapi i Sverige – evidensbaserad metod i nytt sammanhang*. Lund: Socialhögskolan, Lunds universitet.
44. Werner, Erika (2012) *Trygg, sviken eller osäker. Tankar och förberedelser inför pensioneringen*. Lund: Socialhögskolan, Lunds universitet.
45. Ebsen, Frank (2012) *Udsat til børneforsorg. Om etablering af familiepleje, børneanstalter og indsats i hjemmet for udsatte børn i Danmark*. Lund: Socialhögskolan, Lunds universitet.
46. Söderberg, Maria (2014) *Hänsynstagandets paradoxer. Om äldre, närstående och biståndshandläggare vid flytt till särskilt boende*. Lund: Socialhögskolan, Lunds universitet.
47. Eriksson, Erik (2015) *Sanktionerat motstånd. Brukarinflytande som fenomen och praktik*. Lund: Socialhögskolan, Lunds universitet.
48. Jägersvi, Lotta (2016) *Villiga stödjare och motvilliga offer. Självpresentation och identitetsskapande hos stödjare och brottsoffer*. Lund: Socialhögskolan, Lunds universitet.
49. Ritenius Manjer, Åsa (2017) *Det motsägelsefulla beslutet. Om kvinnors syn på och erfarenheter av mammografiscreening*. Lund: Socialhögskolan, Lunds universitet.
50. Helmersson, Sara (2017) *Mellan systerskap och behandling. Omförhandlingar inom ett förändrat stödfält för våldsutsatta kvinnor*. Lund: Socialhögskolan, Lunds universitet.
51. Nordling, Vanna (2017) *Destabilising Citizenship Practices? Social work and undocumented migrants in Sweden*. Lund: Socialhögskolan, Lunds universitet.
52. Thell, Nataliya (2018) *Public Talk on Personal Troubles. A study on interaction in radio counselling*. Lund: Socialhögskolan, Lunds universitet.
53. Heintz, Maria (2018) *"Alla är ju med alla..." Kamratskapande gruppinteraktioner i skolan*. Lund: Socialhögskolan, Lunds universitet.
54. Lindelle, Jayeon (2018) *Beyond Retrenchment. Multi-Pillarization of Unemployment Benefit Provision in Sweden*. Lund: Socialhögskolan, Lunds universitet.
55. Schütze, Carolin (2019) *Attitudes matters. Perceptions towards welfare work with migrants in Swedish welfare organisations*. Lund: Socialhögskolan, Lunds universitet.
56. Söderman, Emma (2019) *Resistance through Acting. Ambivalent Practices of the No Border Musical*. Lund: Socialhögskolan, Lunds universitet.
57. Hjärpe, Teres (2020) *Mätning och motstånd. Sifferstyrning i socialtjänstens vardag*. Lund: Socialhögskolan, Lunds universitet.
58. Linderot, Sofia (2020) *Av kärlek och plikt – att bli familjehem till ett barnbarn, syskon eller syskonbarn*. Lund: Socialhögskolan, Lunds universitet.
59. Bengtsson, Mikael (2020) *Karriär och profession – om positioner, statushierarki och mobilitet inom socionomyrket*. Lund: Socialhögskolan, Lunds universitet.
60. Carlstedt, Elisabeth (2020) *Nursing homes on public display – Reputation management of the new landscape of Swedish eldercare*. Lund: Socialhögskolan, Lunds universitet.
61. Avendal, Christel (2021) *Förhöjd vardaglighet. Unga på landsbygden gör vardag*. Lund: Socialhögskolan, Lunds universitet.
62. Kläverud, Maria (2021) *Iscensätta barnperspektiv. Före, under och efter Barnahusbesök*. Lund: Socialhögskolan, Lunds universitet.

